

**UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA SOCIALNO DELO**

Katja Burger

**ŽIVLJENJE V PRILAGOJENIH STANOVANJIH ZA STARE LJUDI V
MESTU CELJE**

Diplomsko delo

Ljubljana, 2016

**UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA SOCIALNO DELO**

Katja Burger

**ŽIVLJENJE V PRILAGOJENIH STANOVANJIH ZA STARE LJUDI V
MESTU CELJE**

Diplomsko delo

Mentorica: izr. prof. dr. Jana Mali

Študijski program: Socialno delo

Ljubljana, 2016

PREDGOVOR

Že nekaj let preko študentskega servisa delam v Domu ob Savinji Celje. V tem času sem spoznala način delovanja institucije in življenje v domu za stare ljudi. Dom ob Savinji Celje je vodilen na področju organizirane pomoči v skupnosti v Sloveniji, saj vključuje vse do sedaj razvite oblike podpore v skupnosti in tako ni bilo težko izvedeti tudi kaj o Centru za pomoč na domu, ki deluje kot posebna enota Doma ob Savinji. Izvedela sem veliko o njihovih storitvah pomoči na domu in o dnevnem centru, ki deluje v okviru le-tega ter o storitvi pomoči na daljavo. Poznala sem oskrbovana stanovanja, ki ležijo ob domu za stare ljudi in so z njim tudi povezana s preходом, vendar nisem nikoli zagotovo vedela, kaj je namen teh stanovanj. Ker sem institucionalno oskrbo dokaj dobro spoznala, se je pojavila želja, da bi svoje diplomsko delo namenila bolj perspektivni obliki oskrbe v skupnosti.

Ko sva se pogovarjali z vodjo Centra za pomoč na domu, mag. Simono Žnidarec Demšar, o idejah za diplomsko delo, sva omenili tudi temo oskrbovanih stanovanj. Povedala je, da je to področje izredno slabo definirano in raziskano. Tako sem s pisanjem diplomskega dela dobila priložnost spoznati enoto doma za stare ljudi, o kateri sem do sedaj vedela v glavnem to, da je še ena od oblik podpore starim ljudem, ki jih organizira Dom ob Savinji Celje. Kasneje sem spoznala, da v Celju obstajajo tudi starim ljudem prilagojena stanovanja. Predstavljala sem si, da so tudi to oskrbovana stanovanja, kasneje s poizvedovanjem o njihovi lokaciji pa sem izvedela, da so sicer prilagojena za stare ljudi, vendar imajo status starejšim prilagojenih stanovanj, kar ni enako kot oskrbovana stanovanja. Vprašanje je, v čem se ti dve obliki sploh razlikujeta, in odločila sem se, da v diplomsko delo vključim tudi to obliko stanovanj.

Glede na vedno večji delež starih ljudi in na proces dezinstitutionalizacije, s katerim sem se spoznala med študijem, se pojavlja težnja organiziranja dolgotrajne pomoči starim ljudem v skupnosti, natančneje na njihovem domu. Veliko starih ljudi živi v hiši ali v stanovanju, kjer so živeli v preteklosti. Zaradi določenih sprememb, ki jih prinaša starost, se lahko izkaže, da dosedanje stanovanje postane preveliko za starega človeka, ki živi sam. Težavno postane vzdrževanje, poleg tega pa neprilagojena ureditev in oprema postajata vse večja ovira za njegovo samostojno življenje. Prenova stanovanja v starosti je verjetno za večino starih ljudi prevelik strošek in precej stresen poseg, na

katerega niso pripravljeni. Posledično so »ujeti« v stanovanju in odvisni od pomoči drugih. Da bi se temu izognili in ohranili svojo samostojnost ter svoj način življenja, je lahko dobra rešitev selitev v prilagojena stanovanja. Le-ta so manjša, zato je posledično njihovo vzdrževanje enostavnejše, ureditev in oprema pa sta prilagojena tako, da staremu človeku omogočata čim lažje gibanje, četudi s pomočjo tehničnih pripomočkov, in s tem pripomoreta k večji varnosti, samostojnosti in aktivnemu življenju v starosti.

Za strokovno vodenje in pomoč pri pisanju diplomskega dela se najprej zahvaljujem svoji mentorici, izr. prof. dr. Jani Mali. Še posebej se za dodatno podporo in pomoč pri izbiri teme in pisanju diplomskega dela ter opravljanju intervjujev iskreno zahvaljujem vodji Centra za pomoč na domu Celje, mag. Simoni Žnidarec Demšar. Zahvala gre seveda tudi stanovalcem oskrbovanih stanovanj in starejšim prilagojenih stanovanj v Celju, ki so me sprejeli v svoje domove in z mano podelili izkušnje življenja v prilagojenih stanovanjih ter mi tako omogočili izvesti raziskavo na to temo. Zahvaljujem se tudi svoji družini za vso potrpežljivost, podporo in pomoč pri študiju.

Če je moje življenje podobno smetišču, je moja naloga, da pridem ven, pripravim
zemljišče in posadim rože, da kar najboljše izrabim vse naravno gnojilo.

Anne Wilson Schaef

IZJAVA

Spodaj podpisana Katja Burger, študentka prvostopenjskega študija Fakultete za socialno delo Univerze v Ljubljani, z vpisno številko 06110199, s svojim podpisom izjavljam, da sem avtor/-ica diplomskega dela z naslovom:

»Življenje v prilagojenih stanovanjih za stare ljudi v mestu Celje«.

S svojim podpisom zagotavljam:

- da je predloženo diplomsko delo rezultat mojega samostojnega raziskovalnega dela ter da so vsa dela in mnenja drugih avtorjev citirana in navedena v seznamu virov, ki je sestavni del predloženega diplomskega dela;
- da se zavedam, da je plagiatorstvo, ne glede na obliko in način predstavljanja tujega avtorskega dela kot svojega, v nasprotju z akademsko etiko in s pričakovanimi moralnimi prepričanji ter pomeni hujšo kršitev pravil in predpisov, ki urejajo to področje, kot tudi posledic, ki jih ima takšno dejanje za predloženo delo in z njim povezani status;
- da sem seznanjen/-a z določili Pravilnika o diplomskem delu in diplomskem izpitu;
- da je predloženo pisno delo identično elektronski verziji istega dela;
- da v skladu s 1. odstavkom 21. člena Zakona o avtorskih in sorodnih pravicah (Ur. l. RS, št. 16/07, 68/08 in 110/13) dovoljujem, da se zgoraj navedeno diplomsko delo objavi v digitalni zbirki eGradiva in repozitoriju UL.

V Ljubljani, 3. 3. 2016

Podpis avtorja/-ice:

S svojim podpisom:

- dovoljujem knjižnici Fakultete za socialno delo Univerze v Ljubljani uporabo svojega rojstnega datuma za namen obdelave diplomskega dela v sistemu COBISS;
- soglašam z objavo svojega diplomskega dela na svetovnem spletu;

V Ljubljani, 3. 3. 2016

Podpis avtorja/-ice:

PODATKI O DIPLOMSKEM DELU

Ime in priimek: Katja Burger

Naslov naloge: Življenje v prilagojenih stanovanjih za stare ljudi v mestu Celje

Kraj: Ljubljana

Leto: 2016

Število strani: 143

Število slik: 0

Število tabel: 18

Število bibl. opomb: 0

Število prilog: 2

Mentor: izr. prof. dr. Jana Mali

Ključne besede: dolgotrajna oskrba, pomoč v skupnosti, stari ljudje, prilagojena stanovanja, socialna mreža, socialno delo s starimi ljudmi

V svojem diplomskem delu raziskujem življenje starih ljudi v njim prilagojenih stanovanjih. Podatke sem zbirala v dveh oblikah prilagojenih stanovanj, ki jih imamo v Celju: oskrbovana stanovanja in starejšim prilagojena stanovanja. Intervjuvala sem šest stanovalcev oskrbovanih stanovanj in štiri stanovalce starejšim prilagojenih stanovanj. V raziskavi se osredotočam na razloge, ki so privedli do odločitve za selitev v prilagojena stanovanja, informiranost o tej obliki podpore, ugodnosti prilagojenih stanovanj in pripomočke, ki jih uporabljajo stanovalci. Zanimalo me je kakšen pomen imajo prilagojena stanovanja v življenju ljudi in kakšen je pomen bližine Doma ob Savinji Celje. Zanimalo me je tudi, ali stanovalci prejemajo kakšno podporo, kakšne pomanjkljivosti so opazili tekom življenja v prilagojenih stanovanjih ter kakšni so njihovi načrti glede oskrbe v prihodnosti. Za temo življenja v prilagojenih stanovanjih sem se odločila, ker je to področje še precej neraziskano in mi je tako puščalo odprte možnosti raziskovanja. S kvalitativno analizo gradiva sem ugotovila, da se ljudje za selitev v prilagojena stanovanja odločajo zaradi različnih vzrokov kot so družinske in zdravstvene spremembe ter neprilagojenosti dosedanjega stanovanja ali v primerih najemnega razmerja, pri čemer je star človek kot najemnik glede obstojnosti najemnega razmerja odvisen od odločitev najemodajalca. Informiranost o tej obliki podpore je precej slaba, saj ljudje v glavnem ne vedo, kaj stanovanja ponujajo. Glede na ugodnosti, ki jih obe obliki stanovanj ponujata, se mi delitev na oskrbovana stanovanja in starejšim prilagojena stanovanja ne zdi smiselna. Pomen prilagojenih stanovanj

stanovalci vidijo kot nadomestilo za dom, poleg tega pa življenje v njih vpliva na boljši občutek varnosti in razvoj socialne mreže stanovalcev. Velik pomen za življenje ima tudi bližina Doma ob Savinji Celje. Izkazalo se je, da ljudje v glavnem prejemajo le neformalno pomoč svojih bližnjih. Pomanjkljivosti, na katere so stanovalci opozorili, se nanašajo na pripomočke, opremo in gradnjo stanovanj. Njihovi načrti in želje v prihodnosti so v glavnem ostati v prilagojenih stanovanjih, dokler bo to mogoče ob podpori storitev pomoči na domu, v primeru onemoglosti pa želijo v dom za stare ljudi.

Thesis title: Living in sheltered housing for older people in the City of Celje

Key words: long-term care, community help, older people, sheltered housing, social network, social work with older people

In the thesis I explore the life of older people in sheltered housing. I have gathered data in two types of sheltered housing: assisted living facilities and apartments adapted for older people. I have interviewed six residents in assisted living facilities and four in apartments for older people. In thesis I focused on reasons, that led to the decision for moving to adapted apartments for older people, information that were available for this type of support, benefits of adapted apartments and accessories that are used by the residents. I wanted to know what adapted apartments meant for the life of older people and what was the meaning of vicinity of the Home for older people by Savinja Celje. I was curious if residents receive any support or help, if they have noticed any drawbacks while living there and what are their plans regarding help needed in the future. The main reason that led to my decision to choose this title is very un-researched field that enabled me various possibilities of research. By using qualitatively method of analysis I have discovered that reasons for moving in these types of departments are family and health based and not adapted apartments where they lived before moving, also one of the reasons is that they are tenants and there for depend on the landlord to renew lease contract every year. The state of being informed is very poor, thus people are not informed about what those apartments could offer. Regarding to benefits that both types of housing have to offer, I think that dividing to assisted living facilities and apartments adapted for older people does not make any sense. Occupants see the meaning of adapted apartments as their substitute for their own home that they have previously owned, beside that the apartments influence on their perception of safety and development of social network of residents. Also the vicinity of the Home for older people by Savinja Celje has a big influence on their lives. It has turned out, that residents mostly receive informal help from their close relatives. Drawbacks that were pointed out by residents relate to appliances, equipment and construction of apartments. Their plans and wishes for the future are mostly to stay in these adapted apartments for as long as they will be able to with the home help. In case if they will not be able to take care for their own, despite the help of their close ones, they want to go to the nursing home.

1. TEORETIČNI UVOD	1
1.1 Dolgotrajna oskrba.....	1
1.2 Ureditev dolgotrajne oskrbe.....	6
1.3 Skupnostno socialno delo	12
1.4 Potrebe starih ljudi	17
1.5 Star človek in stanovanje	20
1.6 Oblike podpore v skupnosti	27
1.6.1 Socialna oskrba na domu	28
1.6.2 Dnevno varstvo in začasno varstvo	30
1.6.3 Dostava hrane na dom	30
1.6.4 Pomoč na daljavo	31
1.6.5 Prilagojena stanovanja	33
1.7 Socialno delo in stari ljudje	38
2. PROBLEM	44
3. METODOLOGIJA	45
3.1 Vrsta raziskave.....	45
3.2 Spremenljivke oz. teme raziskovanja	45
3.3 Merski instrument	46
3.4 Populacija in vzorčenje	47
3.4.1 Oskrbovana stanovanja Celje	47
3.4.2 Center za pomoč na domu Celje.....	47
3.4.3 Starejšim prilagojena stanovanja Celje	48
3.5 Zbiranje podatkov	49
3.6 Obdelava in analiza podatkov	50
4. REZULTATI	58
4.1 Splošni podatki o intervjuvancih	58
4.2 Razlogi za selitev v prilagojeno stanovanje.....	60
4.3 Informacije o prilagojenih stanovanjih	63
4.4 Ugodnosti prilagojenih stanovanj	64
4.5 Prilagojenost stanovanja kot možnost uporabe pripomočkov pri opravljanju vsakodnevnih opravil.....	71

4.6	Pomen prilagojenih stanovanj za življenje in občutek varnosti stanovalcev ...	75
4.7	Pomen Doma ob Savinji Celje v življenju stanovalcev prilagojenih stanovanj	78
4.8	Oblike pomoči, ki jih prejema stanovalci prilagojenih stanovanj	81
4.9	Pomanjkljivosti prilagojenih stanovanj	81
4.10	Načrti glede oskrbe v prihodnosti	83
5.	RAZPRAVA.....	84
6.	SKLEP	96
7.	PREDLOGI	100
8.	LITERATURA	103
9.	PRILOGE	110
9.1	Priloga 1: Vprašalnik	110
9.2	Priloga 2: Obdelava podatkov.....	111

Kazalo tabel

Tabela 1:	Primer kodiranja oskrbovana stanovanja.....	51
Tabela 2:	Primer kodiranja starejšim prilagojena stanovanja.....	51
Tabela 3:	Primer urejenih izjav po kodah in združevanje v kategorije za oskrbovana stanovanja	52
Tabela 4:	Primer urejenih izjav po kodah in združevanje v kategorije za starejšim prilagojena stanovanja:	52
Tabela 5:	Podatki o stanovalcih.....	58
Tabela 6:	Ugodnosti prilagojenih stanovanj	64
Tabela 7:	Kodiranje oskrbovana stanovanja – 1. intervju	111
Tabela 8:	Kodiranje oskrbovana stanovanja – 2. intervju	112
Tabela 9:	Kodiranje oskrbovana stanovanja – 3. intervju	113
Tabela 10:	Kodiranje oskrbovana stanovanja – 4. intervju	114
Tabela 11:	Kodiranje oskrbovana stanovanja – 5. intervju	116
Tabela 12:	Kodiranje oskrbovana stanovanja – 6. intervju	117
Tabela 13:	Združevanje pojmov v kategorije (oskrbovana stanovanja).....	118
Tabela 14:	Kodiranje starejšim prilagojena stanovanja – 7. intervju	123
Tabela 15:	Kodiranje starejšim prilagojena stanovanja – 8. intervju	124
Tabela 16:	Kodiranje starejšim prilagojena stanovanja – 9. intervju	125

Tabela 17: Kodiranje starejšim prilagojena stanovanja – 10. intervju	126
Tabela 18: Združevanje pojmov v kategorije (starejšim prilagojena stanovanja).....	127

1. TEORETIČNI UVOD

1.1 Dolgotrajna oskrba

Področje dolgotrajne oskrbe je po posameznih državah različno definirano. Skupno izhodišče vseh definicij je, da gre pri dolgotrajni oskrbi za dlje časa trajajoče zagotavljanje storitev in podpore osebam, ki so zaradi različnih razlogov odvisne od tuje pomoči. Odvisnost pomeni stanje, ko oseba zaradi izgube ali odsotnosti telesne, psihične ali intelektualne samostojnosti potrebuje pomoč pri opravljanju temeljnih in podpornih življenjskih opravil (Dominkuš 2010: 6).

Dolgotrajna oskrba je pojav, ki ga lahko razumemo kot odziv na demografske spremembe, s katerimi se spopadajo države po vsem svetu. Le-te namreč povzročajo številne spremembe v do sedaj dokaj stabilnih ureditvah (Mali 2013a: 15). Kot izreden družbeni problem velikih razsežnosti se je dolgotrajna oskrba vzpostavila šele v zadnjem desetletju, ko smo se zavedeli demografskih sprememb in starajoče se družbe, ob problemu, kako, kljub čedalje večji odvisnosti od pomoči drugih, na nov način zagotoviti starim ljudem podporo, da ohranijo življenje, kot si ga želijo (Flaker *et al.* 2008: 3–4).

Po drugi svetovni vojni je prebivalstvo začelo hitro naraščati, kar je povsod po svetu spodbudilo uvedbo programov načrtovanja rojstev (Kožuh Novak 2010: 22–23). Začelo se je usmerjanje družinskega življenja v nuklearno družino in posledično se je zmanjšalo število rojstev (Hojnik Zupanc 1999: 39). Na drugi strani pa so izboljšanje zdravstvenega varstva, spremenjene prehranske in bivalne navade, skrb za varna delovna mesta, uspešno preprečevanje in zdravljenje kroničnih bolezni ter višji življenjski standard starih ljudi, začeli podaljševati dolžino življenja prebivalstva (Kožuh Novak 2010: 22–23). Hojnik Zupanc (1999: 39) zato meni, da je staranje družbe kot »stranski proizvod« razvojnih sprememb v industrijskih družbah, ki se kažejo kot manjša umrljivost in podaljševanje življenjske dobe, zaradi izboljšanja življenjskega standarda in zdravstvenih razmer.

Staranje prebivalstva in podaljševanje življenjske dobe je posledično povzročilo naraščanje števila ljudi, ki potrebujejo dolgotrajno oskrbo in pomoč pri opravljanju vsakdanjih opravil. Velik napredek medicine povzroča velike spremembe na področju skrbi za stare ljudi, družinskih razmer in medgeneracijskih odnosov. Delež aktivnega

prebivalstva se v nasprotju s starim zmanjšuje in posledično je vedno manj ljudi, ki starim ljudem lahko nudijo pomoč, ki jo potrebujejo. Ob tem se kaže tveganje, da stari ljudje ne bodo prejeli pomoči, ki jo potrebujejo, na drugi strani pa se povečuje obremenitev ljudi, ki pomoč lahko nudijo (Mali 2013a: 15–16).

V razvitih državah je skrb za stare ljudi, ki potrebujejo pomoč okolja, prevzela država: pospešeno so začeli graditi domove za stare, uvedli so zavarovanje za dolgotrajno nego, profesionalno pomoč na domu in dnevne centre za stare ljudi. Starajočemu prebivalstvu so prilagodili tudi zdravstveno nego in druge storitve socialne države (državna pokojnina, socialna pomoč) (Kožuh Novak 2010: 22–23). Vendar spremenjeno razmerje med delavci in upokojenci ter vse višja starost, pri kateri se mladi vključujejo v delovno silo, vse bolj ogrožata državne pokojninske sisteme, ki temeljijo na solidarnosti (ibid.). Enako težavo opazata tudi Imperl in Winter (2010: 91), ki menita, da ni dovolj mladih ljudi, ki bi lahko skrbeli za stare ljudi in domnevata, da države v prihodnje ne bodo zmogle financirati programov dolgotrajne oskrbe, ki jih trenutno še lahko. Posledično se zastavlja vprašanje, kako tudi v prihodnje na primeren način zadovoljevati obstoječe potrebe in hkrati zagotavljati finančno vzdržnost sistema, saj bo oskrba kroničnega in geriatričnega zdravljenja potrebnih bolnikov nujna prioriteta (Mali 2013a: 15–16). Naslednje vprašanje se nanaša na zmožnost širjenja in vzdrževanja programov, ki so jih posamezne države že razvile (Kožuh Novak 2010: 22–23).

Razvoj pojma dolgotrajna oskrba lahko povežemo tudi s procesom dezinstitutionalizacije, saj se je z njo začel govor o dolgotrajnih stiskah in ljudeh, ki jih doživljajo. Tam, kjer so se ukinjanja totalnih ustanov lotili radikalno, so prej ali slej trčili na problem ljudi, ki so v ustanovah prebivali skoraj vse življenje. Po drugi strani pa je negacija institucije postavila tudi vprašanje o tem, kako pravzaprav ti ljudje živijo, kaj potrebujejo in kakšne so možnosti, da ostanejo v skupnosti, se pravi, kaj potrebujejo in česa si želijo. Izhodišče razprave je torej dvojno: na eni strani odprava institucionalnih odgovorov na človeško stisko, na drugi vprašanje, kako to dolgoročno storiti na najbolj ustrezen način (Flaker *et al.* 2008: 3–4).

»Demografska kriza«, kot pojav staranja prebivalstva poimenuje Ramovš (2012: 3–5), pa ni nujno le problem, ampak je predvsem izziv in ustvarjalna naloga za razvoj, saj nas izziva in sili, da človeška civilizacija naredi korak naprej v medgeneracijskem sožitju, s tem pa tudi napredek pri zorenju človeške osebnosti. Spremembe razmerja med prebivalstvom, ki potrebuje pomoč, in prebivalstvom, ki lahko pomaga, lahko razumemo tudi kot možnost za iskanje novih oblik sožitja in solidarnosti v družbi.

Dolgotrajna oskrba lahko tako v prihodnosti postane ključna pri zagotavljanju družbene stabilnosti (Mali 2013a: 16). Mali (ibid.) zato pravi, da jo lahko razumemo kot temo, ki presega do zdaj znane vzorce oskrbe in spodbuja iskanje novega sožitja med ljudmi ali odkriva že znane, a prezrte načine medsebojnega življenja. Pomembno je namreč »[...] prepoznati, da je osrednje vodilo dolgotrajne oskrbe pomoč človeku, ker je človek in ker je ohranjanje njegovega dostojanstva pomembno za človeško skupnost, za obstoj človeka« (ibid.).

Dolgotrajna oskrba v ustaljene organizacijske vzorce oskrbe vnaša številne spremembe:

- Za razliko od tradicionalne oskrbe, kjer so bile socialne in zdravstvene storitve ločene, bo vzpostavitev novega stebra socialne varnosti in mreže storitev vzpostavilo posebno polje dolgotrajne oskrbe, ki bo integrirano in bo omogočalo sinergije različnih strok v skupne strategije pomoči in solidarnosti.
- Prav tako bo ponudbo pomoči, ki je v tradicionalni oskrbi razdeljena na neformalni sektor (sorodniki, sosedi, prijatelji, znanci) in formalni sektor (ljudi, ki so zaposleni za izvajanje oskrbe), nadomestila tako, da bo neformalni sektor okrepila s ponudbo različnih oblik pomoči in podpore formalnega sektorja. Vloga neformalnih oskrbovalcev bo priznana kot enakovredna vlogi formalnih oskrbovalcev.
- Spremembe bodo zajele tudi delitve finančnih sredstev, ki jih bodo neposredno prejeli uporabniki. S tem uporabniki dobijo moč odločanja o načinu in slogu življenja, s strokovnjaki pa imajo partnerski odnos v procesu pomoči.
- Spremembe se pojavljajo tudi na področju storitev dolgotrajne oskrbe. Le-te v tradicionalnem sistemu temeljijo na standardnih storitvah, tako da uporabnik dobi paket storitev, ki je vnaprej sestavljen in odgovarja povprečnim potrebam za njegovo kategorijo stiske. Nova paradigma temelji na storitvah po meri, na storitvah, ki si jih uporabnik izbere in želi, in ki neposredno odgovarjajo njegovim potrebam (Flaker *et al.* 2008: 23). Te storitve tako izhajajo iz potreb ljudi, ki potrebujejo dolgotrajno oskrbo in ki določajo tudi standarde oskrbe (Mali 2013a: 19).
- Še ena sprememba se kaže v določanju upravičenosti do dolgotrajne oskrbe. Le-ta ne temelji na podlagi diagnoze, statusa v družbi ali izvedenega meznega dela, temveč je odločilna človekova subjektivna in objektivna potreba po

pomoči in podpori za samostojno življenje v družbeni skupnosti (Mali 2013a: 20). Tako je naloga izvajalcev dolgotrajne oskrbe, da za ljudi, ki živijo v skupnosti in potrebujejo dolgotrajno, kontinuirano in organizirano oskrbo, pomoč ali podporo, zagotovijo usklajeno, stalno in njihovim potrebam prilagojeno oskrbo, ki ne obsega le posamičnih izsekov življenja (problemov, nalog, odnosov ipd.), temveč obsega podporo v celotnem življenju (celostno) in dostop do številnih storitev različnih izvajalcev (Flaker *et al.* 2013: 20).

- Spremembe zajemajo tudi vlogo uporabnikov. Pri načrtovanju osebnih paketov in odgovorov na potrebe kot tudi pri usposabljanju strokovnjakov in pri ustvarjanju teorij o življenjskih okoliščinah uporabnikov in delovanju služb postaja čedalje bolj merodajno uporabniško znanje (Flaker *et al.* 2008: 24). Za oblikovanje pomoči in podpore posamezniku, s katero si bo le-ta organiziral kakovostno življenje v skupnosti, sta namreč potrebni izkušnja in vednost prejemnika pomoči (Škerjanc 2010: 39). Tako bodo ljudje morali opustiti zdajšnjo vlogo uporabnikov (tistih, ki zgolj uporabljajo storitve) in se vživeti v vlogo soustvarjalcev storitev. Pri tem pa bodo imeli pomembno vlogo strokovnjaki, ki bodo morali opustiti skrbniško vlogo, ki je pokroviteljska, do ljudi nezaupljiva in lastniška. Omogočiti bodo morali avtonomno uporabniško držo, ki bo izhajala iz pravic ljudi, da si oblikujejo oskrbo po lastni meri in s podporo strokovnjakov (Mali 2013a: 19). Osnovna skrb načrtovalca bo tako, da na vseh točkah načrtovanja zagotovi vpliv uporabnika. Uporabnik mora imeti popoln vpliv na vse vidike načrtovanja in izvajanja ter nadzor nad njimi, in sicer od začetka načrtovanja do potrditve načrta. Pri izvajanju pa mora imeti možnost vplivanja na vse vidike načrtovanja in izvajanja načrta (Flaker *et al.* 2013: 37). Flaker *et al.* (2008: 28) pravijo, da je za ustvarjanje pogojev za izboljšanje kakovosti življenja posameznikov in skupin odločilno, kdo ima besedo pri oblikovanju potrebnih ukrepov.

Ob uveljavitvi novih sistemov oskrbe in nove paradigme pomoči in podpore se pojavljajo določene ovire:

- Potrebna so nova sredstva, novi načini zbiranja in razdeljevanja sredstev, ki jih zaradi naraščajočih potreb ni več.

- Ob vzpostavitvi novega sistema in paradigme se kažejo tudi potrebe po novih organizacijskih strukturah in metodah, za kar sta potrebna znanje in trud. Za izgrajevanje novega sistema se kaže pomanjkanje dajatev, ki bi omogočile nove načine oskrbe.
- Da bi lahko ljudje živeli izven institucij, samostojno v skupnosti, je potrebna boljša stanovanjska oskrba in večje število skupnostnih oblik oskrbe. Hkrati je pomembno, da socialna ogroženost ljudi, ki potrebujejo dolgotrajno oskrbo, ne ogrozi pravice do storitev.
- Še ena ovira se kaže v skrbniški vlogi in načinu dojemanja vloge strokovnjaka, ki je pokroviteljska in prevzema odgovornost za uporabnika v celoti (Flaker et al. 2008: 25–27).

Flaker *et al.* (2008: 27–28) pravijo, da za prepoznavanje pojava družbene blaginje in doseganje kakovostne ravni življenja posameznikov, obstoj potreb sam po sebi ni ključen. Le-ta je posledica načina organiziranosti družbe in delovanja skupnosti. Več kot je v skupnosti ovir, ki preprečujejo prebivalcem organizirati svoje življenje in izboljševati kakovost svojega življenja, večji bo obseg intervencij, ki jih bo morala skupnost izvesti, za odpravljanje posledic. Zato se zastavlja vprašanje, katere ovire preprečujejo ljudem organiziranje kakovostnega življenja v skupnosti, kdo definira potrebe posameznikov v socialnem varstvu in kaj se z zbranimi ugotovitvami zgodi, ali ugotovljenim potrebam po oblikah pomoči, kot jih prepoznavajo zase posamezniki, sledijo ukrepi, ki omogočajo vzpostavljanje ustreznih odgovorov.

»Ključ do kakovostnega življenja ljudi, ki potrebujejo dolgotrajno oskrbo, ni v ocenjevanju njihovih potreb, temveč v odstranjevanju ovir, ki jim preprečujejo dostop do storitev dolgotrajne oskrbe« (Flaker *et al.* 2008: 28).

Zaradi vse večjega števila starih ljudi, ki potrebujejo pomoč, in vse daljše življenjske dobe, spremenjenega razmerja med številom ljudi, ki lahko pomagajo in tistimi, ki pomoč potrebujejo, ter zaradi procesa dezinstitutionalizacije, ki je opozoril, da življenje v instituciji ne odgovarja na potrebe starih ljudi, so se začele razvijati različne oblike dolgotrajne oskrbe, ki temeljijo na pomoči v skupnosti. Le-te vključujejo uporabnike kot soustvarjalce in sledijo njihovim željam in potrebam ter s svojimi storitvami poskušajo omogočiti čim bolj samostojno, aktivno in kakovostno življenje starih ljudi v

skupnosti. Ena takšnih oblik dolgotrajne oskrbe so prilagojena stanovanja (oskrbovana stanovanja in starejšim prilagojena stanovanja), ki s prilagoditvami, ki jih zagotavljajo, poskušajo odgovarjati na potrebe starih ljudi ter jim zagotoviti potrebno dolgotrajno oskrbo zunaj institucij, hkrati pa jim zagotavljajo tudi samostojno in aktivno življenje v starosti.

1.2 Ureditev dolgotrajne oskrbe

Ena ključnih značilnosti sodobnih razvitih družb je podaljševanje življenjske dobe in upravičeno lahko trdimo, da je čedalje več ljudi izpostavljenih tveganju, da pozna leta svojega življenja preživi v odvisnosti od stalne ali občasne pomoči druge osebe. To novo tveganje ima številne dimenzije, ki so povezane z zagotavljanjem človeških in finančnih virov, primerno organizacijo in koordinacijo pomoči, posega pa v prostor socialnega in zdravstvenega varstva, načrtovanja in urejanja prostora in številnih tehničnih disciplin (Dominkuš 2010: 4–5). Zato se danes ves svet nahaja pred eno najbolj zahtevnih socialnih, političnih, gospodarskih in tudi kulturnih nalog, saj mora izoblikovati nov sistem socialne varnosti za staro prebivalstvo, pri tem pa ohraniti skrb za socialno varnost druge in prve generacije (Ramovš 2003: 286). Naloga vsake države je, da se pripravi na povečan delež starega prebivalstva. Pri tem sta najbolj neposredno v oblasti države zakonodaja in davčni sistem, s katerim regulira glavnino pogojev materialne in socialne varnosti starih ljudi. Oblikovati mora pravne pogoje in ekonomske razmere za takšen razvoj javnega socialnega varstva, civilne družbe, družine in posameznikov, delovanja trga in drugih pomembnih dejavnikov, da bo s svojimi dajatvami in storitvami lahko zagotovila človeško dostojanstvo in osnovno socialno varnost vsakemu državljanu (Ramovš 2003: 274–275). Vsi pokojninski sistemi so tako, zaradi naraščanja starega prebivalstva in nizke rodnosti, v krizi, ki terja korenite spremembe. Z njimi se postopoma oblikuje nova medgeneracijska pogodba, ki naj bi zagotovila pravično porazdelitev bremen in ugodnosti med generacijami (Ramovš 2003: 286). Izrecna naloga države je tudi postavljanje in uresničevanje predpisov o delu s starimi ljudmi in predpisov o delu zanje v ustanovah in drugod. V sodelovanju z ustreznimi strokami namreč oblikuje in predpisuje normative in standarde za ustanove in službe za stare ljudi: prostorske, higienske, o zdravstveni negi, socialni oskrbi in drugih strokovnih službah, ki morajo biti na voljo starim ljudem, ter ostale pogoje, od

katerih je odvisna osnovna kakovost življenja v ustanovi. Končno pa država regulira tudi delo starih ljudi samih, ki so zaradi sedanjega sistema dela in upokojevanja izključeni iz družbe (Ramovš 2003: 274–275).

Dolgotrajna oskrba v Sloveniji sistemsko še ni urejena. Izvajamo jo v ločenih sistemih socialne varnosti, ljudje pa prejemajo storitve in prejemke za dolgotrajno oskrbo na načine, ki jih urejajo podsystemi socialne varnosti in zagotavljanja oskrbe. Področne zakonodaje, ki urejajo področje dolgotrajne oskrbe, so (Rafaelič, Nagode 2012: 52–53):

- pokojninsko in invalidsko zavarovanje (Zakon o pokojninskem in invalidskem zavarovanju),
- zdravstveno zavarovanje (Zakon o zdravstvenem varstvu in zdravstvenem zavarovanju),
- zavarovanje za starševsko varstvo (Zakon o starševskem varstvu in družinskih prejemkih),
- socialni prejemki (Zakon o socialnovarstvenih prejemkih, Zakon o uveljavljanju pravic iz javnih sredstev),
- Zakon o družbenem varstvu duševno in telesno prizadetih ljudi.

Dominkuš (2010: 7) navaja razloge, zaradi katerih obstoječi sistem dolgotrajne oskrbe ni ustrezen. To so:

- obstoječe storitve in prejemniki niso povezani v enovit sistem, obseg pravic se za primerljive potrebe bistveno razlikuje glede na formalno podlago za njihovo uveljavljanje, določene pravice niso formalno dostopne za posamezne kategorije prebivalstva.
- V praksi ni dobre koordinacije med službami, ki zagotavljajo različne oblike pomoči, kar otežuje dostopnost do storitev in zmanjšuje njihovo kakovost in učinkovitost ter preglednost izrabe virov za njihovo izvajanje (Izhodišča za pripravo Predloga zakona o dolgotrajni oskrbi, osebni asistenci in zavarovanju za dolgotrajno oskrbo – novo gradivo št. 1 (2013)).
- Mreža storitev ni enakomerno dostopna, tudi kakovost ni povsod enaka.
- Veljavna ureditev zagotavlja največji obseg pomoči osebam, ki so vključene v institucionalne oblike storitev; v domačem okolju je ponudba formalnih storitev nezadostna in neustrezna (Izhodišča za pripravo Predloga zakona o dolgotrajni oskrbi, osebni asistenci in zavarovanju za dolgotrajno oskrbo – novo gradivo št.

1 (2013)), kar dodatno povzroča pritisk na podaljševanje dragih hospitalizacij in širitev institucionalnih oblik dolgotrajne oskrbe.

- Trenutni sistem financiranja ne zagotavlja dolgotrajne vzdržnosti in ustvarja razlike med uporabniki s primerljivimi potrebami.
- Storitve preventive, zgodnje rehabilitacije in uporabe informacijsko komunikacijskih tehnologij so nerazvite (Izhodišča za pripravo Predloga zakona o dolgotrajni oskrbi, osebni asistenci in zavarovanju za dolgotrajno oskrbo – novo gradivo št. 1 (2013)).

Zaradi naštetih razlogov se potencialni uporabniki (starejši, invalidi), stroka in politične stranke strinjajo, da je treba obstoječi sistem dolgotrajne oskrbe v Sloveniji reformirati, različne izvajalce in akterje med seboj povezati ter zagotoviti vzdržen sistem financiranja tega področja (Izhodišča za pripravo Predloga zakona o dolgotrajni oskrbi, osebni asistenci in zavarovanju za dolgotrajno oskrbo – novo gradivo št. 1 (2013)). Tako je danes večina naštetih področnih zakonodaj v procesu reformiranja oziroma vsaj spreminjanja, kar pa seveda vpliva na sedanje zagotavljanje dolgotrajne oskrbe (Flaker *et al.* 2011: 244)

Predviden je nov zakon, ki bo opredeljeval dolgotrajno oskrbo. To je Zakon o dolgotrajni oskrbi in zavarovanju za dolgotrajno oskrbo (Predlog zakona o dolgotrajni oskrbi in zavarovanju za dolgotrajno oskrbo (2010)), ki pomeni veliko in pomembno inovacijo ter ima vsaj trojno nalogo:

- zagotoviti sredstva za izvajanje dolgotrajne oskrbe,
- ustvariti organizacijo dolgotrajne oskrbe,
- določiti postopek, ki bi omogočal zavarovancem, da uveljavijo pravice in si zagotovijo potrebne storitve.

Poleg tega zakon definira polje dolgotrajne oskrbe in ga razmeji od obstoječih sistemov socialne varnosti (socialnega in zdravstvenega zavarovanja in varstva), vendar ga hkrati definira kot samostojno področje *sui generis* (Flaker *et al.* 2011: 283).

Dosedanji predlogi Zakona o dolgotrajno oskrbi so le-to definirali preozko, saj so jo zožili le telesno nego in gospodinjsko pomoč. Dolgotrajna oskrba pa mora hkrati zagotavljati potrebne storitve kot pravice in hkrati upoštevati socialne okoliščine ter

aktivirati osebne in socialne potenciale upravičencev, zato bi bilo primerneje, če bi bila definirana kot hkrati socialna in osebna pravica in dajatev. V definiciji bi morala biti omenjena tudi kakovost življenja, kot jo definira posameznik, in posledično tudi element izražanja življenjskih ciljev. Poleg tega mora zakon predvideti načine vzpostavljanja novih služb na način spreminjanja institucionalnih zmogljivosti v skupnostne. Pravica do skupnostne oskrbe mora biti na voljo vsem skupinam uporabnikov, ne glede na stopnjo potreb po tuji pomoči (Flaker *et al.* 2011: 311). Predlog zakona naj bi urejal celotni sistem dolgotrajne oskrbe, in sicer tako, da na eni strani definira področje zavarovanja za dolgotrajne oskrbe, na drugi strani pa dejavnost dolgotrajne oskrbe. Nova zakonodaja predvideva uvedbo obveznega in prostovoljnega zavarovanja za dolgotrajno oskrbo in na tej podlagi povečanje socialne varnosti in kakovosti življenja starejših oziroma vseh tistih, ki potrebujejo dolgotrajno oskrbo. Dolgotrajna oskrba bi bila tako učinkovit način preprečevanja prevelikih finančnih bremen za vse osebe, ki potrebujejo dolgotrajno oskrbo in jim zagotavlja kakovostnejše življenje tudi v primeru, ko potrebujejo relativno velik obseg oskrbe (Dominkuš 2010: 8). Zakon bo z vzpostavitvijo novega zavarovanja za dolgotrajno oskrbo združil več virov financiranja. Vanj bo namreč vključil vse dosedanje vire iz zdravstvenega in pokojninskega zavarovanja, ki so bilo namenjeni oskrbi in negi, ter proračunske vire iz davkov (Imperl, Ramovš 2010: 120).

Med cilji novega sistema dolgotrajne oskrbe je prioriteta zagotoviti kakovostno storitev, ki mora biti dostopna vsem, ki jo potrebujejo, pri tem pa je poudarek na obravnavi v domačem okolju oziroma na zagotavljanju storitev in pomoči na domu uporabnika. Z zakonom naj bi zagotovili tudi ustrezno delitev odgovornosti med državo, lokalno skupnostjo in posameznikom ter njegovo družino. Predlog novega zakona načrtno razvija tudi izvajanje preventive in večjo vlogo uporabe sodobnih tehnologij na področju dolgotrajne oskrbe. Pozornost je namenjena tudi učinkoviti in kakovostni rehabilitaciji, saj se da s kombinacijo različnih ukrepov in pomoči zagotoviti relativno veliko stopnjo samostojnosti in avtonomnosti (Dominkuš 2009: 15–16). Namen zakona je tudi povezati izvajalce oskrbe, ki sedaj delujejo na različnih področjih in v različnih organizacijskih oblikah (zdravstvo, socialna), v enoten in celovit sistem, s čimer bi dosegli večjo učinkovitost in kakovost storitev ter zadovoljstvo upravičencev (Dominkuš 2010: 8). Z ureditvijo novega sistema zavarovanj bi se lahko potencialnim upravičencem – uporabnikom in njihovim družinam – zagotovila primerna raven

socialne varnosti, kakovosti življenja oziroma celostna pomoč in podpora, v okviru katere bi imeli aktivno vlogo pri iskanju in zagotavljanju najprimernejše oblike pomoči. Skladno s takšno usmeritvijo so cilji novega zakona (Izhodišča za pripravo Predloga zakona o dolgotrajni oskrbi, osebni asistenci in zavarovanju za dolgotrajno oskrbo – novo gradivo št. 1 (2013)):

- uvesti solidarnostno financiranje področja dolgotrajne oskrbe na načelih socialnih zavarovanj in na ta način zagotoviti finančno vzdržen sistem ter tako povečati socialno varnost in kakovost življenja ljudi, ki imajo zmanjšano sposobnost samooskrbe in potrebujejo pomoč pri opravljanju življenjskih aktivnosti.
- Omogočiti dostopnost do kakovostnih individualiziranih storitev oziroma pravic dolgotrajne oskrbe vsemu prebivalstvu, ki jih potrebuje, pri čemer imajo prednost tiste oblike pomoči in podpore, ki upravičencem zagotavljajo, da ostanejo v domačem okolju.
- Spodbujati odgovornost posameznika in njegove družine za zagotavljanje primerne ravni oskrbe in pomoči oziroma socialne varnosti v času, ko so odvisni od pomoči druge osebe.
- Doseči večjo učinkovitost in transparentnost sredstev, ki se vlagajo v dolgotrajno oskrbo.
- Povezati izvajalce dolgotrajne oskrbe v funkcionalno celovit, racionalen in učinkovit sistem.
- Načrtno razvijati preventivno delovanje na tem področju in spodbujati rehabilitacijo v dolgotrajni oskrbi ter spodbujati uporabo sodobnih tehnologij na področju dolgotrajne oskrbe.
- Zagotoviti podporo invalidom pri izvajanju tistih aktivnosti, vezanih na vključevanje v družbo, ki jih zaradi najtežje vrste in stopnje invalidnosti ne morejo zagotavljati sami.

Imperl in Ramovš (2010: 120–121) opozarjata na spodrseljaje zakona. Kot problematično v zakonu vidita predvideno pot, kako pridemo od potencialnega upravičenca do dejanskega koristnika. Postopek bi namreč moral upoštevati interese uporabnika, kar pomeni, da mu ne okrne dostojanstva, njegove pravice bi morale biti na prvem mestu, zato izvajalci podpornih procesov pri pridobivanju upravičenja in pozneje

ustreznih programov ali storitev ne bi smeli biti pod okriljem zavarovalnice za dolgotrajno oskrbo kot institucije, saj tukaj lahko prihaja do konfliktov interesov. Rešitev bi po njunem mnenju morali iskati v povezovanju z že obstoječimi podpornimi službami, ki so že umeščene v sistem in so po svoji osnovni naravnosti na strani uporabnika. Naslednji spodrseljaj vidita v namestitvi komisije I. in II. stopnje, ki po njegovem mnenju ne more biti nevtralni zastopnik pravic uporabnika, saj je nameščena s strani zavarovalnice, kar pomeni, da bo zastopala interese zavarovalnice. Spet se pojavlja konflikt interesov. Problem je tudi preslabo upoštevanje naravnosti na uporabnika ter neracionalno trošenje sredstev.

Dolgotrajna oskrba je velik projekt in izziv, ki se ga je potrebno lotiti takoj, saj je število prebivalcev, ki jo potrebujejo, vedno večje, vedno več pa bo tudi kopičenja nalog, ki jih je treba narediti. Ustvarjanja sistema, razvoja metode, izobraževanja se je treba lotiti odločno, tehtno in s premislekom. Za uspeh je namreč potrebno doseči vsaj delni sporazum, generirati moč izvedbe, povečevati znanje in ga razširjati med vse akterje dolgotrajne oskrbe (Flaker *et al.* 2011: 315). Po mnenju Flaker *et al.* (2011: 313) bi morali takoj po uveljavitvi zakona ustanoviti organizacijo, ki bi opravljala štiri naloge: upravljanje s financami (zbiranje prispevkov, poslovanje, razdeljevanje sredstev), ocenjevanje in načrtovanje dolgotrajne oskrbe (ocena upravičenosti, sestava osebnih načrtov ipd.), izvajanje dolgotrajne oskrbe (preoblikovanje in izvajanje institucionalne oskrbe, razvoj in izvajanje skupnostne oskrbe) ter razvoj in raziskovanje (ocene stanja, pilotiranje, strateško načrtovanje).

Zakon o dolgotrajni oskrbi predvideva organizacijo pomoči v skupnosti. Skupnostne oblike pomoči naj bi danes zajemale večji delež uporabnikov kot institucija. Vendar se pojavlja problem dostopnosti pomoči, saj ta pogosto starim ljudem ni dostopna, še posebej če živijo v ruralnem okolju, kjer je pomoč na domu slabo razvita. Pomoč v skupnosti je namreč še vedno v večini vezana na institucije. Tudi v urbanih okoljih, kjer sicer lahko najdemo pestro ponudbo oblik pomoči, pa te pogosto ne zadoščajo v celoti za zadovoljitev potreb starih ljudi po pomoči, saj so njihove potrebe po institucionalni oskrbi in socialni oskrbi na domu večje v urbanih okoljih (Hlebec, Mali 2013: 29). Glede na težavo dostopnosti do pomoči v nekaterih okoljih, je lahko preselitev v oskrbovana stanovanja ali starejšim prilagojena stanovanja dobra rešitev za nudenje opore v skupnosti in na domu ter za samostojno in kakovostno življenje v starosti. Na

takšen način se v prilagojeni obliki izpolnjuje ideja o obravnavi v domačem okolju. Kljub temu da človek zapusti svoje domače okolje, kot bi ga, če bi odšel v institucijo, se razlika kaže v tem, da ima svoje stanovanje, ki si ga lahko opremi in uredi po svoje ter vzdržuje svoje vsakodnevne navade in običaje. Poleg tega sama prilagoditev stanovanja, ki jo oskrbovana in starejšim prilagojena stanovanja zagotavljajo, daje človeku možnost za večjo samostojnost in s tem kakovostno življenje v starosti. Za razliko od institucionalne oskrbe, kjer je financiranje storitev posredno in obsega v naprej predvidene pakete storitev, s finančnimi sredstvi v prilagojenih stanovanjih razpolagajo uporabniki sami. Prav tako si ljudje sami oblikujejo pakete storitev pomoči, če le-to potrebujejo in v obsegu, ki ga želijo. Tako imajo več moči in možnost izbire ter so aktivni soustvarjalci pri načrtovanju paketov pomoči. Poudarjena je tudi uporaba sodobne tehnologije, saj uporabniki v oskrbovanih stanovanjih v kompletu dobijo tudi pripomoček za varovanje na daljavo – »lifeline«. V starejšim prilagojenih stanovanjih pa si le-tega lahko dodatno uredijo.

1.3 Skupnostno socialno delo

Socialno delo ima že od nekdaj dvojno nalogo: delo s posameznikom, torej spoznavati posameznika kot bitje v situaciji ali pa ga spoznavati v njegovem okolju, mu prav tam pomagati in spreminjati okolje s skupnostnim delom (Flaker 2012b: 55). Skupnostno delo teži k razvijanju novih ali spreminjanju obstoječih organizacijskih oblik, ki zagotavljajo samopomoč in dobrodelnost v skupnosti. Usmerja se v probleme vsakdanjega življenja in skupnega bivanja v neposrednem življenjskem okolju (Rapoša-Tanjšek 1993: 139–142).

Država danes državljanom zagotavlja zgolj osnovno socialno varnost, vse drugo prepušča lokalnim dejavnikom, ki naj z bolj fleksibilnim pristopom uresničujejo specifične programe, prilagojene potrebam posameznih prostorskih in interesnih skupnosti. Tako se prav na lokalni ravni ljudje neposredno srečujejo z uresničevanjem socialnih potreb in pravic v okviru storitev, ki jih izvajajo strokovne službe. Na stičišču, kjer se prepletajo neformalne in formalno organizirane samopomoči, dobrodelnost in delo strokovnih ustanov in služb, poteka skupnostno socialno delo. Le-to je definirano kot proces pomoči ljudem in organizacijam, ki organizirajo kolektivno akcijo, s katero želijo izboljšati kakovost življenja in odnosov v skupnosti. Poudarek je na kolektivnih

akcijah, ki omogočajo uspešno reševanje problemov in prispevajo k večji kakovosti življenja vseh članov skupnosti (Rapoša-Tanjšek 1993: 139–142).

Demografska stiska ob staranju prebivalstva in nove življenjske razmere so izziv, da prav s kolektivno akcijo oblikujemo nove programe, da bodo v domačem kraju čim bolj zadovoljene stalne človeške potrebe po kakovostnem staranju, oskrbi onemoglih in lepem sožitju (Ramovš 2012: 75). Skupnostno socialno delo ta izziv izpolnjuje tako, da podpira obstoječe in promovira nove skupine in organizacije za samopomoč in prostovoljno pomoč drugim ter mobilizira ljudi, znanje in sredstva, potrebna za kolektivne akcije pri reševanju socialnih problemov, ki zahtevajo integrativni pristop in koordinirano delovanje vseh sodelujočih akterjev (Rapoša-Tanjšek 1993: 139–142). Strokovnjaki so tako v zadnjem desetletju intenzivno razvijali storitve in programe za stare ljudi, ki potrebujejo pomoč pri vsakdanjih dejavnostih in opravilih. Oblikovali so mrežo storitev in programov – »Programi za kakovostno staranje« – ki temeljijo na medgeneracijskem sodelovanju. Pri tem gre za konkretne sklope dejavnosti v socialnih mrežah, ki pomagajo ljudem v tretjem življenjskem obdobju osebno skrbeti za svojo kakovostno staranje, družinam pri njihovi oskrbi starejših članov, velik del programov poteka v območju civilne družbe, nepogrešljivi pa so tudi državni programi (Ramovš 2003: 279). Izvajalci storitev so pripadniki srednje generacije, medtem ko se mlajša generacija v mrežo storitev vključuje z različnimi oblikami prostovoljnega dela (Hlebec, Mali 2013: 29).

Oblikovala so se tudi t.i. krajevna medgeneracijska središča, o katerih govorita Ramovš (2012: 59) in Mali (2012: 86–87) in so ena od novih oblik pomoči starim ljudem. Medgeneracijsko središče je kot izvirni model za sinergično povezavo vseh političnih in civilnih programov, služb, organizacij in drugega, kar je pomembno za tri področja življenja v skupnosti:

1. za razvoj in krepitev medgeneracijske solidarnosti in lepega sožitja vseh prebivalcev,
2. za aktivno in zdravo staranje starih ljudi,
3. za oskrbo in nego vseh, ki to potrebujejo zaradi starostne oslabelosti ali bolezni.

Vlogo medgeneracijskega središča imajo domovi za stare ljudi, ki so kot institucije že vrsto let gonilna sila razvoja oskrbe za stare ljudi tudi v skupnosti, saj poleg institucionalnega varstva (namestitev in oskrba v instituciji) zagotavljajo pomoč tudi

ljudem v domačem okolju v skupnosti. S tem na svoj način prispevajo k procesu dezinstitutionalizacije. Domovi so tisti, ki razvijajo dnevna varstva, pomoč na domu, socialne servise, oskrbovana stanovanja in začasno varstvo. Tako postajajo centri celostne oskrbe starih ljudi, v katerih skupaj sodelujeta zdravstvena in socialna stroka. Poleg tega izvajajo tudi številne oblike pomoči, ki po navedbah Strategije varstva starejših do 2010 (MDDS, n.d.) ustrezajo kriterijem krajevnih medgeneracijskih središč (Mali 2012: 86–87).

Poleg povezovanja obstoječih sil je poslanstvo medgeneracijskega središča tudi uvajanje in vodenje novih programov v skupnosti za vsa tri področja, ki postajajo zaradi staranja prebivalstva prednostnega pomena v vsaki slovenski in evropski krajevni skupnosti. Zavedati se moramo, da so stari ljudje zelo različni, zato moramo razlikovati vsaj tri skupine (Ramovš 2003: 279–281):

1. velika večina povsem samostojno skrbi zase, preostane jim tudi veliko moči, volje, znanja in vseh drugih sil za opravljanje številnih nalog za druge,
2. nekaj starih ljudi potrebuje delno pomoč drugih, da ohranjajo relativno samostojnost v skrbi za svoje vsakdanje potrebe,
3. tretja skupina, najmanjša, potrebuje bolj ali manj popolno oskrbo in nego pri opravljanju vsakdanjih življenjskih potreb.

V skladu s to delitvijo so razvrščeni tudi sodobni programi za kakovostno staranje. Strokovna literatura, zakonski akti in razne deklaracije omenjajo predvsem formalno opredeljene programe, ki so namenjeni skrbi za tiste stare ljudi, ki niso več sposobni povsem samostojnega življenja. To so (Ramovš 2003: 280–281):

- pomoč in nega na domu,
- pomoč družini s starim človekom,
- prilagojena stanovanja za stare ljudi: od povsem samostojnih, prek »stanovanj za babico«, ki so napol povezana s stanovanji mlajših dveh generacij, do stanovanjskih stavb s servisi, varovanih in oskrbovanih stanovanj,
- dnevno varstvo za stare ljudi,
- gerontološki centri,
- pomoč pri samostojnosti starega človeka s tehničnimi pripomočki za izboljšanje njegovih funkcij, zlasti pa s telekomunikacijskimi sredstvi, ki mu omogočajo

povezanost z družbo, oddaljenimi svojci er povečajo njegovo zdravstveno in osebno varnost,

- domovi za stare ljudi, stanovanjske skupine in oskrbniške družine.

Pluralizacija oblik in načinov socialne pomoči je ponovno oživila zanimanje za primarne in tudi sekundarne, formalno organizirane mreže pomoči v skupnosti (Rapoša-Tanjšek 1993: 139–142), zato v Sloveniji dolgotrajno oskrbo zagotavljamo na različne načine. Med formalnimi izvajalci oskrbe so najpomembnejši institucionalna oskrba, socialna oskrba na domu in zdravstvena nega v skupnosti. Na drugi strani pa imamo neformalne izvajalce oskrbe, ki so ključni za izvajanje oskrbe starih ljudi v skupnosti. Sem sodijo družinski člani, prijatelji in sosedje ter drugi člani socialne mreže starega človeka (Filipovič Hrast *et al.* 2014: 22–29), ki v primerjavi z institucionalno pomočjo ne povečujejo samo blaginje prejemnikov pomoči, temveč tudi njihovo avtonomnost ter hkrati zmanjšujejo izolacijo in odtujenost ljudi v življenjskem okolju, zato je nujno, da socialni delavci podpirajo in ohranjajo obstoječe mreže neformalne pomoči (Rapoša-Tanjšek 1993: 139–142).

Za razliko od institucionalne oskrbe se je oskrba v skupnosti začela razvijati šele v devetdesetih letih. Takrat so se poleg oskrbe na domu začele razvijati še nekatere druge neinstitucionalne oblike kot so na primer dnevni centri, stanovanjske skupine, oskrbovana stanovanja, varovanje na daljavo, dostava kosil ... (Flaker *et al.* 2011: 246). Institucije kot so domovi za stare ljudi, so ponudniki celovite oskrbe za stare ljudi tako v okviru institucionalnega varstva kot tudi storitev za oskrbo starejših na domu, kamor sodi dostava kosila na dom ali socialna oskrba na domu. Drugi dve storitvi, ki sta prav tako pomembni za kakovostno bivanje starejših v skupnosti, sta patronažno varstvo in pomoč na domu. Pri tem ne smemo pozabiti še na druge storitve, ki se počasi razvijajo in predstavljajo manjši del storitev za stare ljudi. To so:

- dnevni centri,
- začasno varstvo,
- bivanje v družini, ki ni izvorna družina starega človeka,
- redeči gumb ali SOS telefon ... (ibid).

Poleg teh oblik pomoči v skupnosti se je pojavila še ena pomembna podpora družinam, ki skrbijo za starega človeka. To je možnost, da družinski član postane družinski

oskrbovalec (Filipovič Hrast *et al.* 2014: 21). Vendar te storitve še vedno niso zagotovljene dovolj velikemu številu uporabnikov, kar potencialnim uporabnikom onemogoča enak dostop do storitev (Flaker *et al.* 2011: 246).

Dolgotrajno oskrbo v Sloveniji zagotavljamo tudi z denarnimi prejemki. Denarni prejemek je pri nas na voljo en sam in to je dodatek za pomoč in postrežbo oziroma za tujo nego in pomoč in je tudi edini prejemek, ki ga izplačajo neposredno uporabniku. Le-tega urejajo različni zakoni, a ga upravičenec prejema le na podlagi enega zakona. Ta dodatek lahko prejemajo tako osebe, ki živijo doma in ne prejemajo nobene druge storitve dolgotrajne oskrbe, kakor tudi osebe, ki so v institucionalnem varstvu. Iz podatkov Zavoda za pokojninsko in invalidsko zavarovanje lahko razberemo, da so dodatki finančno razmeroma nizki in tako uporabnikom, ki potrebujejo več pomoči, ne zadostujejo za ohranjanje samostojnega življenja (Rafaelič, Nagode 2012: 53).

Temeljna značilnost slovenske ureditve je, da se večina organizirane dolgotrajne oskrbe odvija v institucijah. Pretirana institucionalizacija in pomanjkanje oblik pomoči v skupnosti sta eden ključnih problemov, ki zavirajo razvoj oskrbe starih ljudi. Obstoječ sistem namreč ne odgovarja na potrebe starih ljudi kot izrazito heterogene skupine prebivalstva (Hlebec, Mali 2013: 29). Zato je pomembno, da se razvija pomoč v skupnosti, ki pomeni skupno akcijo za iskanje odgovora na težave, ki jih prinaša trend staranja prebivalstva. Institucionalno varstvo zato ni več edini, sploh pa ne najboljši odgovor na potrebe starih ljudi, saj že obstajajo druge možne oblike dolgotrajne oskrbe v skupnosti, ki nudijo bolj fleksibilen in uporabniku prilagojen pristop nudenja oskrbe. Ena takšnih možnosti so prilagojena stanovanja, ki so ena od oblik podpore v skupnosti za ljudi, ki ne zmorejo več povsem samostojno skrbeti zase. Predstavljajo kombinacijo različnih storitev, ki si ji uporabnik izbere sam, glede na svoje zmožnosti in potrebe. Tako poskušajo ljudem omogočiti čim bolj kakovostno življenje v starosti. Vendar se ob spreminjanju služb, ki so temeljile na totalnih ustanovah, pojavlja vprašanje ali so te službe v resnici inovacije, ki bodo izboljšale življenje ljudi, ali pa gre zgolj za prilagajanje nosilcev družbene moči novim družbenim razmeram (Flaker 1998). Enako vprašanje si lahko zastavimo tudi za prilagojena stanovanja.

1.4 Potrebe starih ljudi

- Potrebe v starosti so smerokaz pri prizadevanjih za kakovostno starost.
- Materialne potrebe so ena plat kakovostne starosti, nematerialne pa druga.
- V starosti so medčloveški odnosi enako pomembni kot materialna preskrbljenost (Ramovš 2003: 129).

Mali (2012: 90–92) predstavi temeljne potrebe, ki so ključne za razumevanje potreb in odgovorov starejše populacije:

- a) Delo je ena temeljnih človeških potreb, ki je v sodobni družbi neločljivo povezana s potrebo po materialni preskrbljenosti. Biti dejaven in delati je pogoj človeškega življenja. Delo ljudem zagotavlja trdnost v življenju, odsotnost dela pa povzroča nelagodje in stisko. Kljub temu da je delo v naši civilizaciji normativnega značaja, je velik del populacije izključen iz sveta dela. Tak primer so na primer šolarji, študenti, upokojenci itd. (Flaker *et al.* 1999: 104–105). Tudi stari ljudje čutijo potrebo po tem, da so aktivni, da nekaj delajo. S tem je seveda povezan tudi denar. Odsotnost dela, ki ga stari ljudje doživljajo, ima seveda tudi vpliv na finančno stanje, saj so njihovi dohodki majhni. Pomanjkanje denarja posledično vpliva na nižjo kvaliteto življenja in tako ustvarja začaran krog marginalizacije in stigmatizacije ter vzdržuje velik del ljudi v revščini ali na njenem pragu. Tudi stari ljudje potrebujejo denar za preživetje, za statusno in realno rehabilitacijo ter za zapolnitev družabnega življenja (Flaker *et al.* 1999: 107).
- b) Stanovanje – potreba biti kje – je na od temeljnih človeških potreb. Stanovanje omogoča splošno organizacijo bivanja, saj človekovo življenje omeji od drugih prostorov in vzpostavi suverenost posameznika. Pomanjkanje stanovanja je lahko posledica socialne ali tudi duševne stiske, po drugi strani pa pomanjkanje stanovanja lahko le-to tudi spodbudi ali ustvari (Flaker *et al.* 1999: 99–100). Poleg osnovne funkcije zavetja pred vremenskimi razmerami je tudi prostor za druženje s prijatelji, za ustvarjanje družine, prostor za shranjevanje potrebščin, omogoča zasebnost, prilagojenost posameznikovim željam in potrebam. Stari ljudje v svojem stanovanju preživijo več časa kot ostale družbene skupine, zato je pomembno, da imajo svoj prostor, kjer imajo svojo zasebnost, kjer imajo shranjene svoje stvari in je prilagojeno njihovim željam in potrebam, da se v

njem počutijo dobro. Pri potrebi po stanovanju je pomembno omeniti tudi stanovanjsko razmerje, ki je predvsem ena temeljnih potreb ljudi, ki potrebujejo kontinuirano skrb. Takšen primer so tudi stari ljudje, ki so ena od družbenih skupin, ki potrebujejo kontinuirano skrb. To pomeni, da potrebujejo antidiskriminativne ukrepe, ki lahko starim ljudem olajšajo sicer otežen pristop do stanovanja, potrebujejo varno lastniško ali najemno razmerje in zagotovljene pravice, da se v primeru hospitalizacije ne zgodi, da izgubijo stanovanje. Težave starih ljudi se lahko pokažejo tudi pri vzdrževanju razmerja, saj lahko stanodajalci zaradi nezmožnosti plačevanja računov ali pa zaradi zanemarjenosti stanovanja odpovedo stanovanjsko razmerje in osebo posledično namestijo v zavod. Stari ljudje zato potrebujejo pomoč pri plačevanju in vzdrževanju stanovanja in seveda prilagojeno stanovanje v primeru uporabe pripomočkov za gibanje kot so voziček in hodulje (Flaker *et al.* 1999: 100–103).

- c) Stiki in družabnost. Človek je družbeno bitje, zato so stiki z drugimi fiziološka nuja. Pri starih ljudeh so njihovi stiki predvsem družinski člani in redki prijatelji, pomembni pa so tudi ljudje, ki starim pomagajo za plačilo kot zaposleni v formalnih oblikah pomoči kot tudi prostovoljci. V našem hitrem tempu življenja in obremenitvah, ki jih mlajše generacije doživljamo, velikokrat zmanjka časa za starega človeka, ki se lahko zaradi tega počuti osamljenega. Zato je pomembno krepiti družabnost starih ljudi, saj si le-ti navadno želijo stikov z drugimi, vendar ne vedo, kako jih naj vzpostavijo. K razvijanju mreže stikov lahko veliko pripomore vključenost v društva in druge oblike asociativnosti, kot so uporabniška društva, skupine za samopomoč, in tudi navadna društva in prostovoljne organizacije. Stari ljudje potrebujejo pogum, motivacijo in podporo, da premagajo osamljenost (Flaker *et al.* 1999: 110).
- d) Interakcijski prekrški. Navadno jih ljudje popravimo in pozabimo. Včasih pa jih ljudje ne morejo popraviti, postanejo moteči, jih interpretirajo z neko shemo, ki je zunaj interakcije (npr. bolezen, demenca). Zaradi bremena stigme, ki jo nosijo stari ljudje, povzročajo mladi in srednji generaciji interakcije s starimi ljudmi številna nelagodja, ki jih eni in drugi občutijo kot breme. Da bi ta bremena odpravili, potrebujemo več medsebojnega sodelovanja, ki bo omogočalo medgeneracijsko sožitje in izničilo stereotipno doživljanje generacij.

- e) Gotovost. Življenje v starosti je izpostavljeno številnim negotovostim. Življenjske situacije, ki so bile prej samoumevne in gotove, v starosti pogosto niso več takšne. Na primer ne morejo si več privoščiti počitnic, nimajo več družabnega življenja ... Gotovost lahko zavarujemo tako, da zagotovimo dovolj stabilnih vezi, materialno preskrbljenost in telesno varnost.
- f) Dinamična in dialektična potreba. Ta se vzpostavi na prepadu med neumeščenostjo in pripadnostjo. Stari ljudje so pogosto v odvisnem razmerju s svojimi bližnjimi, ki so lahko posamezniku pomembna opora, lahko pa mu onemogočajo samostojnost. Ker je zaradi slabših zmožnosti za samostojno življenje v starosti te potrebe težko zadovoljevati, potrebujemo takšne odgovore, metode dela, storitve, sredstva, ki bodo starim ljudem omogočali prepoznavati in zadovoljevati potrebe neumeščenosti in pripadnosti ter vzpostavljali ozemlje, na katerem bo mogoče zadovoljevati tudi vse druge potrebe v starosti.

Četudi ima človek zagotovljene vse potrebe, ki jih navaja Mali (2012: 90–92), moramo upoštevati, da je človek socialno bitje in tudi član družine, zato za kakovostno starost potrebuje bližino in pozornost ljudi, ki so mu blizu. Socialna mreža je zelo pomembna za uspešno staranje, saj zagotavlja podporo starim ljudem ob vseh izgubah, s katerimi se z leti soočajo. S svojo dejavnostjo lahko spodbudi neodvisnost starega človeka ali pa jo zavira zaradi osredotočenosti na zdravstvene in socialne omejitve, ki nastopijo s starostjo (Milošević Arnold 2000: 253–254). Ramovš (2000: 321–328) zato predstavi drugačen koncept potreb, ki opozarja na socialno mrežo in temelji na medčloveških odnosih ter sodelovanju med generacijami. Pravi, da se kakovost človeškega življenja meri po tem, v kolikšni meri in v kakšni medsebojni skladnosti ima zadovoljene vse potrebe. Potrebe, ki jih opredeli Ramovš (2000: 321–328) so:

- a) Potreba po temeljnem ali osebnem medčloveškem odnosu – potreba po tesni medčloveški povezanosti z nekim »svojim« človekom je najbolj pereča nematerialna socialna potreba v starosti. Star človek potrebuje reden osebni stik z nekom, ki ga ima za svojega. Če ob sebi nima nikogar, ki bi ga doživljal kot »svojega«, je osamljen, četudi je okoli njega na desetine ljudi.
- b) Potreba po predajanju svojih življenjskih izkušenj in spoznanj mladi in srednji generaciji – za starega človeka je bistveno, da doživlja svoje dotedanje življenje kot nekaj vrednega in smiselnega, to pa se zgodi, če drugi – zlasti mlajši od njega – njegove življenjske izkušnje jemljejo resno. Če človek v starosti ne more

zadovoljiti potrebe po predajanju svojih življenjskih izkušenj in spoznanj mlajšim generacijam, doživlja svoje dotedanje življenje kot nesmiselno, s tem pa je povezana tudi bivanjska praznota in brezcilnost v doživljanju same starosti.

- c) Potreba po doživljanju smisla v starosti – človek se ob pojemanju telesnih in duševnih moči ter boleznih sprašuje o smiselnosti prizadevanja v njegovem življenju. Pomembno je, da sprejme starost z vsemi njenimi možnostmi in omejitvami kot enako pomembno obdobje, kakor sta mladost in srednja leta. Volja do smisla v starosti je osnovna človeška potreba in energija. Če le-ta ni zadovoljena, človek svoje življenje dojema kot prazno.

Socialne mreže, na katere bi se človek v starosti lahko oprl in z njihovo pomočjo ostajal samostojen v domačem okolju, v starosti postajajo vse ožje (Milošević Arnold 2000: 253–254). Kjer je poleg nedostopnosti pomoči na domu težava tudi v socialni mreži, ki bi človeku lahko pomagala in zagotovila oskrbo, ki jo potrebuje, da bi lahko ostal doma, je smiselna rešitev selitev v prilagojena stanovanja, kjer lahko človek prejme pomoč, ki jo potrebuje, kljub temu da ni v instituciji. Tudi institucija ima po mojem mnenju lahko negativen vpliv na ljudi, ki so sestavni del socialne mreže posamezne osebe. Še posebej, če so tudi ti ljudje starejši, se lahko izogibajo obiskovanju osebe v instituciji, saj jim le-ta predstavlja grožnjo. Za vse je prijetneje, če lahko posameznik svojega prijatelja ali znanca namesto v instituciji pogosti v svojem stanovanju, ki je prilagojeno njegovim potrebam, da lažje samostojno živi. S tem namesto svoje odvisnosti od pomoči poudari svoje zmožnosti, da je, kljub svoji starosti in z njo povezanimi težavami, še vedno zelo samostojen, da lahko opravlja svoje življenje in tako predstavlja zgled, ki kaže, da je lahko tudi življenje v starosti kvalitetno.

1.5 Star človek in stanovanje

Pravica do bivališča je ena temeljnih človekovih pravic. Zadostna varnost in trajno bivališče sta predpogoja za vse ostalo v življenju. Če človek nima bivališča, tudi vse njegove druge pravice in možnosti postanejo tako rekoč nedostopne, saj človeku poleg strehe nad glavo bivališče zagotavlja varnost, možnosti za oblikovanje družine, delo in zaposlitev, vzdrževanje svojega socialnega in kulturnega življenja ter druge oblike socialne vključenosti. Na žalost danes veliko ljudi v Sloveniji nima zagotovljene

pravice do stanovanja (Social Ljubljana 2014: 26, moj prevod). Takšen primer so tudi stari ljudje, zato se ena najpomembnejših tem, ki se tičejo staranja, nanaša ravno na bivališče, in sicer, kje in v kakšnih pogojih star človek živi (Hardie 1978: 23).

Okolje, v katerem živimo, je eden najbolj vplivnih dejavnikov na naše življenje, kar pa se še posebej izrazi pri starih ljudeh, ki v svojem domačem okolju preživijo precej več časa kot ostale družbene skupine (Hvali Touzery 2005: 16). Neprimerno bivališče lahko življenje naredi zelo težko in neudobno ter s tem postane osrednja točka za vedno več zagrenjenosti in nejevolje (Hardie 1978: 23). Stanovanje omogoča splošno organizacijo bivanja in je hkrati prostor dogajanja nekaterih pomembnih stvari v življenju. Posameznika omeji od drugih prostorov in tako vzpostavlja zasebni (ali gospodinjski) prostor, ki je nasproti javnemu in institucionalnemu (Flaker *et al.* 2008). Stanovanje zato sodi med najkompleksnejše dobrine, kar pomeni, da ima veliko lastnosti, ki so pomembne za njegovega uporabnika, kot so fizične značilnosti stanovanja, ki se nanašajo na velikost, osvetljenost, opremljenost z infrastrukturo, in še vrsto drugih lastnosti, ki zajemajo trajnost, varnost in intimnost doma, premoženjskih tveganj in prijateljskih vezi v soseščini ter ugodnost lokacije. To pomeni, da je stanovanje prostor zasebnosti, središče domačnosti, intimnosti in včasih tudi samote. Ravno ta zasebnost, ki jo stanovanje zagotavlja, je pomembna za oblikovanje samostojnosti, samopodobe in identitete. Zavedati se je potrebno, da s starostjo ljudje postajajo vedno bolj navezani na dom, saj le-ta postane kot njihovo zatočišče ob tem, ko se odrečejo drugim družbenim vlogam. Poleg tega stanovanje pomeni tudi »živi spomin življenja«, saj starega človeka nanj vežejo spomini iz preteklosti. Ob bolezni pa se običajno tudi življenjski prostor zoži in tako dom predstavlja središče človekovih aktivnosti (Hvalič Touzery 2005: 15–16). Različne raziskave kažejo, da stari ljudje, ki so zadovoljni s svojim stanovanjem, bolj pozitivno načrtujejo svojo prihodnost, so aktivnejši na telesnem, duševnem in socialnem področju, imajo več socialnih stikov in bolj pozitivno doživljajo vsakdan. Ob tem pa kot najpomembnejši potrebi na področju bivanja izpostavljajo potrebo po varnosti in neodvisnosti oziroma samostojnosti (Štuhec, Fras 2010: 6). Štuhec in Fras (2010) ob tem navajata psihologa Lawtona (v Görnet-Stuckman, 2005), ki loči štiri posebne potrebe, ki so v starosti bistvenega pomena. To so varnost, spodbuda, kompetentnost in nadzor nad okoljem. Le-te so med seboj povezane in vplivajo ena na drugo, izguba enega ali več od teh dejavnikov pa lahko vodi v hudo izgubo kakovosti življenja. Poleg tega stanovanje zagotavlja tudi stalni naslov, ki je

prav tako pomembna funkcija v naši birokratski družbi, saj brez tega človek na papirju ne obstaja. Tako lahko pomanjkanje stalnega naslova prispeva tudi k namestitvi v ustanovo.

V raziskavah (Berčan *et al.* 2010) se je pokazalo, da si stari ljudje kljub oviram in nezmožnostim, ki nastopijo s starostjo, želijo svojo starost preživeti v domačem okolju, ki ga poznajo, na katerega jih vežejo spomini in kjer imajo razvito socialno mrežo. Želijo si živeti navadno življenje, želijo si zasebnosti, odločanja o majhnih rečeh v svojem življenju, želijo si, da bi bili blizu ljudi, ki so jim blizu in jim nekaj pomenijo in naredili bi vse, da bi lahko čim dlje živeli v tem okolju (Flaker *et al.* 2008: 31–32).

Vendar pa lahko že samo težavne stopnice in odsotnost dvigala staremu človeku onemogočijo, da bi se po zdravljenju lahko vrnil v domače okolje, kljub temu da je bil sicer pred zdravstvenimi in kirurškimi posegi popolnoma mobilen. Prav tako lahko ljudi z ovirami bivališče v nadstropju popolnoma onespособi in če ne najdejo drugačne rešitve, za njih nedostopni prostori postanejo odvečna, dolgoročno zanemarjena lastnina, ki je ne zmorejo vzdrževati. Poleg tega je veliko starih ljudi zaradi svoje telesne oslabelosti privezanih na svoj dom, izoliranih in odvisnih od pomoči drugih (Touzery Hvalič 2005). Tem ljudem grozi institucionalizacija, saj neurejeno bivališče kaže na njihovo psihično ali fizično nezmožnost, ali pa vsaj na nujno potrebo po stanovanjski pomoči človeku, kar lahko postane razlog za institucionalizacijo (Hardie 1978: 23–24). Institucionalizacija je tisto, kar poskušamo s procesi dezinstitutionalizacije odpraviti. Glede na želje starih ljudi ni presenečenje, da se je tudi v procesih dezinstitutionalizacije izkazalo, da je najbolj učinkovit in uporabniku ustrezen način zagotavljanja oskrbe ali podpore tisti, ki omogoči, da človek ostane doma, oziroma, da se vrne v lastno stanovanje. S tem namreč uporabnik vzpostavi prostor, kjer lahko živi na način, ki si ga izbere, v ritmu, ki mu ustreza, in s podporo ljudi, ki si jih lažje izbira. Ohrani svoj osebni prostor ali pa ga, če je povratnik, na novo organizira (Flaker 2012b). Prednost življenja in tudi pomoči v domačem okolju se kaže tudi v tem, da človek, ki je doma, ni prikrajšan za življenje in sobivanje z ljudmi, ki mu veliko pomenijo, ki v njegovo življenje vnašajo smisel in srečo. Prav tako pa tudi ni prikrajšan za dobrine, ki jih prinaša življenje v skupnosti, za svobodno odločanje o načinu življenja, za vpliv in moč odločanja o sebi. S tem se tudi izogne prisili sprejemati pravila, ki veljajo v instituciji, in lahko ohranja svoje običajno življenje (Filipovič Hrast *et al.* 2014: 127).

Potrebe po zamenjavi stanovanja ali prilagoditvi obstoječega se pojavijo zaradi sprememb v starosti kot so spremenjena struktura družine, zmanjšanje telesne zmožnosti ali zmanjšana gibljivost (Lah 2013). Življenje v stanovanju se namreč spremeni že takrat, ko odidejo otroci in ostane »prazno gnezdo«. Takrat starejša zakonca ugotovita, da je stanovanje zanj preveliko. Še večjo spremembo pa prinese vdovstvo, ko eden od partnerjev, običajno ženska, ostane sam (Hojnik-Zupanc 1999: 62). S staranjem se človeški sistem za gibanje in njegovi sestavni deli kot so kosti, sklepi in mišice, spreminjajo tako v strukturi kot v delovanju in s seboj prinašajo motnje v gibanju, ravnotežju in padce, ki puščajo tako socialne, zdravstvene kot tudi finančne posledice (Veninšek, Marušič 2015:18–19). Posledično s starostjo ljudje postajajo vse bolj dovzetni tudi za arhitektonske ovire. Da človek lahko kljub temu ostane v domačem okolju, je prav tam potrebno poiskati in raziskati takšne rešitve za življenjsko stisko, ki pomenijo na eni strani razbremenitev vseh udeležениh, na drugi strani pa vnašanje gotovosti in smisla v življenje starih ljudi (Filipovič Hrast *et al.* 2014: 127).

V raziskavi (Berčan *et al.* 2010) so ugotovili, katere so tiste ovire, ki starim ljudem povzročajo največ težav in jim onemogočajo samostojnost. Izkazalo se je, da so te ovire v zunanjem okolju najpogostejše robniki, sledijo parkirišča, strmine, podhodi, nadhodi, javni promet in nazadnje odtoki. Lah (2013) se je pri svoji raziskavi osredotočila na stanovanje in ugotavljala, kako obstoječe stanovanje staremu človeku omogoča samostojnost. Ob tem navaja svoje ugotovitve, ki se v življenju starih ljudi kažejo kot težavne in potrebujejo določene prilagoditve. Ugotovila je, da ljudje, ki težko hodijo in uporabljajo voziček ali kakšne druge pripomočke za gibanje, potrebujejo pomoč pri premagovanju stopnic in premikanju po stanovanju ob preozkih vratih ali prostorih. Hkrati je opozorila na ustrezen vhod v stanovanje, ki starim ljudem omogoča vzdrževanje socialnih stikov ter izvajanje interesnih dejavnosti zunaj stanovanja. Ugotovila je tudi, da starim ljudem v večini ustreza razporeditev prostorov s sobami na kupu, pri čemer je še posebej pomembna bližina sobe, kopalnice in stranišča. Težave starih ljudi se kažejo pri opravih, ki so povezana z ogrevanjem stanovanja in opravljanju kuhinjskih opravil, kjer stari ljudje pogosto potrebujejo pomoč svojcev ali drugih oseb. Nizka ležišča in sedišča povzročajo težave pri vstajanju, ob tem pa različna trdna oprema in pohištvo nudijo oporo in zagotavljajo varnost. Stari ljudje pogosto potrebujejo pomoč tudi pri vzdrževanju osebne higiene, zato je pomembna tudi

dostopnost in prilagojenost kopalnice. Poleg naštetega pa v raziskavi Berčan et al. (2010) kot oviro navajajo še pragove, vrtljiva vrata, drseča tla in ozke hodnike.

Iz tega sledi, da stari ljudje potrebujejo nekatere prilagoditve bivalnega okolja, ki jim omogočajo, da lahko ohranjajo svojo samostojnost. Te prilagoditve so:

- namestitev držal ob stopnicah,
- zamenjave kopalne kadi s kabino za prhanje,
- širša vrata,
- dvigala ... (Berčan et al. 2010).

Štuhec in Fras (2010) poleg že omenjenih prilagoditev glede odsotnosti arhitektonskih ovir v stanovanju in njegovih okolici ter funkcionalnosti stanovanjske opreme in opremljenosti s pripomočki v skladu z individualnimi potrebami, dodajata še dve Schöfflerjevi prilagoditvi (2006), ki prav tako pripomoreta k samostojnemu življenju in večji kakovosti le-tega. To sta:

- zadostna prometna povezanost,
- nedotakljivo bivalno okolje za ohranjanje socialnih stikov.

K večji ustreznosti oziroma prilagojenosti stanovanjskih razmer za stare ljudi lahko prispevajo še nekatere druge lastnosti, kot so:

- ogrevanje stanovanja, kadar gre za manj aktivne ljudi,
- znana okolica,
- bližina trgovine, pošte in drugih pomembnih institucij, ki omogočajo starim ljudem, da dlje časa ohranjajo svojo samostojnost (Hvalič Touzery 2005: 16).

Touzey Hvalič (2005) opozarja, da stari ljudje največkrat živijo v starejših in slabše opremljenih stanovanjih kot mlajši ljudje. S tem so povezane določene neugodnosti, ki ogrožajo življenje starega človeka, saj povečujejo nastanek fizičnih poškodb in padcev, ki so običajno najbolj usodni med nezgodami in za posledicami le-teh stari ljudje najpogosteje umirajo. Te neugodnosti se nanašajo na ekološko nezdravo okolje (vlažnost v stanovanju), nefunkcionalno in neudobno opremo (ogrevanje na trda goriva, ni telefona, staro in nefunkcionalno pohištvo ipd.). Zaradi tega se potreba po izboljšanju stanovanjskih razmer v starosti povečuje, na drugi strani pa hkrati upada zmožnost pri odločitvi za prenovo stanovanja zaradi ekonomskih in zdravstvenih razlogov. Še eno

težavo lahko povzroča velikost stanovanja, ki s starostjo postaja vse težje obvladljivo, tako finančno kot tudi z vidika skrbi za čistočo. Ni redko, da stanovanje terja velik del prihodkov starega človeka, vendar le-to vseeno počasi propada. S tem se bivalni pogoji starega človeka še dodatno poslabšajo. Človek mora zaradi pomanjkanja denarja izbirati med skrbjo za stanovanje in drugimi življenjskimi potrebščinami. Kljub temu se zaradi navezanosti na svoja stanovanja, stari ljudje le s težavo odločijo za prodajo hiše ali prevelikega stanovanja in selitev na manjše, bolj primerno.

Prenova stanovanja je tisto, kar bi staremu človeku verjetno najbolj odgovarjalo. S prilagoditvijo stanovanja lahko ustvarimo večje udobje za starega človeka, z odstranitvijo potencialnih nevarnosti in boljšo dostopnostjo pa povečamo njegovosamostojnost (Hardie1978). Hojnik-Zupanc (1999) se ob tem sprašuje, kaj je bolj primerno, starim ljudem čim bolj prilagoditi obstoječe stanovanje in urediti dostop do socialnih in zdravstvenih storitev v danem bivalnem okolju ali spremeniti bivalno okolje, torej se preseliti v infrastrukturo, ki je bolj prilagojena potrebam starih ljudi. Meni, da sta obe možnosti sprejemljivi, vendar se v obstoječem stanovanju lahko pojavi težava, da le-tega v večini primerov ni mogoče prilagoditi tako, da bi zagotavljalo pogoje za kvalitetno bivanje. V takšnih primerih je preselitev v starosti lahko za posameznika ugodno dejanje, če je le-ta usklajena z njegovimi željami in je prostovoljna. V primeru preselitve, za katero se ni odločil posameznik sam, temveč je bila le-ta vsiljena od zunaj (odstranitev objekta ali poslabšanje zdravstvenega stanja), lahko privede do težav s prilagoditvijo na novo okolje.

Raziskava Zveze društev upokojencev (ZDUS 2001) je pokazala tudi na povezavo lastništva stanovanja in željo po selitvi v prilagojena stanovanja. Večinoma so stari ljudje lastniki svojih stanovanj in jih navezanost na lastnino odvrča od odločitve po selitvi, poleg tega pa pri starih ljudeh prevladuje prepričanje, da mora njihovo stanovanje ostati zapuščina njihovim otrokom in sorodnikom. Hkrati lastništvo stanovanja predstavlja tudi varno starost, saj starega človeka ne obremenjuje s stanarino (Touzery Hvalič 2005).

Hojnik-Zupanc (1999: 70) ob tem navaja Lowtonovih (1986) šest kriterijev, ki vplivajo na preselitev v starosti. To so:

- želja ostati v znanem okolju,
- želja ostati čim dlje neodvisen,

- potreba po zasebnosti, ki je poseben izraz neodvisnosti,
- občutek varnosti, je najpogostejši razlog za preselitev v infrastrukturno urejeno stanovanje, tako glede kriminala kot tudi zdravstvene ogroženosti,
- zadovoljevanje potreb po družabnosti, kar sicer izraža manj ljudi, ki se preselijo, vendar pa je ta kriterij zanje zelo pomemben, saj mnogi interakcijo z vrstniki povežejo z dejavnostmi, ki jim bogatijo življenje,
- sprememba bivališča je lažja za tiste, ki imajo podporo (družina, prijatelji, strokovna organizacija).

Prilagojenost stanovanja ima tako velik vpliv na samostojnost starega človeka, le-ta ga lahko namreč naredi zelo samostojnega ali pa odvisnega od osebne pomoči drugih in posledično opuščanja dejavnosti. Samostojno življenje v starosti lahko olajšajo tudi določeni prilagojeni tehnični pripomočki ali pomagala in telekomunikacijska sredstva, ki so v pomoč pri gibanju in komuniciranju. Pomembno je, da stanovanje omogoča uporabo le-teh. Hojnik-Zupanc (1999: 147) meni, da je večina tehničnih novosti za individualno uporabo povezana s fizičnim okoljem. Pri tem lahko gre:

- za pripomočke, ki olajšajo samostojno bivanje v lastnem stanovanju.
- za pripomočke kot nadomestilo za izboljšanje senzornih in perceptivnih sposobnosti in pripomorejo k boljšemu zaznavanju fizičnega prostora,
- za pripomočke telekomunikacije, ki premoščajo prostorske in časovne razdalje in odpravljajo ovire fizičnega prostora.

Temeljni namen vseh vrst pripomočkov je torej izboljšati kvaliteto samostojnega bivanja v lastnem stanovanju tudi v pozni starosti. Hojnik- Zupanc (1999) opozarja, da lahko drobne tehnične spremembe ali novosti prinesejo velike spremembe v posameznikovo življenje, saj lahko že prava dolžina palice bistveno vpliva na počutje pri hoji, prav tako pa lahko primerna razsvetljava v stanovanju, ustrezne dimenzije in oblike pohištva ter primerne talne obloge, ki so zdravju neškodljive, nehrseče in tople naredijo življenje v stanovanju veliko bolj prijetno in varno za stare ljudi. Za ljudi z oviranimi ročnimi spretnostmi so lahko v oporo tudi posebno oblikovan jedilni pribor in drugi gospodinjski pripomočki.

Uporabo pomožne tehnologije in prilagojenosti stanovanj so raziskovali v raziskavi Berčan *et al.* (2010), pri čemer se je izkazalo, da ljudje pri svojem vsakdanjem življenju uporabljajo tehnične pripomočke. Po večini je to palica kot opora pri hoji, v manjši meri pa tudi hodulje. Pomembni so tudi pripomočki za komuniciranje, pri čemer je bil v anketi kot najpomembnejši pripomoček izpostavljen stacionarni telefon, ki daje občutek varnosti in deluje kot preventivno sredstvo osamljenosti in izolacije. Z različnimi pripomočki za vstajanje, kopanje, višjimi ležišči in po meri izdelanim pohištvom lahko naredijo stanovanja bolj prilagojena in primerna za ljudi in s tem omogočijo daljše aktivno in samostojno življenje starih ljudi (Lah 2013: 69).

Kljub temu da je nekatera obstoječa stanovanja težko prilagoditi tako, da bi popolnoma odgovarjala potrebam starega človeka in je zato zanj življenje v takšnem manj ugodno, se večina starih ljudi ne odloči za selitev v prilagojena stanovanja. Da pa lahko ti ljudje, kljub oslabeledosti in posledično oviranosti, ki nastane s starostjo, ostanejo v domačem okolju, imajo pomemben prispevek centri za pomoč na domu in podobne organizacije, ki to podporo nudijo (<http://www.domobsavinji.si/pomoc-na-domu.html>). Le-ti s svojo dejavnostjo pomagajo starim ljudem pri ohranjanju samostojnega življenja v domačem okolju in organizaciji podpore ljudi, da njihovo življenje ostaja kvalitetno še naprej. Ljudje, ki se odločijo za spremembo bivališča, običajno to naredijo kmalu po upokojitvi, ko so njihove fizične in umske sposobnosti še v dobri kondiciji. Takrat je tudi težnja po spremembi bivališča največja in je v skladu s spremembo, ki jo prinaša upokožitev (Hojnik-Zupanc 1999: 69).

1.6 Oblike podpore v skupnosti

Kot že rečeno, so že vrsto let domovi za stare ljudi tisti, ki skrbijo za zagotavljanje celostne oskrbe za stare ljudi, saj poleg zagotavljanja institucionalnega varstva z namestitvijo razvijajo različne storitve oskrbe za stare ljudi, ki še živijo v skupnosti, in tako klasično in uveljavljeno institucionalno oskrbo spreminjajo z bolj fleksibilnimi oblikami oskrbe in s tem brišejo ločnico med skupnostno in institucionalno oskrbo (Filipovič Hrast *et al.* 2014: 135–137). Amann (1980: 183) pravi, da je namen podpore v skupnosti »open care«, nuditi starim ljudem vso potrebno asistenco in pomoč z namenom zagotoviti ljudem, da ostajajo v domačem okolju, kolikor dolgo je mogoče.

Pregled podatkov Skupnosti socialnih zavodov Slovenije o zastopanosti skupnostnih oblik oskrbe, ki jo izvajajo domovi, je bil izhodišče za raziskavo o vlogi domov za stare ljudi pri skupnostni oskrbi, ki je bila izpeljana leta 2012, v njej pa so sodelovali vsi takratni izvajalci institucionalne oskrbe. Izkazalo se je:

- da je najbolj razširjena skupnostna oblika oskrbe socialna oskrba na domu, ki jo izvaja 39% izvajalcev institucionalnega varstva in vključuje razvoz hrane na dom, pomoč pri vzdrževanju stanovanja, zdravstveno nego in pomoč preko telefonskega alarma,
- močno razširjeni skupnostni obliki sta tudi dnevno in začasno varstvo,
- storitev institucionalnega varstva lahko poteka tudi v oskrbovanem stanovanju,
- kot najmanj uveljavljena oblika oskrbe se je izkazalo institucionalno varstvo v drugi družini (Filipovič Hrast *et al.* 2014: 135–137).

1.6.1 Socialna oskrba na domu

Službe za pomoč na domu in osebna asistenca so se začele razvijati v zadnjih dveh desetletjih. V začetku so te storitve opravljali pilotsko, kasneje so zanje uporabili javne delavke, danes pa je tendenca, da se te ljudi stalno zaposli. Storitve pomoči na domu so bile načeloma namenjene starim ljudem, vendar so te službe zelo fleksibilne in nudijo pomoč tudi mlajšim, ki le-to potrebujejo (Flaker *et al.* 1999: 30).

Socialna oskrba na domu je najbolj razširjena socialnovarstvena storitev javne mreže in ljudem omogoča, da ostanejo doma in tako preprečijo ali vsaj odložijo odhod v institucionalno varstvo, ki je prevladujoč tip oskrbe starih (Nagode, Hlebec 2013: 15).

Socialno oskrbo pri nas opredeljuje Pravilnik o standardih in normativih socialnovarstvenih storitev (1995, zadnjič pop. 2010) in je namenjena osebam z zagotovljenimi bivalnimi pogoji, ki se zaradi starosti ali hude invalidnosti ne morejo oskrbovati same. Običajno so uporabniki nekoliko mlajši kot uporabniki institucionalne oskrbe, namenjena pa bi naj bila osebam z manj zdravstvenimi potrebami po pomoči kot v institucionalnem varstvu (Filipovič Hrast *et al.* 2014: 24–25).

Oskrba na domu, z ozirom na zdravstveno stanje in druge okoliščine, omogoča ljudem najboljšo možno raven kakovosti življenja, vzdrževanje zdravja in izboljševanje zdravstvenega stanja v domačem okolju. Domače okolje ima namreč za dobro počutje več prednosti (Kersnik 1997: 8):

- oskrbovanec lažje funkcioniira v domačem okolju,
- obdrži družinske vezi,
- ohrani samostojnost.

Nagode in Hlebec (2013: 15) socialno oskrbo na domu opredelita kot temeljno socialnovarstveno storitev, ki se izvaja na domu posameznika in obsega pomoč pri temeljnih in podpornih dnevni opravih. Posameznik ima pravico do največ štirih ur oskrbe na dan ali do dvajset ur na teden (Filipovič Hrast *et al.* 2014: 25). Pri tej obliki pomoči poklicna oskrbovalka za nekaj ur dnevno ali nekajkrat tedensko prihaja na dom starega človeka in mu pomaga pri opravljanju tistih vsakdanjih opravil, ki jih sam ne zmore več. Tako mu pomaga, da ostaja relativno samostojen v domačem okolju (Ramovš 2012: 55). Službe za pomoč na domu se običajno hkrati soočajo tudi s problemi, ki izhajajo iz neprimernih življenjskih okoliščin, osamljenosti in težav pri vzpostavljanju medsebojnih odnosov ter različnih oblik prizadetosti tako psihične kot fizične in podobno (Amann 1980: 197). Zato mora biti to strokovno voden proces, v katerem sodelujejo vodja in koordinator storitve, izvajalec storitve, upravičenec družinski člani in prostovoljni sodelavci. Storitve socialne oskrbe vključuje gospodinjsko pomoč, ki zajema kuhanje, pospravljanje, nakupovanje. Pomoč pri vzdrževanju osebne higiene zajema pomoč pri preoblačenju, umivanju, hranjenju, opravljanju osnovnih življenjskih potreb in tudi nega osebnih ortopedskih pripomočkov. Pomembna storitev je tudi pomoč pri ohranjanju socialnih stikov, torej vzpostavljanje socialne mreže z okoljem, sorodniki, prostovoljci, spremljanje upravičenca pri opravljanju nujnih obveznosti, informiranje ustanov o njegovem stanju in potrebah, priprava upravičenca na institucionalno varstvo (Hlebec 2013: 4–5). To so storitve s katerimi poskušajo ljudem vsaj za določen čas nadomestiti potrebo po institucionalnem varstvu v zavodu, drugi družini ali drugi organizirani obliki. Poskušajo zagotoviti čim večjo kakovost življenja in vključenost starejših v socialno okolje. Hkrati s to obliko pomoči spodbujajo stare ljudi, da ostajajo samostojni (Nagode, Hlebec 2013: 15). Kersnik (1997: 15) ob tem opozarja na pomembnost poznavanja možnosti za sodelovanje neposrednega oskrbovančevega okolja, ki je odločilno pri odločitvi, ali bo oskrbovanec lahko ostal doma. Šele od tukaj namreč gradimo krog pomoči, ki ga sestavljajo izvajalci različnih strok, služb in pristojnosti.

Socialno oskrbo na domu danes koristijo tako stari ljudje, ki živijo sami, kot tudi družine s starim družinskim članom, ki ne zmorejo same opraviti vse oskrbe in nege (Ramovš 2012: 56). Vendar je kljub temu da je socialna oskrba na domu zajela skoraj popolno geografsko dostopnost, število uporabnikov še vedno majhno glede na potencialni in načrtovani razvoj, kot ga opredeljujejo nacionalni programi socialnega varstva. Zanimivo je tudi to, da je ta poklic izjemno feminiziran, saj to delo v veliki večini (97%) opravljajo ženske, kot je to pogosto tudi v ostalih poklicih pomoči (Nagode, Hlebec 2013: 15-20).

1.6.2 Dnevno varstvo in začasno varstvo

Dnevno varstvo je oblika dnevnega institucionalnega varstva za stare ljudi, ki pri samostojnem življenju v domačem okolju potrebujejo pomoč in podporo drugih. Z možnostjo izbiranja časovnega in terminskega načina bivanja v dnevnem varstvu, dnevni centri omogočajo dokaj fleksibilno obliko pomoči. Prednost pri tem je, da oseba ohrani življenje v skupnosti in ostaja v svojem domačem okolju, hkrati pa si ob druženjem z vrstniki obogati socialno mrežo ter pridobi tudi potrebno dnevno pomoč, saj je v dnevnem varstvu običajno ponujena socialna in zdravstvena oskrba ter organizirana prehrana (Filipovič Hrast *et al.* 2014: 136). S pomočjo dnevnih aktivnosti v dnevnem centru lahko ljudje čim dlje ostanejo v domačem okolju, pri tem pa so vpeti v druženje z drugimi ljudmi (<http://www.domobsavinji.si/dnevni-center.html>).

Začasno varstvo se po namenu in fleksibilnosti nekoliko razlikuje od dnevnega varstva. Namenjeno je starim ljudem, ki zaradi zdravstvenega stanja, poškodbe ali rehabilitacije po odpustu iz bolnišnice in potrebujejo celodnevno oskrbo. Enako kot tudi dnevno varstvo, začasno varstvo staremu človeku omogoča ohranitev življenja v domačem okolju in poteka kot oblika razbremenitve za sorodnike, ki sicer oskrbujejo družinskega člana in za zadovoljevanje lastnih potreb potrebujejo krajšo prekinitev oskrbe (sorodnik odide na zdravljenje ali dopust). Vendar ti domovi, za razliko od dnevnega varstva, zagotavljajo začasno varstvo do največ 21 dni. V tem času domovi zagotavljajo oskrbo, zdravstveno nego, prehrano, fizioterapevtske storitve in vključitev v dejavnosti, ki jih organizirajo za stanovalce (Filipovič Hrast *et al.* 2014: 136).

1.6.3 Dostava hrane na dom

Ko človek ne more, ali ne želi redno kuhati sam, mu celotno prehrano ali posamezni obrok dostavljajo na dom (Ramovš 2012: 55). Dostava kosila se izvaja v okviru pomoči na domu. Le-ta uporabnikom poleg zagotovljenega obroka hrane zagotavlja tudi potrebo po varnosti. Uporabniki imajo skozi obliko pomoči na domu, torej dostavo kosila, stik z zaposlenimi, z zunanjim svetom. Ta stik vpliva na občutek varnosti, saj se uporabniki zavedajo, da jih bo nekdo našel in jim pomagal oziroma organiziral pomoč, če bo to potrebno.

1.6.4 Pomoč na daljavo

Razne tehnološke izboljšave lahko pomagajo starim, da dalj časa ostanejo v domačem okolju, hkrati pa zmanjšajo tudi obremenitev neformalnih oskrbovalcev. Ta tehnologija se imenuje gerontehtnologija (<http://www.mks.si/lifeline/rdecigumb.htm>). Najrazličnejše oblike pomoči na domu so dopolnitev sistema institucionalnega varstva ostarelih in invalidnih oseb in dolgoletne izkušnje iz socialno bogatejših držav kažejo, da je mogoče učinkovitost servisov pomoči še povečati z uvajanjem novih tehnologij in tehničnih dosežkov s področja telekomunikacij in informatike. Eden od inovativnih programov je tudi program Lifeline ali pomoč na daljavo (Rudel 1997: 104). Pomoč na daljavo, je socialnovarstvena storitev, ki je namenjena podpori in varnemu življenju v domačem okolju preko posebnega telefona in organiziranju ustrezne pomoči ob vsakem sproženem klicu, kadar je le-ta potrebna (<http://www.mks.si/lifeline/rdecigumb.htm>). Rudel (1997: 105) opozarja, da je vse več ponudnikov storitev pomoči na domu, ki med seboj niso povezani, zato njihovo delo ni koordinirano. Na domu posameznika se izmenjujejo strokovni delavci s področja zdravstva in sociale ter laiki. Delo vsakega je omejeno na določen segment pomoči. Pri širjenju obstoječih oblik pomoči na domu in uvajanju novih postaja vse bolj pereč problem medsebojnega obveščanja. Rudel (1997: 106) rešitev vidi v tem, da bi nekdo prevzel vlogo posredovalca informacij in koordinatorja del ter odigral vlogo centra za koordinacijo in izvajanje pomoči na domu. Program Lifeline je zamisel o učinkovitem sistemu varovanja ostarelih, bolnih in individualnih oseb na domu s koordiniranim izvajanjem pomoči na domu ob uporabi telekomunikacijske in informacijske tehnologije. Je sinteza managementa, telekomunikacijske in računalniške tehnike, ustrezne informativne službe in servisne mreže storitev za pomoč na domu. Osnova programa je mreža regijskih centrov za pomoč na domu, ki ima na razpolago močno komunikacijsko vez z uporabnikom na domu (Rudel 1997: 106).

Komunikacija med centrom za pomoč na daljavo in starim človekom je hitra in poenostavljena prilagojena telefonska zveza (life-line), tako da jo star človek lažje uporabi tudi v trenutku posebne zdravstvene krize (Ramovš 2003: 309). V okviru centra deluje ekipa strokovno usposobljenih operaterjev, ki 24 ur dnevno sprejema telefonske klice uporabnikov pomoči na domu. S posebnim telefonom Lifeline, katerega del je tudi daljinsko sprožilo »rdeči gumb za klic v sili« lahko uporabnik pokliče v center za pomoč tudi tedaj, ko zaradi različnih ovir ne more do telefona (Rudel 1997: 106).

Rdeči gumb je daljinsko brezžično sprožilo, ki deluje skupaj s telefonom. Telefon je namenjen klicu na pomoč in omogoča, da človek le s pritiskom na gumb vzpostavi stik s svojcem ali sosedom, prijateljem ali znancem in to tudi v primeru, ko npr. ne more iz postelje, pri padcu, če ga obide slabost v kopalnici ali pred hišo ... Rdeči gumb človek lahko nosi kot obesek okoli vratu ali kot ročno uro okoli zapestja. Z njim lahko oseba aktivira telefon Lifeline z razdalje do 25 metrov. Ob pritisku na rdeči gumb telefon Lifeline kliče na prvo od več telefonskih števil. Če se le-ta ne oglasi, telefon kliče naslednjega. Zvočnik in majhen mikrofonski omogočata, da se lahko človek brez slušalke pogovarja tudi, ko je nekaj metrov stran od telefona (http://www.mks.si/lifeline/rdeci_gumb.htm).

Naloga centrov je načrtovati, koordinirati in izvajati različne oblike pomoči na domu in posredovati informacije. Preko centra tako uporabnik dobi pomoč določenega servisa. Center pa opravlja nadzor izvajanja storitev in s tem kvaliteto del posameznega izvajalca (Rudel 1997: 106). Mlinar (2008: 15) meni, da raba informacijsko-komunikacijske tehnologije bistveno povečuje zmožnosti prebivalcev za samostojno individualno bivanje in zmanjšuje potrebe po institucionalnem, zavodskem varstvu v domovih za stare ljudi. Večja povezanost v smislu takojšnje pomoči na domu, kadarkoli jo kdo potrebuje, pomeni selektivno odzivnost okolja, ki zmanjšuje potrebe po kolektivnem bivanju.

Raziskava v Celju, ki jo je izvedla Pušnik (2012), je pokazala, da pomoč na daljavo ljudem predstavlja predvsem občutek varnosti in kot so povedale nekatere sogovornice, kot naložbo za prihodnost, v smislu, imam ga danes, ker ga bom mogoče potrebovala jutri. Sogovorniki so povedali, da jim uporaba pomoči na daljavo predstavlja razbremenitev, olajšanje in zadovoljstvo ter da cenijo samostojnost, ki jim jo le-to omogoča. Po podatkih, ki jih je Pušnik v svoji raziskavi dobila, uporabniki največkrat

pokličejo zaradi padcev ali poslabšanja zdravja, redko pa tudi zaradi občutka osamljenosti. Uporabniki imajo varovanje na daljavo za koristno storitev, drugim predstavlja breme ali nujno pomoč, ki je bolj potrebna kot želja. Vendar pa jim to predstavlja dokaz samostojnosti in ne nadzora.

Informacijsko-računalniška oprema omogoča vsem, ki skrbijo za uporabnika, da dobijo informacije o uporabniku na enem mestu. Tako lahko zdravnik poizve o socialni oskrbi uporabnika programa Lifeline in posreduje podatke, ki so lahko dobrodošli za druge izvajalce storitve pomoči pri uporabniku. Tako lahko z uporabo telekomunikacijske in informacijske tehnike premostimo problem komunikacije med udeleženci v procesu pomoči (Rudel 1997: 106). Ramovš (2003: 310) pravi, da je z vidika prihodnje informacijske družbe ta oblika pomoči v starosti zelo v ospredju, s celostnega antropološkega vidika pa bi delovala dobro le kot sestavni del celostnega krajevnega medgeneracijskega centra, v povezavi s pomočjo in nego na domu, razvozom hrane na dom in številnimi drugimi programi, ki gojijo osebne medčloveške in medgeneracijske odnose. S tem se strinja tudi Pušnik (2012: 75–76), ki opozarja, da tehnologija ne sme nadomestiti pomoči, ki jo zagotavlja uporabnikova socialna mreža, saj lahko zgolj tehnološka pomoč poveča izolacijo starih ljudi. Pravi, da smo ljudje psihosocialna bitja, ki smo odvisni od človeških odnosov.

1.6.5 Prilagojena stanovanja

V Sloveniji so včasih problem nastanitve starih ljudi reševali po dveh poteh: Prva je bila, da so stari ljudje ostali v svojem stanovanju, v katerem so živeli v svoji aktivni dobi, ali v skupnem gospodinjstvu z otroki in njihovimi družinami (stanovanje treh generacij), ki so jim nudili vso oskrbo, ki so jo potrebovali. Druga pot pa so bili domovi za stare ljudi, kjer so ljudje prejeli vso oskrbo vključno s prehrano. Vendar ti poti nista edini možni (Ivanšek 1971: 8). Danes namreč v primerjavi s preteklo prakso glede bivanja starih ljudi vstopamo v novo obdobje, v katerem dobiva vse večji pomen kakovost bivanja in ne zgolj namestitvene zmogljivosti (Mlinar 2008: 171). Kot smo že omenili, ima prilagojenost stanovanja velik vpliv na samostojnost ljudi v starosti (Lah 2013), zato je potrebno pri načrtovanju stanovanjskega okolja za stare ljudi upoštevati, da imajo le-ti vse tiste zahteve, kot jih imajo do stanovanja drugi ljudje, razen tega pa še dodatne zahteve, ki so odvisne od dejstva, da so stari, in s katerimi se mora projektant seznaniti, preden se loti projektiranja. Priznati moramo, da so tudi stari ljudje

individualna bitja, zato potrebujejo različne tipe stanovanj in ureditev za življenja in ne uravnilovke v obliki tipskih zgradb, ki negirajo individualnost. Kot končno se moramo zavedati, da je gradnja stanovanj za stare ljudi zahtevna naloga, ki zahteva skupinsko delo arhitektov, zdravnikov, socialnih delavcev in sociologov (Ivanšek 1971: 8). Po mojem mnenju so pomembna tudi mnenja in izkušnje starih ljudi. Stanovanje mora dajati staremu človeku občutek varnosti z več vidikov; zdravstvenega, psihosocialnega, tehničnega in ekonomskega, zato je treba upoštevati vse dejavnike: izbiro lokacije, tipologijo stanovanjskih zgradb, smotrno načrtovanje, dosledno gradnjo brez arhitektonskih ovir, načine grupiranja stanovanja, nudenje raznih oblik organizirane pomoči, financiranje ... (Mlinar 2008: 177). Glede na različne oblike pomoči na domu se je uveljavilo razlikovanje med stanovanji za stare ljudi in varovanimi oziroma oskrbovanimi stanovanji (ibid.).

1.6.5.1 Starejšim prilagojena stanovanja

Nepremičninski sklad pokojninskega in invalidskega zavarovanja d. o. o. je družba, katere poslanstvo je zagotavljanje namenskih in oskrbovanih najemnih stanovanj za upokojence in ostale starejše. Starejšim prilagojena stanovanja (stanovanja za stare ljudi / namenska najemna stanovanja) so namenjena reševanju stanovanjskih vprašanj upokojencev in ostalih starejših (http://varnastarost.si/oskrbovana_stanovanja/namenska_najemna_stanovanja/). Le-ta se pogosto nahajajo v stavbah, ki niso v celoti namenjena oskrbovanim stanovanjem, temveč je le del poslopja urejen in prilagojen potrebam starih ljudi.

Gre za polnovredna manjša stanovanja, načrtovana za potrebe starega človeka, ki pa morajo biti urejena v skladu s Pravilnikom o minimalnih tehničnih zahtevah za graditev oskrbovanih stanovanj za starejše ter o načinu zagotavljanja pogojev za njihovo obratovanje, kjer je zapisano:

»Če se oskrbovano stanovanje nahaja v stavbi, ki ni v celoti namenjena oskrbovanim stanovanjem, mora biti v zaključeni skupini najmanj pet oskrbovanih stanovanj, pri čemer morajo minimalne tehnične zahteve iz tega pravilnika izpolnjevati oskrbovana stanovanja in tisti del stavbe, ki omogoča dostop do takega stanovanja« (<https://www.uradni-list.si/1/content?id=51490>).

Namenjeno je ljudem, starejšim od 65 let, ki hočejo obdržati samostojnost, ki zmorejo živeti sami in voditi lastno gospodinjstvo, vendar z občasno organizirano pomočjo pri hišnih opravilih, osebni higieni in v času bolezni (Mlinar 2008: 177). V teh stanovanjih lahko stanovalci dobijo pomoč oskrbnika, ki je običajno bližnji dom za stare ljudi. Ta pomoč obsega dnevno prinašanje obrokov hrane, vzdrževanje osebne higiene, gospodinjsko pomoč, čiščenje, pranje, likanje, zdravstveno varstvo in zdravstveno nego po predpisih o zdravstvenem varstvu ter pomoč pri ohranjanju družabnih stikov. Za vrsto in obseg posameznih storitev se najemnik sam dogovori z oskrbnikom (<https://www.dnevnik.si/1042709344/dom/gradnja-in-prenova/namenska-najemna-stanovanja-za-upokojence-in-druge-starejse->). Mlinar (2008: 177) meni, da vodenje lastnega gospodinjstva še v visoki starosti in v ustreznem stanovanju ohranja psihofizično dejavnost starega človeka.

Nepremičninski sklad ima v lasti 2838 namenskih najemnih stanovanj v 119-ih krajih in 604-ih stanovanjskih in stanovanjsko-poslovnih objektih po vsej Sloveniji (stanje 31. 12. 2014). V strukturi stanovanja prevladujejo garsonjere in enosobna stanovanja. Stanovanja se oddajajo v skladu s Pravili za oddajanje namenskih najemnih stanovanj v najem (<http://www.ns-piz.si/najemna-stanovanja/predstavitev/>). V postopkih oddajanja namenskih stanovanj sodelujejo stanovanjske komisije pri društvih upokojencev po Sloveniji, ki zbirajo in obdelujejo vloge za najem. Stanovanjska komisija enkrat letno sestavi prednostno listo za najem, ki velja vse leto. Ko se stanovanje izprazni, stanovanjska komisija predlaga novega najemnika na podlagi prednostne liste (<http://www.ns-piz.si/najemna-stanovanja/kako-do-najema/>). Najemna pogodba se sklene za nedoločen čas (<http://www.ns-piz.si/najemna-stanovanja/predstavitev/>).

1.6.5.2 Oskrbovana stanovanja

Zamisel za oskrbovana (varovana) stanovanja izhaja iz dejstva, da imajo mnogi stari ljudje velika stanovanja, ki jih ne potrebujejo in težko vzdržujejo, hkrati pa v njih s težavo samostojno živijo (Ramovš 2003: 310). Kot posledica so razpoložljivi prostori dostikrat zelo neracionalno in omejeno izkoriščani (Mlinar 2008: 181). Oskrbovana stanovanja so torej namenjena starim ljudem, ki ne zmorejo več živeti povsem samostojno in potrebujejo pomoč in nego (Mlinar 2008: 177). Za nadaljevanje relativno samostojnega življenja potrebujejo bližino raznih servisnih služb za vsakdanje storitve v

zvezi s prehranjevanjem, čistočo, prevozi, pomočjo in nego, zdravstvene storitve in podobne usluge. V ta namen gradijo sodobne stanovanjske komplekse, ki imajo v svojem okviru vso to ponudbo (Ramovš 2003: 310). Največji investitor na tem področju je Nepremičninski sklad pokojninskega in invalidskega zavarovanja, ki ima v lasti 241 oskrbovanih najemnih stanovanj po Sloveniji in sicer na 21-ih lokacijah: Celje, Izola, Koper, Krško, Laško, Ljubljana - Brdo, Ljubljana - Trnovo, Ljutomer, Logatec, Maribor, Medvode, Murska Sobota, Nova Gorica, Postojna, Sevnica, Šentjur pri Celju, Škofljica, Tolmin, Trebnje, Trzin (http://www.seniorji.info/Oskrbovano_-_varovano_stanovanje).

Oskrbovana stanovanja so, enako kot starejšim prilagojena stanovanja, namenjena ljudem starejšim od 65 let, ki še lahko živijo samostojno življenje in zmorejo plačevati najemnino. Vendar so za razliko od starejšim prilagojenih stanovanj, ki so običajni objekti, prilagojeni predvsem glede arhitektonskih ovir, le-ta so urejena v dveh pravilnikih, in sicer v:

- Pravilniku o standardih in normativih socialnovarstvenih storitev,
- Pravilniku o minimalnih tehničnih zahtevah za graditev oskrbovanih stanovanj za starejše ter o načinu zagotavljanja pogojev za njihovo obratovanje (Nagode *et al.* 2014).

Stanovanja se oddajajo v skladu s Pravili za oddajanje oskrbovanih stanovanj v najem, najemna pogodba pa se sklene za nedoločen čas (<http://www.ns-piz.si/oskrbovana-najemna-stanovanja/predstavitev/>). Oddaja jih Komisija za oddajanje oskrbovanih stanovanj v najem, ki jo sestavljajo po en predstavnik Nepremičnin Celje d.o.o., Nepremičninskega sklada PIZ, Doma ob Savinji in Zveze društev upokojencev Celje. Stanovanja se prosilcem oddajajo po razpisu za oddajo oskrbovanih stanovanj v najem (če gre za prvo oddajo) in izven razpisa prosilcem, ki so vložili prijavo po zaključenem postopku dodelitve stanovanj (<http://www.nepremicnine-celje.si/za-starejse/>).

Oskrbovana stanovanja so sicer formalno organizirana kot posebna oblika institucionalnega varstva, v praksi pa predstavljajo alternativno obliko institucionalnemu varstvu, saj ljudem omogočajo, da v lastnem gospodinjstvu prejemajo ustrezno pomoč in oskrbo. Na ta način ali nadomeščajo (model izbire) ali odlagajo (model stopnic) odhod v institucionalno varstvo (Nagode *et al.* 2014: 8). Mali (2013:

65) oskrbovana stanovanja opredeli kot eno od nastanitvenih oblik pomoči in podpore. Gre za samostojne enote, v katerih živijo ljudje, ki potrebujejo organizirano skrb in podporo, vendar so jim prilagojena in imajo na voljo osebje, ki jih občasno obiskuje in jim pomaga pri vsakdanjih opravilih, organiziranju življenja ter pri premagovanju stisk. Dosedanja oskrbovana stanovanja stojijo v neposredni bližini domov za stare ljudi. Večinoma so garsonjere in enosobna stanovanja, nekaj pa je tudi dvosobnih. Le-t lahko stari ljudje kupijo ali najamejo (Ramovš 2003: 310–311).

Po Pravilniku o standardih in normativih socialnovarstvenih storitev mora biti v oskrbovanem stanovanju zagotovljena osnovna in socialna oskrba, zdravstveno varstvo in zdravstvena nega ter varovanje na daljavo.

- Osnovna oskrba v oskrbovanem stanovanju obsega pomoč pri bivanju, kamor sodijo osnovno čiščenje vseh ali posameznih prostorov stanovanja z odnašanjem smeti in postiljanje, organizirano prehrano, kamor sodijo prinašanje pripravljenih obrokov ali priprava hrane v stanovanju in pomivanje uporabljene posode, pomoč pri pranju, sušenju in likanju perila, kamor sodijo prinašanje in odnašanje čistega in umazanega perila ter pranje, sušenje in likanje posteljnega in/ali osebnega perila.
- Socialna oskrba v oskrbovanem stanovanju obsega pomoč pri vzdrževanju osebne higiene in izvajanju dnevnih opravil, kamor sodijo pomoč pri oblačenju ali slačenju, pomoč pri umivanju, hranjenju, opravljanju osnovnih življenjskih potreb, vzdrževanje in nega osebnih ortopedskih pripomočkov, varstvo in pomoč pri ohranjanju socialnih stikov, kamor sodijo vzpostavljanje socialne mreže z okoljem, s prostovoljci in s sorodstvom, spremljanje upravičenca pri opravljanju nujnih obveznosti, informiranje ustanov o stanju in potrebah upravičenca.
- Poleg osnovne in socialne oskrbe mora biti upravičencem zagotovljena tudi možnost uporabe celodnevne povezave preko osebnega telefonskega alarma za pomoč na daljavo, ki ga zagotovi izvajalec storitve sam ali v ta namen sklene pogodbo z drugim izvajalcem, ki v okviru svoje redne dejavnosti opravlja naloge neprekinjene nujne pomoči (npr. zdravstveni zavod, regijski center za pomoč na domu). Obseg in vrsta oskrbe se prilagodi potrebam in željam posameznega upravičenca (Pravilnik o standardih in normativih socialnovarstvenih storitev 2010).

Služba, ki izvaja pomoč in nego mora le-to omogočati neprekinjeno 24 ur. Preko signalnih naprav mora biti povezana z vsem stanovanji, ki morajo biti družna zaradi omogočanje hitre pomoči in ekonomičnosti dela (Mlinar 2008: 177).

Valjavec (2011) je v raziskavi ugotovila, da so se ljudje večinoma v oskrbovana stanovanja preselili zaradi zdravstvenih dejavnikov in pomoči, ki jim je zagotovljena preko storitve rdečega gumba. Nekateri so se želeli odmakniti od družine, da jim ne bi bili v breme. Drugim je bilo vzdrževanje stanovanja preveliko breme. Ljudje so s selitvijo v oskrbovana stanovanja združili potrebo po varnosti in sigurnosti ter hkrati ohranili samostojnost in aktivnost. Pomembna se jim zdi svoboda gibanja, saj si lahko svobodno organizirajo vsakodnevna opravila in dejavnosti. Veliko jim pomenita zasebnost in mir, kar oskrbovana stanovanja različno zagotavljajo. Odvisno je od tega, ali živijo sami ali s partnerjem. Veliko prednost predstavlja lastna kopalnica.

Zanimanje za varovana (oskrbovana) stanovanja je precejšnje tako med starimi ljudmi kot med investitorji za njihovo gradnjo, vendar pa se stanovanja, ki so bila zgrajena, polnijo sorazmerno počasi. Vzrok za to so visoke cene in neprimerne lokacije (Ramovš 2003: 311). Mlinar (2008: 178) meni, da bi si stari ljudje s prodajo lastniških stanovanj in nepremičnin, ki funkcionalno ne ustrezajo njihovim potrebam, lahko zagotovili sredstva za nakup varovanega stanovanja, vendar pa Ramovš (2003: 311) opozarja, da ljudje pri nas niso bili navajeni, da bi na starost prodali svoj dom in se preselili v manjše stanovanje. Zato se postavlja vprašanje, koliko starih ljudi, glede na nizke pokojnine, si takšno življenje sploh lahko privošči.

1.7 Socialno delo in stari ljudje

V preteklosti so socialni delavci delo s starimi ljudmi ocenjevali kot nepomembno in nekoristno. Stari ljudje so veljali za homogeno populacijo, njihove potrebe pa so povezovali z revščino, odvisnostjo in dobrodelnostjo. Splošna negativna podoba o starosti v družbi je zavirala razvoj skupnostnih oblik oskrbe in poudarjala institucionalno oskrbo. Spremembe je prineslo zavedanje o večanju števila starih ljudi in tudi zakonodaja, ki je določila legitimne okvire za razvoj antidiskriminatorne prakse in reševanje osebnih stisk starih ljudi. Danes je pogled na stare ljudi drugačen, saj se

socialni delavci vedno bolj zavedajo raznovrstnosti in heterogenosti vsakdanjega življenja starih ljudi in njihovih specifičnih problemov, zato si prizadevajo poiskati in mobilizirati moči in vire starih ljudi (Mali 2013b: 57–67). Le-ti so namreč ključni za oblikovanje vizije prihodnosti iz katere oseba dobi veselje in voljo do dela. Iz tega sledi, da je temeljno poslanstvo socialnega dela povečati zmožnost in sposobnost starih ljudi za soočanje s težavami in premagovanjem problemov (Stritih, Možina 1998).

Kot posledica drugačnega pogleda na stare ljudi, njihovo življenje, potrebe in vire moči, so se začele razvijati nove oblike pomoči v skupnosti. Pri tem ima pomembno vlogo tudi socialno delo, ki skuša človeka razumeti celostno, vključno z njegovimi potrebami, mobilizirati njihove moči, sposobnosti, maksimalno funkcioniranje in zagotoviti okolje, ki človeka ne bo omejevalo (Stritih, Možina 1998). Izobraževalni programi za socialno delo, kot je specializacija iz gerontologije so veliko pripomogli, da so danes problemi starih ljudi prepoznavni, socialno delo s starimi ljudmi pa je postala pomembna specialnost socialnega dela (Milošević Arnold 2000: 253).

Zaradi sil, ki obstajajo zunaj zavestne kontrole, se vsakemu človeku lahko zgodi, da se v določenem obdobju življenja ni več zmožen osebno ali socialno prilagoditi obremenilnim okoliščinam. Četudi se zaveda, da bi potreboval pomoč, se včasih zgodi, da le-te enostavno ne najde in tako ne more izkoristiti razpoložljivih virov pomoči in ustanov. Možno pa je tudi, da takšne ustanove sploh ne obstajajo oziroma so nedostopne. Pri tem gre za ustanove kot so družina in gospodarske, vzgojne, pravne in zdravstvene ter druge socialne institucije naše družbe (Friedländer, Pfaffenberger 1970: 35). V takšnih primerih ima socialni delavec ključno vlogo pri omogočanju dostopa do različnih oblik pomoči, storitev in dajatev, ki jih ljudje potrebujejo. Pri tem mu je v pomoč, če poleg svojega ožjega področja delovanja pozna tudi bistvene značilnosti drugih področjih, kar je še posebej pomembno pri delu s starimi ljudmi, ki so ranljiva družbena skupina, njihove potrebe pa so včasih bistveno povečane. Ob tem socialni delavec ne sme spregledati že obstoječih in potencialnih neformalnih mrež in mora le-te dejavno vključiti v načrt pomoči posamezniku. Ravno socialne mreže starega človeka imajo velik vpliv na uspešno staranje, saj zagotavljajo več podpore in tako pomagajo starim ljudem nadomestiti izgube, s katerimi se z leti soočajo (Milošević Arnold 2000: 253–254).

Z metodami, ki upoštevajo vpliv tako socialnih, gospodarskih in psiholoških faktorjev skuša socialno delo pomagati posameznikom, skupinam in občinam, da dosežejo kar najvišjo stopnjo socialnega, duhovnega in telesnega ugodja. Socialnega delavca mora zato ob svojem delu vedno spremljati zavest o prepletanju individualnih, bioloških in psiholoških elementov s socialno-ekonomskimi silami okolja, v katerih živijo ljudje. Pri tem ne sme spregledati niti enega vidika, ki zadeva življenje oseb s katerimi dela, hkrati pa ne sme pozabiti na socialne razmere okolja, v katerem opravlja svoje delo (Friedländer, Pfaffenberger 1970: 25–26).

Proces med socialnimi delavci in starimi ljudmi kot uporabniki storitev je interaktiven proces, pri čemer stari ljudje kot uporabniki storitev spreminjajo tako socialne delavce kot tudi naravo socialnega dela. Tako socialni delavci nenehno razvijajo nove prijeme za pomoč starim ljudem v težkih življenjskih situacijah. V tujih raziskavah se je že izkazalo, da se je socialno delo dobro umestilo zlasti na področju skupnostne skrbi za stare ljudi, pri tem pa je uspešno predvsem pri povezovanju aktivnosti samega starega človeka, kot tudi pri povezovanju njegovih neformalnih pomočnikov, prostovoljcev in drugih strokovnjakov. Prav socialno delo kot stroka je razvila tudi inovativne programe skupin za samopomoč starim ki so prerasle v pravo gibanje za razvoj mreže medgeneracijskih skupin, ki je pomembna za ljudi vseh starosti (Milošević Arnold 2000: 254).

Socialnega delavca pri njegovem delu vodijo nekatere vrednote, ki jih Flaker (2003: 16) združuje v dva stebra:

- a) Prvi steber govori o enkratnosti posameznika, njegovi svobodi, samodeterminaciji, pravicah in svoboščinah. Sem spadajo vrednote spoštovanja in cenjenja razlik in različnosti, vrednota samoodločanja, proste izbire in vpliva na svoje življenje.
- b) Drugi steber govori o socialni pravičnosti, o preseganju krivic, ki se dogajajo ljudem, o dolžnosti pomagati v stiski, o solidarnosti. V ta steber spadajo vrednote biti (aktivno) proti diskriminaciji, ne stigmatizirati in zavedati se pravice do socialne varnosti

Načela, ki so jih socialni delavci oblikovali za delo s starimi ljudmi pa kažejo, da imajo le-ti na tem področju že bogate izkušnje. Milošević Arnold (2000) navaja načela Burack-Weiss in Brennan (1991), ki jim pri svojem delu sledijo socialni delavci. To so:

- usmerjenost na mobilizacijo moči in potencialov starih ljudi,
- maksimalno funkcioniranje,
- zagotovitev okolja brez omejitev,
- etičnost pri delu,
- upoštevanje kulturnih razlik,
- sistemska perspektiva,
- postavljanje ustreznih ciljev.

Veščine, s katerimi socialni delavci pri svojem delu operirajo, je Ameriško združenje socialnih delavcev združilo v posebni brošuri, v kateri lahko prepoznamo tudi temeljne koncepte socialnega dela in bistvene specifičnosti dela s starimi ljudmi. Le-te poudarjajo pravico starega človeka do zasebnosti in do njegovega neodvisnega življenja. To so: (Milošević Arnold 2000: 255):

- razumevanje razvojnih faz staranja,
- upoštevanje življenjskih izkušenj in vlog,
- razumevanje perspektive starega človeka,
- ugotavljanje funkcionalnih sposobnosti,
- prepoznavanje potreb na področju duševnega zdravja in znakov depresije,
- poznavanje dinamike družinskega sistema,
- sposobnost govora v jeziku starega človeka,
- trdno prepričanje v neodvisnosti starih ljudi,
- problemi smrti in umiranja,
- spoštovanje vloge religije in duhovnosti,
- perspektiva moči.
- ohranjanje funkcionalnih sposobnosti človeka.

Da socialni delavec lahko dosledno sledi tem smernicam, potrebuje različne strokovne spretnosti kot so komuniciranje, presojanje, sodelovanje v multidisciplinarnih timih in povezovanje različnih generacij. Te spretnosti mora združiti z znanjem o staranju, socialni politiki in praktičnih pristopih in metodah. Vendar pa za uspešno delo s starimi

ljudmi in oceno situacije, v kateri se je znašel star človek, socialni delavec potrebuje tudi veliko specifičnega znanja, kot je ocenjevanje psihične, čustvene, kognitivne in socialne zmožnosti starega človeka, preverjanje možnosti samooskrbe, iskanje različnih virov moči tako v starem človeku (na mikro ravni – raven posameznika) kot tudi v njegovem okolju (mezo in makro raven – raven skupnosti in družbe).

Za kakovostno delo s starimi ljudmi moramo omeniti tudi vlogo uporabnika, ki je partner v procesu pomoči in ima pravico do izbire različnih vrst pomoči, kar poudarja njegovo aktivno vlogo pri iskanju in soustvarjanju dogovorov s pomočjo strokovnjaka (Mali 2012: 128). Tako je socialni delavec pri svojem delu le eden izmed udeležencev, ki s svojim znanjem, izkušnjami in statusom lahko prispeva k iskanju odgovorov na stiske, v katerih se znajdejo stari ljudje. Nove rešitve je namreč pomembno iskati tam, kjer socialni delavec deluje, kot tudi tam, kjer ne (Flaker 2012b: 42–47). Za aktivno vlogo uporabnika pri iskanju in soustvarjanju dogovorov s pomočjo strokovnjaka je potrebno zagotoviti dialog oz. pogovor, ki je osrednji prostor, v katerem se dogaja proces pomoči v socialnem delu in hkrati temeljno orodje socialnega dela. Pri tem sta socialni delavec in uporabnik sogovornika in soustvarjalca, ki pomoč raziskujeta in soustvarjata rešitve (Čačinovič Vogrinčič *et al.* 2011: 7). Flaker (2012a: 42–47) ob tem opozarja, da četudi delamo v dobro človeka in akcija ni skupna, to pomeni odvzem želje in razcep med močjo in nemočjo. Po vsaki akciji je zato potrebna refleksija, da premislimo, kaj se je zgodilo, kaj je bilo narejeno, kaj je potrebno narediti na novo, izboljšati in popraviti. Interakcije dejanj moramo videti kot celoto, v kontekstu, saj naše akcije vplivajo in se zrcalijo v interakcijah z ljudmi (Flaker, Schmid 2006: 74). Omeniti je potrebno tudi neprimernost birokracije. Socialno delo, ki je namenjeno posrednemu delu z ljudmi, urejanju prostorov, papirjev in vzdrževanje obstoječega reda namreč še dodatno prispeva k izključenosti ljudi z zapiranjem v ustanove ali pa jih še dodatno stigmatizira s tem, ko potrdimo njihov status manjvrednosti (Flaker 2012b).

Če želimo socialni delavci s storitvami zagotavljanja pomoči starim ljudem v skupnosti zagotavljati kakovostno starost, moramo dati starim ljudem možnost, da povedo, česa si želijo. Pri tem moramo upoštevati vse elemente koncepta delovnega donosa med uporabnikom in socialnim delavcem. Ti so (Čačinovič Vogrinčič *et al.* 2011):

- dogovor o sodelovanju,
- instrumentalna definicija problema (Lussi 1991),

- osebno vodenje (Bouwkamp, de Vries 1995),
- perspektiva moči (Saleebey 1997),
- etika udeležnosti (Hoffman 1994),
- znanje za ravnanje (Rosenfeld 1993),
- ravnanje s sedanostjo ali koncept so-prisotnosti (Anderson 1994).

Naša naloga je, da skupaj z uporabnikom raziščemo njegov življenjski svet, njegove vire moči, socialne mreže, potrebe in v skladu s tem skupaj z njim poiščemo storitve, ki bodo zadovoljevale njegove potrebe in izpolnjevale njegove želje. Z informiranjem o možnostih izbire socialnovarstvenih oblik pomoči, lahko starim ljudem pomagamo, da se odločijo za storitev, ki jim najbolj ustreza. Ko izberejo storitev, ki jim ustreza, je naša naslednja naloga, da ljudem pomagamo ugotoviti, kaj še zmorejo sami, kaj si želijo, kaj potrebujejo, da bodo zadovoljni s svojim življenjem, da se bodo dobro počutili, raziskati socialno mrežo in končno ubesediti, katere storitve pomoči bi želeli prejemati. Pri tem moramo upoštevati koncept delovnega odnosa in v sodelovanju z uporabnikom sestaviti paket storitev. Z upoštevanjem vseh elementov koncepta delovnega odnosa lahko sestavimo dober paket storitev, ki bo izhajal iz potreb uporabnika in mu bo omogočal kakovostno in aktivno življenje v starosti ter ga obdal z občutkom smiselnosti življenja in zadovoljstva. Pomembno je, da se posvetimo uporabnikom in da nas birokracija ne zanese v monotono in posredno delo z uporabniki preko papirjev.

2. PROBLEM

Staranje prebivalstva in s tem večanje števila ljudi, ki potrebujejo dolgotrajno oskrbo, je pripeljalo do razvoja drugačnih oblik dolgotrajne oskrbe. K temu je pripomogel tudi proces dezinstitucionalizacije, katerega cilj je ukiniti sistem totalnih ustanov, v katerih so ljudje zaprti, ločeni, izolirani, zanje pa ob podpori skupnosti zagotoviti ustrezno pomoč, da lahko živijo v svojem domačem okolju in ob ustrezni podpori stroke in pomočnikov ohranjajo največjo možno stopnjo samostojnosti. Zaradi vedno manjšega števila pripadnikov mlajše generacije, ki starim ljudem lahko pomagajo, se pojavlja tveganje, da ljudje ne bodo mogli prejeti pomoči, ki jo potrebujejo. Zato se v zadnjem desetletju pospešeno razvijajo razni programi pomoči starim ljudem, ki temeljijo na pomoči na domu. Danes obstaja že kar nekaj različnih oblik skrbi za starejše, vendar pa se pojavlja vprašanje, koliko ponujene inovacije sploh odgovarjajo na potrebe ljudi.

Imam privilegij, da delam v Domu ob Savinji Celje, ki je tako rekoč vodilen na področju organizirane pomoči v skupnosti v regiji in zagotavlja različne oblike pomoči starim ljudem na domu in odločila sem se, da bom svojo diplomsko nalogo namenila oblikam dolgotrajne pomoči v skupnosti. V diplomski nalogi bom poskusila ugotoviti kako prilagoditve in oskrba, ki jih zagotavljajo prilagojena stanovanja v Celju, ki so ena od oblik pomoči za stare ljudi, vplivajo na življenje in občutek varnosti stanovalcev v njih.

V raziskavi bom poskusila ugotoviti:

- 1 Kaj je bilo za stanovalce pri izbiri oskrbe ključnega pomena?
- 2 Kakšne informacije so stanovalci dobili o oblikah pomoči?
- 3 Kakšne prednosti so videli v prilagojenih stanovanjih, da so se odločili za točno to obliko pomoči in ne za domsko oskrbo ali oskrbo na domu?
- 4 Kako se prilagojenost stanovanja kaže v vsakdanjem življenju stanovalcev?
- 5 Kaj življenje v prilagojenih stanovanjih pomeni za stanovalce in kako vpliva na njihov občutek varnosti?
- 6 Kako se v življenju stanovalcev kaže pomen Doma ob Savinji Celje?
- 7 Kakšne oblike pomoči prejemajo stanovalci v prilagojenih stanovanjih?
- 8 Kakšne so pomanjkljivosti prilagojenih stanovanj?
- 9 Kakšno obliko oskrbe bi želeli stanovalci prilagojenih stanovanj koristiti v primeru poslabšanja zdravstvenega stanja v prihodnosti?

3. METODOLOGIJA

3.1 Vrsta raziskave

Raziskava je eksplorativna, empirična in kvalitativna (Mesec 2009: 80–85).

Raziskava je eksplorativna, saj sem se lotila raziskovanja na področju, ki je slabo raziskano in se problemi šele odpirajo. Poskusila sem pridobiti natančnejši vpogled v storitve, ki jih zagotavljajo oskrbovana stanovanja in starejšim prilagojena stanovanja ter opozoriti na morebitne porajajoče se probleme.

Zbirala sem nova, neposredna izkustvena gradiva s spraševanjem in opazovanjem z polstrukturiranimi intervjuji, tako da sem dobila čim širše besedne opise izkušenj življenja v oskrbovanih in starejšim prilagojenih stanovanjih, zato je ta raziskava empirična.

S pomočjo intervjujev sem zbirala besedne opise stanovalcev o njihovem življenju v eni od oblik prilagojenih stanovanj. Podatke sem obdelala na besedni način s kodiranjem ter kategoriziranjem pojmov in nisem uporabljala nobenih merskih postopkov, zato je ta raziskava kvalitativna.

3.2 Spremenljivke oz. teme raziskovanja

- Vodilo pri izbiri oskrbe,
- informiranost,
- ugodnosti prilagojenih stanovanj,
- vpliv prilagojenosti stanovanj na vsakdanje življenje,
- vpliv prilagojenosti stanovanj na občutek varnosti stanovalcev,
- pomen doma za stare ljudi Dom ob Savinji Celje za življenje stanovalcev,
- oblike pomoči, ki jih stanovalci prejemajo,
- opažene pomanjkljivosti prilagojenih stanovanj,
- želje in načrti stanovalcev glede oskrbe v prihodnosti v primeru poslabšanja zdravstvenega stanja.

3.3 Merski instrument

Kot merski instrument sem uporabila delno standardiziran individualni intervju, ki sem ga opravila v oskrbovanih stanovanjih v Celju in starejšim prilagojenih stanovanjih v Celju. Imela sem pripravljen vprašalnik, ki je služil bolj kot vodilo tem, o katerih sem želela govoriti s stanovalci. Stanovalcem sem postavila začetno vprašanje z opisom situacije, ki je privedla do razmišljanja o selitvi, nato pa sem pustila, da so prosto govorili in sami izbirali, kaj bodo povedali. V večini primerov sem že skozi njihove pripovedi pridobila odgovore na druga vprašanja in podvprašanja. Ostala vprašanja sem kasneje prilagajala pogovoru, glede na to, o čem so stanovalci govorili, in sicer tako, da sem z vprašanjem zgolj odprla temo, o kateri sem želela, da mi stanovalec še kaj pove. Po potrebi sem dodala še kakšno podvprašanje ali navedla kakšen primer, s katerim sem spodbudila natančnejše opise situacij, o katerih smo govorili. Intervju je bil tako bolj podoben pogovoru o stanovanjih in življenju v njih.

Teme pogovora so zajemale opis situacije ki je privedla do razmišljanja o selitvi, informiranost o prilagojenih stanovanjih, govor o prednostih in prilagoditvah prilagojenih stanovanj, vpliv le-teh na vsakdanje življenje in občutek varnosti stanovalcev, primerjava življenja v sedanjem in prejšnjem stanovanju, pomen bližine Doma ob Savinji Celje, opažene pomanjkljivosti v zgradbi in ureditvi stanovanj ter upravljanju in oskrbi v njih, načrti glede življenja v prihodnosti v primeru povečane potrebe po oskrbi ter pomoč, ki jo mogoče že prejemaajo ali jo bodo potrebovali v prihodnje.

Pogovor sem opravila z šestimi intervjuvankami oskrbovanih stanovanj in s štirimi intervjuvanci starejšim prilagojenih stanovanj, od tega so bile tri ženske in en moški. V obeh stanovanjih v veliki večini prevladujejo ženske, tako da sem le s težavo dobila moškega predstavnika. Težavo pa sem imela tudi s pridobivanjem stanovalcev starejšim prilagojenih stanovanj, ki bi bili pripravljeni opraviti pogovor, zato je večina intervjujev opravljenih v oskrbovanih stanovanjih, kjer je bila pripravljenost za sodelovanje večja. Med pogovorom sem povsod pridobila tudi kakšen podatek o starosti stanovalcev ali izobrazbi oziroma delu stanovalcev pred upokojitvijo, ki sem jih tudi zabeležila in služijo kot okvirna informacija o starosti in socialnem statusu stanovalcev. Vprašalnik, ki mi je bil v oporo pri opravljanju intervjujev, se nahaja pod prilogo 1: Vprašalnik.

3.4 Populacija in vzorčenje

3.4.1 Oskrbovana stanovanja Celje

Oskrbovana stanovanja v Celju se nahajajo na Kajuhovi ulici 15 v Celju in ležijo v neposredni bližini Doma ob Savinji Celje in mestnega središča ob nabrežju reke Savinje. Objekt je bil odprt aprila 2005 in obsega pritličje in šest nadstropij ter tako nudi v najem 27 oskrbovanih stanovanj.

Objekt je opremljen z dvigalom. Vsako stanovanje je opremljeno z napravo, ki zagotavlja klic v sili 24 ur dnevno (rdeči gumb). Vsako oskrbovano stanovanje ima tudi v celoti opremljeno kuhinjo in kopalnico.

Lastništvo stanovanja si delita:

- Nepremičninski sklad, ki ima v lasti 13 stanovanj (šest garsonjer in sedem dvosobnih stanovanj),
- Nepremičnine Celje, ki imajo v lasti 14 stanovanj.

Najemna pogodba se sklene za nedoločen čas(http://www.seniorji.info/Oskrbovana_stanovanja_Celje).

Vsi stanovalci imajo zagotovljeno storitev pomoč na daljavo, na voljo pa so jim tudi druge storitve, ki jih zagotavlja Center za pomoč na domu Celje, ki prav tako deluje v okviru Doma ob Savinji Celje. O obsegu in trajanju ostalih storitev, ki jih center za pomoč na domu zagotavlja, se sklenejo dogovori ob izraženi potrebi po izvajanju le-teh. Stanovalci oskrbovanih stanovanj so redno obveščeni o aktivnostih in prireditvah, ki se odvijajo v domu in tudi o možnostih koriščenja drugih storitev kot so prehrana v domu, obisk frizerja in pranje perila (<http://www.domobsavinji.si/oskrbovana-stanovanja.html>).

3.4.2 Center za pomoč na domu Celje

Center za pomoč na domu je enota Doma ob Savinji Celje, ki zagotavlja oskrbo na domu na območju Mestne občine Celje ter občin Dobrna, Štore in Vojnik. Gre za socialnovarstveno storitev, ki uporabnikom omogoča, da z ustrezno organizirano podporo lahko ostanejo v svojem domačem okolju v krogu ljudi, s katerimi so preživeli večji del življenja. Storitve so namenjene ljudem, starejšim od 65 let, ljudem s statusom invalida, drugim osebam, ki jim je priznana pravica do tuje pomoči in nege, kronično bolnim, ljudem z dolgotrajnimi okvarami zdravja ter hudo bolnim otrokom ali otrokom

s težko ali najtežjo motnjo v telesnem ali duševnem razvoju. Z vsakim upravičencem in njegovimi svojci, ki izrazijo potrebo po pomoči, soustvarijo načrt pomoči, ki je zasnovan na željah, prioritetah, življenjskih navadah in potrebah uporabnika. Pri tem upoštevajo možnosti vključevanja oseb iz socialne mreže upravičenca (<http://www.domobsavinji.si/pomoc-na-domu.html>).

Oblike podpore v skupnosti, ki se izvajajo v okviru Centra za pomoč na domu Celje so:

- socialna oskrba na domu,
- dnevni center,
- kosilo na dom,
- pomoč na daljavo,
- oskrbovana stanovanja.

3.4.3 Starejšim prilagojena stanovanja Celje

Starejšim prilagojena stanovanja v Celju se nahajajo na Novem trgu 10 – soseska Dolgo polje III v Celju. Objekt je bil odprt 15. septembra 2008 in nudi 21 namenskih najemnih stanovanja za upokojence in ostale starejše. Lastništvo pripada Nepremičninskemu skladu pokojninskega in invalidskega zavarovanja (<http://www.ns-piz.si/dodatna-vsebina/namenska-najemna-stanovanja-celje-novi-trg-10/>).

Populacija v moji raziskavi so vsi stanovalci oskrbovanih stanovanj in starejšim prilagojenih stanovanj v Celju v času med 5. 10. 2015 in 19. 10. 2015.

Stvarna opredelitev so stanovalci oskrbovanih stanovanj in stanovalci starejšim prilagojenih stanovanj. Krajevna opredelitev je občina Celje. Časovna opredelitev populacije je od 5. 10. 2015 do 19. 10. 2015. V tem času sem izvajala intervjuje s stanovalci oskrbovanih in namenskih najemnih stanovanj.

Preučevala sem vzorec stanovalcev, ki sedaj živi v oskrbovanih stanovanjih ob Domu ob Savinji Celje ali starejšim prilagojenih stanovanjih v Celju. Vzorec je namenski in neslučajnostni. Iz vsake enote sem zbrala določeno število stanovalcev, glede na interes, s katerimi sem izvedla intervju. V stik s stanovalci oskrbovanih stanovanj je stopila vodja Centra za pomoč na domu v Domu ob Savinji Celje, ki je izbrala stanovalce

oskrbovanih stanovanj in jih poklicala ter se z njimi dogovorila za intervjuje. Ker jo dobro poznajo so vsi brez oklevanj sprejeli sodelovanje. Do stanovalcev starejšim prilagojenih stanovanj sem prišla posredno, in sicer tako, da je vodja Centra za pomoč na domu stopila v kontakt z upravnikom starejšim prilagojenih stanovanj na Nepremičninskem skladu pokojninskega in invalidskega zavarovanja v Ljubljani, ki je posredoval kontakte štirih stanovalcev. Le-te sem poklicala sama, ampak sem kot nepoznana oseba naletela na nezainteresiranost dveh od štirih klicanih stanovalcev. Naknadno sem dobila kontakt še dveh stanovalcev od katerih me je le eden sprejel. Do četrte stanovalke sem prišla s priporočilom intervjuvanke, ki me je pospremila k sosedi in prosila, da opravi pogovor z menoj.

3.5 Zbiranje podatkov

Intervjuje sem opravljala v med 5. in 19. oktobrom 2015. Opravila sem jih v oskrbovanih stanovanjih na Kajuhovi ulici 15 v Celju in v starejšim prilagojenih stanovanjih na Novem trgu 10 v Celju. V oskrbovanih stanovanjih je moj prihod napovedala vodja centra za pomoč na domu, v starejšim prilagojenih stanovanjih pa sem sama poklicala in se dogovorila za obisk. Za oporo sem imela pripravljen vprašalnik, na katerem sem imela zapisane teme in vprašanja, po katerih sem vodila intervjuje. Intervjuje sem z dovoljenjem intervjuvancev snemala z magnetofonom, trajali pa so približno 45 minut. Ker sem intervjuje opravljala pri stanovalcih doma, smo imeli mir in tudi dovolj časa, da so stanovalci povedali svoje zgodbe in z menoj podelili izkušnje (tudi slabe), mi pokazali stanovanja in povedali, kako živijo, kako uporabljajo pripomočke in prostore, preizkusili smo delovanje rdečega gumba itd.

Nekateri stanovalci so me pred začetkom intervjuja opozorili, da naj jih osebnih stvari ne sprašujem, ker mi na to ne bodo odgovarjali. Z njimi sem nato sklenila dogovor, da mi povedo zgolj tisto, kar želijo sami, če pa se jim kakšno vprašanje zdi preveč osebno in nanj ne želijo odgovoriti, pa mi lahko mirno povedo. S tem so se strinjali. Ob koncu takšnih intervjujev sem preverila, kako so se stanovalci počutili med intervjujem in kakšna so se jim zdela vprašanja. V vseh primerih so bili zadovoljni in tudi iz zapisov lahko sklepam, da ni bilo vprašanj, na katere bi bilo stanovalcem neprijetno odgovarjati.

3.6 Obdelava in analiza podatkov

Zbrano gradivo sem obdelala s kvalitativno metodo obdelave gradiva po Mescu (2009). Opravljene intervjuje sem najprej dobesedno zapisala in uredila. Ko sem imela intervjuje zapisane, sem začela izpisovati stavke in dele besedila, ki govorijo o razlogih za selitev, informiranju, ugodnostih in opremljenosti stanovanj, iz katerih so vidne prilagoditve, ki so jih opazili stanovalci, pripomočkah, ki pomagajo pri vsakdanjem življenju, Domu ob Savinji in njegovem pomenu, socialni mreži in podpori, pomanjkljivostih in prihodnosti. Izpisala sem tiste dele, ki so se mi zdeli pomembni za raziskavo. Nato sem začela z vsebinskim kodiranjem.

Prikaz postopka obdelave gradiva:

- a) Izpisovanje stavkov in delov besedila iz zapisanih intervjujev, ki so pomembni za raziskavo.

Primer oskrbovana stanovanja:

Ga nisem dala v dom, ker sem sva prišla tudi zaradi tega, ker ga nisem želela dati v dom. Jaz sem zmeri rekla, dokler se bo dalo bom skrbela za njega. V domu bi bil cel dan notri, tukaj sem si pa dobila voziček, pa sva hodila vsak dan lepo po kosilu na sprehod.

Dvigalo vsekakor. To sem iskala, ker sem imela izvide, da bi morala stanovanje zamenjati zaradi stopnic, ker mi tudi zaklopka ni dobro delala in so me tudi pripravljali na operacijo, ki pa potem ni bila potrebna, so rešili z zdravili. Dvigalo mi je največja pomoč.

Primer starejšim prilagojena stanovanja:

Prilagojena so tako, da ni nobenih pragov v stanovanju med vrati, da ni banj notri, so tuš kabine, ker največ nesreč pri starejših se zgodi v kopalnici, ko ležeš v banjo, padeš, si zlomiš kolk potem pa veš koliko je ura. Ponekod so te tuš kabine celo brez roba.

- b) Kodiranje izjav

Za vsak intervju sem oblikovala tabelo, kamor sem vpisovala izjave, nato pa sem te izjave poimenovala s kodo in jim pripisala nadpomenko – kategorijo.

Tabela 1: Primer kodiranja – oskrbovana stanovanja

Zap. št.	Izjava	Koda	Kategorija
1.	Lesena hiša, v kateri sem živela prej 57 let, je bila last podjetja Ingrad in je bila predvidena za rušenje.	Stanovanjske težave	Razlogi
2.	Tam sem imela trdo kurjavo in to je bilo treba not primest, pepel potem ven nesit preko verande in 6 stopnic ...	Arhitektonske ovire	
3.	Mož je umrl, sin se je poročil in ostala sem sama.	Spremembe v družini	
4.	Imela sem oba kolka operirana.	Zdravstvene spremembe	
5.	Prebrala sem v domskem časopisu, da se bodo ta stanovanja gradila.	Prva informacija	Informacije
6.	Kličem v dom, kjer je bila socialna delavka, ki me je poznala in je rekla, naj dam takoj prošnjo.		
7.	Prej nisem imela pojma kakšna bodo ta stanovanja, ampak takrat preden smo dobili ključke, so nas povabili na ogled.	Seznanjenost pred selitvijo	
8.	In točno tisto kar sva napisala, če bi prišla sem, da bi dobila tole 4. nadstropje, garsonjero.	Želja in vpliv	

Tabela 2: Primer kodiranja – starejšim prilagojena stanovanja

Zap. št.	Izjava	Koda	Kategorija
1.	Tam sem imel strogo najemniško razmerje, lastnik je bil v Ljubljani, vsako leto smo podaljševali pogodbo, ampak nikoli nisem bil siguren ali mi bo naslednje leto podaljšal pogodbo ali ne. Skratka nikoli se nisem čutil varnega, da bom lahko notri.	Stanovanjske težave	Razlogi
2.	Izvedel sem v časopisu Vzajemnost, sem videl razpis in na podlagi tega sem se potem prijavil, dal tiste dokumente, kar je bilo treba ...	Prva informacija	informacije
3.	Ko sem našel razpis v Vzajemnosti, nisem vedel kaj točno bodo stanovanja ponujala, razen rdečega gumba, parkirni prostor in dvigalo.	Seznanjenost pred selitvijo	
4.	Napisal sem kakšno stanovanje želim, katero nadstropje, ker je bilo to v Vzajemni vse objavljeno, kakšna stanovanja so.	Želje in vpliv	

c) Združevanje kodiranih izjav v kategorije

Kodirane izjave, ki so se ujemale glede na vsebino, sem združila v kategorije, ki sem jih poimenovala z nadpomenko kodiranih izjav. Izjave sem združevala posebej za oskrbovana stanovanja in starejšim prilagojena stanovanja.

Tabela 3: Primer urejenih izjav po kodah in združevanje v kategorije za oskrbovana stanovanja

	1. RAZLOGI ZA SELITEV
1.	Lesena hiša v kateri sem živel prej 57 let, je bila last podjetja Ingrad in je bila predvidena za rušenje.
2.	Tam sem imela trdo kurjavo in to je bilo treba not prineset, pepel potem ven nesit preko verande in 6 stopnic ...
3.	Mož je umrl, sin se je poročil in ostala sem sama.
4.	Imela sem oba kolka operirana
41.	Bolezen mojega moža. Zato, ker sem videla, kaj je starejši človek, če si ne more nič pomagat, kaj rabi, kakšno oskrbo rabi. Čisto nič ni mogel naredit.
42.	Rekla sem, da kamor bom šla, bom šla na sigurno.
43.	Imela sem ogromno stanovanje 107m ² 3,9m višina in sem se bala, da jaz to delat ne bom mogla sama.
78.	Stanovala sem v hiši, kjer so bile vsepovsod stopnice.
79.	Možu so pa začele odpovedovati noge.
80.	Jaz sem imela doma kopalnico z banjo in v banjo spravit moža je še šlo, ven pa ...
81.	Mi smo imeli velik vrt, veliko je bilo za kositi ... jaz sama tega ne bi zmogla več.
124.	Kasneje sva postala par, ker sva bila oba vdovca in ni šel nobeden k drugemu, ker lahko komu kaj pride, ko sva bila oba že starejša, oba sva že imela odrasle otroke in sva potem se odločila, da se skupaj preseliva sem.

Tabela 4: Primer urejenih izjav po kodah in združevanje v kategorije za starejšim prilagojena stanovanja:

	1. INFORMACIJE
	a) Prva informacija
2.	Izvedel sem v časopisu Vzajemnost, sem videl razpis in na podlagi tega sem se potem prijavil, dal tiste dokumente, kar je bilo treba ...
28.	Informacijo mi je dal ta predsednik društva upokojencev v domu. Je rekel, da se bo tule v Novi

	vasi gradilo, če bi lahko še malo počakala.
52.	Iz Nepremičnin kliče in pravi, da bo tukaj v Novi vasi prazno stanovanje in sva se potem dogovorila, da sem prišla sem in me je peljal sem pogledat in sem bila takoj zato.
79.	Za ta stanovanja sem izvedela na internetu, ker sem veliko delala z računalnikom. Videla sem že takrat ko so jih začeli graditi. Čeprav meni bi bilo ljubše, če bi bila varovana stanovanja, kot tista pri domu, ko imajo most do doma upokojencev in če prideš iz bolnice lahko imaš tam hrano, pomoč pri čiščenju in vse ...
	b) Seznanjenost pred selitvijo
3.	Ko sem našel razpis v Vzajemnosti, nisem vedel kaj točno bodo stanovanja ponujala, razen rdečega gumba, parkirni prostor in dvigalo.
29.	Nič nismo vedeli, mesec dni prej smo se tlele sprehajali in gledali. Pred vselitvijo smo si malo ogledovali drugače pa nismo nič vedeli. Vedeli smo da bo Nova vas in kateri objekt bo. Potem smo dobili še tablo s hišno številko, ko smo se vselili.
53.	Jaz nisem nič spraševala, ampak kakor so rekli, da če bi želela poklicati zdravstveni dom ali pa kaj drugega, da je to treba vse plačat (rdeči gumb) in da je sama gola najemnina in to plačuješ.
80.	Nobenih informacij, samo da je bila otvoritev vseh stanovanj, naslov in da je ta del prilagojen za starejše. Opisano in naslikano je bilo, da je opremljena kuhinja in kopalnica en element, pa tuš kabina in školjka.

Celotna obdelava podatkov je predstavljena v prilogi 2: Obdelava podatkov.

d) Definiranje pojmov

Z združevanjem urejenih in kodiranih izjav po kodah v kategorije, sem oblikovala nove pojme, ki sem jih definirala, da so boljše razumljivi.

1. RAZLOGI ZA SELITEV V PRILAGOJENO STANOVANJE

Pojem se nanaša na vzroke, ki so pripeljali najprej do razmisleka obliki oskrbe in končno tudi do same selitve v oskrbovana oziroma starejšim prilagojena stanovanja. Ti vzroki se v glavnem nanašajo na stanovanjske težave, ki obsegajo lastništvo stanovanja, velikost, ureditev, opremljenost in dostopnost stanovanja ter samo življenje v stanovanju, ki v osnovi ni prilagojeno za stare ljudi. Med drugimi vzroki za selitev se pojavljajo tudi zdravstvene spremembe in spremembe v družinskem življenju.

2. INFORMACIJE O PRILAGOJENIH STANOVANJIH

Ta pojem obsega tri podkategorije in sicer:

- a) Prva informacija o tej obliki pomoči se nanaša na to, kako oziroma kje so stanovalci izvedeli za to obliko pomoči.
- b) Seznanjenost pred vselitvijo se nanaša na to, kaj so stanovalci pred vselitvijo vedeli o izbrani obliki prilagojenih stanovanjih, v katera so se želeli preseliti.
- c) Želje in vpliv pri izbiri stanovanja se nanašajo na to, ali so lahko izrazili željo, katero oziroma kakšno stanovanje bi želeli in koliko so bile njihove želje pri dodelitvi stanovanja upoštevane.

3. UGODNOSTI PRILAGOJENIH STANOVANJ

Tudi ta pojem obsega različne podkategorije, s katerimi sem želela sestaviti nekakšen seznam ugodnosti, ki so jih med življenjem v eni od oblik prilagojenih stanovanj opazili stanovalci. Ugodnosti sem razdelila v tri sklope in sicer:

- ugodnosti, ki so skupne oskrbovanim stanovanjem in starejšim prilagojenim stanovanjem,
- ugodnosti, ki so specifične za oskrbovana stanovanja,
- ugodnosti, ki so specifične za starejšim prilagojena stanovanja.

Tako sem ponazorila skupne ugodnosti in ugodnosti specifične za posamezno obliko prilagojenih stanovanj.

Skupne ugodnosti oskrbovanih stanovanj in starejšim prilagojenih stanovanj:

- a) Lokacija stanovanj se nanaša na možnost sprehodov, bližino in dostopnost središča mesta, posameznih ustanov, trgovin, tržnice, možnost sprehodov in gibanja ob uporabi pripomočkov (hodulje, rolator – hodulje z kolesi, invalidski voziček ...), mirno okolje ...
- b) Dvigalo kot najpomembnejša prilagoditev zgradb prilagojenih za stare ljudi, saj stanovalcem omogoča mobilnost.
- c) Velikost in prostorska ureditev stanovanj stanovalcem omogočata udobno življenje in možnost gibanja kljub uporabi različnih pripomočkov za gibanje ter možnost samostojnega življenja.
- d) Opremljenost stanovanja se nanaša na prilagoditve, ki starim ljudem zagotavljajo večjo samostojnost in prispevajo k večjemu občutku varnosti (držala, tuš brez kadi ...)
- e) Balkon kot prostor za sprostitev, počitek in branje na svežem zraku.

- f) Klet ali shramba, dodaten prostor, kamor lahko shranjujejo stvari, ki jih ne potrebujejo v stanovanju.
- g) Domofon kot možnost nadzorovanja vstopanja v stavbo.
- h) Zasebno parkirišče, do katerega lahko prosto dostopajo samo stanovalci in izbrani svojci stanovalcev.
- i) Skupni prostor v stavbi, kjer se odvijajo sestanki in srečanja stanovalcev.

Ugodnosti specifične za oskrbovana stanovanja:

- a) Bližina Doma Ob Savinji se nanaša predvsem na oskrbovana stanovanja, ki ležijo v neposredni bližini doma in ima za nekatere stanovalce velik pomen.
- b) Dodatna omara na hodniku za shranjevanje čevljev, ki jih v tekočem letnem času ne potrebujejo ali tudi drugih stvari.

Ugodnosti specifične za starejšim prilagojena stanovanja:

- a) Kolesarnica za shranjevanje koles stanovalcev.
- b) Zaklenjeno odlagališče za smeti, do katerega imajo dostop samo stanovalci.

4. PRILAGOJENOST STANOVANJA KOT MOŽNOST UPORABE PRIPOMOČKOV PRI OPRAVLJANJU VSAKODNEVNIH OPRAVIL

Pojem izhaja iz pripomočkov, ki jih stanovalci v prilagojenih stanovanjih uporabljajo ali pa so jih uporabljali v preteklosti. Prilagojenost stanovanj se namreč kaže v tem, koliko lahko ljudje pripomočke, ki so nujni za njihovo samostojno življenje, v stanovanjih uporabljajo in posledično povečujejo tako svoje zmožnosti samostojnega bivanja kot tudi svoj občutek varnosti. Pojem pa vključuje tudi za oskrbovana stanovanja obvezen pripomoček – rdeči gumb.

5. POMEN PRILAGOJENIH STANOVANJ ZA ŽIVLJENJE IN OBČUTEK VARNOSTI STANOVALCEV

Pojem se nanaša na to, kaj za stanovalce pomeni življenje v prilagojenih stanovanjih, zakaj se jim zdi smiselno živeti v prilagojenih stanovanjih in kako to vpliva na njihovo vsakdanje življenje in občutek varnosti. Pojem sem glede na izjave stanovalcev razdelila na tri podkategorije, in sicer:

- a) prilagojena stanovanja kot nadomestilo za dom, ki se nanaša na željo, da bi čim dlje ostali v domačem okolju v oskrbi svojih bližnjih,
- b) občutek varnosti se nanaša na vpliv bližine doma na počutje stanovalcev oskrbovanih stanovanj,
- c) socialna mreža, ki se nanaša na odnose s sosedi in njihovo medsebojno sodelovanje in pomoč.

6. POMEN DOMA OB SAVINJI CELJE V ŽIVLJENJU STANOVALCEV PRILAGOJENIH STANOVANJ

Pojem Dom ob Savinji Celje se nanaša predvsem na oskrbovana stanovanja, ki se nahajajo v neposredni bližini Doma ob Savinji Celje. Pojem se razdelila na dve podkategoriji storitev in pomen, s katerima želim pokazati, kakšen pomen ima dom za stanovalce oskrbovanih stanovanj in kako neposredna bližina doma vpliva na njihovo vsakdanje življenje.

7. OBLIKE POMOČI, KI JIH PREJEMAJO STANOVALCI PRILAGOJENIH STANOVANJ

Pojem se nanaša na pomoč, ki jo stanovalci prilagojenih stanovanj prejemajo in si tako pomagajo pri ohranjanju čim večje samostojnosti. Podporo sem razdelila na neformalno obliko pomoči, ki zajema pomoč družinskih članov, prijateljev, znancev in sosedov, ki si jo stanovalci organizirajo sami in formalno obliko pomoči, ki se nanaša na strokovno organizirano pomoč na domu, ki jo izvaja Center za pomoč na domu Celje.

8. POMANJKLJIVOSTI PRILAGOJENIH STANOVANJ

Pojem se nanaša na slabosti oskrbovanih in starejšim prilagojenih stanovanj, ki so jih med bivanjem opazili stanovalci. Pojem sem razdelila na pomanjkljivosti, ki se nanašajo na objekt kot zgradbo, pomanjkljivosti glede opreme, ki se nanaša na urejenost in opremljenost stanovanj, pomanjkljivosti pripomočkov, ki se nanaša predvsem na rdeči gumb in na nekatere druge pripomočke za vsakdanje življenje in pomanjkljivosti organizacije, ki se nanašajo predvsem na iskanje kontaktne osebe za popravila v sami zgradbi ali posameznih stanovanjih. Pojem predstavlja točke, ki jih je potrebno izboljšati, da bo življenje v prilagojenih stanovanjih boljše.

9. NAČRTI GLEDE OSKRBE V PRIHODNOSTI

Pojem se nanaša na želje in načrte za prihodnost stanovalcev v primeru poslabšanja zdravstvenega stanja, ko bodo potrebovali več pomoči in nege.

4. REZULTATI

V tem poglavju predstavljam rezultate obdelave podatkov. Intervjuje sem opravljala v dveh oblikah prilagojenih stanovanj, in sicer v oskrbovanih stanovanjih, ki ležijo v neposredni bližini Doma ob Savinji in starejšim prilagojenih stanovanjih, ki so nekoliko oddaljena od Doma ob Savinji in centra mesta. Izbrala sem obe obliki, saj sem želela narediti primerjavo glede ureditve in življenja v obeh oblikah prilagojenih stanovanj, kar pa se je tekom raziskave izkazalo kot nepotrebno, saj med njima skoraj ni razlik. S tem razlogom obe obliki prilagojenih stanovanj združujem z izrazom prilagojena stanovanja. Kjer pa se kažejo razlike, uporabljam točen naziv: oskrbovana stanovanja ali starejšim prilagojena stanovanja.

4.1 Splošni podatki o intervjuvancih

V svoji diplomski nalogi se nisem posebej osredotočala na zbiranje osebnih podatkov o stanovalcih, vendar pa sem tekom pogovora vseeno pridobila kar nekaj podatkov o starosti, poklicu in zakonskem stanu stanovalcev, ki nekako kažejo sliko življenjskega položaja prilagojenih stanovanj. V razpredelnici prikazujem pridobljene podatke o intervjuvancih.

Tabela 5: Podatki o stanovalcih

Zap. št.	spol	starost	poklic	Zakonski stan	Oblika prilagojenega stanovanja
1.	Ženska	/	Upokojena čevljarka	vdova	Oskrbovana stanovanja
2.	Ženska	/	Upokojena komercialistka pri gozdnem gospodarstvu	vdova	Oskrbovana stanovanja
3.	Ženska	83	Upokojena medicinska sestra	vdova	Oskrbovana stanovanja
4.	Ženska	80	Upokojena računovodkinja v Emu	vdova	Oskrbovana stanovanja
5.	Ženska	95	/	vdova	Oskrbovana stanovanja
6.	Ženska	90	/	vdova	Oskrbovana stanovanja

7.	Moški	/	Upokojen delavec na davčni upravi		Starejšim prilagojena stanovanja
8.	Ženska	/	Upokojena delavka na davčni upravi		Starejšim prilagojena stanovanja
9.	Ženska	87	Upokojena računovodkinja	vdova	Starejšim prilagojena stanovanja
10.	Ženska	/	Upokojena podjetnica		Starejšim prilagojena stanovanja

Izvedla sem deset intervjujev, od tega šest v oskrbovanih stanovanjih in štiri v starejšim prilagojenih stanovanjih. V veliki večini so bile moje sogovornice ženske, saj je število moških v obeh oblikah prilagojenih stanovanj zelo nizko.

V oskrbovanih stanovanjih sem pogovor opravila s šestimi ženskami, vse so bile vdove. Podatki o starosti, ki sem jih tekom pogovora pridobila, se gibljejo med 83 in 95 let. Vse gospe so izredno vitalne, samostojne in živijo relativno aktivno življenje. Med intervjuvanci v starejšim prilagojenih stanovanjih pa je bil tudi en moški. Podatek o starosti v starejšim prilagojenih stanovanjih sem pridobila zgolj pri enem intervjuvancu. Vendar pa se mi zdi, da so tudi ostali intervjuvanci v starosti med 75 in 85 let, kar lahko sklepam iz izjave ene od intervjuvank v starejšim prilagojenih stanovanjih, ki je rekla: *»Pa še nekje približno enake starosti smo in bi sigurno pomagali, če bi do česa prišlo«* (8. intervju).

Vsi stanovalci, s katerimi sem opravila razgovore so izobraženi in so pred upokojitvijo v večini opravljali različna dela v upravi podjetij. Iz tega lahko sklepam, da ti ljudje izhajajo iz nekoliko premožnejših družin, ki so jim lahko omogočile šolanje in so bili posledično tudi kasneje dobro situirani. Podatka o delovnem mestu nisem pridobila pri dveh intervjuvankah. Zgolj ena od intervjuvank pa je omenila, da pri plačevanju najemnine potrebuje pomoč svojcev: *»Dobila sem zavrnjeno prošnjo ... finančno. In jaz to otrokom povem, oba imata službe, stanovanje in sta napisala, da mi bosta pomagala pri financiranju stanovanja«* (1. intervju). Tega podatka sicer zaradi premajhnega vzorca ne morem posploševati na vse stanovalce, vendar kljub temu menim, da je večina stanovalcev obeh oblik prilagojenih stanovanj zmožna samostojno plačevati najemnino stanovanj in stroške, kljub visokim najemninam, na kar so še posebej opozorili stanovalci starejšim prilagojenih stanovanj: *»Draga so, to je prvo kar morem reči, da so najemnine zelo*

visoke» (8. intervju). Tudi druga sogovornica je povedala za primer stanovalke, ki je živela v tem stanovanju pred njo: *»Gospa, ki je bila prej tukaj ni zmogla plačevati najemnine, ker te so kr visoke tukaj in je šla ven«* (9. intervju).

Vse sogovornice oskrbovanih stanovanj so vdove, kar v večini velja tudi za ostale stanovalke oskrbovanih stanovanj. Za razliko od oskrbovanih stanovanj je v starejšim prilagojenih stanovanjih vdovstvo omenila zgolj ena sogovornica, ostali pa o tem niso govorili. Kljub temu so povedali, da večino stanovalcev starejšim prilagojenih stanovanj predstavljajo ženske, ki pa so v večini tudi vdove.

4.2 Razlogi za selitev v prilagojeno stanovanje

Med razlogi za preselitev v prilagojena stanovanja prevladujejo razlogi, ki se nanašajo na:

- zdravstvene spremembe,
- družinske spremembe,
- velikost in ureditev stanovanja ter arhitektonske ovire,
- lastništvo.

Zdravstvene spremembe, ki nastopijo s starostjo in kasneje družinske spremembe, ki se pojavijo s smrtjo partnerja nekako postanejo vzrok, da se pojavi tretji razlog, ki vpliva na odločitev za selitev. To je velikost in ureditev stanovanja ter arhitektonske ovire.

Pri štirih sogovornicah so najprej nastopile družinske spremembe in so ženske ostale same v hiši ali stanovanju, ki je bilo samo zanje preveliko in so ga težko vzdrževale. Tako pove ena od sogovornic: *»Ja jaz sem imela 100m² stanovanja. Mož je umrl in sem sama ostala v takšnem stanovanju«* (5. intervju). Na drugi strani pa so se kot posledica starosti začele pojavljati določene zdravstvene težave, kot so operacije kolkov in oslabele srce: *»Imela sem oba kolka operirana«* (1. intervju).

S tem so se začele kazati arhitektonske ovire, ki so bile v stanovanju in njegovi okolici, to so v glavnem stopnice, ki so postajale vse večja ovira in so tako oteževale samostojno življenje v domačem okolju: *»Sem imela izvide, da bi morala stanovanje zamenjati zaradi stopnic, ker mi tudi zaklopka ni dobro delala in so me tudi pripravljali na operacijo«* (5. intervju).

V enem od teh primerov pa je sogovornica z možem živela oddaljena od svoje družine, s smrtjo moža je ostala sama v kraju, kjer ni imela nikogar več. Želela si je selitev v bližino družine:

»Jaz sem prej živela v Velenju, leta 2003 mi je mož umrl do 2011 sem bila pa sama v Velenju, tam pa nimam nikogar. Tukaj imam pa hčerko, dva vnuka in tri pravnuke, dve sestre in nečake in nečakinje« (9. intervju).

V enem primeru je bila situacija obrnjena in so najprej nastopile zdravstvene težave, ki so pokazale neugodno stanovanjsko ureditev. Sogovornica se je tako doma soočala s težavami pri skrbi za bolnega moža: *»Stanovala sem v hiši, kjer so bile vse povsod stopnice. Možu so pa začele odpovedovati noge« (3. intervju).* Ker je vso breme vzdrževanja hiše zaradi bolezni moža padlo na njena ramena, se je pokazala težava tudi pri tem: *»Mi smo imeli velik vrt, veliko je bilo za kositi... jaz sama tega ne bi zmogla več« (ibid.).* Sama v hiši za moža in vse ostalo ni zmogla več skrbeti, moža pa ni želela dati v dom: *»Ga nisem želela dat v dom. Jaz sem zmeri rekla, dokler se bo dal bom skrbela za njega« (ibid.).*

Selitev v oskrbovana stanovanja je nekako rešila težavo z arhitektonskimi ovirami in velikostjo stanovanja, ki ga je bilo potrebno vzdrževati in hkrati omogočila, da sta kljub moževi bolezni ostala skupaj. Dve sogovornici sta imeli izkušnjo, da sta doma skrbeli za bolne može. Od teh se je ena skupaj z možem preselila v oskrbovana stanovanja, druga pa šele po njegovi smrti. Povedali sta mi, da sta se spraševali, kdo bo skrbel zanj, če se znajdeti v takšni situaciji in iz tega je sledilo spoznanje, da morata nekam na sigurno, kot je povedala ena od sogovornic: *»Bolezen mojega moža. Zato, ker sem videla, kaj je starejši človek, če si ne more nič pomagat, kaj rabi, kakšno oskrbo rabi. Čisto nič ni mogel narediti. Rekla sem, da kamor bom šla, bom šla na sigurno« (2. intervju).*

Na selitev pa so vplivali tudi drugačni razlogi, ki se prav tako nanašajo na družinske spremembe. Tako je bila v enem primeru selitev v prilagojena stanovanja enostavno dobra rešitev za skupno življenje.

»Kasneje sva postala par, ker sva bila oba vdovca in ni šel nobeden k drugemu, ker lahko komu kaj pride, ko sva bila oba že starejša, oba sva že imela odrasle otroke in sva potem se odločila, da se skupaj preseliva sem« (4. intervju). Partnerjema se je na starost zdelo nesmiselno zapustiti svojo hišo in se seliti v hišo drugega partnerja ob

zavedanju, da lahko kmalu kdo ostane sam in po možnosti v hiši, ki je pripadala njegovemu zakoncu, kar bi bilo zanj neprijetno. Tako je bila selitev v prilagojena stanovanja nevtralna in zanesljiva rešitev za oba, tudi za kasnejši čas, ko je gospa ostala sama. V drugem primeru se je stanovalka preselila zaradi prostorske stiske, ki je nastala ob priselitvi novega člana v stanovanje, kjer je živel prej. Ker se je želela umakniti, je bila selitev v prilagojena stanovanja zanjo najbolj ugodna rešitev: *»S hčerko sva skupaj živeli in potem je prišel njen partner, stanovanje je bilo majhno in sem se želela umakniti«* (8. intervju). Tudi tukaj je šlo sicer za družinske spremembe, ki pa so zadevale otroka in se je mama čutila odveč.

V enem primeru pa je bila selitev v prilagojena stanovanja možnost, da je gospa lahko rešila finančno stisko ter si z najemom v prilagojenega stanovanja omogočila mirno življenje v starosti *»Prodala sem stanovanje, da sem poplačala kredite, ki so se nabrali zaradi dolgoletne finančne pomoči svoji mami in hčerki«* (10. intervju).

Za razliko od zgoraj opisanih primerov, kjer so bili stanovalci lastniki stanovanj in so se zaradi različnih zdravstvenih in družinskih sprememb, neprilagojenosti svojih stanovanj in finančnih težav odločili za preselitev, je šlo pri dveh primerih za drugačen razlog, ki se je nanašal ravno na to, da stanovanje ni bilo v rokah stanovalcev, temveč sta bila v najemnem razmerju. Gospod je povedal:

»Tam sem imel strogo najemniško razmerje, lastnik je bil v Ljubljani, vsako leto smo podaljševali pogodbo, ampak nikoli nisem bil siguren ali mi bo naslednje leto podaljšal pogodbo ali ne. Skratka nikoli se nisem čutil varnega, da bom lahko notri« (7. intervju). Druga sogovornica se je bila prisiljena seliti: *»Lesena hiša, v kateri sem žvela prej 57 let, je bila last podjetja Ingrad in je bila predvidena za rušenje«* (1. intervju).

V teh dveh primerih pa sta bila stanovalca prisiljena poiskati novo nastanitev. Sklenitev novega najemnega razmerja v prilagojenih stanovanjih je bilo zanju najbolj zanesljivo, saj se le-to sklene za nedoločen čas, s pogoji primerne starosti, zmožnosti plačevanja stroškov in samostojnega življenja. S tem je bila zagotovljena potreba po gotovosti v starosti, ki je prav tako pomembna kot potreba po stanovanju. Tako ni strahu, da bi morala na starost iskati novo nastanitev in se ponovno seliti, kar je za starega človeka seveda naporno in stresno opravilo.

4.3 Informacije o prilagojenih stanovanjih

Prvo informacijo o možnosti najema prilagojenih stanovanj so ljudje prejeli iz različnih virov, to so:

- časopis (Domski časopis Doma ob Savinji Celje, Vzajemnost, Delo),
- radio (Radio Celje),
- strokovna delavka v domu ob prinosu vloge za dom,
- predsednik društva upokojencev,
- Nepremičnine Celje,
- internet.

Trije od desetih intervjuvancev so prvo informacijo o gradnji in možnosti najema prilagojenih stanovanj našli v časopisu in sicer domskem časopisu Doma ob Savinji Celje, v časopisu Vzajemnost in Delo. Ena stanovalka je slišala oglas na Radiu Celje, dve sogovornici pa sta informacijo dobili pri strokovni delavki v Domu ob Savinji Celje, ko sta prinesli vlogo za dom. Eni sogovornici je dal informacijo predsednik društva upokojencev, drugo pa so klicali iz Nepremičnin Celje, ker je z njihovo pomočjo iskala stanovanje v Celju. Tudi internet je bil vir informacij za stanovalko, ki se ukvarja z računalnikom, eni od intervjuvank pa je informacijo priskrbel mož.

Katere ugodnosti so stanovalce prepričale, da so izbrali prav to obliko oskrbe, ne morem reči, saj se je izkazalo, da so imeli stanovalci malo ali skoraj nič informacij o tem, kakšna bodo stanovanja in kaj naj bi ponujala:

»In sploh nisem imela pojma za varovana stanovanja, kaj je to. Tudi ona ni nič povedala, samo to, da bi to bilo nekaj za mene. Pa tudi nisem nič spraševala« (2. intervju). Tudi v časopisu ni bilo veliko informacij: *»Ko sem našel razpis v Vzajemnosti, nisem vedel kaj točno bodo stanovanja ponujala, razen rdečega gumba, parkirni prostor in dvigalo«* (7. intervju). To pomeni, da so se stanovalci odločili za selitev drugam zaradi obstoječih družinskih, zdravstvenih, stanovanjskih in lastniških razmer, nihče pa ni prvotno iskal oskrbe. V prilagojenih stanovanjih so videli možnost za boljše in lažje življenje. Tisti, ki so iskali manjše stanovanje, ker so po smrti partnerja ostali sami, so to v prilagojenih stanovanjih dobili, tistim, ki so potrebovali stanovanje brez stopnic in drugačno opremo, ki bi olajšala skrb za

partnerja, so prilagojena stanovanja to nudila. Nudila so tudi sigurno najemniško razmerje. V ostalih primerih so bila enostavno rešitev, da starejšim ljudem ni bilo potrebno stanovanja iskati drugje, ker so imeli pogoje za selitev. Ugodnosti, ki jih prilagojena stanovanja nudijo, so ljudje spoznavali šele med bivanjem v njih, zato pri izbiri te oblike pomoči niso imele posebnega vpliva.

Ljudje so ob prijavi lahko napisali, katero stanovanje si želijo in kje. Iz pogovorov s stanovalci sem izvedela, da so bile njihove želje v vseh primerih upoštevane, saj so dobili stanovanje, kakršnega so želeli in tam, kjer so želeli, kar je razvidno iz izjav: *»In točno tisto kar sva napisala, če bi prišla sem, da bi dobila, tole 4. nadstropje, garsonjero«* (1. intervju). Tudi druga sogovornica je potrdila vpliv pri dodelitvi stanovanja z besedami: *»Sem rekla že takoj, da v pritličje pa v prvo nadstropje ne grem, ker me je spodi strah«* (2. intervju).

4.4 Ugodnosti prilagojenih stanovanj

Tabela 6: Ugodnosti prilagojenih stanovanj

Ugodnosti specifične za oskrbovana stanovanja	Ugodnosti specifične za starejšim prilagojena stanovanja	Ugodnosti skupne obema oblikama prilagojenih stanovanj
dodatna omarica na hodniku	kolesarnica	lokacija stanovanj
bližina Doma ob Savinji	zaklenjeno odlagališče za smeti	dvigalo
		velikost stanovanja in prostorska ureditev
		opremljenost stanovanja
		balkon
		klet, shramba
		domofon
		parkirišče
		skupni prostor

Ugodnosti sem razvrstila v tabelo. S tem sem naredila seznam prilagoditev, ki jih stanovalci vidijo kot ugodnosti prilagojenih stanovanj, hkrati pa poskušam pokazati, katere ugodnosti so skupne obema oblikama prilagojenih stanovanj in katere so specifične za posamezno obliko. Iz te tabele je razvidno, da je večina ugodnosti skupna obema oblikama prilagojenih stanovanj, zato se mi samo razlikovanje med njima skoraj ne zdi smiselno. Obstaja pa še ena ugodnost, ki pa je nisem posebej omenila kot ugodnost. To je rdeči gumb, ki ga v oskrbovanih stanovanjih prejmejo v paketu, v starejšim prilagojenih stanovanjih pa je zgolj možnost, ki jo po želji lahko koristijo in imajo zato v naprej pripravljeno potrebno opremo. Rdečega gumba kot ugodnosti nisem omenila zato, ker za nekatere stanovalce oskrbovanih stanovanj predstavlja bolj »nujno zlo« kot ugodnost in se ne strinjajo s tem, da je rdeči gumb obvezna oprema stanovanja.

Ena od ugodnosti, ki so jo omenili stanovalci v prilagojenih stanovanjih je lokacija stanovanj, ki se nanaša na bližino in dostopnost mesta in bližino pomembnih ustanov za starega človeka. Lego prilagojenih stanovanj skoraj vsi sogovorniki opredeljujejo kot ugodno. Oskrbovana stanovanja ležijo precej bližje mesta kot starejšim prilagojena stanovanja, kar pomeni da je posledično bližje tudi bolnišnica, zdravstveni dom, Dom ob Savinji Celje in še nekatere druge ustanove, ki jih stanovalci opredeljujejo kot pomembne:

»Pa meni je tudi lokacija všeč. Morate vedet da je fajn lokacija. Zdravstveni dom blizu, bolnica blizu, tržnica je blizu, knjižnica, jaz veliko hodim v knjižnico, ko rada berem. To mam vse pri roki, četudi ne morem več veliko hodit, ampak tja še pa lahko grem« (3. intervju).

Kot pomembno prednost vidijo tudi bližino parka in trgovin: *»Tole, da je park pa gozd vi za vi. Pa trgovino imamo tamle dol« (6. intervju).*

Kot pozitivno lastnost stanovanj vidijo lokacijo tudi stanovalci starejšim prilagojenih stanovanj, ki ležijo nekoliko oddaljene od mesta. Le-ti so izpostavili mirno okolico, saj mimo stanovanj ne teče nobena cesta: *»Drugače je pa zelo malo prometa tlele mimo. Tule so stanovalci kolikor parkirajo, pa potem tudi cel dan nikamor ne grejo, tako da je malo prometa« (8. intervju).*

Pozitivna točka pa je tudi nova pešpot ob potoku Koprivnica, ki je v bližini:

»Je pa fajn ko so sprehodi ob Koprivnici, je lepo zdaj ko so obnovili in uredili pešpot, sam manjkajo pa klopce, ob Savinji so klopce, tukaj jih pa ni. Pa sence tud ni take« (8. intervju).

Čeprav je lokacija nekoliko oddaljena od mesta to ni ovira pri dostopnosti trgovin:

»Tudi trgovine so blizu, Tuš pa Merkator pa Lidl je tudi tukaj zraven« (9. intervju).

Bližino bolnišnice in zdravstvenega doma so izpostavljali predvsem v oskrbovanih stanovanjih, kjer so imeli tudi več izkušenj z rednim obiskovanjem bolnišnice, v primerih, ko so stanovalke skrbale za svoje bolne može. V starejšim prilagojenih stanovanjih je zgolj ena sogovornica izrazila, da ji lokacija ni všeč in da jo moti oddaljenost od mesta in bolnišnice, saj je morala v preteklosti pogosto hoditi v bolnišnico in je zaradi oddaljenosti porabila veliko denarja za prevoz s taksijem:

»Ne, meni Nova vas ni všeč, pa še zdravstveni dom pa bolnica je daleč, to je najhujše, do zdravstvenega doma, do bolnice, do mesta, vse morem s taksijem in jaz za taksi toliko porabim. Za mene je to predaleč in zato mam že pet let prošnjo za varovano stanovanje pri domu« (10. intervju).

Pomanjkljivost lokacije starejšim prilagojenih stanovanj je bila torej opažena šele tedaj, ko se je pojavila potreba po pogostejšem obiskovanju bolnišnice. Ugotovitev seveda ne morem posploševati na vse stanovalce starejšim prilagojenih stanovanj, saj je vzorec intervjuvanih v premajhen. Eden od sogovornikov iz starejšim prilagojenih stanovanj pa je izrazil zaskrbljenost glede lokacije oskrbovanih stanovanj: *»Mene bi tam v oskrbovanih stanovanjih malo skrbela Savinja, ali bo šla čez ali ne« (7. intervju).*

Naslednja ugodnost prilagojenih stanovanj je dvigalo, ki je po besedah stanovalcev, ena najpomembnejših prilagoditev prilagojenih stanovanj: *»Dvigalo vsekakor. Dvigalo mi je največja pomoč« (5. intervju).* Marsikomu omogoča izhod iz stanovanja, kar bi bilo sicer v drugih okoliščinah nemogoče in bi bil le-ta priklenjen na dom:

»Prvič tukaj je dvigalo. Sej mene že tudi noge bolijo pa gledam, vsi že imajo tiste hojice, da lahko hodijo. Pa greš s tisto hojico v lift pa si dolih, pa lahko še vedno greš ven. Po stopnicah pa ne moreš hodit« (3. intervju).

Velik pomen ima dvigalo tudi pri prevozu bolnikov v bolnišnico: *»Tukaj je krasen lift, ko je bil mož bogi in ga je bilo treba peljat v bolnico ni bilo težav. Tudi tisto*

posteljo (bolniško), ko se dvigne ni bilo nobenega problema spraviti v dvigalo, ko je dovolj veliko» (4. intervju).

Prednost dvigala je tudi velikost, ki se kot pozitivna, izkaže tudi pri selitvah: *»Pa fajn je, ker je dovolj veliko, tako da tisti, ki so se selili, so lahko recimo spravili celo omaro notri in kr celo selijo. Veliko dvigalo je« (10. intervju).* Dvigalo je torej pomembna prilagoditev za stanovalce prilagojenih stanovanj, kar pa bi upala posploševati na vse stanovalce, saj s starostjo slej kot prej nastopijo razne zdravstvene težave, ki otežujejo hojo po stopnicah.

Ugodnost prilagojenih stanovanj stanovalci vidijo tudi v velikosti in prostorski ureditvi stanovanj, saj le-ta vpliva na samostojnost stanovalcev. Ravno velikost in neugodna ureditev stanovanj je bila za nekaj sogovornikov eden izmed vzrokov za selitev v prilagojena stanovanja. Le-ta so namreč manjša in tako bolj primerna za stare ljudi, ki jih zaradi tega lažje vzdržujejo: *»Stanovanje je lično in primerno za starejše. Pa lušno je ko je majhno, da ni toliko za čistiti« (3. intervju).* Prostori so široki, vrat skoraj ni v stanovanju, kjer pa so, so le-ta široka, tako da je povsod mogoče hoditi tudi ob pomoči raznih tehničnih pomagala:

»[...] pa široka vrata so, da lahko prideš skozi vrata. To sem videla pri sosedu, ko je invalid. In komot pride skozi vrata pa po stanovanju ... Za to verjetno tudi ni vrat v stanovanju za spalnico. So samo vhodna pa na kopalnici, tako da tistim, ko so na vozičku ni treba odpirati vrat. To mi je všeč« (10. intervju).

Tudi hodniki so široki in tako omogočajo gibanje ob pomoči tehničnih pripomočkov po vsem objektu: *»Imamo velik hodnik, tudi po hodniku lahko hodim s hojico« (1. intervju).*

Velikost prostorov in možnost uporabe tehničnih pripomočkov v vsem objektu vključno s stanovanjem je pomembna prilagoditev za življenje starih ljudi, saj le-ta omogoča samostojno in bolj varno življenje v starosti.

Še ena ugodnost, ki so jo izpostavili stanovalci, je opremljenost stanovanja. Pri tem se je izkazalo, da so osebe, ki so imele izkušnjo uporabe pripomočkov za gibanje (invalidski voziček pri skrbi za moža), opazile več prilagoditev kot osebe, ki živijo in funkcionirajo brez večjih težav. Ena od prilagoditev v opremljenosti stanovanja, ki so jo opazili stanovalci je odsotnost pragov med vrati v stanovanju: *»Prilagojena so tako, da ni nobenih pragov v stanovanju med vrati« (7. intervju),* kar so opazile

predvsem stanovalke, ki so v času bolezni skrbele za svoje nemočne može in jih po stanovanju prevažale z invalidskim vozičkom.

Naslednja pomembna prilagoditev je kopalna kad, ki je brez roba: *»Da ni ban notri, so tuš kabine, ker največ nesreč pri starejših se zgodi v kopalnici, ko ležeš v banjo, padeš, si zlomiš kolk potem pa veš koliko je ura. Kadi so nizke«* (ibid.). To je nadomestilo za banje, ki so jih stanovalci imeli v svojih prejšnjih stanovanjih in so jim povzročale težave: *»V kopalnici imam tuš kabino, ker doma sva se tak matrala, ko sem mela banjo«* (3. intervju), ta prilagoditev je bila v veliko pomoč stanovalkam, saj je le-tim omogočila, da so lahko same skrbele za može tudi takrat, ko so bili na vozičku: *»Kopalnica je brez kabine, da sem ga lahko pripeljala čisto do držal, da se je potem prijel. Prilagojeno je. Če bi bila tuš kabina, z vozičkom ne bi mogla notri«* (4. intervju). V kabinah pa so tudi držala, ki so v pomoč stanovalcem pri tuširanju: *»Tam so držala, da se je lahko prijel, dokler je še lahko, da sem ga lahko stuširala.«* (ibid.). Držala so tudi pri straniščni školjki, če oseba težko vstane s straniščne školjke.

Še ena prilagoditev, ki jo je opazila stanovalka je ta, da so stikala nizko in so tako dosegljiva tudi ljudem, ki so na invalidskem vozičku: *»Nizko so vsi tele (stikala), ker če si na vozičku, da dosežeš šalter«* (1. intervju).

V starejšim prilagojenih stanovanjih pa so kot prilagojeno opremo omenili tudi pripravljena držala za klimatsko napravo, ki pa je po besedah stanovalcev sicer ne potrebujejo, saj se jim v stanovanjih tudi poleti ne zdi prevroče: *»Na balkonu so pripravljena nosila za klimatsko napravo, vendar je nimam, ker na tej strani tudi poleti ni preveč vroče«* (7. intervju). Še ena prilagoditev pa so tudi protivlomna vrata, ki imajo tudi prispevek za boljši občutek varnosti:

»[...] pa pogledjte tale vrata (vhodna) imajo 3 vtiče, kar pogledjte kako je to zavarovano. Celo 6 jih je. To so ta protivlomna vrata. Tako da smo zelo zaščiteni« (6. intervju).

Tudi balkon je ena izmed ugodnosti, ki so jih opazili stanovalci. *»[...] meni največ pomeni balkon in grem rajši na balkon sedeti kot dol za Savinjo«* (5. intervju). Balkon stanovalcem predstavlja predvsem prostor za počitek in sprostitev, kjer radi preživljajo čas, ko zunaj ni prevroče. *»Ko ni sonca, zjutraj ali pa proti večeru posedim zunaj na terasi in običajno berem pa križanke rešujem«* (2. intervju). Druga

sogovornica pa ga uporablja za sušenje perila: *»O ja seveda, najboljše je za perilo sušit«* (9. intervju).

V oskrbovanih stanovanjih imajo stanovalci v istem nadstropju, kjer imajo stanovanje tudi dodaten prostor, ki je kot shramba. Shramba je zaklenjena in dostop do nje ima zgolj tisti stanovalec, ki mu le-ta pripada, vanjo stanovalci shranjujejo stvari, ki jih ne potrebujejo vsak dan:

»Shramba je super, ker v starih blokih je to vedno v kleti, tukaj pa imam vse tukaj, sesalec, pa marmelade kuhane, pa haubo za navijanje mam tam, kot smo rekli včasih, rumpl kamra in je priročno in pride prav, ker je v nadstropju« (4. intervju).

Za razliko od oskrbovanih stanovanj pa so v starejšim prilagojenih stanovanjih dodatni prostori v pritličju, tako da morajo stanovalci iz zgornjih nadstropij za dostop do njih uporabiti dvigalo. Ti prostori izgledajo bolj kot kleti. Kljub temu stanovalcem dodaten prostor veliko pomeni: *»Pozitivna točka je klet, kjer imam shranjene tekaške smuči in druge stvari. Kletni prostori so v redu, dovolj veliki ... Vsako nadstropje ima po 4 ali 5 kleti«* (7. intervju).

Še ena ugodnost, ki prispeva k večjemu občutku varnosti je domofon: *»Je pa fajn, ko si brez skrbi, ko si zaklenjen in imaš domofon, da te lahko pokličejo, spodi pozvoni, pa odpreš. Se nekak bolj varno počutiš, te ni strah«* (3. intervju). Domofon stanovalcem omogoča nadzor nad vhodom v zgradbo in izbiro, koga bodo spustili v stavbo in koga ne: *»Drugače pa vem, da če me kdo kliče na domofon ob času, ko je mal čuden, se tudi ne javim«* (9. intervju). V oskrbovanih stanovanjih ima domofon tudi kamero, da lahko stanovalec obiskovalce tudi vidi, kar se mi zdi dobro, saj če oseba nekoliko slabše sliši, lahko osebo prepozna tudi preko kamere:

Tamle mam telefon pa ekran pa vidim kdo je pa lahko vprašam kdo je. Tukaj, ko spodaj pozvoni, se tukaj prižge lučka in vidim na ekranu kdo je, pa mi poveste in vas lahko spustim notr. Če pa ne želiš pa pač ne odpreš« (6. intervju). V starejšim prilagojenih stanovanjih domofon nima kamere.

Tudi lastno parkirišče stanovalci vidijo kot prednost prilagojenih stanovanj: *»Imamo seveda tudi ta svoj parkirni prostor, ki je pod rampo. Parkirišče uporabljam, imam svoj avto, drugi sosede pa ga uporabljajo za svoje«* (7. intervju).

Druga sogovornica pove: *»Vedno imam prostor, ker v večini tako vsi vemo, kje ima kdo svoj parkirni prostor, ker nas je menda samo šest stanovalcev, ki še imamo avto.*

Tako da to je velika ugodnost, da imamo svoj parkirni prostor in da ne more vsak notri, da lahko gre samo, če mu kdo odpre» (4. intervju).

Parkirišče se pokaže kot ugodnost tudi kadar stanovalec dobi obisk:

»Recimo pride snaha ali drug sin, ki nima daljinca, pa me pokličejo in lahko odprem zapornico. Lahko kr iz nadstropja odprem. In ker vsi nimamo več avta, imamo naše domače avte na eni strani, na drugi strani je prostor za obiske« (ibid.).

Ugodnost prilagojenih stanovanj so tudi skupni prostori, kjer se odvijajo sestanki stanovalcev: *»Ja skupni prostor je fajn. Pridejo lastniki in se zberemo dol in se pogovorimo, če so kakšni problemi« (6. intervju).* Druga stanovalka poudari, da je dobro, da se sestanki odvijajo v isti stavbi: *»Ampak je fajn, da je soba za sestanke v isti stavbi, da ni treba kam ven hodit, ker tisto bi jih potem še manj prišlo, ker že tukaj ne prihajamo vsi. Več je takih kot sem jaz« (5. intervju).*

Za razliko od oskrbovanih stanovanj, kjer skupni prostor služi izključno za sestanke stanovalcev, pa ga v starejšim prilagojenih stanovanjih izkoristijo tudi za razna druženja *»Za novo leto smo praznovali tukaj v avli, pa v septembru, ko smo se vselili in praznujemo obletnico« (8. intervju).* Skupni prostor poleg sestankov služi tudi za sprejem obiskov ali ustvarjanje prazničnega vzdušja:

»Spodi v pritličju imamo skupni prostor, kr v avli in tam imamo sestanke. Pa je fajn, da ni treba nikamor hodit. Če imaš veliko obiskov si lahko stol vzameš, pa neseš notri, ali pa kr v avli poseliš ali greš celo ven na verando. Pa drevešček postavijo med prazniki v teh skupnih prostorih« (10. intervju).

Oskrbovana stanovanja imajo dve ugodnosti, ki jih v starejšim prilagojenih stanovanjih ni. To sta:

- dodatna omara na hodniku, kamor stanovalci spravljajo čevlje ali kakšne druge stvari:

»Pa imamo tudi omaro za čevlje na hodniku, da daš notri zimske čevlje ali poletne. Vse je pod ključem in lahko prestavljam, da imam pri sebi v stanovanju samo tekoče, druge imam pa shranjene v omari« (4. intervju).

- bližina Doma ob Savinji Celje:

»Ja bližina doma, to je glavno. Zato ker vem dobro, da če bom šla jaz tja k vam (dom) kej prosit, bom dobila« (2. intervju). Pomemben pa je tudi vezni hodnik z

domom: *»Pod streho se greš na kosilo, nisi moker, če dežuje in po zimi«* (4. intervju).

Tudi starejšim prilagojena stanovanja imajo dve ugodnosti, ki jih v oskrbovanih stanovanjih nisem opazila. To sta:

- kolesarnica:

»Jaz imam bicikl in je shranjen v kolesarnici.« (7. intervju). Kolesarnica spada k stanovanju in je zelo lepo urejena, kar so pohvalili tudi stanovalci: *»Ja seveda, saj pride prav, imajo kolesa stanovalci, pa jih tukaj hranijo. Do zdaj ni bilo nič, da bi kdo notri vdrl. Pa lepo zgleda, je estetsko urejeno«* (9. intervju).

- zaklenjeno odlagališče za smeti:

»Smeti so zaklenjene, s ključem grem, pa odklenem, vržem notri, pa spet zaklenem. Da je zaprto, da ne morejo drugi metati notri, pa da ni nereda okoli, pa da se ločujejo smeti. Ker mi pazimo, drugi pa ne. Ker pri sosednjih blokkih, ko imajo odprto pa imajo vse okoli nastlano« (8. intervju).

4.5 Prilagojenost stanovanja kot možnost uporabe pripomočkov pri opravljanju vsakodnevnih opravil

Stanovalci so med ugodnostmi prilagojenih stanovanj omenili velikost in ureditev prostorov ter opremljenost stanovanja. Pripovedovali so, da pri svojem vsakdanjem življenju uporabljajo določene tehnične pripomočke, ki jim olajšajo predvsem gibanje, poleg tega pa njihova uporaba povečuje občutek varnosti in zaupanje v svoje zmožnosti. Prilagojenost stanovanja, ki se kaže v velikosti in dostopnosti stanovanja, širini prostorov, odsotnosti pragov in stopnic v stanovanju, nizki nameščenosti stikal, tuš kabini brez kadi, nameščenostjo držal v kopalnici ter drugimi prilagoditvami, omogočajo stanovalcem, da lahko v stanovanju neovirano uporabljajo pripomočke, ki jih potrebujejo.

Izkazalo se je, da so pripomočki, ki jih stanovalci uporabljajo oziroma so jih uporabljali v preteklosti pri skrbi za partnerja, v glavnem pripomočki za gibanje in tuširanje ter bolniška postelja. Dve sogovornici v oskrbovanih stanovanjih za pomoč pri hoji uporabljata hoduljo in bergle. Ko sem pri sogovornici preverila, če lahko hoduljo uporablja tudi v stanovanju, mi je odgovorila: *»Ja seveda, saj je veliko prostora in široko je. Ni problema«* (2. intervju). Drugi dve sogovornici pa sta pri

skrbi za moža uporabljali invalidski voziček in ob tem poudarili prilagojenost oskrbovanih stanovanj: *»Sem moža z vozičkom vozila v kopalnico in na balkon pa v spalnico in to je vse brez pragov«* (4. intervju). Tudi pri tuširanju pride prav kakšen pripomoček: *»Zdaj mam pa stol in sedim, ko se tuširam«* (1. intervju). Druga sogovornica pa se pohvali: *»Tudi posteljo mam tako, da lahko dvignem ležišče in pridem okoli postelje na obe strani«* (2. intervju). Tretja sogovornica pove, da ji je bila bolniška postelja v pomoč, ko je skrbela za moža:

»Dobila sem potem tudi posteljo tisto bolniško, sem jo kupila, da smo si še s tistim pomagal, ker na navadni postelji si sploh nisem upala, da mi ne bi dol padel« (3. intervju).

Ena od sogovornic v oskrbovanih stanovanjih je povedala, da uporablja slušne aparate, ki predstavljajo oviro, kadar je v prostoru več ljudi, ki hkrati govorijo. V takšnem primeru je lahko življenje v domu za stare ljudi zelo stresno in neprijetno, saj se tam pogosto znajde na kupu skupina ljudi, ki glasno govorijo, kar se še posebej pokaže pri obrokih ali druženju v jedilnici. To gospo odvrča, da bi se udeleževala raznih aktivnosti, ki jih prirejajo v Domu ob Savinji Celje in se zato rajši zadržuje doma v tišini. Prilagojena stanovanja ji omogočajo umik v tišino in mir, ki ga potrebuje.

Iz tega je razvidno, da stari ljudje, čeprav so še precej vitalni in samostojni, uporabljajo določene tehnične pripomočke, s katerimi si pomagajo pri vsakdanjem življenju in ki prispevajo k večji samostojnosti in boljšemu občutku varnosti. Prilagojena stanovanja po besedah sogovornikov omogočajo uporabo le-teh in s tem zmanjšujejo težave, ki otežujejo samostojno življenje starih ljudi.

Besedo pa je potrebno nameniti tudi rdečemu gumbu, o katerem so mnenja stanovalcev deljena. O rdečem gumbu sem se pogovarjala predvsem s stanovalci oskrbovanih stanovanj, saj imajo z njim več izkušenj, ker so ga dobili v paketu ob najemu stanovanja. V starejšim prilagojenih stanovanjih so stanovalci povedali, da imajo vse pripravljeno za priklop gumba in se jim to zdi dobra prilagoditev, nobeden od intervjuvanih pa te storitve ne uporablja, saj se jim zdi predraga:

»Rdeči gumb je tudi ena prilagoditev. Jaz ga sicer nimam, ker je kar velik strošek, ampak razmišljam pa, da ga bi uredil svoji mami, ki večkrat pade in ne more poklicati, da bi prišel pomagat, živi pa sama. Tako da rdeči gumb se mi zdi kar dobra ideja, ampak je pa drag« (7. intervju).

V oskrbovanih stanovanjih se mnenja delijo glede na izkušnje, ki so jih stanovalci imeli pri uporabi te storitve. Štiri od šestih sogovornic so imele s storitvijo rdečega gumba dobre izkušnje in posledično je tudi njihovo mnenje o storitvi pozitivno. Ena sogovornica, ki je preizkusila delovanje rdečega gumba je povedala:

»Ta rdeči gumb. Enkrat sem ga uporabila, pa sem bila zelo zadovoljna. Sem imela srčni napad, to so tako hitro prišli, tako da vsaka čast. Za mene je gumb in domofon največ« (6. intervju).

Enako je mnenje tudi druge sogovornice, ki je rdeči gumb uporabljala, ko je imela težave pri skrbi za moža: *»Tukaj smo potem dobil ta rdeči gumb. In ko je bil moj mož bolan, sem ga zelo veliko uporabljala« (3. intervju).* Tudi tretja sogovornica je pohvalila delovanje in odzivno pomoč, ki jo je prejela:

»Letos sem ga uporabila že dvakrat. Jaz se nisem še oblekla ne, ko je bil zdravnik že tukaj pa rešilec spodi. Sem klicala brata, da mu povem, da sem v Topoljščici, pa mi pove, da že ve. Pravi z rdečega gumba so me klical in to nekajkrat, ker me ni bilo doma in so povedal, da si tu in me bodo obveščali, kaj je« (2. intervju).

Sogovornice, ki so imele s storitvijo rdečega gumba dobre izkušnje, navajajo, da jim vliva občutek varnosti in »gumbek« vedno nosijo s seboj: *»Pa tam je tudi gumb (na telefonu). Vedno ga vzamem, ko grem na sprehod. Imam tole (žakeljček) in dam noter ključe in telefon« (1. intervju).*

Rdeči gumb jim je v tolažbo tudi ob misli, da lahko nastopijo zdravstvene spremembe: *»Tudi danes, ko pomislim, če se kaj zgodi, ko sem sama, bom pritisnila na gumb« (3. intervju).*

Ena sogovornica je povedala, kakšne težave je imela v prejšnjem stanovanju, ko je ponoči potrebovala pomoč za moža in povedala, kako ji je tukaj, ko je dobila rdeči gumb le-ta vse skupaj olajšal:

»Tukaj pa pokličem, kr stisnem gumb hitro, pa poveš kaj je pa ti oni povejo, kaj lahko naredim ali pa pridejo pomagat, pa mi ni treba skrbet, kje bom koga dobila, da mi bo pomagal.« (ibid.).

Drugačno je mnenje ostalih dveh sogovornic, ki pravita, da je rdeči gumb v glavnem strošek brez potrebe: *»Ni mi pa v pomoč tisti rdeči gumb, ko ga mam. Tisto pa ni nič drugega, kot da me vsak mesec pokličejo, pa preverijo če deluje, plačujemo pa non-stop« (5. intervju).*

Ena od sogovornic pove, da je bila storitev prej, ko je bila koordinirana preko Doma ob Savinji Celje boljše organizirana, sedaj ko pa je koordinirana iz Ljubljane pa imajo slabe izkušnje:

»Rdeči gumb, kar ni v redu, zaradi tega, ker prej je bilo preko doma, zdaj je pa preko Ljubljane doktor 24. In sedaj imamo negativne izkušnje. Mi pa vsak mesec plačujemo ta rdeči gumb. Deset let sem že tukaj in sem imela zelo bolanega moža. Pa sem vedno poklicala 112, ko so tukaj blizu in so takoj prišli« (4. intervju).

Sogovornice so mi povedale, da je ravno teden dni pred mojim prihodom imela ena od stanovalk oskrbovanih stanovanj negativno izkušnjo, ko je krvavela iz nosu in klicala pomoč preko rdečega gumba. Oglasil se je nek moški in odgovoril, da nimajo nič s stanovalci oskrbovanih stanovanj. To se je hitro razvedelo med stanovalci in verjetno pri marsikom zbudilo dvom glede zanesljivosti storitve:

»In js niti ni poskušam, ker sem slišala za te slabe izkušanje, pa tudi zdravniki so rekli, da je brez veze, da imamo to, ker so takoj zraven in je bolje da kar 112 pokličem in so takoj tu« (ibid.).

To kaže na nezaupanje stanovalcev v storitev in očitno tudi zdravniki spodbujajo klic na 112, saj so reševalci zelo blizu in verjetno res lahko reagirajo hitreje.

Druga sogovornica predstavi svojo slabo izkušnjo:

»Jaz sem ga v 11 letih enkrat rabila ko me je zagrabil išijast, da se nisem mogla premaknit. In sem takrat poklicala, prvič je zelo dolgo trajalo, da so se javili, potem preden so se zvezal s celjskim zdravnikom, potem so mene zvezal z zdravnikom, potem ta ni hotel prit, je reku, da mi bo kr recept napisal, in da če mam koga, da ga naj pošljem po njega in je bila ravno ena gospa pri meni in je rekla, da bo kr ona šla in je rekel, da naj kar pride. Je veliko hitreje, če jaz tule direktno pokličem 112 in so takoj tukaj. Zakaj bi moralo to preko Ljubljane it, če imamo tlele pred nosom rešilca« (5. intervju).

Torej mnenja glede rdečega gumba so deljena in se nanašajo predvsem na izkušnje stanovalcev in informacije, ki jih prejemajo s strani drugih stanovalcev, ki so storitev preizkusili.

4.6 Pomen prilagojenih stanovanj za življenje in občutek varnosti stanovalcev

Pomen prilagojenih stanovanj so stanovalci oskrbovanih stanovanj opredelili kot nadomestilo za dom, boljši občutek varnosti zaradi zavarovanosti stanovanj in razvitost socialne mreže, ki prav tako prispeva k občutku varnosti. V starejšim prilagojenih stanovanjih pa so pomen prilagojenih stanovanj predstavili predvsem z vidika razvitosti socialne mreže, torej poznanstva med sosedi in posledično boljšega občutka varnosti.

Dve sogovornici oskrbovanih stanovanj, ki sta imeli izkušnjo skrbi za nemočnega partnerja, sta izpostavili pomen oskrbovanih stanovanj kot nadomestilo za domsko oskrbo. Tako gospa, ki je že doma skrbela za moža, pove:

»Ga nisem dala v dom, ker sem sem prišla tudi zaradi tega, ker ga nisem želela dat v dom. Jaz sem zmeri rekla, dokler se bo dal bom skrbela za njega. Marsikdo bi mogel že v dom it, pa so tukaj oskrbovana stanovanja, pa ni potrebno it še v dom« (3. intervju).

Tudi druga sogovornica, ki je skrbela za nemočnega moža, ko sta že živela v oskrbovanih stanovanjih pove:

»To je bila sreča v nesreči, da sva bila tukaj, ko je zbolel in ko je bil na vozičku, da je lahko bil na zraku, na balkonu, na wc in je res prilagojeno. Jaz sedaj, ko sem sama, bi verjetno mogla it takoj tja (v dom), on pa je lahko bil do zadnjega doma« (4. intervju).

Ko smo se s sogovorniki pogovarjali o vsakdanjem življenju v prilagojenih stanovanjih in njihovem vplivu na njihov občutek varnost, smo naredili primerjavo z življenjem v prejšnjem stanovanju. Tri sogovornice so poudarile, da jim življenje v prilagojenih stanovanjih predstavlja večji občutek varnosti. Ena od sogovornic je povedala:

»Js bi bila sama v hiši, sej me ni strah sam po svoje si pa vseeno misliš, kaj pa če... Sama ženska... Tukaj me pa ni nikoli, da bi me bilo strah. Si mislim, tako je zaprto okoli in okoli pa še hitro lahko pozvoniš, če bi kdo prišel pa se bolj varno počutim, kot če bi bila čist sama nekje« (3. intervju).

Tudi druga sogovornica je potrdila, da ji zaklenjen vhod in domofon ter zapornica na parkirišču dajejo dodaten občutek varnosti:

»Tako da to je res vse zelo varovano, da ne more vsak notri priditi in seveda daje to dodaten občutek varnosti, da ne more vsak noter priditi. Ker v drugih blokih lahko pride kdor koli« (4. intervju).

S tem se strinja tudi sogovornica, ki doda, da njen občutek varnosti povečuje tudi dejstvo, da imajo stanovanja protivlomna vrata:

»Za zdaj občutek varnosti je. Ker je vse tako zavarovano, vse zaklepamo, spodaj vhod, pa pogledajte tale vrata (vhodna) imajo 3 vtiče, kar pogledajte kako je to zavarovano. Celo 6 jih je. To so ta protivlomna vrata. Tako da smo zelo zaščiteni« (6. intervju).

Na občutek varnosti in vsakdanje življenje vpliva tudi razvita socialna mreža stanovalcev prilagojenih stanovanj:

»Pa tudi tukaj s sosedi, veš da so tukaj. Ker če greš v mesto, nikogar ne poznaš, tukaj pa se vsaj s sosedi pozdravimo« (3. intervju). S sosedi se sogovorniki dobro razumejo, kar popestri njihovo vsakdanje življenje, kot pravi ena od sogovornic:

»Vsi pravzaprav, celo naše nadstropje smo zelo družabni in smo zmeri skupi, dobro se razumemo in sem vesela, da mam take sosede« (ibid.). Poznanstva in povezanost med sosedi povečujejo občutek varnosti: *»Pa vsi vse vemo, kaj se dogaja, spremljamo en drugega, to daje občutek varnosti« (8. intervju).* Vseh deset sogovornikov je potrdilo, da se s sosedi poznajo in se pozdravljajo. Stanovalci se med seboj družijo in izkazalo se je, da ima vsak stanovalec v bloku vsaj eno osebo, s katero si je nekoliko bližje in z njo preživlja več časa:

»Z eno sosedo hodiva skupaj na Miklavški hrib, na kavice hodimo ena k drugi, pa na kosilo se včasih povabimo druga drugo, ko katera kuha, pa skuha malo več, pa povabimo« (4. intervju). Skupaj hodijo tudi na kosila ali pa se družijo ob igranju družabnih iger in tako popestrijo svoj vsakdan: *»Tule imam sosedo, kadar je kaj dobrega greva po kosilo in ga prineseva domov in imava obe eno kosilo. Vsak dan ob 15. uri ji pozvonim, da pride in špilama karte. Zelo se veselim tega« (6. intervju).*

Kot je povedala ena od sogovornic, se stanovalci med seboj poznajo, spremljajo drug drugega in si seveda tudi pomagajo. Medsebojna pomoč pa krepi njihovo prijateljstvo in daje dodaten občutek varnosti in zaupanja. Za marsikoga je dovolj le pozornost, ki polepša dan in v njegovo življenje vnese prijeten občutek z mislijo, da obstaja nekdo, ki misli nanj:

»S sosedo si izmenjujeva časopis. Zdaj, ko je bilo takšno vreme in sem bila tudi nekaj bolna, ni bilo dneva, da bi šla sosedu ven, ne da bi me prej poklicala, če kaj rabim in tudi drugače je ponudila pomoč, če bi kaj potrebovala. Koliko pomeni, če je nekdo pozoren in prijazen do vas« (2. intervju).

Izkazalo pa se je, da imajo nekateri stanovalci med seboj precej tesen odnos, saj si zaupajo do te mere, da imajo ključke od stanovanja drugega in si po potrebi pomagajo, pri tem pa sodelujejo tudi s sorodniki sosedov, s katerimi so si bližje:

»Jaz imam eno gospo, jaz sem že velik njej pomagala, ona tudi meni. Je že ene dvakrat skupi padla, pa me je hčerka klicala, da sem šla k njej, mam ključke, da lahko grem k njej in sem pri njej počakala, da je prišla hčerka pa sem ji pomagala« (3. intervju). Sogovornica, ki je bila včasih medicinska sestra, pove: »Tudi kakšno injekcijo sem šla pomagat dat, takšne ko bi si naj sami dajal, pa sem pomagala« (ibid.).

Pomen prilagojenih stanovanj se torej kaže tudi v socialni mreži stanovalcev, ki so jo razvili tekom življenja v prilagojenih stanovanjih. Sodelovanje, zaupanje in medsebojna pomoč stanovalcev poleg povečevanja občutka varnosti na drugi strani preprečujejo pojav občutka osamljenosti stanovalcev. Zavedati se moramo, da otroci zaradi hitrega tempa življenja, ki ga živi mlajša generacija, svojih staršev verjetno ne uspejo pogosto obiskovati, kar pove tudi ena od sogovornic: *»Moja sinova sta precej zasedena in ne moreta tako pogosto prit in imam tukaj svoje... da nisi osamljen« (4. intervju). Zato je dobro, da ima star človek ob sebi vrstnike, s katerimi preživlja čas:*

»Tukaj se s prijateljicami dogovorimo in vidimo tako rekoč vsak dan. Zelo aktivno je, tam v hiši pa bi bila osamljena, ker ne bi mogla imeti toliko obiskov, tukaj pa se skozi nekaj dogaja, ali grem jaz kam ali kdo pride ali pa gredo ven, da nas postrežejo na kavici, pa srečamo zunaj koga poznanega« (ibid.).

Stanovalci oskrbovanih stanovanj se udeležujejo zabav in srečanj, ki se odvijajo v Domu ob Savinji Celje in jim ta, kot je rekla ena od sogovornic, »daje neko življenje«. S tem, ko so zmeraj povabljeni na dogodke, ki se odvijajo v domu, se ustvarja nek občutek pripadnosti, ki je prav tako pomemben in ima pozitiven vpliv na starega človeka. V starejšim prilagojenih stanovanjih pa so stanovalci nekoliko bolj prepuščeni sami sebi. Tam si stanovalci želijo po aktivnosti in dogajanju izpolnjujejo tako, da prirejajo zabave in srečanja stanovalcev: *»V bloku si vsaj*

dvakrat letno priredimo srečanje stanovalcev, tako da se med seboj poznamo» (7. intervju). To potrdi tudi druga sogovornica: *»Za novo leto smo praznovali tukaj v avli, pa v septembru, ko smo se vselili in praznujemo obletnico«* (8. intervju). Stanovalci starejšim prilagojenih stanovanj s to dejavnostjo ustvarjajo občutek pripadnosti skupnosti. Opazila sem tudi nekoliko boljše poznanstvo med stanovalci starejšim prilagojenih stanovanj, saj le-ti vedo za priimke ostalih stanovalcev in tudi, kje kdo živi, česar pri stanovalcih v oskrbovanih stanovanjih nisem opazila. Z druženjem in vzpostavljeno socialno mrežo tako znotraj kot tudi zunaj prilagojenih stanovanj stari ljudje izpolnjujejo svojo potrebo po stikih in družabnosti, ki je pomembna za starega človeka, enako pa tudi potrebo doživljanju smisla v starosti. Izpolnjena je tudi potreba po osebnem medčloveškem odnosu, ki se kaže v rednem osebnem stiku z nekom, ki ga imajo za svojega.

4.7 Pomen Doma ob Savinji Celje v življenju stanovalcev prilagojenih stanovanj

O storitvah in pomenu bližine Doma ob Savinji Celje sem nekoliko več govorila s stanovalci oskrbovanih stanovanj, saj le-ti zaradi neposredne bližine oskrbovanih stanovanj in Doma ob Savinji Celje, z domom več sodelujejo in pogosteje koristijo storitve, ki jih dom nudi. Stanovalci starejšim prilagojenih stanovanj z domom za stare ljudi nimajo stikov, z izjemo ene od sogovornic, ki je v preteklosti že koristila storitev pomoči na domu, ki jo zagotavlja enota Center za pomoč na domu Doma ob Savinji Celje. Le-ta pove: *»Za eno leto sem imela pomoč in lahko rečem, da se jih je veliko obrnilo, menda 25 oskrbovalk, pa so bile čisto vse super«* (10. intervju).

Stanovalci oskrbovanih stanovanj o povezavi z domom govorijo o dveh vidikih. Prvi so storitve, ki jih dom izvaja in jih koristijo tudi stanovalci oskrbovanih stanovanj, drugi pa je pomen doma za vsakdanje življenje stanovalcev.

Ena od sogovornic prejema pomoč centra za pomoč na domu: *»Drugače imam pomoč iz doma, pridejo tiste, iz centra za pomoč na domu, mi pomaga čistiti«* (2. intervju). Druga sogovornica pove, da si je s storitvami centra za pomoč na domu precej pomagala v času skrbi za svojega nemočnega moža:

»Sem se velik tud na dom oprla, pravzaprav sem celo mela dnevni center dopoldan. Na koncu sem tudi imela pomoč iz doma zjutraj pa zvečer, da smo ga previjal, ker sama nisem mogla« (3. intervju). Več stanovalcev iz oskrbovanih stanovanj hodi

redno v dom na kosilo: *»Veliko jih iz tega varovanega bloka hodi tja na kosilo v dom«* (4. intervju). Drugi koristijo možnost kosila zgolj po potrebi: *»Če se slabo počutim, lahko grem v dom na kosilo ali pa mi sem prinesejo«* (1. intervju). Enako pove tudi sogovornica, ki je skrbela za moža: *»Ker je bil mož zelo bolan, sem hodila po kosilo. In to je velik plus, ker mamo tukaj dom. Sej veste grem kr čez hodnik in sem takrat si tudi s tem pomagala, da sem tudi po kosilo šla«* (3. intervju). Ena od stanovalk pohvali pokrit prehod iz oskrbovanih stanovanj v dom: *»Koliko to pomeni, da grem kar po hodniku tja, vse usluge nam nudijo, frizerja, lahko telovadimo, imamo kavarnico, imamo kapelico, imamo maše, vse ...«* (1. intervju).

Stanovalci oskrbovanih stanovanj so redno vključeni v domsko dogajanje, kar stanovalcem veliko pomeni. Sogovornica opiše odnos doma in stanovalcev oskrbovanih stanovanj: *»Mi mamo tak lepi kontakt z njimi. Oni nas zelo veliko vabijo na vse svoje obletnice, zabave, pa to ...«* (3. intervju). To potrdi tudi druga sogovornica: *»Vedno nas povabijo na vsak koncert, na vsako prireditev, kadar je na vrtu srečanje ob sladoledu, pa tetka jesen, vedno nas povabijo«* (1. intervju).

Dom ima tudi svoj park, katerega vhod je isti prehodni hodnik, ki veže dom in oskrbovana stanovanja. Domski park z veseljem izkoriščajo tudi stanovalci oskrbovanih stanovanj: *»Se mi ne ljubi preoblačit, da bi šla tam v park, pa grem kar na to dvorišče (domski park). Potem tam srečam katero, pa se mal pogovorimo na sončku... pa se malo potolažimo, ali pa kar koli. In hitreje mine čas«* (1. intervju). V parku imajo na voljo fitnes na prostem in kegljišče, ki ga uporabljajo tudi stanovalci oskrbovanih stanovanj: *»Tam zunaj imajo zdaj fajne za telovadit (fitnes na prostem). Tole je za roke, ko gre gor in dol. Potem so stopnice, za gor in dol in vmes da ravnotežje loviš, pa žogico še imajo in kegljišče«* (ibid.).

»Dom nam daje neko življenje ...« (ibid.), je pomen bližine Doma ob Savinji Celje na kratko opisala ena od stanovalk. Pomen doma za stare ljudi so stanovalke oskrbovanih stanovanj opisovale predvsem s pojmi pozornost, sigurnost, domačnost, zaupanje in pomoč. Ena od stanovalk lepo pove: *»Imaš občutek da so ljudje okoli, ki se zanimajo za tebe, te poznajo ...«* (3. intervju). Tri od šestih sogovornic so povedale, da jim veliko pomeni pozornost, ki jo prejemaajo s strani zaposlenih v Domu ob Savinji Celje:

»Pa vedno nas obdarijo na vsak praznik, nam prinesejo čokoladico, ali rožico... pozornost, zelo pozorno, četudi je malenkost, je tak prijeten občutek, da je še človek,

ko se res briga za tebe, da nisi številka» (3. intervju). Stanovalcem veliko pomeni, da so opaženi. Četudi se morda večino časa zadržujejo doma v samoti, imajo občutek, da pripadajo neki skupnosti, kjer imajo svoje mesto in nekoga, ki jih spremlja: »[...]veš da si v enem takem okolju, da tudi če si sam nisi sam« (ibid.). Pohvala gre tudi odnosu zaposlenih v Domu ob Savinji Celje do stanovalcev oskrbovanih stanovanj:

»Da pa sploh o tem oddelku tu, pomoč na domu ne govorim sploh in o domu tudi ne. Kjer koli se vidimo, mi pomagajo. Jaz vam povem, če boste moja leta dočkala, koliko ti pomeni, če je človek pozoren in prijazen do tebe« (2. intervju).

Štiri sogovornice od šestih so povedale, da jim bližina doma daje sigurnost, da bodo dobile pomoč, če je bodo potrebovale: *»Imam en občutek sigurnosti, če pride nemoč ...« (1. intervju). Povezanost z domom jim vnaša zaupanje: »Meni je največ, da imam dom. Imam neko tako veliko zaupanje v dom in ljudi, kolikor jih tam poznam« (2. intervju). K občutku zaupanja verjetno veliko pripomore tudi občutek domačnosti, ki ga med drugim daje tudi ureditev doma: »Kjer je zdaj park, je bilo prej samo šavje, zdaj je pa naš dom tako domač, ko prideš notri, kot bi prišla v hotel« (1. intervju).*

Stanovalke oskrbovanih stanovanj se v primeru težav obrnejo na zaposlene v domu in tam dobijo podporo in pomoč:

»Zadnjič sem nekaj klicala, ko sem nekaj rabila. Pa sem šla tja v center za pomoč na domu, neki je bilo pa sem šla k Simoni pa mi je pomagala urediti. Veliko mi pomeni, da smo vezani z domom. Lahko pokličeš, če je kaj takega, pa uredijo ...« (6. intervju).

Takšen odnos povečuje občutek varnosti, če se v prihodnosti stanje spremeni, da bodo tudi takrat dobile pomoč:

»Ena varnost je zdaj za naprej, sem že toliko stara, 83, da nikoli ne vem, kaj bo jutri in ker ne vem, kako dolgo bom še lahko sama, sem že tudi stara in je ena sigurnost, da mi bodo pomagali« (3. intervju).

4.8 Oblike pomoči, ki jih prejemajo stanovalci prilagojenih stanovanj

V raziskavi se je izkazalo, da samo ena od desetih intervjuvanih prejema formalno organizirano pomoč, torej da k njej prihajajo socialne oskrbovalke centra za pomoč na domu. Le-ta je informacije za to storitev prejela pri vodji centra za pomoč na domu. Druga sogovornica je prejemala storitev pomoči na domu v preteklosti, ko je okrevala po operaciji. Ta je informacije o storitvi prejela pri svoji osebni zdravici. Ostali sogovorniki prejemajo manjšo neformalno pomoč, ki jim jo zagotavljajo sorodniki, prijatelji in sosedi. Pomoč v večini potrebujejo predvsem pri generalnem čiščenju stanovanja: *»Svakinja mi pride vsakih 14 dni pospraviti temeljito«* (2. intervju) in nakupovanju: *»Zdaj mi pomagajo vnukinje, ki so tlele blizu. Iz trgovine mi prinesejo, generalno sčistijo«* (1. intervju). Težavo predstavlja tudi čiščenje oken:

»Edino pomoč, ki jo prejemam je ena znanka, domača oseba, ko jo poznam že ne vem kolk let, pa ima čistilni servis, ampak jaz jo poznam in mi je vedno na razpolago in tista pride in mi umije okna, ker tega pa ne upam več sama, da bi lezla na lojtro pa čistila. Druga pa še vse sama« (3. intervju).

Tudi sosedi si med seboj pomagajo kot pove ena od stanovalk: *»Gospa iz bloka vsak dan vpraša, če rabim kaj iz trgovine, ko hodi okrog, pa tudi zdravila mi običajno ona prinese, po recepte hodi, ker je veliko pri zdravniku in še za mene vzame«* (5. intervju). V glavnem pa so ti ljudje v večini zelo samostojni in potrebujejo zgolj malo pomoči.

4.9 Pomanjkljivosti prilagojenih stanovanj

V oskrbovanih stanovanjih so kot pomanjkljivost stanovanj omenili rdeči gumb, saj se nekaterim zdi nepotreben strošek.

Druga pomanjkljivost se nanaša na opremo. Pri opremi so deljena mnenja o tem ali je boljše, da je pri kopalni kadi tuš kabina ali zgolj zavesa:

»V kopalnici je bila zavesa, ko sem dala moža pod tuš, sem imela stol in mož se ni zanesel pa se je hotel nasloniti in se je zavesa, sej veste ... (upognila) in če ga ne bi prijela, bi padel nazaj in bi si še kaj zlomil. mora bit kabina in s stolom, da se lahko on usede« (3. intervju).

Kot pomanjkljivost glede opreme so omenili še odsotnost bidejev, ki so jih po nekod naredili naknadno, in indukcijske štedilnike, saj so bili ljudje prej navajeni na plinske, vendar so povedali, da se zavedajo nevarnosti uporabe plinskega štedilnika. Še ena manjša pomanjkljivost, ki jo je omenila ena sogovornica, je ta, da je ograja na balkonu čisto do dna in zato ne more umivati spodaj.

Opazila sem še eno pomanjkljivost, ki se tiče organizacije popravil. Ena od stanovalk je omenila težave, ko je prosila za popravilo štedilnika:

»Tale štedilnik me zelo moti, imam eno ploščo že dve leti, ko dela kratek stik. Ampak je ne uporabljam, imam tri druge, pa tiste uporabljam, ker se mi zdi trapast, da morem desetkrat reči, da naj pride eden, da mi to popravi« (5. intervju).

Tudi z ruleto ima težave, vendar ne ve, kako je s stroški. To je bil sicer zgolj en primer, ki ga ne morem posploševati tudi na ostale vendar se mi zdi, da bi morda morali imeti stanovalci bolj jasna navodila, na koga se obrniti v primeru okvar v stanovanjih in kako je s stroški popravil.

V starejšim prilagojenih stanovanjih pa so se pomanjkljivosti nanašale predvsem na gradnjo objekta. Prva pomanjkljivost, ki jo čutijo predvsem v pritličju, je vlaga v stanovanjih: *»Pa res je, da nam tukaj spodi zamaka, ko so kr kamni spodi. Tako da mam vlažno«* (8. intervju). To potrdi tudi druga sogovornica, ki živi v pritličju: *»Ob steni zunaj bi bilo treba skopat, ker niso dali nobenih odtočnih cevi in zamaka«* (9. intervju).

Druga pomanjkljivost je povezava s sosednjim vhodom, ki je prosto prehodni zaradi požarne varnosti. V sosednjem vhodu so mlajše družine in stanovalci starejšim prilagojenih stanovanj so imeli težave z otroki iz sosednjega vhoda:

»Je pa en problem, ampak ga ne moremo rešit, ker mora biti zaradi požarne varnosti povezava s sosednji vhodom. In imamo vrata, da lahko gremo tja in obratno. In so nam en čas tisti najstniki iz sosednjega vhoda prihajali sem nagajat, ko smo starejši. Tudi v kleti so čez okno hodili, ko čez vrata spodaj ne morejo« (8. intervju).

To težavo so izpostavili vsi sogovorniki v starejšim prilagojenih stanovanjih. Ena od sogovornic je celo opozorila, da se zaradi tega ne počuti varno: *»Jaz se tukaj sploh ne počutim varno zaradi teh najstnikov, ko razbijajo«* (10. intervju).

Druge pomanjkljivosti so se nanašale še na kleti: *»Kleti so okoli in okoli, gori je pa prehod in na sredini je prostor in iz tistih prehodov mečejo vse dol med kleti. Je kot*

v ameriških zaporih.» (ibid.), na število sob v stanovanju: »Drugače pa meni se tole ne zdi enosobno stanovanje. Za mene je to garsonjera, mal večja. Tam kjer sem bila prej, sem imela enosobno stanovanje, in sem imela kuhinjo, kopalnico, spalnico in balkon« (ibid.) in na cene stanovanj: »Draga so, to je prvo kar morem reči, da so najemnine zelo visoke« (8. intervju), kot tudi storitve pomoči na domu: »Sedaj je pomoč za mene predraga, si je ne morem privoščiti« (10. intervju) in rdečega gumba: »Ne, (rdeči gumb) je predrag za mene, si ga ne morem privoščiti« (ibid.).

4.10 Načrti glede oskrbe v prihodnosti

Vsi sogovorniki so povedali, da ob poslabšanju zdravstvenega stanja računajo na selitev v dom. Vendar sem tekom pogovora ugotovila, da si želijo čim dlje ostati v prilagojenih stanovanjih in tam prejemati pomoč dokler bo mogoče: *»Če bi kaj bilo, vem da mi ni treba iti kar v dom, da si bom lahko še kaj pomagala, mal patronažna, malo dom pa bom lahko še vedno tukaj«* (3. intervju). Stanovalke v oskrbovanih stanovanjih, ki dom nekoliko boljše poznajo in imajo v domu tudi poznanstva, so brezskrbno povedale:

»Sedaj bom stara 80 let drug mesec in ko ne bom mogla več za sebe skrbet, imam tu blizu, sem vesela ker že poznam, tudi vidim kako lepo je, če pogledate to jedilnico in kofetarnico, posebej pa sobo ko je cel blok obnovljen, pohištvo je, užitek in ne moreš imet lepše na starost« (4. intervju). Pri drugih sem v glasu zaznala nekaj žalosti ob tej misli: *»Mam že prošnjo tam. Tak da s tem računam, čeprav zelo žalostno, če bo treba v dom iti, če ne bi bila sama v sobi, ker sem navajena biti sama«* (6. intervju). Ena sogovornica pa je jasno povedala: *»Ne pomoči na domu ne bi imela, ker bi bila cel dan sama, tako da bi sigurno šla v dom, pa da sem sama v sobi«* (10. intervju).

5. RAZPRAVA

Prilagojena stanovanja za stare ljudi so oblika dolgotrajne oskrbe v skupnosti, ki ljudem omogoča, da ohranjajo življenje, kot si ga želijo, kar je v glavnem tudi cilj dolgotrajne oskrbe. Življenje starih ljudi se podaljšuje, vendar pa se podaljšuje tudi relativno dobro zdravstveno stanje starih ljudi, kar se je pokazalo tudi pri stanovalcih prilagojenih stanovanj v Celju. Njihova starost se namreč giblje med 75 in 95 let, kar je precej visoka starost, vsi pa so kljub temu zelo samostojni in vitalni ter pri svojem življenju potrebujejo zgolj malo pomoči. To potrjuje trditev Kožuh Novak (2020: 22–23), ki pravi, da so izboljšanje zdravstvenega varstva, spremenjene prehranske in bivalne navade, skrb za varna delovna mesta, uspešno preprečevanje in zdravljenje kroničnih bolezni ter višji življenjski standard starih ljudi začeli povečevati dolžino življenja prebivalstva. Kljub temu starost s seboj prinaša določene spremembe tako na zdravstvenem kot družinskem področju starih ljudi. Poslabšajo se fizične in psihične zmožnosti človeka, poleg tega pa s časoma nastopi tudi smrt enega od partnerjev. Te spremembe pokažejo ovire v okolju in stanovanju, kjer človek živi, saj začnejo oteževati njegovo samostojno življenje, njegov življenjski prostor pa postopoma omejujejo na vedno manjšo površino, ki jo še zmore obvladovati. Včasih je bila v takšnem primeru edina rešitev za starega človeka selitev v dom za stare ljudi. Proces dezinstitutionalizacije je opozoril, da življenje v instituciji ne odgovarja na potrebe starih ljudi, zato danes obstajajo tudi drugačne možnosti, ki omogočajo staremu človeku, da ostaja v domačem okolju in si tam organizira pomoč, ki jo potrebuje.

Lah (2013) pravi, da se potrebe po zamenjavi stanovanja ali prilagoditvi obstoječega pojavijo zaradi sprememb v starosti kot so spremenjena struktura družine, zmanjšanje telesne zmožnosti ali zmanjšana gibljivost. Tudi moji v raziskavi se je izkazalo, da so se ljudje za selitev v prilagojena stanovanja odločili iz različnih razlogov. Ti se nanašajo predvsem na štiri dejavnike in sicer družinske spremembe, zdravstvene spremembe, velikost stanovanja in arhitektonske ovire ter lastništvo stanovanja. Pri večini so se pojavile družinske (vdovstvo) ali zdravstvene spremembe (popuščanje srca), ki so posledično pokazale težave v velikosti in ureditvi stanovanja ter arhitektonske ovire. Te so oteževale skrb zase, za stanovanje ali za partnerja ter tako onemogočale samostojnost in kvalitetno življenje v starosti. Tako je po mnenju Touzery Hvalič (2005) veliko starih ljudi zaradi svoje telesne oslabelosti privezanih na svoj dom, izoliranih in odvisnih od pomoči drugih. Hardie (1978: 23–24) pri tem opozarja, da takšnim ljudem grozi institucionalizacija, saj neurejeno bivališče kaže na njihovo psihično ali fizično

nezmožnost, ali pa vsaj na nujno potrebo po stanovanjski pomoči človeku, kar lahko postane razlog za institucionalizacijo. Selitev v prilagojena stanovanja je stanovalcem nudila boljše možnosti in pogoje za življenje v starosti, tako za osebe, ki so ostale vdove in zato v starosti same lažje vzdržujejo manjše stanovanje kot celo hišo, kot tudi za osebe, ki so potrebovale drugačne pogoje in pomoč pri skrbi za svojega partnerja. Selitev v prilagojena stanovanja se je izkazala kot dobra rešitev tudi v primerih vprašanja sigurnosti nastanitve, kjer je šlo za najemna razmerja. Tako je sogovornik v prejšnjem stanovanju nenehno živel z občutkom zaskrbljenosti, kako bo z najemnim razmerjem naprej in vprašanjem, ali se bo moral seliti in kdaj, druga sogovornica pa se je bila prisiljena preseliti, ko so tako določili najemodajalci. Selitev v prilagojena stanovanja je s sklenitvijo najemnine za nedoločen čas s pogoji starosti, zmožnosti samostojnega življenja in zmožnosti plačevanja stroškov nudila rešitev nenehne grožnje pred ponovno selitvijo v starosti. Selitev je tako zadovoljila potrebo po stanovanju in gotovosti v starosti, ki ju omenjajo Mali (2012) in Flaker *et al.* (1999). Selitev v prilagojena stanovanja pa je bila tudi izhod v sili zaradi finančne stiske ali prostorske stiske, ki je nastala ob priselitvi otrokovega partnerja ter ne nazadnje tudi nevtralna možnost za skupno življenje zakoncev, ki sta se za sklenitev zakona in skupno življenje odločila v starosti. Ena sogovornica se je za selitev po moževi smrti odločila zaradi želje živeti v kraju, kjer živijo ostali svojci.

Hvalič Touzery (2005: 16) pravi, da je okolje v katerem živimo eno najbolj vplivnih dejavnikov za naše življenje, kar pa se še posebej izrazi pri starih ljudeh, ki v svojem domačem okolju preživijo precej več časa, kot ostale družbene skupine. Pri tem pa Hardie (1978: 23) dodaja, da lahko neprimerno bivališče življenje naredi zelo težko in neudobno ter s tem postane osrednja točka za vedno več zagrenjenosti in nejevolje. Stari ljudje se tako za selitev v prilagojena stanovanja ne odločajo zgolj zaradi potreb po oskrbi, temveč tudi zaradi drugačnih razlogov. Prilagojena stanovanja nudijo možnost bivanja, ki je namenjena izključno starim ljudem, s svojimi prilagoditvami pa omogočajo, da stanovalci ohranjajo svojo samostojno in kvalitetno življenje, kakršnega si želijo. S tem, ko živijo samostojno življenje, o katerem odločajo sami in si ga organizirajo po svoje, se krepi njihova moč in dostojanstvo, hkrati pa v očeh mlajše generacije postajajo enakovredni člani družbe in ne zgolj populacija, ki je popolnoma odvisna od pomoči mlajše generacije. Tako se gradi sožitje med generacijami, saj pripadniki mlajše generacije in stari ljudje sodelujejo pri načrtovanju storitev, ki jih oseba potrebuje in pomagajo takrat, ko je to res potrebno in na način, ki si ga izbere star

človek. Njegovo življenje ostaja prepuščeno lastni presoji svojih zmožnosti in odločitvam, kako bo živel. Človek lahko tako vzpostavi prostor, kjer lahko živi na način, ki si ga izbere, v ritmu, ki mu ustreza in s podporo ljudi, ki si jih lažje izbira, ter tako ohrani svoj osebni prostor oziroma si ga ponovno organizira (Flaker 2012b).

Izziv skupnostnega socialnega dela je, da s kolektivno akcijo oblikuje nove programe, s katerimi bi v domačem okolju čim boljše zadovoljevali potrebe po kakovostnem staranju, oskrbi in sožitju. Oblikovala so se krajevna medgeneracijska središča, ki predstavljajo sinergično povezavo političnih in civilnih programov, služb in organizacij poleg tega pa uvajajo in vodijo nove programe v skupnosti. Vlogo medgeneracijskih središč so prevzeli domovi za stare ljudi, ki zagotavljajo celostno oskrbo in so postali gonilna sila razvoja oskrbe za stare ljudi v skupnosti. Vendar se je izkazalo, da imajo ljudje zgolj malo informacij o tem, kaj novi programi ponujajo. Informacije o možnosti selitve v prilagojena stanovanja so stanovalci našli po naključju v različnih virih kot so časopis, radio, strokovni delavci v domu in društvu upokojencev ter na internetu. Njihove informacije o ponudbi in ugodnostih te oblike podpore so bile zelo skromne, saj se je izkazalo, da ljudje v glavnem niso vedeli, kaj naj bi stanovanja ponujala in zagotavljala. Vse ugodnosti in prilagoditve so spoznavali šele med bivanjem v prilagojenih stanovanjih. Te pa so se še posebej pokazale, ko so potrebovali različna tehnična pomagala za gibanje in druge oblike pomoči tako za svoje življenje kot tudi pri skrbi za partnerja. Ob vložitvi vloge za prilagojeno stanovanje so ljudje lahko napisali želje glede velikosti in lokacije stanovanja v objektu. Tako so lahko nekoliko sodelovali pri sestavljanju paketa storitev, vendar je bila to prednost stanovalcev, ki so se vselili takoj po izgradnji objekta. Ti so dobili stanovanja, ki so si jih zaželeli, medtem ko gospa, ki se je priselila kasneje, ni imela izbire temveč je morala sprejeti stanovanje, ki je bilo prosto.

Ker je bila informiranost o ugodnostih, ki jih stanovanja zagotavljajo, majhna, se stanovalci za to obliko podpore niso odločali na podlagi tega, temveč so ugodnosti spoznavali med bivanjem v prilagojenih stanovanjih.

Zamisel za oskrbovana (varovana) stanovanja izhaja iz dejstva, da imajo mnogi stari ljudje velika stanovanja, ki jih ne potrebujejo in težko vzdržujejo, hkrati pa v njih s težavo samostojno živijo (Ramovš 2003: 310). Kot posledica so razpoložljivi prostori dostikrat zelo neracionalno in omejeno izkoriščeni (Mlinar 2008: 181).

S staranjem se človeški sistem za gibanje in njegovi sestavni deli spreminjajo tako v strukturi kot v delovanju in s seboj prinašajo motnje v gibanju, ravnotežju in padce, ki puščajo tako socialne, zdravstvene kot tudi finančne posledice (Veninšek, Marušič 2015:18–19). Posledično s starostjo ljudje postajajo vse bolj dovzetni tudi za arhitektonske ovire (Filipovič Hrast *et al.* 2014: 127). Iz tega sledi, da stari ljudje potrebujejo nekatere prilagoditve bivalnega okolja, ki jim omogočajo, da lahko ohranjajo svojo samostojnost. Stanovalci prilagojenih stanovanj so kot ugodnost stanovanj omenili velikost in prostorsko ureditev ter opremljenost stanovanja. Posamezni prostori in prehodi so namreč dovolj široki, da omogočajo uporabo tehničnih pripomočkov. Pomemben je tudi ustrezen vhod v stanovanje, ki starim ljudem omogoča vzdrževanje socialnih stikov ter izvajanje interesnih dejavnosti zunaj stanovanja. Pri tem je nujno omeniti dvigalo, ki je ena najpomembnejših prilagoditev za samostojnost in kvalitetno življenje starega človeka. Dvigalo ljudem omogoča izhod iz stanovanja in aktivno gibanje v naravi kljub oviranosti in uporabi različnih tehničnih pomagal, s tem pa pripomore tudi k vzdrževanju socialnih stikov. Pri dvigalu so stanovalci kot pomembno omenili tudi velikost, ki se kot pozitivna izkaže pri prevozu bolnikov v bolnišnico in pri selitvah.

Za samostojno in kakovostno življenje starega človeka je po mnenju Hvalič Touzery (2005: 16) zelo pomembna tudi bližina trgovine, pošte in drugih pomembnih institucij ter znana lokacija, temu pa Štuhec in Fras (2010) dodajata še dve Schöfflerjevi prilagoditvi (2006), to sta zadostna prometna povezanost, ki omogoča starim ljudem, da lahko dalj časa ohranjajo svojo samostojnost pri opravljanju vsakdanjih opravil, in nedotakljivo bivalno okolje za ohranjanje socialnih stikov. Lokacija prilagojenih stanovanj tako lahko veliko pripomore k večji samostojnosti starih ljudi, kar so pohvalili tudi stanovalci prilagojenih stanovanj, saj so vse pomembne institucije v bližini in zanje dostopne. To so: bolnišnica, zdravstveni dom, knjižnica, Dom ob Savinji Celje, center mesta s trgovinami, park in tržnica. Pri tem je lokacija oskrbovanih stanovanj, ki ležijo tako rekoč v centru mesta, nekoliko bolj ugodna. V starejšim prilagojenih stanovanjih so poudarili predvsem mirno lokacijo, ker v bližini ni glavnih cest in odsotnost arhitektonskih ovir ter s tem možnost sprehodov ob Koprivnici. Le ena sogovornica je povedala, da ji lokacija zaradi oddaljenosti od pomembnih ustanov ne ustreza in si zato želi v oskrbovana stanovanja ob Domu ob Savinji Celje.

Domofon je ena od ugodnosti in prilagoditev, ki so ji stanovalci pripisali velik vpliv pri boljšemu občutku varnosti, saj ljudem omogoča nadzorovanje vhoda v stavbo in s tem nekakšno nedotakljivost bivalnega okolja za ohranjanje socialnih stikov. Pri tem se mi zdi dobro, da ima domofon tudi kamero, kot jo imajo v oskrbovanih stanovanjih, da lahko stanovalec obiskovalca tudi vidi. Zaradi starosti lahko ima kdo težave tudi s sluhom. Če po slušalki ne razume, kdo ga kliče, lahko s pomočjo kamere vidi ali obiskovalca pozna ali ne ter tako prepreči, da bi v stavbo spustil nezaželenega gosta.

Še druge ugodnosti, ki pozitivno vplivajo na počutje v prilagojenem stanovanju, so balkon, kjer stanovalci radi posedijo in berejo ali rešujejo križanke, klet ali shramba za shranjevanje stvari, ki jih ne potrebujejo, in skupni prostori, kjer se odvijajo sestanki in srečanja stanovalcev. Pomembna ugodnost je tudi parkirišče, ki je rezervirano za stanovalce in katerega vhod lahko nadzorujejo z daljincem. Za stanovalce, ki še imajo avto, je to pomembna ugodnost, da lahko avto parkirajo pred blokom in imajo vedno prostor, saj so stanovalci povedali, da vedno enako parkirajo in ima tako vsak svoj prostor skoraj rezerviran. Drugi stanovalci pa parkirni prostor izkoristijo za svoje obiskovalce. Še ena prilagoditev so držala za klimatsko napravo, ki so v starejšim prilagojenih stanovanjih pripravljena, saj lahko vročina v poletnih mesecih slabo vpliva na zdravstveno stanje in počutje starih ljudi.

Tako oskrbovana stanovanja kot starejšim prilagojena stanovanja imata po dve dodatni prilagoditvi, ki jih drugi tip nima. Pri oskrbovanih stanovanjih je to dodatna omarica za čevlje na hodniku, ki prispeva k boljšemu počutju v stanovanju, saj lahko stanovalci umaknejo obutev, ki je trenutno ne potrebujejo, in imajo več prostora za tekočo opremo. Druga pa je bližina doma za stare ljudi, ki ima za nekatere stanovalce velik pomen tako za vsakdanje življenje kot tudi prispevek k boljšemu občutku varnosti. V starejšim prilagojenih stanovanjih se dodatni prilagoditvi nanašata predvsem na boljše počutje v stanovanju, to sta kolesarnica in zaklenjeno odlagališče smeti.

Pri raziskovanju prilagojenih stanovanj za stare ljudi sem najprej prišla do ugotovitve, da se mi razlikovanje med oskrbovanimi stanovanji in starejšim prilagojenimi stanovanji skoraj ne zdi smiselno. Čeprav so oskrbovana stanovanja poseben objekt, ki je v celoti namenjen oskrbovanim stanovanjem, starejšim prilagojena stanovanja pa se nahajajo v objektu, katerega del je namenjen starim ljudem, sta oba tipa stanovanj urejana v skladu s Pravilnikom o minimalnih tehničnih zahtevah za graditev oskrbovanih stanovanj za starejše ter o načinu zagotavljanja pogojev za njihovo

obratovanje (<https://www.uradni-list.si/1/content?id=51490>). V sami urejenosti in ugodnostih stanovanj tako skoraj ni bilo opaziti razlike.

Lah (2013) je v raziskavi ugotovila, da ljudje, ki težko hodijo in uporabljajo voziček ali kakšne druge pripomočke za gibanje, običajno potrebujejo pomoč pri premagovanju stopnic in premikanju po stanovanju ob preozkih vratih ali prostorih. Prilagojenost stanovanj se kaže v možnosti uporabe tehničnih pripomočkov, ki jih stari ljudje potrebujejo za opravljanje vsakdanjih opravil. Tako ni presenetljivo, da so stanovalci prilagojenih stanovanj kot ugodnost omenili velikost in prostorsko ureditev ter opremljenost stanovanja. Posamezni prostori in prehodi so namreč dovolj široki, da omogočajo uporabo tehničnih pripomočkov. Odsotnost pragov v stanovanju omogoča lažje gibanje ob uporabi invalidskega vozička ali hodulje v stanovanju in tako prispeva k samostojnosti in boljšemu občutku varnosti pri gibanju po stanovanju in objektu, saj so ljudje ob uporabi tehničnih pripomočkov bolj stabilni. Ker so stanovanja manjša, jih stanovalci tudi lažje vzdržujejo.

Stari ljudje pogosto potrebujejo pomoč tudi pri vzdrževanju osebne higiene, zato je pomembna tudi dostopnost in prilagojenost kopalnice. Ta je v prilagojenih stanovanjih prilagojena tako, da ni banj temveč so namesto tega tuš kabine, ki so brez roba, kar omogoča, da se človek tudi ob uporabi invalidskega vozička lahko pripelje v kabino do držal, ki so na steni in so tudi ena od prilagoditev. Tudi to vpliva tako na samostojnost ljudi kot tudi na občutek varnosti. Pogosto pomagalo pri tuširanju je tudi stol.

Za lažje vstajanje ali skrb za partnerja stanovalci uporabljajo tudi bolniško posteljo.

Še en pripomoček, uporabo katerega prilagojena stanovanja zagotavljajo in je za nekatere najbolj pomemben, za druge pa povsem odvečen strošek, je rdeči gumb. Za stanovalce, ki so imeli z uporabo le-tega dobre izkušnje, rdeči gumb predstavlja velik, če ne celo največji prispevek k boljšemu občutku varnosti in imajo vanj veliko zaupanje. Le-ti ga imajo tako rekoč ves čas pri sebi in se jim plačevanje te storitve ne zdi nič odvečnega. Nasprotno so ljudje, ki so imeli slabe izkušnje, ali pa so za te slišali, tej storitvi nenaklonjeni in se jim zdi nepotreben strošek. Za te primere je ureditev te storitve ugodnejša v starejšim prilagojenih stanovanjih, kjer je storitev mogoča po izbiri, medtem ko je v oskrbovanih stanovanjih to v paketu in jo ljudje morajo sprejeti. V starejšim prilagojenih stanovanjih sogovorniki nimajo toliko izkušenj s to storitvijo, saj je nihče ne uporablja, kljub temu pa se jim zdi dobra ideja. Ugotovitve o uporabi

storitve rdečega gumba ne morem posploševati na ostale stanovalce starejšim prilagojenih stanovanj, saj je bil vzorec le-teh premajhen.

Dominkuš (2010: 7) med slabostmi obstoječega sistema dolgotrajne oskrbe navaja, da v praksi ni dobre koordinacije med službami, ki zagotavljajo različne oblike pomoči, kar otežuje dostopnost do storitev in zmanjšuje njihovo kakovost in učinkovitost ter preglednost izrabe virov za njihovo izvajanje (Izhodišča za pripravo Predloga zakona o dolgotrajni oskrbi, osebni asistenci in zavarovanju za dolgotrajno oskrbo – novo gradivo št. 1 (2013)). Na to slabost kaže tudi dejstvo, da so imeli stanovalci oskrbovanih stanovanj s storitvijo pomoči na daljavo slabe izkušnje. Tudi izvajalci dolgotrajne oskrbe očitno niso povezani v funkcionalno celovit, racionalen in učinkovit sistem, kar je eden od ciljev novega zakona o dolgotrajni oskrbi, osebni asistenci in zavarovanju za dolgotrajno oskrbo (Izhodišča za pripravo Predloga zakona o dolgotrajni oskrbi, osebni asistenci in zavarovanju za dolgotrajno oskrbo – novo gradivo št. 1 (2013)), kar sklepam iz tega, da so zdravniki, ki so eni od izvajalcev dolgotrajne oskrbe, odsvetovali uporabo storitve pomoči na daljavo, glede na bližino bolnišnice in oskrbovanih stanovanj ter predlagali klic na 112.

Stari ljudje kot najpomembnejši potrebi na področju bivanja izpostavljajo potrebo po varnosti in neodvisnosti oziroma samostojnosti. Pomen prilagojenih stanovanj se tako v življenju stanovalcev kaže v glavnem v treh dejavnikih. Kot prvo so prilagojena stanovanja za marsikoga nadomestilo za domsko oskrbo, saj sogovorniki menijo, da bi marsikdo že moral iti v dom, ker doma zaradi določenih ovir ne bi mogel več živeti. Tako pa lahko namesto doma za stare ljudi izberejo namestitev v oskrbovanih stanovanjih in tam še vedno živijo samostojno življenje v ritmu, kot si ga izberejo sami in na način, ki ga želijo sami, kot bi ga živeli v svojem stanovanju.

Prilagojena stanovanja vplivajo na občutek varnosti stanovalcev prilagojenih stanovanj. Štuhec in Fras (2010) navajata psihologa Lawtona (v Görnet-Stuckman, 2005), ki loči štiri posebne potrebe, ki so v starosti bistvenega pomena. To so varnost, spodbuda, kompetentnost in nadzor nad okoljem. Prilagojena stanovanja odgovarjajo na vse štiri potrebe. Stanovalci pa so pri tem še posebej opozorili na potrebo po varnosti na katero ima življenje v prilagojenih stanovanjih pozitiven vpliv. »Zaprto« prilagojenih stanovanj, ki se kaže v varovanih in zaklenjenih vhodih, kamor imajo prost vstop samo stanovalci, namreč povečuje občutek varnosti. Poleg tega stanovalci vhod v objekt nadzorujejo z domofonom, kar zadovoljuje potrebo po nadzoru nad okoljem. Občutek

varnosti dajejo tudi protivlomna vrata, v katera imajo stanovalci veliko zaupanje. Prav tako ima tudi rdeči gumb za nekatere pomemben vpliv na občutek varnosti in ga imajo zato povsod pri sebi. Dodaten občutek varnosti za stanovalce oskrbovanih stanovanj predstavlja tudi bližina Doma ob Savinji Celje in njihov odnos z zaposlenimi. Dejstvo, da lahko kljub težavam, ki jih prinaša starost, živijo samostojno in prosto odločajo o poteku življenja, daje občutek kompetentnosti, kot spodbuda pa so oblike formalne in neformalne podpore, ki jo stanovalci prejemajo, da vzdržujejo samostojnost.

Še en pomen prilagojenih stanovanj tako za vsakdanje življenje stanovalcev kot tudi za občutek varnosti je opaziti v razvitosti socialne mreže na katero se človek v starosti lahko upre in tako ostaja samostojen v domačem okolju. Te po besedah Milošević Arnold (2000: 253–254) v starosti običajno postajajo vse ožje. V raziskavi se je izkazalo, da imajo stanovalci prilagojenih stanovanj ravno nasprotno, precej dobro razvito socialno mrežo, saj ima vsak stanovalec vsaj enega soseda oziroma prijatelja v bloku, s katerim pogosteje preživlja čas. Družijo se ob kavi, kosilu, igranju kart, sodelujejo pri izmenjavi časopisa ... Izkazalo se je, da si sosedge med seboj tudi pomagajo in hodijo drug za drugega v trgovino ali k zdravniku po recepte ... Ta poznanstva in medsebojna pomoč pomembno vplivata na občutek varnosti in kvalitetnejše preživljanje vsakdana, poleg tega pa preprečujeta tudi pojav občutka osamljenosti, ki so mu ob hitrem tempu življenja mlajše generacije, stari ljudje izpostavljeni. Z razvito socialno mrežo stanovalci izpolnjujejo potrebo po družabnosti in stikih v starosti, ki jo omenjajo Mali (2012) in Flaker *et al.* (1999) ter hkrati potrebo po doživljanju smisla v starosti, o kateri govori Ramovš (2000). Dogajanja v Domu ob Savinji Celje, na katera so stanovalci oskrbovanih stanovanj redno vabljeni in na drugi strani srečanja stanovalcev starejšim prilagojenih stanovanj, ki si jih organizirajo stanovalci v skupnem prostoru, dajeta tudi občutek pripadnosti neki skupnosti, kar ima za starega človeka prav tako velik pomen.

Tudi pomen Doma ob Savinji Celje se je v raziskavi izkazal kot pozitiven za življenje ljudi. Tukaj se prepletata neformalna oblika pomoči s formalno organizirano pomočjo, ki jo izvaja dom za stare ljudi. Predvsem stanovalci oskrbovanih stanovanj z domom pogosteje sodelujejo in koristijo storitve, ki jih nudi dom, kot so frizer, kavarna, kapelica, fitnes na prostem in domski park. Kar nekaj stanovalcev hodi v dom na kosilo, nekateri koristijo pomoč na domu ali pa so se na to obrnili v preteklosti. Stanovalcem veliko pomeni vezni hodnik v dom, ki še dodatno vzbuja občutek povezanosti z domom.

Nekateri imajo v domu tudi nekaj prijateljev. Bližina doma stanovalcem oskrbovanih stanovanj daje tudi dodaten občutek varnosti, saj se le-ti zavedajo, da je ves objekt zavarovan in sicer na eni strani z zaklenjenim vhodom, ki ga nadzorujejo stanovalci oskrbovanih stanovanj, na drugi strani pa je dom. Prehod iz Doma ob Savinji Celje v oskrbovana stanovanja je prav tako zaklenjen na obeh straneh. Vhodna vrata, ki vodijo na prehod, nadzoruje receptor doma, ki s pomočjo domofona odpira vrata in tako spušča stanovalce v park ali pa nazaj v dom. Vhod v oskrbovana stanovanja je tudi na tej strani zaklenjen in dostopen zgolj stanovalcem oskrbovanih stanovanj, ki imajo ključ. S tem je dostopnost do objekta resnično varovana iz vseh strani. Bližina Doma ob Savinji Celje stanovalcem daje občutek sigurnosti in spodbuja aktivno življenje. Izkazalo se je, da jim veliko pomeni pozornost, ki jim jo zaposleni doma namenjajo, saj jim le-ta daje občutek pripadnosti in domačnosti. Ob težavah se stanovalci oskrbovanih stanovanj obrnejo po pomoč na zaposlene strokovne delavce v domu in to pomoč vedno tudi dobijo. Iz tega nekako izhaja zaupanje, da bodo to pomoč prejeli tudi v prihodnosti, ko bo to potrebno in posledično občutek varnosti in sigurnosti, da je in bo za njih poskrbljeno. S tem je zadovoljena tudi potreba po gotovosti v starosti (Mali 2012). Iz tega se kaže dobra umeščenost socialnega dela na področju skupnostne skrbi za stare ljudi, saj povezuje tako neformalne pomočnike starega človeka kot tudi prostovoljce in druge strokovnjake.

V raziskavi sem svojo pozornost posvetila tudi vprašanju podpore, ki jo stanovalci prilagojenih stanovanj prejema. Izkazalo se je, da gre res za skupnostno oskrbo, kjer se prepletata formalna in neformalna mreža pomoči, ki je v teoriji poudarjena kot zelo pomembna in jo je potrebno vzdrževati in krepiti. Med formalnimi izvajalci oskrbe so najpomembnejši institucionalna oskrba, socialna oskrba na domu in zdravstvena nega v skupnosti. Na drugi strani pa imamo neformalne izvajalce oskrbe, ki so ključni za izvajanje oskrbe starih ljudi v skupnosti. Sem sodijo družinski člani, prijatelji in sosedje ter drugi člani socialne mreže starega človeka (Filipovič Hrast *et al.* 2014: 22–29). Sogovorniki so v glavnem še zelo samostojni in v svojem življenju potrebujejo le malo pomoči. Pomoč, ki jo potrebujejo, se nanaša predvsem na generalno čiščenje stanovanja, oken ter nakupovanje. To pomoč prejema s strani svojcev, prijateljev in znancev, gre torej za neformalno mrežo pomoči, kar kaže na njeno pomembnost. Formalno pomoč med sogovorniki prejema zgolj ena stanovalka, ki je informacijo za to možnost prejela pri vodji Centra za pomoč na domu Celje. Dve sogovornici sta storitev

koristili v preteklosti. Informacijo za storitev pa sta pridobili pri vodji Centra za pomoč na domu Celje in pri osebni zdravnici. Te ugotovitve ne moremo posploševati na vse stanovalce prilagojenih stanovanj, saj je vzorec za to premajhen.

Nekatere pomanjkljivosti, ki sem jih tekom raziskave odkrila in ki zahtevajo nekaj pozornosti, se razlikujejo med oskrbovanimi stanovanji in starejšim prilagojenimi stanovanji. V oskrbovanih stanovanjih se te v glavnem nanašajo na storitev rdeči gumb s strani stanovalcev, ki z njimi niso zadovoljni. Glede opreme se pojavljajo različna mnenja o tem ali naj bo v kopalnici tuš kabina ali zgolj zavesa. Glede organizacije sem ugotovila, da stanovalcem ni čisto jasno na koga se lahko obrnejo za popravila, ki so potrebna v stanovanjih in kako je s stroški popravil. Verjetno bi bila pozitivna tudi večja vključenost socialne delavke, na katero bi se lahko stanovalci obrnili, ta pa bi nato zagovarjala njihove želje in interese ter jih posredovala lastnikom oskrbovanih stanovanj. Nekateri stanovalci se sicer že obračajo po pomoč na vodjo Centra za pomoč na domu, ki sodeluje s stanovalci in lastniki oskrbovanih stanovanj in mislim, da bi bilo dobro, če bi se nanjo obračali vsi stanovalci, ki potrebujejo kakšen nasvet ali pomoč.

Pri starejšim prilagojenih stanovanjih se pomanjkljivosti v glavnem nanašajo na gradnjo objekta, ki se kaže v vlažnosti spodnjih stanovanj. Stanovalci starejšim prilagojenih stanovanj imajo tudi težave s stanovalci sosednjih vhodov, kjer živijo mlajše generacije. Ker je njihov vhod prehodni s sosednjim vhodom z razlogom požarne varnosti, lahko najstniki iz sosednjega vhoda prosto dostopajo v njihov del stavbe in motijo njihov mir, s tem pa negativno vplivajo tudi na občutek varnosti, kar stanovalcem seveda ne odgovarja. Ta prehod so sicer že izboljšali z namestitvijo bunk na prehodnih vratih, ki preprečuje vhod brez ključev. Za razliko od starejšim prilagojenih stanovanj, ki se nahajajo v enem delu poslopja, so oskrbovana stanovanja objekt zase, ki je z prehodom neposredno povezan z domom za stare ljudi. Tam živijo vrstniki stanovalcev oskrbovanih stanovanj, zato v teh primerih ni težav z kratenjem miru. Iz tega vidika se mi zdi gradnja oskrbovanih stanovanj kot ločen objekt bolj primerna kot ureditev določenega dela poslopja v te namene, saj sta mir in občutek varnosti tako želja kot tudi potreba starih ljudi, ki so ju želeli s selitvijo v prilagojena stanovanja tudi uresničiti. Seveda pa težave, ki se pojavljajo v starejšim prilagojenih stanovanjih v Celju, ne morem posploševati na vsa starejšim prilagojena stanovanja, saj se lokacija in ureditev le te v Sloveniji sigurno razlikujejo in posledično ni nujno, da imajo tudi druge težave z mlajšimi generacijami. Enako tudi ugotovitev glede vpliva institucije na občutek varnosti in miru stanovalcev oskrbovanih stanovanj ne morem posploševati na vsa

oskrbovana stanovanja, saj je le en primer te povezave za posploševanje ugotovitve premalo. Stanovalci starejšim prilagojenih stanovanj so opozorili še na eno pomanjkljivost, ki se kaže na razpokah na keramiki. Očitno tudi oprema v teh stanovanjih ni najbolj kvalitetna ali pa razpoke na keramiki povzroča kaj drugega.

Ramovš (2003: 311) pravi, da je zanimanje za varovana (oskrbovana) stanovanja precejšnje tako med starimi ljudi kot med investitorji za njihovo gradnjo, vendar pa se stanovanja, ki so bila zgrajena, polnijo sorazmerno počasi. Vzrok za to so verjetno visoke cene, kar so potrdili tudi sogovorniki, ki so visoke cene najemnine opredelili kot pomanjkljivost prilagojenih stanovanj. Iz splošnih podatkov svojih sogovornikov sem ugotovila, da so bili v večini pred upokojitvijo na dobrih delovnih položajih. Posledično so tudi njihove pokojnine dovolj visoke, da zmorejo plačevati visoke najemnine in stroške. Zgolj ena sogovornica je povedala, da pri plačevanju potrebuje pomoč. Iz tega lahko sklepam, da je ta oblika podpore, glede na nizke pokojnine večine starih ljudi, za marsikoga nedosegljiva. S prodajo lastniških stanovanj in nepremičnin, ki funkcionalno ne ustrezajo potrebam starih ljudi, bi si ti lahko zagotovili sredstva za nakup varovanega stanovanja (Mlinar 2008: 178). Vendar pa Touzery Hvalič (2005) pravi, da pri nas ni v navadi, da bi na starost ljudje prodali svoj dom in se preselili v manjše stanovanje, čeprav je sicer delež lastniških stanovanj precej visok. Stari ljudje si namreč želijo svojo starost preživeti v obstoječem stanovanju, poleg tega pa obstaja prepričanje, da morajo svoje premoženje prepustiti potomcem. Tudi storitev rdečega gumba se ljudem zdi predraga in se zato zanjo ne odločajo oziroma si je ne morejo privoščiti. Enako sem zasledila tudi glede pomoči na domu, za katero je ena od sogovornic povedala, da je sedaj ta zanjo predraga. To kaže, da so finančna stanja starih ljudi verjetno v večini prenizka, da bi si lahko privoščili kvalitetno življenje v starosti in jim posledično druga kot domska namestitev skoraj ne ostane. Kot pravi Ramovš (2003: 274–275) mora država nujno oblikovati pravne pogoje in ekonomske razmere za takšen razvoj javnega socialnega varstva, civilne družbe, družine in posameznikov, delovanja trga in drugih pomembnih dejavnikov, da bo s svojimi dajatvami in storitvami lahko zagotovila človeško dostojanstvo in osnovno socialno varnost vsakemu državljanu. Starim ljudem mora omogočiti, da si lahko organizirajo svoj paket oskrbe kot jo potrebujejo, ne da morajo biti odvisni od finančne pomoči sorodnikov, ki jim po možnosti zaradi finančne stiske prav tako ne morejo veliko pomagati.

Ob poslabšanju zdravstvenega stanja v glavnem sogovorniki računajo na dom. Izkazalo se je, da si želijo, dokler bo mogoče ostati v prilagojenih stanovanjih in si pri tem pomagati z različnimi oblikami pomoči na domu, dokler bo šlo. Ko ne bodo več zmogli, si želijo v dom in imajo tako rekoč vsi že vložene vloge. Pri tem je bilo pri stanovalcih oskrbovanih stanovanj, ki so z domom nekoliko bolj povezani, misel na odhod v dom občutiti kot nekoliko bolj brezskrbno kot pri stanovalcih starejšim prilagojenih stanovanj, ki so ob tej misli izrazili žalost.

6. SKLEP

Starost s seboj prinaša določene spremembe, ki se kažejo v spremembi zdravstvenega stanja ali družinske strukture. Posledično se začnejo kazati težave v povezavi z velikostjo in urejenostjo stanovanja ter arhitektonskimi ovirami. V preteklosti so se morali ljudje zaradi tega preseljevati v dom za stare ljudi, danes pa obstajajo tudi drugačne možnosti, ki človeku omogočajo, da ostaja v domačem okolju in si po svoje organizira življenje. Ena od možnosti je tudi selitev v prilagojena stanovanja. Kot vzrok za selitev v prilagojena stanovanja se poleg zdravstvenih in družinskih sprememb pojavlja tudi nestabilno najemno razmerje obstoječega stanovanja ali druge težave, ki jih ljudje s selitvijo drugam lahko premostijo. S tem je zadovoljena njihova potreba po stanovanju in gotovosti v starosti.

Krajevna medgeneracijska središča, katerih vlogo so prevzeli domovi za stare ljudi, uvajajo številne nove programe in oblike pomoči za kakovostno bivanje starih ljudi. Vendar se je izkazalo, da je informiranost o tem slaba. V raziskavi se je pokazalo, da so informacije o prilagojenih stanovanjih stanovalci prejeli naključno iz različnih virov kot so časopis, radio, strokovni delavci v domu in društvu upokojencev ter internet. Tudi informiranost o ponudbi in ugodnostih je relativno slaba, saj stanovalci pred vselitvijo niso natančno vedeli, kaj lahko pričakujejo. Ljudje, ki so se vselili takoj ob otvoritvi, so imeli nekaj vpliva pri oblikovanju paketa storitev, saj so lahko izbirali kakšno stanovanje želijo in v katerem nadstropju ter tako vplivali na določitev stanovanja.

Ker je bila predhodna informiranost o ponujenih ugodnostih slaba, so te stanovalci odkrivali tekom življenja v prilagojenih stanovanjih. Ugodnosti, ki jih stanovanja nudijo, se nanašajo na lokacijo stanovanj, ki je v bližini mesta in omogoča dostopnost do krajev in institucij, ki so pomembne za vsakdanje in samostojno življenje starih ljudi. Dvigalo kot ena najpomembnejših prilagoditev omogoča izhod iz stanovanja in gibanje v naravi kljub uporabi tehničnih pripomočkov za gibanje, hkrati s tem omogoča tudi vzdrževanje socialnih stikov. Velikost, ureditev in opremljenost stanovanj kažejo prilagojenost stanovanj za možnost samostojnega bivanja kljub uporabi tehničnih pripomočkov. Balkon kot prostor za počitek in sprostitev ter shramba ali klet so ugodnosti, ki prispevajo k večjemu udobju življenja v stanovanju. Enako tudi parkirišče, ki ga stanovalci koristijo zase ali svoje obiske in nudi brezplačno parkiranje. Domofon je ugodnost, ki ima pomemben prispevek k občutku varnosti, saj omogoča nadzorovanje

vhoda in s tem zagotavlja nedotakljivost bivališča. Še ena ugodnost je tudi skupni prostor za sestanke in druženja, ki se nahaja v isti stavbi in tako omogoča, da se več stanovalcev udeležuje srečanj, katerih se zunaj stavbe morda eni ne bi mogli .

Ugodnosti, ki jih prilagojena stanovanja nudijo, kažejo na to, da razlikovanje med oskrbovanimi in starejšim prilagojenimi stanovanji skoraj ni smiselno. Tudi storitev rdečega gumba, ki je v oskrbovanih stanovanjih obvezna, je za marsikoga nezaželen in bi mu bilo ljubše, če je ne bi bilo.

S starostjo se spreminjajo fizične sposobnosti človeka in star človek potrebuje pomoč pri gibanju po stanovanju, vzdrževanju osebne higiene ter vzdrževanju stanovanja. Pogosto morajo stari ljudje pri svojem vsakdanjem življenju uporabljati različne tehnične pripomočke za gibanje kot so hodulja, bergle in invalidski voziček. Prilagojenost stanovanj se kaže v velikosti, ureditvi in opremljenosti stanovanj, ki stanovalcem omogoča neovirano premikanje po stanovanju, k čemur pripomorejo široki prostori in prehodi, odsotnost pragov in drugih arhitektonskih ovir. Stari ljudje imajo težave tudi pri vzdrževanju osebne higiene, zato je pomembna tudi opremljenost kopalnice, ki je široka, namesto banje pa je nameščena tuš kabina brez roba, ki omogoča, da se človek z invalidskim vozičkom pripelje vse do držal, ki so tudi ena od prilagoditev. Za tuširanje pride prav tudi stol. Stanovalci za lažje vstajanje in skrb za partnerja uporabljajo tudi bolniško posteljo ter rdeči gumb, kdor vanj zaupa. Ker pa se z delovanjem rdečega gumba pojavljajo slabe izkušnje predvidevam, da službe, ki so vključene pri tej storitvi, ne sestavljajo celovitega sistema, na kar kaže dejstvo, da je to storitev glede na bližino bolnišnice odsvetoval zdravnik, ki naj bi po mojem mnenju to storitev spodbujal, poleg tega pa najbrž tudi koordinacija med službami še ni dobra in jo je potrebno dodelati.

Pomen prilagojenih stanovanj za življenje stanovalci vidijo predvsem kot nadomestilo za dom, saj menijo, da bi marsikdo, ki zaradi določenih arhitektonskih ovir doma ne zmore več samostojno živeti, moral v dom za stare ljudi. Sedaj pa lahko koristijo namestitve v prilagojenih stanovanjih in še vedno živijo življenje, kot si ga želijo. Štiri posebne potrebe glede bivanja starih ljudi so: potreba po varnosti, spodbudi, kompetentnosti in nadzoru nad okoljem. Oskrbovana stanovanja s svojo zavarovanostjo povečujejo občutek varnosti, k temu pripomore tudi storitev rdečega gumba. Uporaba domofona omogoča nadzor nad okoljem, v katerem ljudje živijo. Samostojno življenje v

starosti kljub oviranosti, ki nastopi s starostjo, povečuje občutek kompetentnosti starega človeka, oblike formalne in neformalne oblike pomoči, ki jih človek prejema, pa služijo kot spodbuda človeku, da ohranja svojo samostojnost.

Tudi pomen Doma ob Savinji Celje se je v raziskavi izkazal kot pozitiven za življenje ljudi. Tukaj se prepletata neformalna oblika pomoči s formalno organizirano pomočjo, v čemer se kaže dobra umeščenost socialnega dela na področju skupnostne skrbi za stare ljudi, saj povezuje tako neformalne pomočnike starega človeka kot tudi prostovoljce in druge strokovnjake. Stanovalci se udeležujejo raznih aktivnosti v domu in koristijo storitve kot so kosilo, pomoč na domu, dnevni center ter druge ugodnosti, ki jih dom nudi. Veliko jim pomeni vezni hodnik v dom, ki še dodatno vzbuja občutek povezanosti z domom. Bližina doma stanovalcem oskrbovanih stanovanj daje tudi dodaten občutek varnosti, saj se le-ti zavedajo, da je ves objekt zavarovan in sicer na eni strani z zaklenjenim vhodom, ki ga nadzorujejo stanovalci oskrbovanih stanovanj, na drugi strani pa je dom. Ob težavah se stanovalci oskrbovanih stanovanj obrnejo po pomoč na zaposlene strokovne delavce v domu in to pomoč vedno tudi dobijo. Iz tega nekako izhaja zaupanje, da bodo to pomoč prejeli tudi v prihodnosti, ko bo to potrebno, in posledično občutek varnosti in sigurnosti, da je in bo za njih poskrbljeno.

Stanovalci prilagojenih stanovanj so v glavnem še zelo samostojni. Dom ob Savinji Celje sicer v okviru Centra za pomoč na domu zagotavlja formalno pomoč na domu, vendar stanovalci v glavnem koristijo zgolj neformalno pomoč sorodnikov. Izkazalo se je, da pomoč potrebujejo v večini pri generalnem čiščenju in nakupovanju. Formalno pomoč prejema zgolj ena od intervjuvank. Za možnost formalne oblike pomoči je stanovalka izvedela pri vodji Centra za pomoč na domu Celje. Druga sogovornica, ki je storitev koristila v preteklosti, je s formalno obliko pomoči seznanila osebna zdravnica. Koliko je formalna oblika pomoči prisotna na splošno pri stanovalcih ne morem govoriti, saj je vzorec za to premajhen.

Kot pomanjkljivost je bil v oskrbovanih stanovanjih predstavljen predvsem rdeči gumb, s strani tistih, ki imajo slabe izkušnje, drugače pa se pojavljajo dileme glede tuš kabine ali zaves pri kadi in težave glede organizacije popravil in stroškov le-te. V starejšim prilagojenih stanovanjih se pomanjkljivosti nanašajo na gradnjo objekta, ki vsebuje vlažnost spodnjih stanovanj in prost prehod s sosednjim vhodom ter posledično težave z

mladostniki, ki prihajajo iz sosednjega vhoda. Opazila sem tudi razpoke na keramiki, zato mislim, da tudi oprema ni najbolj kvalitetna.

Prihodnost si stanovalci želijo čim dlje preživeti v prilagojenih stanovanjih ob podpori služb za pomoč na domu. Ob nemoči pa si želijo v dom.

7. PREDLOGI

PREDLOGI ZA PRAKTIČNO IZVAJANJE

- V raziskavi sem ugotovila, da so imeli stari ljudje pred selitvijo v prilagojena stanovanja malo informacij o tem, kaj bi naj stanovanja ponujala. Dobro bi bilo, da bi bila storitev v prihodnje boljše predstavljena potencialnim stanovalcem prilagojenih stanovanj. V predstavitev bi morale biti vključene in opisane ugodnosti prilagojenih stanovanj, ki so jih predstavili stanovalci, saj ima njihovo mnenje in izkušnje pri posredovanju informacij svojo težo. Še boljše pa bi bilo, če bi jih predstavljali kar stanovalci, ki lahko ugodnosti predstavijo na podlagi svojih izkušenj. Predstavitve bi lahko organizirali domovi za stare ljudi, društva upokojencev ter Nepremičninski sklad pokojninskega in invalidskega zavarovanja, ki je največji investitor na tem področju.
- Ugotovila sem da stanovalcem zelo ustreza lega prilagojenih stanovanj v bližini mesta in na mirni lokaciji, nekoliko oddaljeno od glavnih prometnih cest. Ta informacija je lahko vodilo za nadaljnjo gradnjo prilagojenih stanovanj, saj lega pomembno pripomore k večji samostojnosti ljudi. Predlagam, da se pred začetkom gradnje prilagojenih stanovanj investitorji prepričajo, da so v bližini vse pomembne ustanove, ki jih stari ljudje potrebujejo in da je urejena prometna povezava do središča mesta.
- Pomembno se mi zdi tudi sodelovanje stanovalcev prilagojenih stanovanj, lastnikov stanovanja in socialnih delavcev pri vprašanjih, ki se tičejo življenja v prilagojenih stanovanjih, saj je tako stanovalcem omogočeno, da izrazijo svoja nestrinjanja, želje in predloge za izboljšanje pogojev za življenje. Ob podpori socialnega delavca pa je lahko njihov glas boljše slišan in sprejet. Predlagam, da bi se redno, vsaj enkrat mesečno, srečevali stanovalci in socialna delavka, ki bi spremljala stanovalce in njihovo življenje ter predajala informacije stanovalcev lastnikom stanovanj in tako poskušala v sodelovanju z njimi postopoma odpravljati pomanjkljivosti in dileme, s katerimi se stanovalci srečujejo.

- Težava se pojavlja v prilagojenih stanovanjih, ki so nekoliko oddaljena od mesta. V teh primerih so stanovalci vezani na tuj prevoz, ki s seboj prinese tudi stroške. Le-ti lahko starim ljudem predstavljajo težavo. Za te ljudi je potrebno organizirati ugoden prevoz do mesta in drugih, za starega človeka pomembnih ustanov.
- V raziskavi sem ugotovila, da so ugodnosti, ki jih zagotavljajo oskrbovana stanovanja in starejšim prilagojena stanovanja tako rekoč enaka. Obe obliki stanovanj morata biti tudi urejeni v skladu s Pravilnikom o minimalnih tehničnih zahtevah za graditev oskrbovanih stanovanj za starejše ter o načinu zagotavljanja pogojev za njihovo obratovanje (<https://www.uradni-list.si/1/content?id=51490>). Vključenost rdečega gumba kot obvezne opreme se je ponekod izkazala kot negativna. Zato se sprašujem, koliko je smiselno razlikovanje med oskrbovanimi stanovanji in starejšim prilagojenimi stanovanji. Predlagam, da bi obe obliki prilagojenih stanovanj združili pod pojmom prilagojena stanovanja, kar bi odpravilo nepotrebno zmedo glede imenovanj, znotraj tega pa ljudem omogočiti, da si sami izbirajo in uredijo paket storitev, ki jih potrebujejo, vključno s storitvijo pomoči na daljavo.

PREDLOGI ZA NADALJNJE RAZISKOVANJE

- Storitev rdečega gumba v oskrbovanih stanovanjih, kjer je ta storitev vključena v paket, se je na eni strani izkazala kot izrazito pozitivna, na drugi pa so ljudje s to storitvijo nezadovoljni zaradi nepotrebnih stroškov in skeptični glede zanesljivosti. V bodoče bi bilo potrebno raziskati, kako izboljšati to storitev in popraviti vpliv slabih izkušenj, ki vplivajo na nezaupanje med stanovalci. Raziskati je potrebno, katere službe so vključene v storitev pomoči na daljavo, kako poteka koordinacija med njimi in zbrati predloge za izboljšanje povezovanja in sodelovanja sodelujočih služb.
- Raziskati je potrebno, koliko je vključitev storitve pomoči na daljavo sploh smiselna kot obvezna oprema v oskrbovanih stanovanjih ali pa je boljše, da je ta sicer prvotno vključena, nato pa jo imajo stanovalci možnost izključiti, če jim le-ta ne odgovarja in se tako izognejo nepotrebnim stroškom.

- Raziskati je potrebno, koliko je namestitev v prilagojena stanovanja sploh dosegljiva starim ljudem, kdo si jo lahko privošči glede na visoke cene najemnin.

PREDLOGI GLEDE TEORIJE

- Raziskavo je potrebno razširiti na vsa prilagojena stanovanja v Sloveniji, da ugotovimo tudi ostale morebitne podobnosti med oskrbovanimi stanovanji in starejšim prilagojenimi stanovanji. Podobnosti, ki sem jih odkrila, kažejo na to, da razlikovanje ni smiselno, saj med obema oblikama prilagojenih stanovanj, z izjemo rdečega gumba, skoraj ni razlik. Predlagam združitev pojmov pod skupni pojem prilagojena stanovanja, saj bi s tem v teoriji odpravili zmedo s poimenovanji in zagotovljenimi storitvami v posamezni obliki prilagojenih stanovanj.

8. LITERATURA

Amann A. (1980), *Open care for the elderly in seven European countries: A Pilot Study in the Possibilities and Limits of Care*. Vienna: Oxford [etc.] : Pergamon Press.

Berčan, M., Pajnikihar, M., Ramovš, J., Turk, Z. (2010), Arhitektonske ovire in uporaba tehničnih pripomočkov v bivalnem okolju starostnika. *Obzornik zdravstvene nege*, 44, 4: 257–262.

Čačinovič Vogrinčič G., Mešl, N., Možina, M., Kobal, L. (2011), *Vzpostavljanje delovnega odnosa in osebne stika*. Ljubljana: Fakulteta za socialno delo.

Dominkuš, D. (2009), Spremembe na področju institucionalnega varstva v luči Zakona o dolgotrajni oskrbi. V: Tratnik Volasko, M. (ur.) *Sistemske spremembe na področju institucionalnega varstva starejših v Sloveniji*. Ljubljana: Državni svet Republike Slovenije, (15–19).

Dominkuš, D. (2010), Zakon o dolgotrajni oskrbi. *Kakovostna starost*, 13, 1: 3–11.

Filipovič Hrast M., Hlebec, V., Knežević Hočevan, D., Čemič Istenič, M., Kavčič, M., Jelenc Krašovec, S., Kump, S., Mali, J. (2014), *Oskrba starejših v skupnosti: dejavnosti, akterji in predstave*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.

Flaker, V. (1998), *Odpiranje norosti: vzpon in paden totalnih ustanov*. Ljubljana: Založba/*cf.

Flaker, V., Rode, N., Jurančič, I., Vončina, M., Škerjanc, J., Kavar-Vidmar, A., Zaviršek, D., Kastelic, A., Videmšek, P., Zorn, J., Zupančič, D., Cigler, M., Šircelj, J. (1999), *Oblike bivanja za odrasle ljudi, ki potrebujejo organizirano skrb in podporo: Analiza in predlog ukrepov*. Ljubljana: Fakulteta za socialno delo.

Flaker, V. (2003), *Oris metod socialnega dela: uvod v katalog centrov za socialno delo*. Ljubljana: Fakulteta za socialno delo: Skupnost centrov za socialno delo Slovenije (Zbirka Katalog socialnega dela).

Flaker, V., Schmid, T. (2006), *Von der Idee zur Forschungsarbeit: Forwschen in Sozialarbeit und Sozialwissenschaft: Social work as a science of doing*. Wien – köln – Weimar, Böhlau Verlag.

Flaker, V., Mali, J., Kodele, T., Grebenc, V., Škerjanc, J., Urek, M. (2008), *Dolgotrajna oskrba: Očrt potreb in odgovorov nanje*. Ljubljana: Fakulteta za socialno delo.

Flaker, V., Nagode, M., Rafaelič, A., Udovič, N. (2011), *Nastajanje dolgotrajne oskrbe: ljudje in procesi – eksperiment in sistem*. Ljubljana: Fakulteta za socialno delo.

Flaker, V. (2012a), *Prostor in socialno delo. Teorija in praksa*, 49, 1: 53–70.

Flaker, V. (2012b), *@Boj za direktno socialno delo*. Ljubljana: Založba/*cf.

Flaker, V., Mali, J., Rafaelič, A., Ratajc, S. (2013), *Osebnostno načrtovanje in izvajanje storitev*. Ljubljana: Fakulteta za socialno delo.

Friedländer, W. A., Pfaffenberger, H. (1970), *Osnovna načela in metode socialnega dela*. Ljubljana: Tehniška založba Slovenije.

Haride, M. (1978). *Understanding Ageing: Facing Common Family Problems*. U.S.A.: David McKay & Co Inc.

Hlebec, V. (2013), Razvoj in spremembe v tipologiji socialne oskrben na domu. *Socialno delo*, 52, 1: 3–14.

Hlebec, V., Mali, J. (2013), Tipologija razvoja institucionalne oskrbe starejših ljudi v Sloveniji. *Socialno delo*, 52, 1: 29–42.

Hojnik Zupanc I. (1999), *Samostojnost starega človeka v družbeno-prostorskem kontekstu*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.

Hvalič Touzery, S. (2005), Stanovanjske značilnosti starega prebivalstva v Sloveniji. *Kakovostna starost*, 8, 2: 15–25.

Imperl, F., Winter, H. P. (2010), Intervju: Oskrba starejših – mora ali izziv jutrišnjega dne. *Kakovostna starost*, 13, 1: 90–102.

Imperl, F., Ramovš, J. (2010), Intervju: Dolgotrajna oskrba z očmi poznavalca slovenske in evropske sociale. *Kakovostna starost*, 13, 1: 102–125.

Ivanšek, F. (1971), *Zgradbe in oprema za stare ljudi*. Ljubljana: Ambient.

Kersnik, J. (1997), Oskrba na domu. V: Premik, M. (ur.) *Strokovni posvet Oskrba na domu: Koordinacija dela med različnimi dejavnostmi*. Ljubljana: Medicinska fakulteta, Inštitut za socialno medicino (7–15).

Klančar, T., Hodnik, T., Žagar, A. (ur.) (2014), *Social Ljubljana*. Ljubljana: Health and Social Care Department Ljubljana - Healthy City.

Kožuh Novak, M., (2010), Kako reševati problem staranja prebivalstva. V: Kožuh Novak M., Vizjak M. (ur.), *Starajoča se družba: čas za nove izzive*. Ljubljana: Zveza društev upokojencev Slovenije (21–35).

Lah, M. (2013), Prilagojenost stanovanj za samostojno življenje starih ljudi. *Socialno delo*, 52, 1: 69–71.

Mali, J. (2012), Uvajanje dezinstitucionalizacije na področju oskrbe starih ljudi. *Časopis za kritiko znanosti, domišljijo in novo antropologijo*, 39, 250: 86–94.

Mali, J. (2013a), *Dolgotrajna oskrba v mestni občini Ljubljana*. Ljubljana: Fakulteta za socialno delo.

Mali, J. (2013b), Socialno delo s starimi ljudmi kot specializacija stroke. *Socialno delo*, 52, 1: 57–67.

Mesec, B. (2009), Načrtovanje raziskave: študijsko gradivo za interno uporabo. V: Rape, T. (ur.), Rihter, L. (ur.) (2009), Metodologija raziskovanja v socialnem delu 1. Ljubljana: Fakulteta za socialno delo (6–246)

Milošević Arnold, V. (2000), Profesionalne vloge socialnih delavcev pri delu s starimi ljudmi. *Socialno delo*, 39, 4-5: 253–262.

Mlinar, Z. (2008), Življenjsko okolje v globalni informacijski dobi. *Knjiga 1, Prostorsko-časovna organizacija bivanja; raziskovanja na Koprskem in v svetu*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.

Nagode, M., Hlebec, V. (2013), Socialna oskrba z vidika socialnih oskrbovalk. *Socialno delo*, 52, 1: 15–27.

Nagode, M., Kovač, N., Lebar, L. (2014), *Analiza organiziranosti in izvajanje oskrbe na področju oskrbovanih stanovanj, končno poročilo – Končno poročilo*. Ljubljana: IRSSV.

Pušnik, M. (2012), *Varovanje na daljavo v luči centra za pomoč na domu Celje*. Ljubljana: Fakulteta za socialno delo. Diplomsko naloga.

Rafaelič, A., Nagode, M. (2012), Uvajanje dolgotrajne oskrbe. Časopis za kritiko znanosti, domišljijo in novo antropologijo, 39, 250: 47–61.

Ramovš, J. (2000), Medgeneracijska povezanost, samopomoč in kakovostna starost. *Socialno delo*, 39, 4-5: 315–330.

Ramovš, J. (2003), *Kakovostna starost: Socialna gerontologija in gerontagogika*. Ljubljana: Inštitut Antona Trstenjaka in Slovenska akademija znanosti in umetnosti.

Ramovš, J. (2012), *Za kakovostno staranje in lepše sožitje med generacijami: 3. dopolnjena izdaja*. Ljubljana: Inštitut Antona Trstenjaka za gerontologijo in medgeneracijsko sožitje.

Rapoša-Tanjšek, P. (1993), Skupnostno socialno delo in skupnostna usmeritev v praksi socialnega dela v Sloveniji. *Socialno delo*, 32, 5/6: 139–151.

Rudel, D. (1997), Problem komunikacije med udeleženci v procesu izvajanja pomoči na domu. V: Premik, M. (ur.) *Strokovni posvet Oskrba na domu: Koordinacija dela med različnimi dejavnostmi*. Ljubljana: Medicinska fakulteta, Inštitut za socialno medicino, (104–109).

Stritih, B., Možina, M. (1998), *Nova strategija pomoči v socialnem delu – študijsko gradivo za predmet teorije pomoči*. Ljubljana: Fakulteta za socialno delo

Škerjanc, J. (2010), *Individualizacija storitev socialnega varstva*. Ljubljana, Fakulteta za socialno delo

Valjavec, M. (2011), *Potrebe stanovalcev oskrbovanih stanovanj v območni enoti Ljubljana*. Fakulteta za socialno delo. Diplomsko naloga

Štuhec, I. J., Fras, M., (2010), Različne oblike bivanja za tretjo generacijo. *Kakovostna starost*, 13, 3: 3–5.

Venišek G., Marušič, U. (2015), *Prevalence of falls in elderly population: Incidence, risk factors, consequences and prevention*. V: Marušič, U., Šimunič, B., Pišot, R. (ur.), *Hip Fracture in the Elderly Reasons, Consequences and Rehabilitation*. Koper: Univerzitetna založba Annales (11–30).

Spletni viri

Dom ob Savinji Celje: Center za pomoč na domu.

<http://www.domobsavinji.si/pomoc-na-domu.html> (ogledano 23. 7. 2015)

Dnevnik (marec, 2015) *Namenska najemna stanovanja za upokojence in druge starejše.*

<https://www.dnevnik.si/1042709344/dom/gradnja-in-prenova/namenska-najemna-stanovanja-za-upokojence-in-druge-starejse-> (ogledano 12. 6. 2015)

Izhodišča za pripravo Predloga zakona o dolgotrajni oskrbi, osebni asistenci in zavarovanju za dolgotrajno oskrbo – novo gradivo št. 1 (2013), Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti.

http://www.mddsz.gov.si/fileadmin/mddsz.gov.si/pageuploads/dokumenti__pdf/word/sociala/dolgotrajna_oskrba_izhodisca_www_260913.doc (ogledano, 21. 8. 2015)

Predlog zakona o dolgotrajni oskrbi in zavarovanju za dolgotrajno oskrbo (2010), Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve.

<https://www.google.si/#q=zakona+o+dolgotrajni+oskrbi+in+zavarovanju+za+dolgotrajno+oskrbo> (ogledano 21. 8. 2015)

Pravilnik o standardih in normativih socialnovarstvenih storitev (2010) Uradni list RS, št. 45/2010

<https://www.uradni-list.si/1/content?id=98087> (ogledano 21. 8. 2015)

MKS Elektronski sistemi d.o.o. (ni datuma) *Rdeči gumb.*

http://www.mks.si/lifeline/rdeci_gumb.htm (ogledano 24. 6. 2015)

Nepremičnine Celje: Oskrbovana stanovanja.

<http://www.nepremicnine-celje.si/za-starejse/> (ogledano 21. 8. 2015)

Nepremičninski sklad pokojninskega in invalidskega zavarovanja: Kako do najema.

<http://www.ns-piz.si/najemna-stanovanja/kako-do-najema/> (ogledano 21. 8. 2015)

Nepremičninski sklad pokojninskega in invalidskega zavarovanja: Namenska najemna stanovanja Celje, Novi trg 10

<http://www.ns-piz.si/dodatna-vsebina/namenska-najemna-stanovanja-celje-novi-trg-10/>
(ogledano 21. 8. 2016)

Nepremičninski sklad pokojninskega in invalidskega zavarovanja: Najemna stanovanja za upokojence in ostale starejše.

<http://www.ns-piz.si/najemna-stanovanja/predstavitev/> (ogledano 21. 8. 2015)

Nepremičninski sklad pokojninskega in invalidskega zavarovanja: Oskrbovana najemna stanovanja – arhitektonsko prilagojena, možnost oskrbe.

<http://www.ns-piz.si/oskrbovana-najemna-stanovanja/predstavitev/>
(ogledano 21. 8. 2015)

Pravilnik o minimalnih tehničnih zahtevah za graditev oskrbovanih stanovanj za starejše ter o načinu zagotavljanja pogojev za njihovo obratovanje.

<https://www.uradni-list.si/1/content?id=51490> (ogledano 20. 1. 2016)

Seniorji.info: Oskrbovano stanovanje.

http://www.seniorji.info/Oskrbovano_-_varovano_stanovanje (ogledano 21. 8. 2015)

9. PRILOGE

9.1 Priloga 1: Vprašalnik

1. **Kaj je bilo za stanovalce pri izbiri oskrbe ključnega pomena?**
 1. Prosim opišite situacije, ki so vas privedle k odločitvi za preselitev v oskrbovano stanovanje / starejšim prilagojeno stanovanje.
 2. Kateri dogodki so vplivali na odločitev za odhod v oskrbovano stanovanje / starejšim prilagojeno stanovanje?
 3. Kaj ste vedeli o oskrbovanih stanovanjih / starejšim prilagojenih stanovanjih?
 4. Kako ste te informacije pridobili?
2. **Kakšne prednosti so stanovalci videli v oskrbovanih stanovanjih / starejšim prilagojenih stanovanjih, da so se odločili za točno to obliko pomoči in ne za domsko oskrbo ali oskrbo na domu?**
 5. Kaj je dokončno odtehtalo (kakšne informacije, morda izkušnje drugih...), da ste se odločili za točno to obliko pomoči in ne za domsko oskrbo ali oskrbo na domu? Opišite situacijo!
 6. Kaj bi bilo po vašem mnenju drugače, če bi živeli doma ali v domu?
 7. Prosim opišite situacije vsakdanjega življenja, okoliščine, občutke, ki jih doživljate danes in govorijo o prednostih življenja oskrbovanih stanovanjih / starejšim prilagojenih stanovanjih?
 8. Katere ugodnosti zagotavlja življenje v oskrbovanih stanovanjih / starejšim prilagojenih stanovanjih?
3. **Kaj prilagoditve, ki jih zagotavljajo oskrbovana stanovanja / starejšim prilagojena stanovanja pomenijo za vsakdanje življenje stanovalcev?**
 9. Prosim opišite, kako so oskrbovana stanovanja / starejšim prilagojena stanovanja prilagojena vašim potrebam, ki jih imate v starosti. Kaj je v tem stanovanju drugače od stanovanja, v katerem ste živeli prej? Npr. razpored sob, pohištva, morebitni pripomočki idr.
 10. Kako se v vašem vsakdanjem življenju kaže vpliv teh prilagoditev?
 11. Kaj za vaše vsakdanje življenje pomeni lega oskrbovanih stanovanj v neposredni bližini doma za stare ljudi / da starejšim prilagojena stanovanja niso v neposredni bližini doma za stare ljudi in sodelovanje z bližnjim domom?
4. **Kaj prilagoditve, ki jih zagotavljajo oskrbovana stanovanja / starejšim prilagojena stanovanja pomenijo za občutek varnosti stanovalcev**
 12. Prosim opišite, kakšen pomen ima življenje v oskrbovanih stanovanjih / starejšim prilagojenih stanovanjih za vaš občutek varnosti?
 13. Katere prilagoditve, ki jih oskrbovana stanovanja / starejšim prilagojena stanovanja zagotavljajo, prispevajo k vašemu boljšemu občutku varnosti?
 14. Kaj vam daje največjo občutek varnosti, opišite situacije iz lastnega življenja ali življenje drugih stanovalcev, ki vam dajejo in krepijo občutek varnosti?
 15. Kako vpliva na vašo varnost neposredna bližina oskrbovanih stanovanj in doma za stare ljudi? / da ni neposredne bližine doma za stare ljudi? (vaše izkušnje)
5. **Kakšne oblike pomoči prejemajo stanovalci v oskrbovanih stanovanjih / starejšim prilagojenih stanovanjih?**
 16. Prejemate kakšno obliko pomoči oz. podpore v oskrbovanih stanovanjih? (v obliki gospodinjske pomoči, pomoč pri vzdrževanju osebne higiene...) Katere?
 17. Prosim opišite situacije, ki so vas privedle do odločitve, da poiščete dodatno pomoč.
 18. Kakšne informacije glede možnih oblik pomoči na domu ste imeli?
 19. Kje ste te informacije dobili?
 20. Kdo vam danes zagotavlja pomoč, ki jo potrebujete?
 21. Kako ste se dogovorili za pomoč, ki jo prejemate?
 22. O čem razmišljate, če se vaše trenutne zmožnosti v prihodnosti zaradi starosti poslabšajo? Boste zaprosili za večji obseg pomoči na domu ali se boste raje odločili za odhod v dom?
6. **Kakšne pomanjkljivosti so do sedaj opazili stanovalci oskrbovanih stanovanj / starejšim prilagojenih stanovanj?**
 23. Opišite, katere pomanjkljivosti oskrbovanih stanovanj / starejšim prilagojenih stanovanj ste opazili v tem času, ko živite tukaj?
 24. Kako te pomanjkljivosti vplivajo na vaše življenje?
 25. Kaj te pomanjkljivosti pomenijo za vaš občutek varnosti?
 26. Kaj menite, da je potrebno urediti, da bo stanje boljše?
 27. Kaj predlagate, da teh pomanjkljivosti v prihodnje ne bi bilo?
 28. Če teh pomanjkljivosti ne bi bilo, kaj bi to pomenilo za vaše vsakdanje življenje?
 29. Kako bi odstranitev oz. izboljšanje pomanjkljivosti vplivala na vaš občutek varnosti?

9.2 Priloga 2: Obdelava podatkov

Tabela 7: Kodiranje oskrbovana stanovanja – 1. intervju

Ženska, upokojena čevljarka (1. intervju 1)			
Zap. št.	Izjava	Koda	Kategorija
1.	Lesena hiša v kateri sem živela prej 57 let, je bila last podjetja Ingrad in je bila predvidena za rušenje.	Stanovanjske težave	Razlogi
2.	Tam sem imela trdo kurjavo in to je bilo treba not prineset, pepel potem ven nesit preko verande in 6 stopnic...	Arhitektonske ovire	
3.	Mož je umrl, sin se je poročil in ostala sem sama.	Spremembe v družini	
4.	Imela sem oba kolka operirana.	Zdravstvene spremembe	
5.	Prebrala sem v domskem časopisu, da se bodo ta stanovanja gradila.	Prva informacija	Informacije
6.	Kličem v dom, kjer je bila socialna delavka, ki me je poznala in je rekla, naj dam takoj prošnjo.		
7.	Prej nisem imela pojma kakšna bodo ta stanovanja, ampak takrat preden smo dobili ključe, so nas povabili na ogled.	Seznanjenost pred selitvijo	
8.	In točno tisto kar sva napisala, če bi prišla sem, da bi dobila tole 4. nadstropje, garsonjero.	Želja in vpliv	Ugodnosti stanovanj
9.	Tukaj so najboljši pogoji za mene. Trgovina blizu, zdravnik blizu, otroci blizu in Dom ob Savinji Celje je blizu...	Lokacija stanovanj	
10.	Dvigala imamo.	dvigala	
11.	Imamo velik hodnik, tudi po hodniku lahko hodim s hojico.	Prostorska ureditev	
12.	Pri tuš kabini je tako, da je tukaj prag, pol pa ne moreš notri, zato imam samo zaveso.	Prilagojena oprema	
13.	Nizko so stikala, ker če si na vozičku, da dosežeš šalter.		
14.	Dolgo sem kr stala, ko sem se tuširala. Tam mam za držat (držala).		
15.	Zdaj ko nimam zaves, mi tale balkon stanovanje poveča.	balkon	
16.	Vsako stanovanje ima na hodniku tako kot eno klet.	klet	
17.	Parkplac imamo, vsako stanovanje ima svoj parkplac.	Parkirišče	Pripomočki za življenje
18.	No mamo tudi en telefon rdeči gumb, doktor 24. Poglejte, kak pride. Mož na vozičku, ona tudi invalidna, ga je peljala na stranišče in tam je padu z vozička. Ona ga je pobirala, padla. On si je zlomil kolk, ona pa roko. In je kr pozvonila. V 20 minutah so bili tukaj.	Rdeči gumb	
19.	Tole imaš okoli vrata in pol tole pritisneš.		
20.	Ponoči ga imam tukaj (na nočni omarici), če mi pride slabo, kr pritisnem.		
21.	Imamo tudi v kopalnici vrvico, da pokličeš, ampak tista vrvica se je pri meni sama sprožila, potem so prišli to odklopit in je rekel, da lahko imam gumb pod tušem. In sedaj ga imam pod tušem.		
22.	Pa tam je tudi gumb (na telefonu). Vedno ga vzamem, ko grem na sprehod. Imam tole (žakeljček) in dam noter ključe in telefon.	Hojica	
23.	S snaho sva tole hojico kupili. Je res tako močna, da se lahko usedem, pa tudi če kaj nesem je tam košarica, da lahko dam notri. Še smeti zdaj vozim s tem.		
24.	Zdaj mam pa stol in sedim, ko se tuširam.		
25.	koliko to pomeni, da grem kar po hodniku tja, vse usluge nam nudijo, frizerja, lahko telovadimo, imamo kavarnico, imamo kapelico, imamo maše, vse...	Storitve Doma ob Savinji	Dom ob Savinji Celje
26.	če se slabo počutim, lahko grem v dom na kosilo ali pa mi sem prinesejo		
27.	Vedno nas povabijo na vsak koncert, na vsako prireditev, kadar je na vrtu srečanje ob sladoledu, pa tetka jesen, vedno nas povabijo.		
28.	Tam zunaj imajo zdaj fajne za telovadit (fitnes na prostem). Tole je za roke, ko gre gor in dol. Potem so stopnice, za gor in dol in vmes da ravnotežje loviš, pa žogico še imajo in kegljišče.		
29.	se mi ne ljubi preoblačit, da bi šla tam v park, pa grem kar na to dvorišče (domski park).		
30.	potem tam srečam katero, pa se mal pogovorimo na sončku... pa se malo potolažimo, ali pa kar koli. In hitreje mine čas.	Pomen Doma ob Savinji	
31.	Imam en občutek sigurnosti, če pride nemoč...		
32.	Vsake praznike božič, Miklavž, velika noč, pust, dan žena... nas obdarujejo.		
33.	Dom nam daje neko življenje...		
34.	Jaz se doma nič ne bojim, tule mi je tak domače. Kjer je zdaj park, je bilo prej samo šavje, zdaj je pa naš dom tako domač, ko prideš notri, kot bi prišla v hotel.		
35.	Dobila sem zavrnjeno prošnjo... finančno. In jaz to otrokom povem, oba imata službe, stanovanje in sta napisala, da mi bosta pomagala pri	Neformalna oblika pomoči	Podpora

	financiranju stanovanja.		
36.	Zdaj mi pomagajo vnukinje, ki so tlele blizu. Iz trgovine mi prinesejo, generalno sčistijo.		
37.	Ja nekateri so se že čez tole (rdeči gumb) pritoževali, ker to rabiš ali ne rabiš, plačaš vsak mesec.	pripomočki	Pomanjkljivosti
38.	Drugi so se malo pritoževali, ker na tušu ni kabine, je samo zavesa in ker ni bilo bideja	oprema	
39.	Našli so mi bolezen na očeh in povedali da bom oslepela. Takoj sem dala prošnjo za v dom.	Načrt za prihodnost	Prihodnost
40.	Jaz se doma nič ne bojim, tule mi je tak domače.		

Tabela 8: Kodiranje oskrbovana stanovanja – 2. intervju

Ženska, upokojena komercialistka pri Gozdnem gospodarstvu (2 Intervju)			
Zap. št.	Izjava	Koda	Kategorija
41.	Bolezen mojega moža. Zato, ker sem videla, kaj je starejši človek, če si ne more nič pomagat, kaj rabi, kakšno oskrbo rabi. Čisto nič ni mogel naredit.	Zdravstvene in družinske spremembe	Razlogi
42.	Rekla sem, da kamor bom šla, bom šla na sigurno.	Želja po varnosti	
43.	Imela sem ogromno stanovanje 107m ² 3,9m višina in sem se bala, da jaz to delat ne bom mogla sama.	Stanovanjske težave	
44.	Znanec od moža mi je dal prvo informacijo o tem celjskem domu, da je v redu in prinesel, vse tisto kar rabim za izpolnit od zdravnika, pa plače pa vse. Pa sem izpolnila.	Prva informacija	Informacije
45.	Pa govoriva s tisto (socialno delavko) pa reče veste čakati je treba pa zelo dolgo pri nas, ker imamo strašno velik že jih v naprej pisanih. Je pa rekla, ampak tole, ko se pa zdaj gradi, tu bi pa bilo za vas, ko lahko še sama delate.		
46.	In sploh nisem imela pojma za varovana stanovanja, kaj je to. Tudi ona ni nič povedala, samo to, da bi to bilo nekaj za mene. Pa tudi nisem nič spraševala.	Seznanjenost pred selitvijo	
47.	Povedala mi je, da bo dvigalo.		
48.	Sem dobila tisto vabilo za ogled, da naj pridem pogledat, kakšno stanovanje bo		
49.	Sem rekla že takoj, da v pritličje pa v prvo nadstropje ne grem. Ker me je spodi strah.	Želja in vpliv	
50.	Pa bi lahko s hujico, če bi bilo potrebno hodili po stanovanju? Ja seveda, saj je veliko prostora in široko je. Ni problema.	Prostorska ureditev stanovanja	Ugodnosti stanovanj
51.	Kadar je pa zunaj slabo vreme in ne morem ven, pa hodim tule okrog (pregradna stena med hodnikom in kuhinjo, prehodna okoli) in se fajn sprehodim.		
52.	Pa klimatsko napravo. Me je brat opozoril, da težko diham in da bo poleti toplo tukaj gor.	Prilagojena oprema	
53.	Mislila sem dati kabino, pa mi je brat odsvetoval, tako da imam samo zaveso, to je lažje umakniti, če do česa pride.	balkon	
54.	Ko ni sonca, zjutraj ali pa proti večeru posedim zunaj na terasi in običajno berem pa križanke rešujem.		
55.	Rumpl kamra. Bi radi pogledal, kaj vse je notri? Seveda jo uporabljam. Je v mojem nadstropju.		
56.	Ja bližina doma, to je glavno. Zato ker vem dobro, da če bom šla jaz tja k vam (dom) kej prosit, bom dobila.	Bližina doma	
57.	Poleg tega, rdeč gumb mam.	Rdeči gumb	Pripomočki za življenje
58.	Letos sem ga uporabila že dvakrat		
59.	Jaz se nisem še oblekla ne, ko je bil zdravnik že tukaj pa rešilec spodi.		
60.	Sem klicala brata, da mu povem, da sem v Topoljščici, pa mi pove, da že ve. Pravi z rdečega gumba so me klical in to nekajkrat, ker me ni bilo doma in so povedal, da si tu in me bodo obveščali, kaj je.		
61.	Imam hujico. Za ven v mesto	hujica	
62.	Imam tudi palico, ampak je ne rabim.	palica	
63.	Pa stol imam za tuširat	Stol za tuš	
64.	Tudi posteljo mam tako, da lahko dvignem ležišče in pridem okoli postelje na obe strani.	Bolniška postelja	Pomen prilagojenih stanovanj
65.	S sosedo si izmenjujeva časopis.	Socialna mreža	
66.	Zdaj, ko je bilo takšno vreme in sem bila tudi nekaj bolna, ni bilo dneva, da bi šla soseda ven, ne da bi me prej poklicala, če kaj rabim in tudi drugače je ponudila pomoč, če bi kaj potrebovala.		
67.	koliko pomeni, če je nekdo pozoren in prijazen do vas.		
68.	Ampak če imaš pa koga takle blizu je pa tudi veliko vredno.		
69.	Na kosilo hodim tja.		
70.	Drugače imam pomoč iz doma, pridejo tiste, iz centra za pomoč na domu, mi pomaga čistit.	Storitve Doma ob Savinji	Dom ob Savinji Celje
71.	Meni je največ, da imam dom. Imam neko tako veliko zaupanje v	Pomen Doma	

	dom in ljudi, kolikor jih tam poznam.	ob Savinji	
72.	Da pa sploh o tem oddelku tu, pomoč na domu ne govorim sploh in o domu tudi ne. Kjer koli se vidimo, mi pomahajo. Jaz vam povem, če boste moja leta dočakala, koliko ti pomeni, če je človek pozoren in prijazen do tebe.		
73.	Svakinja mi pride vsakih 14 dni pospraviti temeljito.		
74.	Nekdanja sosedka mi pride umiti okna, pa bože ne daj, da imam jaz tam perilo, ga kr pobere pa odnese za oprat.	Neformalna oblika pomoči	
75.	Drugače imam pomoč iz doma, pridejo tiste, iz centra za pomoč na domu mi pomaga čistiti. Moram reči, da so te ženske zelo dobre.		
76.	Simona mi je dala informacije, kar se tiče pomoči na domu. Je rekla, da če bi kdaj potrebovala, zdaj pa sem rekla da potrebujem pomoč.	Formalna oblika pomoči	Podpora
77.	Jaz nimam čisto nič proti temu, da grem v dom. Jaz že imam tam odločbo (vlogo).	Načrt za prihodnost	Prihodnost

Tabela 9: Kodiranje oskrbovana stanovanja – 3. intervju

Ženska, upokojena medicinska sestra, 83 let (3. Intervju)			
Zap. št.	Izjava	Koda	Kategorija
78.	Stanovala sem v hiši, kjer so bile vse povsod stopnice.	arhitektonske ovire	Razlogi
79.	Možu so pa začele odpovedovati noge.	Zdravstvene spremembe	
80.	Jaz sem imela doma kopalnico z banjo in v banjo spravit moža je še šlo, ven pa...	Neugodna oprema	
81.	Mi smo imeli velik vrt, veliko je bilo za kosit... jaz sama tega ne bi zmogla več.	Vzdrževanje	
82.	Ja jaz sem to po radiu slišala, na Radio Celje so mel to.	Prva informacija	informacije
83.	Sem se takoj pozanimala na Nepremičnine, pa so govorili, da se bo kupilo, pa sem pa tja. In je on rekel kr prošnjo dajte pa vas bomo potem obveščali.		
84.	Pa sem dala prošnjo, hodila na sestanke in čakala, če bom dobila.		
85.	Pa meni je tudi lokacija všeč. Morate vedet da je fajn lokacija. Zdravstveni dom blizu, bolnica blizu, tržnica je blizu, knjižnica, jaz veliko hodim v knjižnico, ko rada berem. To mam vse pri roki, če tudi ne morem več veliko hodit, ampak tja še pa lahko grem.	Lokacija stanovanja	Ugodnosti stanovanj
86.	Prvič tukaj je dvigalo. Sej mene že tudi noge bolijo pa gledam, vsi že imajo tiste hojice, da lahko hodijo. Pa greš s tisto hojico v lift pa si dolih, pa lahko še vedno greš ven. Po stopnicah pa ne moreš hodit.	dvigalo	
87.	Stanovanje je lično in primerno za starejše. Pa lušno je ko je majhno, da ni toliko za čistit.	Velikost stanovanja	
88.	V kopalnici imam tuš kabino, ker doma sva se tak matrala, ko sem mela banjo.	Opremljenost stanovanja	
89.	Mamo pa luškane balkončke.	balkon	
90.	Bolj kot nekakšna shramba. Jezus tam notri mam jaz... od sesalca, zimsko garderobo, kar ne rabim vse tja not nosim namesto da bi stran dala.	Shramba (klet)	
91.	Je pa fajn, ko si brez skrbi, ko si zaklenjen in imaš domofon, da te lahko pokličejo, spodi pozvoni, pa odpreš. Se nekaj bolj varno počutiš, te ni strah.	domofon	
92.	Mamo pa še tukaj (na hodniku pred vrati v steni) ene take omarice, ko mam pa notri dežnike, pa čevlje, pa za rože. So take poličke notri. Sicer nimam veliko notri, ampak včasih pa dam notri kakšne čevlje ali pa kaj	Dodatna omara	Pripomočki za življenje
93.	Tukaj smo potem dobil ta rdeči gumb.	Rdeči gumb	
94.	In ko je bil moj mož bolan, sem ga zelo veliko uporabljala.		
95.	Tukaj pa pokličem, kr stisnem gumb hitro, pa poveš kaj je pa ti oni povejo, kaj lahko naredim ali pa pridejo pomagat, pa mi ni treba skrbet, kje bom koga dobila, da mi bo pomagal.		
96.	Tudi danes, ko pomislim, če se kaj zgodi, ko sem sama, bom pritisnila na gumb.		
97.	In majo potem ključke, Sintal pa dom, da lahko notri pridejo.		
98.	Moj mož je recimo iz ene posle na drugo spal, je tak notri padel (med postelje) in veste kak je takega človeka, nepokretnega, ven dobit.		
99.	Tu sem si pa dobila voziček, pa sva hodila vsak dan lepo po kosilu na sprehod.	voziček	Pomen prilagojenih stanovanj
100.	Dobila sem potem tudi posteljo tisto bolniško, sem jo kupila, da smo si še s tistim pomagal, ker na navadni postelji si sploh nisem upala, da mi ne bi dol padel.	Bolniška postelja	
101.	Ga nisem dala v dom, ker sem sem prišla tudi zaradi tega, ker ga nisem želela dat v dom. Jaz sem zmeri rekla, dokler se bo dal bom skrbela za njega	Nadomestilo za dom	
102.	Marsikdo bi mogel že v dom it, pa so tukaj oskrbovana stanovanja, pa ni potrebno it še v dom.		
103.	»Js bi bila sama v hiši, sej me ni strah sam po svoje si pa vseeno misliš, kaj pa če... Sama ženska... Tukaj me pa ni nikoli, da bi me bilo strah. Si	varnost	

	mislim, tako je zaprto okoli in okoli pa še hitro lahko pozvoniš, če bi kdo prišel pa se bolj varno počutim, kot če bi bila čisto sama nekje.		
104.	Pa tudi tukaj s sosedi, veš da so tukaj. Ker če greš v mesto, nikogar ne poznaš, tukaj pa se vsaj s sosedi pozdravimo.	Socialna mreža	
105.	Vsi pravzaprav, celo naše nadstropje smo zelo družabni in smo zmeri skupi, dobro se razumemo in sem vesela, da mam take sosede.		
106.	Jaz imam eno gospo, jaz sem že velik njej pomagala, ona tudi meni. Je že ene dvakrat skupi padla, pa me je hčerka klicala, da sem šla k njej, mam ključke, da lahko grem k njej in sem pri njej počakala, da je prišla hčerka pa sem ji pomagala.		
107.	Mislim, da tudi če bi kaj, čeprav ne vem, ko so vse še bolj bolne ko jaz, da bi lahko mi pomagale, ne vem... Če druga ne, lahko katera pokliče pomoč.		
108.	Tudi kakšno injekcijo sem šla pomagat dat, takšne ko bi si naj sami dajal, pa sem pomagala.		
109.	Sem se velik tudi na dom oprla, pravzaprav sem celo mela dnevni center dopoldan.	Storitve Doma ob Savinji	Dom ob Savinji Celje
110.	ker je bil mož zelo bolan, sem hodila po kosilo. In to je velik plus, ker mam tukaj dom. Sej veste grem kr čez hodnik in sem takrat si tudi s tem pomagala, da sem tudi po kosilo šla.		
111.	Na koncu sem tudi imela pomoč iz doma zjutraj pa zvečer, da smo ga previjal, ker sama nisem mogla.		
112.	Mi mam tak lep kontakt z njimi. Oni nas zelo veliko vabijo na vse svoje obletnice, zabave, pa to...		
113.	Ena varnost je zdaj za naprej, sem že toliko stara, 83, da nikoli ne vem, kaj bo jutri in ker ne vem, kako dolgo bom še lahko sama, sem že tudi stara in je ena sigurnost, da mi bodo pomagali.	Pomen Doma ob Savinji	
114.	Pa vedno nas obdarijo na vsak praznik, nam prinesejo čokoladico, ali rožico... pozornost, zelo pozorno, četudi je malenkost, je tak prijeten občutek, da je še človek, ko se res briga za tebe, da nisi številka.		
115.	Pa je Miklavž pa pride sem, pa maskare, veš da si v enem takem okolju, da tudi če si sam nisi sam.		
116.	Imaš občutek da so ljudje okoli, ki se zanimajo za tebe, te poznajo...		
117.	Edino pomoč, ki jo prejemam je ena znanka, domača oseba, ko jo poznam že ne vem kolk let, pa ima čistilni servis, ampak jaz jo poznam in mi je vedno na razpolago in tista pride in mi umije okna, ker tega pa ne upam več sama, da bi lezla na lojtro pa čistila. Druga pa še vse sama.	Neformalna oblika pomoči	Podpora
118.	V kopalnici je bila zavesa, ko sem dala moža pod tuš, sem imela stol in mož se ni zanesel pa se je hotel nasloniti in se je zavesa, sej veste... (upognila) in če ga ne bi prijala, bi padel nazaj in bi si še kaj zlomil. mora bit kabina in s stolom, da se lahko on usede.	Oprema	Pomanjkljivosti
119.	Bideje so sicer kasneje naknadno delali, je tudi fajn če ga maš. Jaz si ga nisem mogla dat delat, ker sem mela bolnika doma, to bi mogli prej naredit.		
120.	Eni kritizirajo, ker so štedilniki indukcijski, plinski niso za stare ljudi, jaz sem ga mela, pa vem, da je treba kr pazit.		
121.	Mamo pa luškane balkončke, sam je pa napaka, ko so narejeni tak, da tam pod ograjo ne moreš umit, bi mogla bit do konca (do podna).		
122.	Če bi kaj bilo, vem da mi ni treba it kar v dom, da si bom lahko še kaj pomagala, mal patronažna, malo dom pa bom lahko še vedno tukaj.	Načrt za prihodnost	Prihodnost
123.	Dokler bo le šlo bom izkoristila, pa bom tu. Če pa čisto nič ne moreš, pa nimaš kaj drugega, da ležiš, pa čakaš... si pa le tam pri roki.		

Tabela 10: Kodiranje oskrbovana stanovanja – 4. intervju

Ženska, upokojena računovodkinja v Emu, 80 let (4. Intervju)			
Zap. št.	Izjava	Koda	Kategorija
124.	Kasneje sva postala par, ker sva bila oba vdovca in ni šel nobeden k drugemu, ker lahko komu kaj pride, ko sva bila oba že starejša, oba sva že imela odrasle otroke in sva potem se odločila, da se skupaj preseliva sem.	Želja skupnem življenju po	Razlogi
125.	Mož je bil takrat profesor na VEKŠ-u (višja ekonomska-poslovna fakulteta) v Mariboru in je poznal in spremljal in kje je izvedel niti ne vem, ampak je izvedel in je šel že načrte gledat kje bo in kako bo, razporeditev, tako da ko se je gradil blok sva hodila na sprehode in sva vse faze videla, je tudi slikal. In je točno rekel katero stanovanje bi želela.	Prva informacija	Informacije
126.	Tukaj je lepa lokacija, vse imam blizu, če recimo ne bi mogla več si skuhat, za enkrat še sama kuham, lahko grem tja (v dom).	Lokacija stanovanj	Ugodnosti stanovanj
127.	Lokacija je čudovita dokler lahko hodiš, ko ne moreš več, lahko z vozičkom, park je, Savinja je, krasno je da si bolje ne moreš več želeli.		
128.	Še vsak dan greva s kolegico na Miklavški hrib, ena ura gor in dol, potem pa grem popolne vsak dan še do levškega mosta.		
129.	Za moje zdajšnje življenje ima največji vpliv to, da je vse blizu, tržnica, zdravnik, bolnica, knjižnica, zdravstveni dom, sprehodi po parku...		

	skratka lokacija.		
130.	Tukaj je krasen lift, ko je bil mož bogi in ga je bilo treba peljat v bolnico ni bilo težav. Tudi tisto posteljo (bolniško), ko se dvigne ni bilo nobenega problema spraviti v dvigalo, ko je dovolj veliko	Dvigalo	
131.	In da je dovolj veliko za dva človeka.	Velikost stanovanj	
132.	Kopalnica je brez kabine, da sem ga (moža) lahko pripeljala čisto do držal, da se je potem prijel. Prilagojeno je. Če bi bila tuš kabina, z vozičkom ne bi mogla notri.	Opremljenost stanovanja	
133.	Tam so držala, da se je lahko prijel, dokler je še lahko, da sem ga lahko stuširala.		
134.	Iz balkona se vidi Stari grad in Savinja.	Balkon in pogled	
135.	Shramba je super, ker v starih blokkih je to vedno v kleti, tukaj pa imam vse tukaj, sesalec, pa marmelade kuhane, pa haubo za navijanje mam tam, kot smo rekli včasih, rumpl kamra in je priročno in pride prav, ker je v nadstropju.	Shramba (klet)	
136.	Domofon je zelo v redu in še tisto bunkico so dali varovalno, da od zunaj ne moreš notri brez ključa. Še tako kdo zdrkne s kom v stavbo, pa ponujajo kakšne stvari.	Domofon	
137.	Imamo tudi daljince za odpiranje rampe na parkirišču in en daljinec sem dala sinu pa tudi en ključ, da lahko pride notri.		
138.	Recimo pride snaha ali drug sin, ki nima daljinca, pa me pokličejo in lahko odprem zapornico. Lahko kr iz nadstropja odprem. In ker vsi nimamo več avta, imamo naše domače avte na eni strani, na drugi strani je prostor za obiske.	Parkirišče	
139.	Vedno imam prostor, ker v večini tako vsi vemo, kje ima kdo svoj parkirni prostor, ker nas je menda samo 6 stanovalcev, ki še imamo avto. Tako da to je velika ugodnost, da imamo svoj parkirni prostor in da ne more vsak notri, da lahko gre samo, če mu kdo odpre.		
140.	Pa imamo tudi omaro za čevlje na hodniku, da daš notri zimske čevlje ali poletne. Vse je pod ključem in lahko prestavljam, da imam pri sebi v stanovanju samo tekoče, druge imam pa shranjene v omari.	Dodatna omara	
141.	pod streho se gre na kosilo, nisi moker, če dežuje in po zimi	Bližina doma	
142.	Sem moža z vozičkom vozila v kopalnico in na balkon pa v spalnico in to je vse brez pragov.	Voziček	Pripomočki za življenje
143.	Najela sem tudi tisto posteljo (bolniško), ko se dvigne	Bolniška postelja	
144.	To je bila sreča v nesreči, da sva bila tukaj, ko je zbolel in ko je bil na vozičku, da je lahko bil na zraku, na balkonu, na wc in je res prilagojeno. Jaz sedaj, ko sem sama, bi verjetno mogla it takoj tja (v dom), on pa je lahko bil do zadnjega doma.	Nadomestilo za dom	
145.	Tako, da to je res vse zelo varovano, da ne more vsak notri prit in seveda daje to dodaten občutek varnosti, da ne more vsak notri prit.	varnost	
146.	Tukaj se s prijateljicami dogovorimo in vidimo tako rekoč vsak dan. Zelo aktivno je, tam v hiši pa bi bila osamljena, ker ne bi mogla imeti toliko obiskov, tukaj pa se skozi nekaj dogaja, ali grem jaz kam ali kdo pride ali pa gremo ven, da nas postrežejo na kavico, pa srečamo zunaj koga poznanega.		
147.	S sosedi se poznamo, se pozdravljamo. Z enimi tremi smo si malo bolj...		
148.	Z eno sosedo hodiva skupaj na Miklavški hrib, na kavice hodimo ena k drugi, pa na kosilo se včasih povabimo druga drugo, ko katera kuha, pa skuha malo več, pa povabimo.	Socialna mreža	Pomen prilagojenih stanovanj
149.	Imamo tukaj iz bolnice jedilnik in ko so kakšni štruklji na jedilniku, ali kaj kar imamo rade, pa gremo skupaj v bolnico jest. Se zmenimo in gremo tja.		
150.	Tako da nisi osamljen, imam krog prijateljic. Moja sinova sta precej zasedena in ne moreta tako pogosto prit in imam tukaj svoje... da nisi osamljen.		
151.	Veliko jih iz tega varovanega bloka hodi tja na kosilo v dom.	Storitve Doma ob Savinji	Dom ob Savinji Celje
152.	Mi smo vedno povabljeni, da se pridružimo, ko so kakšne prireditve, koncerti in gremo tja.		
153.	ko pa ne bom več zmogla pa lahko prosim za pomoč, lahko mi sčistijo, lahko mi prinesejo hrano...	Pomen Doma ob Savinji	
154.	že imam kar precej poznanih v domu...		
155.	Rdeči gumb, kar ni v redu, zaradi tega, ker prej je bilo preko doma, zdaj je pa preko Ljubljane doktor 24. In sedaj imamo negativne izkušnje. Mi pa vsak mesec plačujemo ta rdeči gumb. Deset let sem že tukaj in sem imela zelo bolanega moža. Pa sem vedno poklicala 112, ko so tukaj blizu in so takoj prišli. prišli. In js niti ni poskušam, ker sem slišala za te slabe izkušnje pa tudi zdravniki so rekli, da je brez veze, da imamo to, ker so takoj zraven in je bolje da kar 112 pokličem in so takoj tu.	Pripomočki	Pomanjkljivost
156.	Ko bo tako daleč, ne bom šla k nobenemu sinu, ampak tukaj v dom.	Načrt za	Prihodnost

	Hvala bogu da bom dobila, ker ta dom slovi po tem, da je zelo, zelo v redu in tudi nekaj ljudi je šlo iz teh varovanih stanovanj, ko so onemogli.	prihodnost	
157.	Sedaj bom stara 80 let drug mesec in ko ne bom mogla več za sebe skrbet, imam tu blizu, sem vesela ker že poznam, tudi vidim kako lepo je, če pogledate to jedilnico in kofetarnico, posebej pa sobo ko je cel blok obnovljen, pohištvo je, užitek in ne moreš imet lepše na starost.		
158.	Že imam kar precej poznanih v domu in ne bo nobenih problemov, ko bom mogla it.	Poznanstva v domu	

Tabela 11: Kodiranje oskrbovana stanovanja – 5. intervju

Ženska, 95 let (5. intervju)			
Zap. št.	izjava	koda	kategorija
159.	Ja jaz sem imela 100m ² stanovanja	Stanovanjske težave	Razlogi
160.	Mož je umrl in sem sama ostala v takšnem stanovanju	Družinske spremembe	
161.	3 leta za možem je umrl še pa starejši sin. Nato pa sem začela razmišljat za dom.		
162.	Sem imela izvide, da bi morala stanovanje zamenjati zaradi stopnic, ker mi tudi zaklopka ni dobro delala in so me tudi pripravljali na operacijo.	Arhitektonske ovire	
		Zdravstvene spremembe	
163.	Potem sem pa šla jaz v dom k Sestri Karmen in še ena socialna delavka je bila, da bi rabila sobo počasi, hkrati pa sem povedala, da me skrbi, kako se bom jaz iz take hiše navadila življenja v eni sobi, kako bo to vplivalo na mene.	Prva informacija	informacije
164.	Potem pa pravi sestra Karmen, kaj ko bi pa vi za apartma zaprosila. Pa sem vprašala kje, pa mi je povedala, da je tukaj zidano že do 3. nadstropja in mi je dalo to za mislit in sem dala vlogo za tole stanovanje.		
165.	To se še takrat menda ni vedelo, kako bo izgledalo. Mi se nismo o tem pogovarjali. Rekla je samo, da če me zanima, naj naredim vlogo in sem jo tudi naredila.	Seznanjenost pred selitvijo	
166.	Lokacija je enkratna, to je pa res tak lepo, to vsi pravijo. Do bolnice še pridem, tako da tisto pa poznam in je fajn da je blizu.	Lokacija stanovanj	
167.	Dvigalo vsekakor. Dvigalo mi je največja pomoč.	dvigalo	
168.	Banje ni, je kr tuš	Opremljenost stanovanja	
169.	V kopalnici so držala, pa jih ne uporabljam		
170.	Ja balkon, meni največ pomeni balkon in grem rajši na balkon sedeti kot dol za Savinjo.	balkon	
171.	Ja seveda, to (shrambo) uporabljam in imam vse mogoče notri zloženo... mam zemljo za rože, da je nimam tu na balkonu in vse ostalo, kar ne rabim kar naprej. In to da je v istem nadstropju je super, da ni treba hoditi v klet.	Shramba (klet)	Ugodnosti stanovanj
172.	Tako da domofon ima svoje prednosti, da lahko zbiram kdo bo prišel notri.	domofon	
173.	Jaz sem bila ena prvih, ko sem imela avto, ko smo se selili. Tam ko sem avto takrat postavila, tam je ostalo moje mesto, ni nihče tja parkiral, tako da je izgledalo, kot da sem si ga zakupila s stanovanjem čeprav si ga nisem, pa smo vsi nekako obdržali tisto postavitev, ki smo si jo takrat izbrali. In nisem nikoli imela problemov. To je fajn, da imamo svoje parkirišče.	parkirišče	
174.	Moji obiski vedo vsi, da morajo parkirati na spodnji strani parkirišča, da zgoraj ne smejo, ker tam je od stanovalcev, spodnja stran je pa za obiske. In to vsi vedo.		
175.	Ampak je fajn da je soba za sestanke v isti stavbi, da ni treba kam ven hodit, ker tisto bi jih potem še manj prišlo, ker že tukaj ne prihajamo vsi. Več je takih kot sem jaz.	Skupni prostor	
176.	Zraven pa imamo še omarico za čevlje, ko je tudi posebej. Tisto sicer manj uporabljam, ker nimam toliko čevljev, ampak uporabiš pa za menjavo zimskih in letnih čevljev, pa še kej druga zraven postavim.	Dodatna omara	Pomen prilagojenih stanovanj
177.	bergle imam šele od velike noči.	bergle	
178.	Imam slušne aparate	Slušni aparat	
179.	Ja ena gospa je (v bloku), no ne morem reči, da se ne vem koliko druživa, pride pa na kavico.	Socialna mreža	
180.	(sosed) pa vsak dan vpraša, če rabim kaj iz trgovine, ko hodi okrog, pa tudi zdravila mi običajno ona prinese, po recepte hodi, ker je veliko pri zdravniku in še za mene vzame.		
181.	Tako rešujem težave, ko se mi zdi, da imam porezane noge, ko nimam več avta. Olajša mi sigurno vse.		
182.	Gospa iz bloka vsak dan vpraša, če rabim kaj iz trgovine, ko hodi	Neformalna	Podpora

	okrog, pa tudi zdravila mi običajno ona prinese, po recepte hodi, ker je veliko pri zdravniku in še za mene vzame.	oblika pomoči	
183.	Nečak mi smeti odnese, pa posesa, pa tak si pomagam		
184.	Ni mi pa v pomoč tisti rdeči gumb, ko ga mam. Tisto pa ni nič drugega, kot da me vsak mesec pokličejo, pa preverijo če deluje, plačujemo pa non-stop.		
185.	Jaz sem ga v 11 letih enkrat rabila ko me je zagrabil išijast, da se nisem mogla premaknit. In sem takrat poklicala, prvič je zelo dolgo trajalo, da so se javili, potem preden so se zvezal s celjskim zdravnikom, potem so mene zvezal z zdravnikom, potem ta ni hotel prit, je reku, da mi bo kr recept napisal, in da če mam koga, da ga naj pošljem po njega in je bila ravno ena gospa pri meni in je rekla, da bo kr ona šla in je rekel, da naj kar pride.	pripomočki	Pomanjkljivosti
186.	je veliko hitreje, če jaz tule direktno pokličem 112 in so takoj tukaj. Zakaj bi moralo to preko Ljubljane it, če imamo tlele pred nosom rešilca.		
187.	Tale štedilnik me zelo moti, imam eno ploščo že dve leti, ko dela kratek stik. Ampak je ne uporabljam, imam tri druge, pa tiste uporabljam, ker se mi zdi trapast, da morem desetkrat reči, da naj pride eden, da mi to popravi.	Organizacija	
188.	Glej tamle je ruleta, visi, ker se je utrgalo, sicer še nisem nobenemu rekla, ker vem, da se je eni gospe že to zgodilo, pa je povedala in so rekli, da je pa to njen strošek in da mora dat to sama popraviti na svoje stroške.		
189.	Sin bi rad da ostanem tukaj na vsak način. Pravi, da bomo že uredili, da bom lahko tukaj. Jaz pa, če ne bi mogla več, bi šla v dom.	Načrt za prihodnost	Prihodnost

Tabela 12: Kodiranje oskrbovana stanovanja – 6. intervju

Ženska, 90 let (6. Intervju)			
Zap. št.	Izjava	Koda	Kategorija
190.	Postala sem vdova	Družinske spremembe	Razlogi
191.	Imeli smo precej veliko stanovanje, 4-sobno in seveda preveliko.	Stanovanjske težave	
192.	Tam v starem stanovanju, prvo nadstropje je bilo naše v tisti hiši in so bile stopnice, zato sem tudi šla stran.	Arhitektonske ovire	
193.	Sem v časopisu prebrala, da bodo zidali varovana stanovanja in sem takoj poklicala Nepremičnine.	Prva informacija	informacije
194.	Pisalo je v Delu da se bo zidalo, druga pa se ne spomnim več, da bi bilo še kaj omenjeno.	Seznanjenost pred selitvijo	
195.	Smo mogli napisati kaj želimo in sem napisala, da če bo ostalo kakšno nezasedeno večje stanovanje, bi mela večjega.	Želje in vpliv	
196.	V eno stran v mesto grem s taksijem, nazaj grem pa peš. Drugače pa grem tule za Savinjo. Lokacija je enkratna, take ni v Celju.	Lokacija stanovanj	Ugodnosti stanovanj
197.	Tole, da je park pa gozd vi za vi. Pa trgovino imamo tamle dol.		
198.	Dvigalo je tudi pomembno. Jaz zaradi srca ne morem po stopnicah.	dvigalo	
199.	Prostori so fajn, so ravno prav veliki za mene.	velikost	
200.	Najrajši grem popoldan in berem na balkonu.	balkon	
201.	(shramba) polna je navlake. Krompir pa jabolka mam tam, drugače imam pa omare za obleke, pa deke za pokrit... Je uporabna, pa bi lahko bila še večja. To je fajn, da je v istem nadstropju. Po stopnicah tako ne bi mogla it, brez dvigala ne bi šlo sploh.	Shramba (klet)	
202.	(domofon) tamle mam telefon pa ekran pa vidim kdo je pa lahko vprašam kdo je. Tukaj, ko spodaj pozvoní, se tukaj prižge lučka in vidim na ekranu kdo je, pa mi poveste in vas lahko spustim notr. Če pa ne želiš pa pač ne odpreš.	domofon	
203.	Ja skupni prostor je fajn. Priidejo lastniki in se zberemo dol in se pogovorimo, če so kakšni problemi.	Skupni prostor	
204.	Ta rdeči gumb. Enkrat sem ga uporabila, pa sem bila zelo zadovoljna. Sem imela srčni napad, to so tako hitro prišli, tako da vsaka čast. Za mene je gumb in domofon največ.	Rdeči gumb	Pripomočki za življenje
205.	Za zdaj občutek varnosti je. Ker je vse tako zavarovano, vse zaklepamo, spodaj vhod, pa pogledajte tale vrata (vhodna) imajo 3 vtiče, kar pogledajte kako je to zavarovano. Celó 6 jih je. To so ta protivlomna vrata. Tako da smo zelo zaščiteni.	varnosti	Pomen prilagojenih stanovanj
206.	Vsi se pozdravljamo in si rečemo kakšno prijazno besedo.		
207.	Tule imam sosedo, kadar je kaj dobrega greva po kosilo in ga prineseva domov in imava obe eno kosilo. Vsak dan ob 15. uri ji pozvonim, da pride in špilama karte. Zelo, se veselim tega	Socialna mreža	
208.	Tako vsaj govorim, drugače sem pa cel dan sama pa tiho, pa bi še pozabila govorit. Tako pa si poveva, kaj je kaj novega v hiši.		
209.	Ja včasih nas povabijo. Zelo so prijazni,		Dom ob Savinji Celje
210.	Tule imam sosedo, kadar je kaj dobrega greva po kosilo in ga prineseva domov in imava obe eno kosilo.	Storitve Doma ob Savinji	

211.	Soseda ima prijateljico tam in gresta v kavarno jaz pa ne.		
212.	Zadnjič sem nekaj klicala, ko sem nekaj rabila Pa sem šla tja v center za pomoč na domu, neki je bilo pa sem šla k Simoni pa mi je pomagala urediti. Veliko mi pomeni, da smo vezani z domom. Lahko pokličeš, če je kaj takega, pa uredijo...	Pomen Doma ob Savinji	
213.	Mam eno kolegico iz Loč in vsak teden pride k meni in mi na veliko očisti, ker rabi denar. Prišla je mlada v Celje in je stanovala pri nas in je skoraj kot družinski član.	Neformalna oblika pomoči	Podpora
214.	Mam že prošnjo tam. Tak da s tem računam, čeprav zelo žalostno, če bo treba v dom it, če ne bi bila sama v sobi, ker sem navajena biti sama.	Načrt za prihodnost	Prihodnost

Tabela 13: Združevanje pojmov v kategorije (oskrbovana stanovanja)

	1. RAZLOGI ZA SELITEV
1.	Lesena hiša v kateri sem živela prej 57 let, je bila last podjetja Ingrad in je bila predvidena za rušenje.
2.	Tam sem imela trdo kurjavo in to je bilo treba not prineset, pepel potem ven nesit preko verande in 6 stopnic...
3.	Mož je umrl, sin se je poročil in ostala sem sama.
4.	Imela sem oba kolka operirana
41.	Bolezen mojega moža. Zato, ker sem videla, kaj je starejši človek, če si ne more nič pomagat, kaj rabi, kakšno oskrbo rabi. Čisto nič ni mogel naredit.
42.	Rekla sem, da kamor bom šla, bom šla na sigurno.
43.	Imela sem ogromno stanovanje 107m ² 3,9m višina in sem se bala, da jaz to delat ne bom mogla sama.
78.	Stanovala sem v hiši, kjer so bile vse povsod stopnice.
79.	Možu so pa začele odpovedovati noge.
80.	Jaz sem imela doma kopalnico z banjo in v banjo spraviti moža je še šlo, ven pa...
81.	Mi smo imeli velik vrt, veliko je bilo za kositi... jaz sama tega ne bi zmogla več.
124.	Kasneje sva postala par, ker sva bila oba vdovca in ni šel nobeden k drugemu, ker lahko komu kaj pride, ko sva bila oba že starejša, oba sva že imela odrasle otroke in sva potem se odločila, da se skupaj preseliva sem.
159.	Ja jaz sem imela 100m ² stanovanja
160.	Mož je umrl in sem sama ostala v takšnem stanovanju
161.	3 leta za možem je umrl še pa starejši sin. Nato pa sem začela razmišljati za dom.
162.	Sem imela izvide, da bi morala stanovanje zamenjati zaradi stopnic, ker mi tudi zaklopka ni dobro delala in so me tudi pripravljali na operacijo.
190.	Postala sem vdova
191.	Imeli smo precej veliko stanovanje, 4-sobno in seveda preveliko.
192.	Tam v starem stanovanju, prvo nadstropje je bilo naše v tisti hiši in so bile stopnice, zato sem tudi šla stran.
	2. INFORMACIJE
	a) Prva informacija
5.	Prebrala sem v domskem časopisu, da se bodo ta stanovanja gradila.
6.	Kličem v dom, kjer je bila socialna delavka, ki me je poznala in je rekla, naj dam takoj prošnjo.
44.	Znanec od moža mi je dal prvo informacijo o tem celjskem domu, da je v redu in prinesel, vse tisto kar rabim za izpolnit od zdravnika, pa plače pa vse. Pa sem izpolnila.
45.	Pa govoriva s tisto (socialno delavko) pa reče veste čakaj je treba pa zelo dolgo pri nas, ker imamo strašno velik že jih v naprej pisanih. Je pa rekla, ampak tole, ko se pa zdaj gradi, tu bi pa bilo za vas, ko lahko še sama delate.
82.	Ja jaz sem to po radiu slišala, na Radio Celje so mel to.
83.	Sem se takoj pozanimala na Nepremičnine, pa so govorili, da se bo kupilo, pa sem pa tja. In je on rekel kr prošnjo dajte pa vas bomo potem obveščali.
84.	Pa sem dala prošnjo, hodila na sestanke in čakala, če bom dobila.
125.	Mož je bil takrat profesor na VEKŠ-u (višja ekonomska-poslovna fakulteta) v Mariboru in je poznal in spremljal in kje je izvedel niti ne vem, ampak je izvedel in je šel že načrte gledat kje bo in kako bo, razporeditev, tako da ko se je gradil blok sva hodila na sprehode in sva vse faze videla, je tudi slikal. In je točno rekel katero stanovanje bi želela.
163.	Potem sem pa šla jaz v dom k Sestri Karmen in še ena socialna delavka je bila, da bi rabila sobo počasi, hkrati pa sem povedala, da me skrbi, kako se bom jaz iz take hiše navadila življenja v eni sobi, kako bo to vplivalo na mene.
164.	Potem pa pravi sestra Karmen, kaj ko bi pa vi za apartma zaprosila. Pa sem vprašala kje, pa mi je povedala, da je tukaj zidano že do 3. nadstropja in mi je dalo to za mislit in sem dala vlogo za tole stanovanje.
193.	Sem v časopisu prebrala, da bodo zidali varovana stanovanja in sem takoj poklicala Nepremičnine.
	b) Seznanjenost pred selitvijo
7.	Prej nisem imela pojma kakšna bodo ta stanovanja, ampak takrat preden smo dobili ključke, so nas povabili na ogled.
46.	In sploh nisem imela pojma za varovana stanovanja, kaj je to. Tudi ona ni nič povedala, samo to, da bi to bilo nekaj za mene. Pa tudi nisem nič spraševala.
47.	Povedala mi je, da bo dvigalo.
48.	Sem dobila tisto vabilo za ogled, da naj pridem pogledat, kakšno stanovanje bo
165.	To se še takrat menda ni vedelo, kako bo izgledalo. Mi se nismo o tem pogovarjali. Rekla je samo, da če me zanima, naj naredim vlogo in sem jo tudi naredila.
194.	Pisalo je v Delu da se bo zidalo, druga pa se ne spomnim več, da bi bilo še kaj omenjeno.
	c) Želje in vpliv
8.	In točno tisto kar sva napisala, če bi prišla sem, da bi dobila tole 4. nadstropje, garsonjero.
49.	Sem rekla že takoj, da v pritličje pa v prvo nadstropje ne grem. Ker me je spodi strah.
195.	Smo mogli napisati kaj želimo in sem napisala, da če bo ostalo kakšno nezasedeno večje stanovanje, bi mela večjega.

	3. UGODNOSTI OSKRBOVANIH STANOVANJ
	a) Lokacija oskrbovanih stanovanj
9.	Tukaj so najboljši pogoji za mene. Trgovina blizu, zdravnik blizu, otroci blizu in Dom ob Savinji Celje je blizu...
85.	Pa meni je tudi lokacija všeč. Morate vedeti da je fajn lokacija. Zdravstveni dom blizu, bolnica blizu, tržnica je blizu, knjižnica, jaz veliko hodim v knjižnico, ko rada berem. To mam vse pri roki, če tudi ne morem več veliko hoditi, ampak tja še pa lahko grem.
126.	Tukaj je lepa lokacija, vse imam blizu, če recimo ne bi mogla več si skuhat, za enkrat še sama kuham, lahko grem tja (v dom).
127.	Lokacija je čudovita dokler lahko hodiš, ko ne moreš več, lahko z vozičkom, park je, Savinja je, krasno je da si bolje ne moreš več želeti.
128.	Še vsak dan greva s kolegico na Miklavški hrib, ena ura gor in dol, potem pa grem popolne vsak dan še do levškega mosta.
129.	Za moje zdajšnje življenje ima največji vpliv to, da je vse blizu, tržnica, zdravnik, bolnica, knjižnica, zdravstveni dom, sprehodi po parku... skratka lokacija.
166.	Lokacija je enkratna, to je pa res tak lepo, to vsi pravijo. Do bolnice še pridem, tako da tisto pa poznam in je fajn da je blizu.
196.	V eno stran v mesto grem s taksijem, nazaj grem pa peš. Drugače pa grem tule za Savinjo. Lokacija je enkratna, take ni v Celju.
197.	Tole, da je park pa gozd vi za vi. Pa trgovino imamo tamle dol.
	b) dvigalo
10.	Dvigala imamo.
86.	Prvič tukaj je dvigalo. Sej mene že tudi noge bolijo pa gledam, vsi že imajo tiste hojice, da lahko hodijo. Pa greš s tisto hojico v lift pa si dolih, pa lahko še vedno greš ven. Po stopnicah pa ne moreš hoditi.
130.	Tukaj je krasen lift, ko je bil mož bogi in ga je bilo treba peljat v bolnico ni bilo težav. Tudi tisto posteljo (bolniško), ko se dvigne ni bilo nobenega problema spraviti v dvigalo, ko je dovolj veliko
167.	Dvigalo vsekakor. Dvigalo mi je največja pomoč.
198.	Dvigalo je tudi pomembno. Jaz zaradi srca ne morem po stopnicah.
	c) Velikost stanovanja in prostorska ureditev
11.	Imamo velik hodnik, tudi po hodniku lahko hodim s hojico.
50.	Pa bi lahko s hojico, če bi bilo potrebno hodili po stanovanju? Ja seveda, saj je veliko prostora in široko je. Ni problema.
51.	Kadar je pa zunaj slabo vreme in ne morem ven, pa hodim tule okrog (pregradna stena med hodnikom in kuhinjo, prehodna okoli) in se fajn sprehodim.
87.	Stanovanje je lično in primerno za starejše. Pa lušno je ko je majhno, da ni toliko za čistiti.
131.	In da je dovolj veliko za dva človeka.
199.	Prostori so fajn, so ravno prav veliki za mene.
	d) Opremljenost stanovanja
12.	Pri tuš kabini je tako, da je tukaj prag, pol pa ne moreš notri, zato imam samo zaveso.
13.	Nizko so stikala, ker če si na vozičku, da dosežeš šalter.
14.	Dolgo sem kr stala, ko sem se tuširala. Tam mam za držat (držala).
52.	Pa klimatsko napravo. Me je brat opozoril, da težko diham in da bo poleti toplo tukaj gor.
53.	Mislila sem dati kabino, pa mi je brat odsvetoval, tako da imam samo zaveso, to je lažje umakniti, če do česa pride.
88.	V kopalnici imam tuš kabino, ker doma sva se tak matrala, ko sem mela banjo.
132.	Kopalnica je brez kabine, da sem ga (moža) lahko pripeljala čisto do držal, da se je potem prijel. Prilagojeno je. Če bi bila tuš kabina, z vozičkom ne bi mogla notri.
133.	Tam so držala, da se je lahko prijel, dokler je še lahko, da sem ga lahko stuširala.
168.	Banje ni, je kr tuš
169.	V kopalnici so držala, pa jih ne uporabljam
	e) Balkon
15.	Zdaj ko nimam zaves, mi tale balkon stanovanje poveča.
54.	Ko ni sonca, zjutraj ali pa proti večeru posedim zunaj na terasi in običajno berem pa križanke rešujem.
89.	Mamo pa luškane balkončke.
134.	Iz balkona se vidi Stari grad in Savinja.
170.	Ja balkon, meni največ pomeni balkon in grem rajši na balkon sedeti kot dol za Savinjo.
200.	Najrajši grem popoldan in berem na balkonu.
	f) Klet ali shramba
16.	Vsako stanovanje ima na hodniku tako kot eno klet.
55.	Rumpl kamra. Bi radi pogledal, kaj vse je notri? Seveda jo uporabljam. Je v mojem nadstropju.
90.	Bolj kot nekakšna shramba. Jezus tam notri mam jaz... od sesalca, zimsko garderobo, kar ne rabim vse tja not nosim namesto da bi stran dala.
135.	Shramba je super, ker v starih blokih je to vedno v kleti, tukaj pa imam vse tukaj, sesalec, pa marmelade kuhane, pa haubo za navijanje mam tam, kot smo rekli včasih, rumpl kamra in je priročno in pride prav, ker je v nadstropju.
171.	Ja seveda, to (shrambo) uporabljam in imam vse mogoče notri zloženo... mam zemljo za rože, da je nimam tu na balkonu in vse ostalo, kar ne rabim kar naprej. In to da je v istem nadstropju je super, da ni treba hoditi v klet.
201.	(shramba) polna je navlake. Krompir pa jabolka mam tam, drugače imam pa omare za obleke, pa deke za pokrit... Je uporabna, pa bi lahko bila še večja. To je fajn, da je v istem nadstropju. Po stopnicah tako ne bi mogla it, brez dvigala ne bi šlo sploh.
	g) Domofon

91.	Je pa fajn, ko si brez skrbi, ko si zaklenjen in imaš domofon, da te lahko pokličejo, spodi pozvoni, pa odpreš. Se nekaj bolj varno počutiš, te ni strah.
136.	Domofon je zelo v redu in še tisto bunkico so dali varovalno, da od zunaj ne moreš notri brez ključa. Še tako kdo zdrkne s kom v stavbo, pa ponujajo kakšne stvari.
172.	Tako da domofon ima svoje prednosti, da lahko zbiram kdo bo prišel notri.
202.	(domofon) tamle mam telefon pa ekran pa vidim kdo je pa lahko vprašam kdo je. Tukaj, ko spodaj pozvoni, se tukaj prižge lučka in vidim na ekranu kdo je, pa mi poveste in vas lahko spustim notr. Če pa ne želiš pa pač ne odpreš.
	h) Parkirišče
17.	Parkplac imamo, vsako stanovanje ima svoj parkplac.
137.	Imamo tudi daljince za odpiranje rampe na parkirišču in en daljinec sem dala sinu pa tudi en ključ, da lahko pride notri.
138.	Recimo pride snaha ali drug sin, ki nima daljinca, pa me pokličejo in lahko odprem zapornico. Lahko kr iz nadstropja odprem. In ker vsi nimamo več avta, imamo naše domače avte na eni strani, na drugi strani je prostor za obiske.
139.	Vedno imam prostor, ker v večini tako vsi vemo, kje ima kdo svoj parkirni prostor, ker nas je menda samo 6 stanovalcev, ki še imamo avto. Tako da to je velika ugodnost, da imamo svoj parkirni prostor in da ne more vsak notri, da lahko gre samo, če mu kdo odpre.
173.	Jaz sem bila ena prvih, ko sem imela avto, ko smo se selili. Tam ko sem avto takrat postavila, tam je ostalo moje mesto, ni nihče tja parkiral, tako da je izgledalo, kot da sem si ga zakupila s stanovanjem čeprav si ga nisem, pa smo vsi nekako obdržali tisto postavitve, ki smo si jo takrat izbrali. In nisem nikoli imela problemov. To je fajn, da imamo svoje parkirišče.
	i) Skupni prostor
175.	Ampak je fajn da je soba za sestanke v isti stavbi, da ni treba kam ven hodit, ker tisto bi jih potem še manj prišlo, ker že tukaj ne prihajamo vsi. Več je takih kot sem jaz.
203.	Ja skupni prostor je fajn. Pridejo lastniki in se zberemo dol in se pogovorimo, če so kakšni problemi.
	j) Dodatna omara
92.	Mamo pa še tukaj (na hodniku pred vrati v steni) ene take omarice, ko mam pa notri dežnike, pa čevlje, pa za rože. So take poličke notri. Sicer nimam veliko notri, ampak včasih pa dam notri kakšne čevlje ali pa kaj
140.	Pa imamo tudi omaro za čevlje na hodniku, da daš notri zimske čevlje ali poletne. Vse je pod ključem in lahko prestavljam, da imam pri sebi v stanovanju samo tekoče, druge imam pa shranjene v omari.
176.	Zraven pa imamo še omarico za čevlje, ko je tudi posebej. Tisto sicer manj uporabljam, ker nimam toliko čevljev, ampak uporabiš pa za menjavo zimskih in letnih čevljev, pa še kej druga zraven postavim.
	k) Bližina Doma ob Savinji
56.	Ja bližina doma, to je glavno. Zato ker vem dobro, da če bom šla jaz tja k vam (dom) kej prosit, bom dobila.
141.	pod streho se greš na kosilo, nisi moker, če dežuje in po zimi
	4. PRIPOMOČKI ZA ŽIVLJENJE
18.	No mamo tudi en telefon rdeči gumb, doktor 24. Poglejte, kak pride. Mož na vozičku, ona tudi invalidna, ga je peljala na stranišče in tam je padu z vozička. Ona ga je pobirala, padla. On si je zlomil kolk, ona pa roko. In je kr pozvonila. V 20 minutah so bili tukaj.
19.	Tole imaš okoli vrata in pol tole pritisneš.
20.	Ponoči ga imam tukaj (na nočni omarici), če mi pride slabo, kr pritisnem.
21.	Imamo tudi v kopalnici vrstico, da pokličeš, ampak tista vrstica se je pri meni sama sprožila, potem so prišli to odklopit in je rekel, da lahko imam gumb pod tušem. In sedaj ga imam pod tušem.
22.	Pa tam je tudi gumb (na telefonu). Vedno ga vzamem, ko grem na sprehod. Imam tole (žakeljček) in dam noter ključ in telefon.
57.	Poleg tega, rdeč gumb mam.
58.	Letos sem ga uporabila že dvakrat
59.	Jaz se nisem še oblekla ne, ko je bil zdravnik že tukaj pa rešilec spodi.
60.	Sem klicala brata, da mu povem, da sem v Topoljščici, pa mi pove, da že ve. Pravi z rdečega gumba so me klical in to nekajkrat, ker me ni bilo doma in so povedal, da si tu in me bodo obveščali, kaj je.
93.	Tukaj smo potem dobil ta rdeči gumb.
94.	In ko je bil moj mož bolan, sem ga zelo veliko uporabljala.
95.	Tukaj pa pokličem, kr stisnem gumb hitro, pa poveš kaj je pa ti oni povejo, kaj lahko naredim ali pa pridejo pomagat, pa mi ni treba skrbet, kje bom koga dobila, da mi bo pomagal.
96.	Tudi danes, ko pomislim, če se kaj zgodi, ko sem sama, bom pritisnila na gumb.
97.	In majo potem ključ, Sintal pa dom, da lahko notri pridejo.
98.	Moj mož je recimo iz ene posle na drugo spal, je tak notri padel (med postelje) in veste kak je takega človeka, nepokretnega, ven dobit.
204.	Ta rdeči gumb. Enkrat sem ga uporabila, pa sem bila zelo zadovoljna. Sem imela srčni napad, to so tako hitro prišli, tako da vsaka čast. Za mene je gumb in domofon največ.
23.	S snaho sva tole hojico kupili. Je res tako močna, da se lahko usedem, pa tudi če kaj nesem je tam košarica, da lahko dam notri. Še smeti zdaj vozim s tem.
61.	Imam hojico. Za ven v mesto
62.	Imam tudi palico, ampak je ne rabim.
99.	Tu sem si pa dobila voziček, pa sva hodila vsak dan lepo po kosilu na sprehod.
142.	Sem moža z vozičkom vozila v kopalnico in na balkon pa v spalnico in to je vse brez pragov.
177.	bergle imam šele od velike noči.
24.	Zdaj mam pa stol in sedim, ko se tuširam.
63.	Pa stol imam za tuširat

64.	Tudi posteljo mam tako, da lahko dvignem ležišče in pridem okoli postelje na obe strani.
100.	Dobila sem potem tudi posteljo tisto bolniško, sem jo kupila, da smo si še s tistim pomagal, ker na navadni postelji si sploh nisem upala, da mi ne bi dol padel.
143.	Najela sem tudi tisto posteljo (bolniško), ko se dvigne
178.	Imam slušne aparate
5. POMEN PRILAGOJENIH STANOVANJ	
a) Nadomestilo za dom	
101.	Ga nisem dala v dom, ker sem sem prišla tudi zaradi tega, ker ga nisem želela dat v dom. Jaz sem zmeri rekla, dokler se bo dal bom skrbela za njega.
102.	Marsikdo bi mogel že v dom it, pa so tukaj oskrbovana stanovanja, pa ni potrebno it še v dom.
144.	To je bila sreča v nesreči, da sva bila tukaj, ko je zbolel in ko je bil na vozičku, da je lahko bil na zraku, na balkonu, na wc in je res prilagojeno. Jaz sedaj, ko sem sama, bi verjetno mogla it takoj tja (v dom), on pa je lahko bil do zadnjega doma.
b) Občutek varnosti	
103.	»Js bi bila sama v hiši, sej me ni strah sam po svoje si pa vseeno misliš, kaj pa če... Sama ženska... Tukaj me pa ni nikoli, da bi me bilo strah. Si mislim, tako je zaprto okoli in okoli pa še hitro lahko pozvoniš, če bi kdo prišel pa se bolj varno počutim, kot če bi bila čisto sama nekje.
145.	Tako, da to je res vse zelo varovano, da ne more vsak notri priti in seveda daje to dodaten občutek varnosti, da ne more vsak notri priti.
205.	Za zdaj občutek varnosti je. Ker je vse tako zavarovano, vse zaklepamo, spodaj vhod, pa pogledajte tale vrata (vhodna) imajo 3 vtiče, kar pogledajte kako je to zavarovano. Celo 6 jih je. To so ta protivlomna vrata. Tako da smo zelo zaščiteni.
c) Socialna mreža	
65.	S sosedo si izmenjujete časopis.
66.	Zdaj, ko je bilo takšno vreme in sem bila tudi nekaj bolna, ni bilo dneva, da bi šla soseda ven, ne da bi me prej poklicala, če kaj rabim in tudi drugače je ponudila pomoč, če bi kaj potrebovala.
67.	koliko pomeni, če je nekdo pozoren in prijazen do vas.
68.	Ampak če imaš pa koga takle blizu je pa tudi veliko vredno.
104.	Pa tudi tukaj s sosedi, veš da so tukaj. Ker če greš v mesto, nikogar ne poznaš, tukaj pa se vsaj s sosedi pozdravimo.
105.	Vsi pravzaprav, celo naše nadstropje smo zelo družabni in smo zmeri skupi, dobro se razumemo in sem vesela, da mam take sosede.
106.	Jaz imam eno gospo, jaz sem že velik njej pomagala, ona tudi meni. Je že ene dvakrat skupi padla, pa me je hčerka klicala, da sem šla k njej, mam ključke, da lahko grem k njej in sem pri njej počakala, da je prišla hčerka pa sem ji pomagala.
107.	Mislim, da tud če bi kaj, čeprav ne vem, ko so vse še bol bolne ko jaz, da bi lahko mi pomagale, ne vem... Če druga ne, lahko katera pokliče pomoč.
108.	Tudi kakšno injekcijo sem šla pomagat dat, takšne ko bi si naj sami dajal, pa sem pomagala.
146.	Tukaj se s prijateljicami dogovorimo in vidimo tako rekoč vsak dan. Zelo aktivno je, tam v hiši pa bi bila osamljena, ker ne bi mogla imeti toliko obiskov, tukaj pa se skozi nekaj dogaja, ali grem jaz kam ali kdo pride ali pa gremo ven, da nas postrežejo na kavico, pa srečamo zunaj koga poznanega.
147.	S sosedi se poznamo, se pozdravljamo. Z enimi tremi smo si malo bolj...
148.	Z eno sosedo hodiva skupaj na Miklavški hrib, na kavice hodimo ena k drugi, pa na kosilo se včasih povabimo druga drugo, ko katera kuha, pa skuha malo več, pa povabimo.
149.	Imamo tukaj iz bolnice jedilnik in ko so kakšni štruklji na jedilniku, ali kaj kar imamo rade, pa gremo skupaj v bolnico jest. Se zmenimo in gremo tja.
150.	Tako da nisi osamljen, imam krog prijateljic. Moja sinova sta precej zasedena in ne moreta tako pogosto priti in imam tukaj svoje... da nisi osamljen.
179.	Ja ena gospa je (v bloku), no ne morem reči, da se ne vem koliko druživa, pride pa na kavico.
180.	(soseda) pa vsak dan vpraša, če rabim kaj iz trgovine, ko hodi okrog, pa tudi zdravila mi običajno ona prinese, po recepte hodi, ker je veliko pri zdravniku in še za mene vzame.
181.	Tako rešujem težave, ko se mi zdi, da imam porezane noge, ko nimam več avta. Olajša mi sigurno vse.
206.	Vsi se pozdravljamo in si rečemo kakšno prijazno besedo.
207.	Tule imam sosedo, kadar je kaj dobrega greva po kosilo in ga prineseva domov in imava obe eno kosilo. Vsak dan ob 15. uri ji pozvonim, da pride in špilama karte. Zelo, se veselim tega
208.	Tako vsaj govorim, drugače sem pa cel dan sama pa tiho, pa bi še pozabila govoriti. Tako pa si poveva, kaj je kaj novega v hiši.
6. DOM OB SAVINJI CELJE	
a) Storitve Doma ob Savinji	
25.	koliko to pomeni, da grem kar po hodniku tja, vse usluge nam nudijo, frizerja, lahko telovadimo, imamo kavarnico, imamo kapelico, imamo maše, vse...
26.	če se slabo počutim, lahko grem v dom na kosilo ali pa mi sem prinesejo
27.	Vedno nas povabijo na vsak koncert, na vsako prireditev, kadar je na vrtu srečanje ob sladoledu, pa tetka jesen, vedno nas povabijo.
28.	Tam zunaj imajo zdaj fajne za telovadit (fitnes na prostem). Tole je za roke, ko gre gor in dol. Potem so stopnice, za gor in dol in vmes da ravnatežje loviš, pa žogico še imajo in kegljišče.
29.	se mi ne ljubi preoblačiti, da bi šla tam v park, pa grem kar na to dvorišče (domski park).
30.	potem tam srečam katero, pa se mal pogovorimo na sončku... pa se malo potolažimo, ali pa kar koli. In hitreje mine čas.
69.	Na kosilo hodim tja.
70.	Drugače imam pomoč iz doma, pridejo tiste, iz centra za pomoč na domu, mi pomaga čistiti.
109.	Sem se velik tud na dom oprla, pravzaprav sem celo mela dnevni center dopoldan.
110.	ker je bil mož zelo bolan, sem hodila po kosilo. In to je velik plus, ker mamo tukaj dom. Sej veste grem kr čez hodnik in

	sem takrat si tudi s tem pomagala, da sem tudi po kosilo šla.
111.	Na koncu sem tudi imela pomoč iz doma zjutraj pa zvečer, da smo ga previjal, ker sama nisem mogla.
112.	Mi mam tak lepi kontakt z njimi. Oni nas zelo veliko vabijo na vse svoje obletnice, zabave, pa to...
151.	Veliko jih iz tega varovanega bloka hodi tja na kosilo v dom.
152.	Mi smo vedno povabljeni, da se pridružimo, ko so kakšne prireditve, koncerti in gremo tja.
209.	Ja včasih nas povabijo. Zelo so prijazni,
210.	Tule imam sosedo, kadar je kaj dobrega greva po kosilo in ga prineseva domov in imava obe eno kosilo.
211.	Soseda ima prijateljico tam in gresta v kavarno jaz pa ne.
	b) Pomen Doma ob Savinji
31.	Imam en občutek sigurnosti, če pride nemoč...
32.	Vsake praznike božič, Miklavž, velika noč, pust, dan žena... nas obdarujejo.
33.	Dom nam daje neko življenje...
34.	Jaz se doma nič ne bojim, tule mi je tak domače. Kjer je zdaj park, je bilo prej samo šavje, zdaj je pa naš dom tako domač, ko prideš notri, kot bi prišla v hotel.
71.	Meni je največ, da imam dom. Imam neko tako veliko zaupanje v dom in ljudi, kolikor jih tam poznam.
72.	Da pa sploh o tem oddelku tu, pomoč na domu ne govorim sploh in o domu tudi ne. Kjer koli se vidimo, mi pomahajo. Jaz vam povem, če boste moja leta dočakala, koliko ti pomeni, če je človek pozoren in prijazen do tebe.
113.	Ena varnost je zdaj za naprej, sem že toliko stara, 83, da nikoli ne vem, kaj bo jutri in ker ne vem, kako dolgo bom še lahko sama, sem že tudi stara in je ena sigurnost, da mi bodo pomagali.
114.	Pa vedno nas obdarijo na vsak praznik, nam prinesejo čokoladico, ali rožico... pozornost, zelo pozorno, četudi je malenkost, je tak prijeten občutek, da je še človek, ko se res briga za tebe, da nisi številka.
115.	Pa je Miklavž pa pride sem, pa maskare, veš da si v enem takem okolju, da tudi če si sam nisi sam.
116.	Imaš občutek da so ljudje okoli, ki se zanimajo za tebe, te poznajo...
153.	Ko pa ne bom več zmogla pa lahko prosim za pomoč, lahko mi sčistijo, lahko mi prinesejo hrano...
154.	že imam kar precej poznanih v domu...
212.	Zadnjič sem nekaj klicala, ko sem nekaj rabila Pa sem šla tja v center za pomoč na domu, neki je bilo pa sem šla k Simoni pa mi je pomagala urediti. Veliko mi pomeni, da smo vezani z domom. Lahko pokličeš, če je kaj takega, pa uredijo...
	7. PODPORA
	a) Neformalna oblika pomoči
35.	Dobila sem zavrnjeno prošnjo... finančno. In jaz to otrokom povem, oba imata službe, stanovanje in sta napisala, da mi bosta pomagala pri financiranju stanovanja.
36.	Zdaj mi pomagajo vnukinje, ki so tlele blizu. Iz trgovine mi prinesejo, generalno sčistijo.
73.	Svakinja mi pride vsakih 14 dni pospraviti temeljito.
74.	Nekdanja soseda mi pride umiti okna, pa bože ne daj, da imam jaz tam perilo, ga kr pobere pa odnese za oprat.
117.	Edino pomoč, ki jo prejemam je ena znanka, domača oseba, ko jo poznam že ne vem kolk let, pa ima čistilni servis, ampak jaz jo poznam in mi je vedno na razpolago in tista pride in mi umije okna, ker tega pa ne upam več sama, da bi lezla na lojtro pa čistila. Druga pa še vse sama.
182.	Gospa iz bloka vsak dan vpraša, če rabim kaj iz trgovine, ko hodi okrog, pa tudi zdravila mi običajno ona prinese, po recepte hodi, ker je veliko pri zdravniku in še za mene vzame.
183.	Nečak mi smeti odnese, pa posesa, pa tak si pomagam
213.	Mam eno kolegico iz Loč in vsak teden pride k meni in mi na veliko očisti, ker rabi denar. Prišla je mlada v Celje in je stanovala pri nas in je skoraj kot družinski član.
	b) Formalna oblika pomoči
75.	Drugače imam pomoč iz doma, pridejo tiste, iz centra za pomoč na domu mi pomaga čistiti. Moram reči, da so te ženske zelo dobre.
76.	Simona mi je dala informacije, kar se tiče pomoči na domu. Je rekla, da če bi kdaj potrebovala, zdaj pa sem rekla da potrebujem pomoč.
	8. POMANJKLJIVOSTI
	a) Pripomočki
37.	Ja nekateri so se že čez tole (rdeči gumb) pritoževali, ker to rabiš ali ne rabiš, plačaš vsak mesec.
155.	Rdeči gumb, kar ni v redu, zaradi tega, ker prej je bilo preko doma, zdaj je pa preko Ljubljane doktor 24. In sedaj imamo negativne izkušnje. Mi pa vsak mesec plačujemo ta rdeči gumb. Deset let sem že tukaj in sem imela zelo bolanega moža. Pa sem vedno poklicala 112, ko so tukaj blizu in so takoj prišli. In js niti ni poskušam, ker sem slišala za te slabe izkušnje pa tudi zdravniki so rekli, da je brez veze, da imamo to, ker so takoj zraven in je bolje da kar 112 pokličem in so takoj tu.
184.	Ni mi pa v pomoč tisti rdeči gumb, ko ga mam. Tisto pa ni nič drugega, kot da me vsak mesec pokličejo, pa preverijo če deluje, plačujemo pa non-stop.
185.	Jaz sem ga v 11 letih enkrat rabila ko me je zagrabil išijast, da se nisem mogla premaknit. In sem takrat poklicala, prvič je zelo dolgo trajalo, da so se javili, potem preden so se zvezal s celjskim zdravnikom, potem so mene zvezal z zdravnikom, potem ta ni hotel prit, je reku, da mi bo kr recept napisal, in da če mam koga, da ga naj pošljem po njega in je bila ravno ena gospa pri meni in je rekla, da bo kr ona šla in je rekel, da naj kar pride.
186.	je veliko hitreje, če jaz tule direktno pokličem 112 in so takoj tukaj. Zakaj bi moralo to preko Ljubljane it, če imamo tlele pred nosom rešilca.
	b) Oprema
38.	Drugi so se malo pritoževali, ker na tušu ni kabine, je samo zavesa in ker ni bilo bideja
118.	V kopalnici je bila zavesa, ko sem dala moža pod tuš, sem imela stol in mož se ni zanesel pa se je hotel nasloniti in se je zavesa, sej veste... (upognila) in če ga ne bi prijala, bi padel nazaj in bi si še kaj zlomil. mora bit kabina in s stolom, da se lahko on usede.
119.	Bideje so sicer kasneje naknadno delali, je tudi fajn če ga maš. Jaz si ga nisem mogla dat delat, ker sem mela bolnika doma, to bi mogli prej naredit.

120.	Eni kritizirajo, ker so štedilniki indukcijski, plinski niso za stare ljudi, jaz sem ga mela, pa vem, da je treba kr pazit.
121.	Mamo pa luškane balkončke, sam je pa napaka, ko so narejeni tak, da tam pod ograjo ne moreš umit, bi mogla bit do konca (do podna).
	c) Organizacija
187.	Tale štedilnik me zelo moti, imam eno ploščo že dve leti, ko dela kratek stik. Ampak je ne uporabljam, imam tri druge, pa tiste uporabljam, ker se mi zdi trapast, da morem desetkrat reči, da naj pride eden, da mi to popravi.
188.	Glej tamle je ruleta, visi, ker se je utrgalo, sicer še nisem nobenemu rekla, ker vem, da se je eni gospe že to zgodilo, pa je povedala in so rekli, da je pa to njen strošek in da mora dat to sama popraviti na svoje stroške.
	9. PRIHODNOST
39.	Našli so mi bolezen na očeh in povedali da bom oslepela. Takoj sem dala prošnjo za v dom.
40.	Jaz se doma nič ne bojim, tule mi je tak domače.
77.	Jaz nimam čisto nič proti temu, da grem v dom. Jaz že imam tam odločbo (vlogo).
122.	Če bi kaj bilo, vem da mi ni treba it kar v dom, da si bom lahko še kaj pomagala, mal patronažna, malo dom pa bom lahko še vedno tukaj.
123.	Dokler bo le šlo bom izkoristila, pa bom tu. Če pa čisto nič ne moreš, pa nimaš kaj drugega, da ležiš, pa čakaš... si pa le tam pri roki.
156.	Ko bo tako daleč, ne bom šla k nobenemu sinu, ampak tukaj v dom. Hvala bogu da bom dobila, ker ta dom slovi po tem, da je zelo, zelo v redu in tudi nekaj ljudi je šlo iz teh varovanih stanovanj, ko so onemogli.
157.	Sedaj bom stara 80 let drug mesec in ko ne bom mogla več za sebe skrbet, imam tu blizu, sem vesela ker že poznam, tudi vidim kako lepo je, če pogledate to jedilnico in kofetarnico, posebej pa sobo ko je cel blok obnovljen, pohištvo je, užitek in ne moreš imet lepše na starost.
158.	Že imam kar precej poznanih v domu in ne bo nobenih problemov, ko bom mogla it.
189.	Sin bi rad da ostanem tukaj na vsak način. Pravi, da bomo že uredili, da bom lahko tukaj. Jaz pa, če ne bi mogla več, bi šla v dom.
214.	Mam že prošnjo tam. Tak da s tem računam, čeprav zelo žalostno, če bo treba v dom it, če ne bi bila sama v sobi, ker sem navajena biti sama.

Tabela 14: Kodiranje starejšim prilagojena stanovanja – 7. intervju

Moški, upokojen delavec na Davčni upravi (7. Intervju)			
Zap. št.	Izjava	Koda	Kategorija
1.	Tam sem imel strogo najemniško razmerje, lastnik je bil v Ljubljani, vsako leto smo podaljševali pogodbo, ampak nikoli nisem bil siguren ali mi bo naslednje leto podaljšal pogodbo ali ne. Skratka nikoli se nisem čutil varnega, da bom lahko notri.	Stanovanjske težave	Razlogi
2.	Izvedel sem v časopisu Vzajemnost, sem videl razpis in na podlagi tega sem se potem prijavil, dal tiste dokumente, kar je bilo treba...	Prva informacija	informacije
3.	Ko sem našel razpis v Vzajemnosti, nisem vedel kaj točno bodo stanovanja ponujala, razen rdečega gumba, parkirni prostor in dvigalo.	Seznanjenost pred selitvijo	
4.	Napisal sem kakšno stanovanje želim, katero nadstropje, ker je bilo to v Vzajemni vse objavljeno, kakšna stanovanja so.	Želje in vpliv	
5.	Glede okolice, glede sprehodov, trgovine, ni nobenega problema, je vse blizu, edino ne vem, kako je gospod *** ko je na vozičku, zdaj nekaj arhitektonskih ovir nima...	lokacija	Ugodnosti stanovanj
6.	Redno uporabljam dvigalo, čeprav bi lahko šel po stopnicah, ampak sem se navadil ali bolje razvadil.	dvigalo	
7.	Prilagojena so tako, da ni nobenih pragov v stanovanju med vrati,	Opremljenost stanovanja	
8.	da ni ban notri, so tuš kabine, ker največ nesreč pri starejših se zgodi v kopalnici, ko ležeš v banjo, padeš, si zlomiš kolk potem pa veš koliko je ura. Kadi so nizke.		
9.	Ponekod so te tuš kabine celo brez roba. Dva stanovalca, eden je na vozičku, boste morda lahko videli, nimata sploh roba.		
10.	V kopalnici so držala.		
11.	Na balkonu so pripravljena nosila za klimatsko napravo, vendar je nimam, ker na tej strani tudi poleti ni preveč vroče.	balkon	
12.	Na balkonu imam pripravljeno tudi za mucka, da lahko gre ven.		
13.	Pozitivna točka je klet, kjer imam shranjene tekaške smuči in druge stvari. Kletni prostori so v redu, dovolj veliki... Vsako nadstropje ima po 4 ali 5 kleti.	klet	
14.	Domofon imajo sedaj tako rekoč vsi bloki. tako, da to se mi ne zdi nekakšna prilagoditev. Zaklepamo seveda vse, tudi jaz, ker imam nekaj orožja spravljene tukaj, ker sem bil lovec včasih. Tako da strah me ni.	domofon	
15.	Imamo seveda tudi ta svoj parkirni prostor, ki je pod rampo. Parkirišče uporabljam, imam svoj avto, drugi sosedje pa ga uporabljajo za svojce.	Parkirišče	
16.	Jaz imam bicikl in je shranjen v kolesarnici.	kolesarnica	
17.	Zaklenjene smetišne kante so fajn, da drugi ne morejo razmetavat pa brskat po smeteh.	Zaklenjeno odlagališče za smeti	
18.	Rdeči gumb je tudi ena prilagoditev. Jaz ga sicer nimam, ker je kar velik strošek, ampak razmišljam pa, da ga bi uredil svoji mami, ki večkrat pade in ne more poklicati, da bi prišel pomagat, živi pa sama.	Rdeči gumb	Pripomočki za življenje

	Tako da rdeči gumb se mi zdi kar dobra ideja, ampak je pa drag.		
19.	V bloku si vsaj dvakrat letno priredimo srečanje stanovalcev, tako da se med seboj poznamo.	Socialna mreža	Pomen prilagojenih stanovanj
20.	Mene bi tam v oskrbovanih stanovanjih malo skrbela Savinja, ali bo šla čez ali ne.	Strah pred Savinjo	Dom ob Savinji Celje
21.	Likam ne in perem ne, to je edina zadeva, ki mi smrdi, tega ne morem in morem potrkati, da nosim še vedno mami, da mi opere in zlika.	Neformalna oblika pomoči	Podpora
22.	Jaz osebno bi še zmerom rad šel nazaj v mesto. Drugače sem bil iz Gregorčičeve doma, to je mesto pravzaprav in... no pogrešam mesto.	objekt	Pomanjkljivosti
23.	Imeli smo steklena vrata, ki so bila prehod iz sosednjega vhoda. Tam so pogosto hodili otroci iz sosednjega vhoda in so zvonili pri ljudeh in nekajkrat tudi prišli kadit v naš del.		
24.	Vrata se ne zapirajo, balkonska vrata, se težko zapirajo ali pa režijo, slabo tesnijo pa piha notri.		
25.	Pogrešam plin na štedilniku. Verjetno je to tudi bolj zaradi varnostnih razlogov, da kdo ne pozabi, ker smo starejši in bi lahko prišlo do kakšne nesreče.	oprema	
26.	Dokler bo mogoče, bom koristil kakšno pomoč na domu, da bom le lahko tukaj, ko pa ne bo šlo več, bom šel pa v dom seveda.	Načrt za prihodnost	Prihodnost

Tabela 15: Kodiranje starejšim prilagojena stanovanja – 8. intervju

Tabela 15: Kodažanje starih pripravljenih stanovanj - 8. intervju			
Zap. št.	Izjava	Koda	Kategorija
27.	S hčerko sva skupaj živeli in potem je prišel njen partner, stanovanje je bilo majhno in sem se želela umakniti.	Stanovanjska stiska	Razlogi
28.	Informacijo mi je dal ta predsednik društva upokojencev v domu. Je rekel, da se bo tule v Novi vasi gradilo, če bi lahko še malo počakala.	Prva informacija	Informacije
29.	Nič nismo vedeli, mesec dni prej smo se tlele sprehajali in gledali. Pred vselitvijo smo si malo ogledovali drugače pa nismo nič vedeli. Vedeli smo da bo Nova vas in kateri objekt bo. Potem smo dobili še tablo s hišno številko, ko smo se vselili.	Seznanjenost pred selitvijo	
30.	Jaz sem dala vlogo za pritličje za enosobno stanovanje, ker sem srčni bolnik ali prvo nadstropje, ker sem mislila, da je to dvignjeno pritličje.	Želja in vpliv	
31.	Drugače je pa zelo malo prometa tlele mimo. Tule so stanovalci kolikor parkirajo, pa potem tudi cel dan nikamor ne grejo, tako da je malo prometa.	Lokacija	Ugodnosti stanovanj
32.	Je pa fajn ko so sprehodi ob Koprivnici, je lepo zdaj ko so obnovili in uredili pešpot, sam manjkajo pa klopce, ob Savinji so klopce, tukaj jih pa ni. Pa sence tud ni take.		
33.	Tuš je tak, da je veliko držal pa tudi pri we-ceju, da se lahko dvignem, sicer zdaj mi še ni treba hvala bogu.	Opremljenost stanovanja	
34.	V tušu ni banje, je brez roba, tako da moram nastaviti brisače, ko se tuširam. To je mišljeno, če ima kdo voziček, da lahko gre kr notri.		
35.	Ja držala so, klime pa nimam, ko nimam tak vroče tukaj notri, je pa fajn da je pripravljeno. Pa kr stikala so, da si lahko kr s stikalom reguliram.		
36.	Balkon je tudi velika prednost, sam je škoda, ko jaz ga ne koristim prav velik, ko me pol vsi tlele s ceste pozdravljajo in mi ne paše. Pa sem pol tukaj notri pa mam vse odprto pa je tak, ko da bi bila na balkonu.	balkon	
37.	Pa kleti so v redu, so suhe. Pa fajn je ko jaz imam kr v istem nadstropju, ko sem tukaj spodaj. Drugi morejo dol prit, jaz grem pa kr po ravnem. Pa dovolj velika je. Mam celo eno mizo not in televizijo gor. Tako da je kr velika klet.	kleti	
38.	... ja, ja, to je super (domofon), da so vrata zaklenjena, da smo vami, da ne more vsak notri, pa da lahko zbiram koga bom spustila notri. Tako da to je v redu, da mi človek pozvoni in jaz pritisnem na gumb in potem lahko spodi odpre vrata.	domofon	
39.	Avta nimam in ga tudi nikoli nisem imela, ko ni bilo pogojev, tako da parkirišča ne koristim. Če kdo pride na obisk, lahko tam parkira. Od vnukice oči če je prišel je tukaj parkiral pa prespal, da sta bila potem z vnukico skupi. Sem rekla na katero mesto lahko parkira, pa je bilo.	parkirišče	
40.	Ko imamo kakšne sestanke se tudi dobimo tukaj v avli. S Suprastanom mamo dvakrat na leto, pa se kr tukaj dobimo v tem skupnem prostoru.	Skupni prostor	
41.	Ja zelo lepo kolesarnico, sam... Majhna je... tam so lahko največ trije kolesi ali štirje največ.	kolesarnica	
42.	Smeti so zaklenjene, s ključem grem, pa odklenem, vržem notri, pa spet zaklenem. Da je zaprto, da ne morejo drugi metat notri, pa da ni nereda okoli, pa da se ločujejo smeti. Ker mi pazimo, drugi pa ne.	Zaklenjeno odlagališče za smeti	

	Ker pri sosednjih blokih, ko imajo odprto pa imajo vse okoli nastlano.		
43.	Pa oglasno desko mam tudi. Tak da to je tudi, da imam obvestila.	Oglasna deska	
44.	Pa tole je tudi prednost tule notri, da imam z upokojskim domom vezo, ta telefon (rdeči gumb oz. sos telefon), bi lahko mela gumbke.	Rdeči gumb	Pripomočki za življenje
45.	Ja se poznamo. Za novo leto smo praznovali tukaj v avli, pa v septembru, ko smo se vselili in praznujemo obletnico, no zdaj redkeje.	Socialna mreža	Pomen prilagojenih stanovanj
46.	Če bi kdor koli kaj rabil, bi sigurno priskočili na pomoč... ja bi..., lahko se zanesem, da mi bodo pomagali. Ni nobenega takega, ko bi rekel, da jaz pa ne bom pomagal. Pa še nekje približno enake starosti smo in bi sigurno pomagali, če bi do česa prišlo. Pa vsi vse vemo, kaj se dogaja, spremljamo en drugega, to daje občutek varnosti		
47.	Draga so, to je prvo kar morem reči, da so najemnine zelo visoke.	objekt	Pomanjkljivosti
48.	Kopalnica je pa velika tako da je razpored malo nefunkcionalen. Predsoba je velika in kopalnica. Če bi jaz to načrtovala, bi verjetno oblikovala drugače, da bi pridobila pri kakšni sobici.		
49.	Je pa en problem, ampak ga ne moremo rešit, ker mora biti zaradi požarne varnosti povezava s sosednji vhodom. In imamo vrata, da lahko gremo tja in obratno. In so nam en čas tisti najstniki iz sosednjega vhoda prihajali sem nagajat, ko smo starejši. Tudi v kleti so čez okno hodili, ko čez vrata spodaj ne morejo.		
50.	Pa res je, da nam tukaj spodi zamaka, ko so kr kamni spodi. Tako da mam vlažno.		

Tabela 16: Kodiranje starejšim prilagojena stanovanja – 9. intervju

Tabela 10: Kodiranje starejših priporočena stanovanja – 5. intervju			
Ženska, 87 let, upokojena računovodkinja (9. Intervju)			
Zap. št.	Izjava	Koda	Kategorija
51.	Jaz sem prej živela v Velenju, leta 2003 mi je mož umrl do 2011 sem bila pa sama v Velenju, tam pa nimam nikogar. Tukaj imam pa hčerko, dva vnuka in tri pravnuke, dve sestre in nečake in nečakinje. In sem potem 2004 leta dala prošnjo na Nepremičnine v Celju, če bi lahko dobila kakšno stanovanje v Celju.	Družinske spremembe	Razlogi
52.	Iz Nepremičnin kliče in pravi, da bo tukaj v Novi vasi prazno stanovanje in sva se potem dogovorila, da sem prišla sem in me je peljal sem pogledat in sem bila takoj zato.	Prva informacija	Informacije
53.	Jaz nisem nič spraševala, ampak kakor so rekli, da če bi želela poklicati zdravstveni dom ali pa kaj drugega, da je to treba vse plačat (rdeči gumb) in da je sama gola najemnina in to plačuješ.	Seznanjenost pred selitvijo	
54.	Pa še nekaj je... Mir je. Tudi tukaj če se vrata odpirajo... ne slišim, tudi ponoči je mir.	Lokacija	ugodnosti stanovanj
55.	Lokacija mi je všeč, fajn je, ko se vidijo hribi, Golte pa vse to se vidi okrog.		
56.	Tudi trgovine so blizu, Tuš pa Merkator pa Lidl je tudi tukaj zraven.		
57.	Tukaj je lift, tako da tisti ko gor stanujejo, ni problem	Dvigalo	
58.	Ker starejši ko je človek, težje čistiš in tak naprej, tako da je to kr v redu, ravno prav veliko.	Velikost stanovanja in prostorska ureditev	
59.	Kopalnica je velika. Zato so pa verjetno naredili večje kopalnice, da se lahko z vozičkom pripelješ v tuš.		
60.	Tudi ta moški, ko je na vozičku, čisto lepo si je lahko odprl vrata, celo kuha si sam, neki mu prihajajo hčerke pomagat, lahko je funkcioniral pa tudi prostori so dovolj široki, da lahko z vozičkom.		
61.	Mam kr tuš, sicer je treba vseeno pazit, pa ograjice so zraven.	Opremljenost stanovanja	
62.	No tale vhodna vrata so težka in se tudi ko se zaklene, se tisti čepi zataknejo v podboje (protivlomna vrata).		
63.	O ja seveda, (balkon) najboljše je za perilo sušit. No ja poleti se že usedem in malo posedim, drugače pa ljudje hodijo mimo pa mi ni, da bi velik sedela zunaj.	Balkon	
64.	Je kr velika klet, tako da lahko marsikaj notri hraniš. Mam tam notri gotove stvari, ko jih ne morem tukaj met.	Klet	
65.	Drugače pa vem, da če me kdo kliče na domofon ob času, ko je mal čuden, se tudi ne javim.	Domofon	
66.	Svojci lahko parkirajo notri. Ta mlajši vnuk ima tisto, da lahko odpre rampo.	Parkirišče	
67.	Zdaj pred božičem mislim da neki pripravijo, po novem letu mam sestanek s Suprastanom tukaj notri, pa mislim da za valentinovo je tudi bilo. (skupni prostor)	Skupni prostor	

68.	Ja seveda, saj pride prav, imajo kolesa stanovalci, pa jih tukaj hranijo. Do zdaj ni bilo nič, da bi kdo notri vdrl. Pa lepo zgleda, je estetsko urejeno.	Kolesarnica	
69.	Aja, ja seveda. Če bi bilo kar koli, seveda bi prišli pomagat.		
70.	Pač pa ta gospa nad mano, je imela raka in ona pozna mojo mlajšo sestro, so bile prijateljice v mladosti. In ko je šla v Ljubljano na operacijo, je prišla dva dni prej k meni in me prosila, da bi ji praznila poštni nabiralnik in zračila stanovanje in kontrolirala, da je vse v redu. Je rekla, da meni zaupa in mi da ključ, pa me prosi, če bi bila pripravljena.	Socialna mreža	Pomen prilagojenih stanovanj
71.	No tam Dom ob Savinji Celje je fajn, ko lahko greš ven na Masarikovo, se tam usedeš, greš v park... V tistih stolpih v bližini hčerka stanuje v bližini, tako da poznam...	lokacija	Dom ob Savinji Celje
72.	Hčerka se mi ponudi, da mi pomaga okna oprat, okvirje pa vse... Je zelo skrbna, ni kaj, nimam kaj reči.	Neformalna pomoči oblika	Podpora
73.	Tule imamo kleti, nad tem prostorom gor je pa balkon in je odprtina skozi gor. In potem je tale mularija iz sosednjega vhoda in mečejo stvari dol.	Objekt	Pomanjkljivosti
74.	Ob steni zunaj bi bilo treba skopat, ker niso dali nobenih odtočnih cevi in zamaka.		
75.	Bolj je problem, ker ni nobene trgovine s čevlji ali pa z oblekami tukaj v bližini, to.		
76.	Gospa, ki je bila prej tukaj ni zmogla plačevati najemnine, ker te so kr visoke tukaj in je šla ven.		
77.	Če bi res prišlo tak daleč, da ne bi mogla za sebe skrbet, mi ne preostane drugega, kot da grem v dom	Načrt za prihodnost	Prihodnost

Tabela 17: Kodiranje starejšim prilagojena stanovanja – 10. intervju

Ženska, upokojena podjetnica (10. intervju)			
Zap. št.	Izjava	Koda	Kategorija
78.	Prodala sem stanovanje, da sem poplačala kredite, ki so se nabrali zaradi dolgoterne finančne pomoči svoji mami in hčerki.	Finančne težave	Razlogi
79.	Za ta stanovanja sem izvedela na internetu, ker sem veliko delala z računalnikom. Videla sem že takrat ko so jih začeli graditi. Čeprav meni bi bilo ljubše, če bi bila varovana stanovanja, kot tista pri domu, ko imajo most do doma upokojencev in če prideš iz bolnice lahko imaš tam hrano, pomoč pri čiščenju in vse...	Prva informacija	Informacije
80.	Nobenih informacij, samo da je bila otvoritev vseh stanovanj, naslov in da je ta del prilagojen za starejše. Opisano in naslikano je bilo, da je opremljena kuhinja in kopalnica en element, pa tuš kabina in školjka.	Seznajenost pred selitvijo	
81.	Dvigalo imamo pa ga skoraj ne uporabljam, ker sem v prvem nadstropju in grem kr peš. Pa fajn je, ker je dovolj veliko, tako da tisti, ki so se selili, so lahko recimo spravili celo omaro notri in kr celo selijo. Veliko dvigalo je.	Dvigalo	Ugodnosti stanovanj
82.	Všeč mi je ker je velika kopalnica, da se ne zaletavaš.		
83.	pa široka vrata so, da lahko prideš skozi vrata. To sem videla pri sosedu, ko je invalid. In komot pride skozi vrata pa po stanovanju... Za to verjetno tudi ni vrat v stanovanju za spalnico. So samo vhodna pa na kopalnici, tako da tistim ko so na vozičku ni treba odpirat vrat. To mi je všeč.	Prostorska ureditev	
84.	Edino tole (držala), tam v stanovanju sem imela višji rob, pa mi je bilo bolj všeč, ker mam vse mokro ko se tuširam. Ne, uporabljam jih ne, za vsak slučaj pa, ko si glavo perem se pa primem, ko odpiram vodo. Pri školjki pa ne uporabljam, tisto pa rabijo tisti, ki težko hodijo in vstajajo, da se lahko primejo pa si pomagajo.	Opremljenost stanovanja	
85.	Klet imam za knjige, ker v stanovanju nimam dovolj prostora.	Klet	
86.	Ja to je v redu, pa nisem še videla, da bi kdo kr tak zvonil na domofon iz zebancije.	Domofon	
87.	Drugače imamo parkirišče. Ko pridejo svojci, lahko parkirajo. Imam daljinec, tako da ne more vsak notri, drugače pa skoraj nihče tukaj ne parkira. Ko pridejo otroci tukaj parkirajo.	Parkirišče	
88.	Spodi v pritličju imamo skupni prostor, kr v avli in tam imamo sestanke. Pa je fajn, da ni treba nikamor hodit. Če imaš veliko obiskov si lahko stol vzameš, pa neseš notri, ali pa kr v avli poseliš ali greš celo ven na verando. Pa drevesček postavijo med prazniki v teh skupnih prostorih.	Skupni prostor	
89.	Kolesarnica spada k stanovanju.	Kolesarnica	
90.	Nobeden ne more brskati po smeteh in razmetavati. Pri sosedih imajo vse umazano okoli, pri nas je pa zaklenjeno, pa ne morejo zraven.	Zaklenjeno odlagališče za smeti	
91.	Ja jaz mislim, da stanovalce kr poznam...		Pomen prilagojenih stanovanj
92.	Čeprav za to sosedo, s katero se sicer ne razumemo najbolje, ko se kr naprej dere, sem enkrat šla pa poklicala rešilce, ko sem videla, da potrebuje pomoč.	Socialna mreža	

93.	Ja ona spodnja sosedka bi sigurno poklicala pomoč, če bi potrebovala. Ona bi. Zanj vem.		
94.	Ja boljše se počutim, sigurno se počutim varno, ker vem, da je nekdo v bližini. Ona mi tudi pomaga in nosi smeti dol, ko so zaklenjene, ker jaz ne morem... zaradi te gospe se pa počutim varno.		
95.	Pa tudi sama bi takoj pomagala, če bi le lahko.		
96.	Pri moji osebni zdravnici sem izvedela in sem lahko kr dobila, ker sem invalid.	Storitve Doma ob Savinji	Dom ob Savinji Celje
97.	Za eno leto sem imela pomoč in lahko rečem, da se jih je veliko obrnilo menda 25 oskrbovalk, pa so bile čisto vse super.		
98.	Za eno leto sem imela pomoč iz doma.	Formalna oblika pomoči	Podpora
99.	Ko so gradili niso razvodnjavil in spodaj imajo vse plesnivo notri. Je vlaga.		
100.	Pa ta prehod ni v redu. Vsak blok ima zaključen vhod, ima na obeh straneh steno, mi imamo pa prehod v sosednji vhod in tam so mlade družine. Pa najstniki hodijo nagajat sem iz sosednjega vhoda.		
101.	Jaz se tukaj sploh ne počutim varno zaradi teh najstnikov, ko razbijajo.		
102.	Ne, meni Nova vas ni všeč, pa še zdravstveni dom pa bolnica je daleč, to je najhujše, do zdravstvenega doma, do bolnice, do mesta, vse morem s taksijem in jaz za taksi toliko porabim. Za mene je to predaleč in zato mam že 5 let prošnjo za varovano stanovanje pri domu.		
103.	Kleti so okoli in okoli, gori je pa prehod in na sredini je prostor in iz tistih prehodov mečejo vse dol med kleti. Je kot v ameriških zaporih.	Objekt	Pomanjkljivosti
104.	Drugače pa meni se tole ne zdi enosobno stanovanje. Za mene je to garsonjera, mal večja. Tam kjer sem bila prej, sem imela enosobno stanovanje, in sem imela kuhinjo, kopalnico, spalnico in balkon,		
105.	Pa moti me, ko je tale balkon. Pregrada bi morala bit. Ta pregrada je tako kot iz fleksi stekla. Ampak to je treba umivat iz obeh strani. Pa tu ko je ograja, tu prej ni bilo nič in se je videlo direktno v sobo (skozi ograjo, sedaj ima zaščito, da se skozi ograjo ne vidi), ko so spodaj parkirali. Ko dežuje, je toliko razmika na ograji, da jo mokro do vrat.		
106.	Ne, (rdeči gumb) je predrag za mene, si ga ne morem privoščiti.	pripomočki	
107.	Sedaj je pomoč za mene predraga, si je ne morem privoščiti.	Oskrba	
108.	Ne pomoči na domu ne bi imela, ker bi bila cel dan sama, tako da bi sigurno šla v dom, pa da sem sama v sobi.	Načrt za prihodnost	Prihodnost

Tabela 18: Združevanje pojmov v kategorije (starejšim prilagojena stanovanja)

	1. RAZLOGI ZA SELITEV
1.	Tam sem imel strogo najemniško razmerje, lastnik je bil v Ljubljani, vsako leto smo podaljševali pogodbo, ampak nikoli nisem bil siguren ali mi bo naslednje leto podaljšal pogodbo ali ne. Skratka nikoli se nisem čutil varnega, da bom lahko notri.
27.	S hčerko sva skupaj živeli in potem je prišel njen partner, stanovanje je bilo majhno in sem se želela umakniti.
51.	Jaz sem prej živeli v Velenju, leta 2003 mi je mož umrl do 2011 sem bila pa sama v Velenju, tam pa nimam nikogar. Tukaj imam pa hčerko, dva vnuka in tri pravnuke, dve sestre in nečake in nečakinje. In sem potem 2004 leta dala prošnjo na Nepremičnine v Celju, če bi lahko dobila kakšno stanovanje v Celju.
78.	Prodala sem stanovanje, da sem poplačala kredite, ki so se nabrali zaradi dolgoletne finančne pomoči svoji mami in hčerki.
	2. INFORMACIJE
	c) Prva informacija
2.	Izvedel sem v časopisu Vzajemnost, sem videl razpis in na podlagi tega sem se potem prijavil, dal tiste dokumente, kar je bilo treba...
28.	Informacijo mi je dal ta predsednik društva upokojencev v domu. Je rekel, da se bo tule v Novi vasi gradilo, če bi lahko še malo počakala.
52.	Iz Nepremičnin kliče in pravi, da bo tukaj v Novi vasi prazno stanovanje in sva se potem dogovorila, da sem prišla sem in me je peljal sem pogledat in sem bila takoj zato.
79.	Za ta stanovanja sem izvedela na internetu, ker sem veliko delala z računalnikom. Videla sem že takrat ko so jih začeli graditi. Čeprav meni bi bilo ljubše, če bi bila varovana stanovanja, kot tista pri domu, ko imajo most do doma upokojencev in če prideš iz bolnice lahko imaš tam hrano, pomoč pri čiščenju in vse...
	d) Seznanjenost pred selitvijo
3.	Ko sem našel razpis v Vzajemnosti, nisem vedel kaj točno bodo stanovanja ponujala, razen rdečega gumba, parkirni prostor in dvigalo.

29.	Nič nismo vedeli, mesec dni prej smo se tlele sprehajali in gledali. Pred vselitvijo smo si malo ogledovali drugače pa nismo nič vedeli. Vedeli smo da bo Nova vas in kateri objekt bo. Potem smo dobili še tablo s hišno številko, ko smo se vselili.
53.	Jaz nisem nič spraševala, ampak kakor so rekli, da če bi želela poklicati zdravstveni dom ali pa kaj drugega, da je to treba vse plačat (rdeči gumb) in da je sama gola najemnina in to plačuješ.
80.	Nobenih informacij, samo da je bila otvoritev vseh stanovanj, naslov in da je ta del prilagojen za starejše. Opisano in naslikano je bilo, da je opremljena kuhinja in kopalnica en element, pa tuš kabina in školjka.
	e) Želje in vpliv
4.	Napisal sem kakšno stanovanje želim, katero nadstropje, ker je bilo to v Vzajemni vse objavljeno, kakšna stanovanja so.
30.	Jaz sem dala vlogo za pritličje za enosobno stanovanje, ker sem srčni bolnik ali prvo nadstropje, ker sem mislila, da je to dvignjeno pritličje.
	3. UGODNOSTI STANOVANJ
	a) Lokacija
5.	Glede okolice, glede sprehodov, trgovine, ni nobenega problema, je vse blizu, edino ne vem, kako je gospod *** ko je na vozičku, zdaj nekih arhitektonskih ovir nima...
31.	Drugače je pa zelo malo prometa tele mimo. Tule so stanovalci kolikor parkirajo, pa potem tudi cel dan nikamor ne grejo, tako da je malo prometa.
32.	Je pa fajn ko so sprehodi ob Koprivnici, je lepo zdaj ko so obnovili in uredili pešpot, sam manjkajo pa klopce, ob Savinji so klopce, tukaj jih pa ni. Pa sence tud ni take.
54.	Pa še nekaj je... Mir je. Tudi tukaj če se vrata odpirajo... ne slišim, tudi ponoči je mir.
55.	Lokacija mi je všeč, fajn je, ko se vidi hribi, Golte pa vse to se vidi okrog.
56.	Tudi trgovine so blizu, Tuš pa Merkator pa Lidl je tudi tukaj zraven.
	b) Dvigalo
6.	Redno uporabljam dvigalo, čeprav bi lahko šel po stopnicah, ampak sem se navadil ali bolje razvadil.
57.	Tukaj je lift, tako da tisti ko gor stanujejo, ni problem
81.	Dvigalo imamo pa ga skoraj ne uporabljam, ker sem v prvem nadstropju in grem kr peš. Pa fajn je, ker je dovolj veliko, tako da tisti, ki so se selili, so lahko recimo spravili celo omaro notri in kr celo selijo. Veliko dvigalo je.
	c) Velikost stanovanj in prostorska ureditev
58.	Ker starejši ko je človek, težje čistiš in tak naprej, tako da je to kr v redu, ravno prav veliko.
59.	Kopalnica je velika. Zato so pa verjetno naredili večje kopalnice, da se lahko z vozičkom pripelješ v tuš.
60.	Tudi ta moški, ko je na vozičku, čisto lepo si je lahko odprl vrata, celo kuha si sam, neki mu prihajajo hčerke pomagat, lahko je funkcioniral pa tudi prostori so dovolj široki, da lahko z vozičkom.
82.	Všeč mi je ker je velika kopalnica, da se ne zaletavaš.
83.	pa široka vrata so, da lahko prideš skozi vrata. To sem videla pri sosedu, ko je invalid. In komot pride skozi vrata pa po stanovanju... Za to verjetno tudi ni vrat v stanovanju za spalnico. So samo vhodna pa na kopalnici, tako da tistim ko so na vozičku ni treba odpirat vrat. To mi je všeč.
	d) Opremljenost stanovanja
7.	Prilagojena so tako, da ni nobenih pragov v stanovanju med vrati,
8.	da ni ban notri, so tuš kabine, ker največ nesreč pri starejših se zgodi v kopalnici, ko leže v banjo, padeš, si zlomiš kolk potem pa veš koliko je ura. Kadi so nizke.
9.	Ponekod so te tuš kabine celo brez roba. Dva stanovalca, eden je na vozičku, boste morda lahko videli, nimata sploh roba.
10.	V kopalnici so držala.
11.	Na balkonu so pripravljena nosila za klimatsko napravo, vendar je nimam, ker na tej strani tudi poleti ni preveč vroče.
33.	Tuš je tak, da je veliko držal pa tudi pri we-ceju, da se lahko dvignem, sicer zdaj mi še ni treba hvala bogu.
34.	V tušu ni banje, je brez roba, tako da moram nastaviti brisače, ko se tuširam. To je mišljeno, če ima kdo voziček, da lahko gre kr notri.
35.	Ja držala so, klime pa nimam, ko nimam tak vroče tukaj notri, je pa fajn da je pripravljeno. Pa kr stikala so, da si lahko kr s stikalom reguliram.
61.	Mam kr tuš, sicer je treba vseeno pazit, pa ograjice so zraven.
62.	No tale vhodna vrata so težka in se tudi ko se zaklene, se tisti čepi zataknejo v podboje (protivlomna vrata).
84.	Edino tole (držala), tam v stanovanju sem imela višji rob, pa mi je bilo bolj všeč, ker mam vse mokro ko se tuširam. Ne, uporabljam jih ne, za vsak slučaj pa, ko si glavo perem se pa primem, ko odpiram vodo. Pri školjki pa ne uporabljam, tisto pa rabijo tisti, ki težko hodijo in vstajajo, da se lahko primejo pa si pomagajo.
	e) Balkon
12.	Na balkonu imam pripravljeno tudi za mucka, da lahko gre ven.
36.	Balkon je tudi velika prednost, sam je škoda, ko jaz ga ne koristim prav velik, ko me pol vsi tlele s ceste pozdravljajo in mi ne paše. Pa sem pol tukaj notri pa mam vse odprto pa je tak, ko da bi bila na balkonu.
63.	O ja seveda, (balkon) najboljše je za perilo sušit. No ja poleti se že usedem in malo posedim, drugače pa ljudje hodijo mimo pa mi ni, da bi velik sedela zunaj.
	f) Klet ali shramba
13.	Pozitivna točka je klet, kjer imam shranjene tekaške smuči in druge stvari. Kletni prostori so v redu, dovolj veliki... Vsako nadstropje ima po 4 ali 5 kleti.
37.	Pa kleti so v redu, so suhe. Pa fajn je ko jaz imam kr v istem nadstropju, ko sem tukaj spodaj. Drugi morejo dol prit, jaz grem pa kr po ravnem. Pa dovolj velika je. Mam celo eno mizo not in televizijo gor. Tako da je kr velika klet.
64.	Je kr velika klet, tako da lahko marsikaj notri hraniš. Mam tam notri gotove stvari, ko jih ne morem tukaj met.
85.	Klet imam za knjige, ker v stanovanju nimam dovolj prostora.

	g) Domofon
14.	Domofon imajo sedaj tako rekoč vsi bloki. tako, da to se mi ne zdi nekakšna prilagoditev. Zaklepamo seveda vse, tudi jaz, ker imam nekaj orožja spravljene tukaj, ker sem bil lovec včasih. Tako da strah me ni.
38.	... ja, ja, to je super (domofon), da so vrata zaklenjena, da smo varni, da ne more vsak notri, pa da lahko zbiram koga bom spustila notri. Tako da to je v redu, da mi človek pozvoni in jaz pritisnem na gumb in potem lahko spodi odpre vrata.
65.	Drugače pa vem, da če me kdo kliče na domofon ob času, ko je mal čuden, se tudi ne javim.
86.	Ja to je v redu, pa nisem še videla, da bi kdo kr tak zvonil na domofon iz zebancije.
	h) Parkirišče
15.	Imamo seveda tudi ta svoj parkirni prostor, ki je pod rampo. Parkirišče uporabljam, imam svoj avto, drugi sosedje pa ga uporabljajo za svoje.
39.	Avta nimam in ga tudi nikoli nisem imela, ko ni bilo pogojev, tako da parkirišča ne koristim. Če kdo pride na obisk, lahko tam parkira. Od vnukice oči če je prišel je tukaj parkiraj pa prespal, da sta bila potem z vnukico skupi. Sem rekla na katero mesto lahko parkira, pa je bilo.
66.	Svojci lahko parkirajo notri. Ta mlajši vnuk ima tisto, da lahko odpre rampo.
87.	Drugače imamo parkirišče. Ko pridejo svojci, lahko parkirajo. Imam daljinec, tako da ne more vsak notri, drugače pa skoraj nihče tukaj ne parkira. Ko pridejo otroci tukaj parkirajo.
	i) Skupni prostor
40.	Ko imamo kakšne sestanke se tudi dobimo tukaj v avli. S Suprastanom mam dvakrat na leto, pa se kr tukaj dobimo v tem skupnem prostoru.
67.	Zdaj pred božičem mislim da neki pripravijo, po novem letu mam sestanek s Suprastanom tukaj notri, pa mislim da za valentinovo je tudi bilo. (skupni prostor)
88.	Spodi v pritličju imamo skupni prostor, kr v avli in tam imamo sestanke. Pa je fajn, da ni treba nikamor hodit. Če imaš veliko obiskov si lahko stol vzameš, pa neseš notri, ali pa kr v avli poseliš ali greš celo ven na verando. Pa drevesček postavijo med prazniki v teh skupnih prostorih.
	j) Kolesarnica
16.	Jaz imam bicikl in je shranjen v kolesarnici.
41.	Ja zelo lepo kolesarnico, sam... Majhna je... tam so lahko največ trije kolesi ali štirje največ.
68.	Ja seveda, saj pride prav, imajo kolesa stanovalci, pa jih tukaj hranijo. Do zdaj ni bilo nič, da bi kdo notri vdrl. Pa lepo zgleda, je estetsko urejeno.
89.	Kolesarnica spada k stanovanju.
	k) Zaklenjeno odlagališče za smeti
17.	Zaklenjene smetišne kante so fajn, da drugi ne morejo razmetavat pa brskati po smeteh.
42.	Smeti so zaklenjene, s ključem grem, pa odklenem, vržem notri, pa spet zaklenem. Da je zaprto, da ne morejo drugi metat notri, pa da ni nereda okoli, pa da se ločujejo smeti. Ker mi pazimo, drugi pa ne. Ker pri sosednjih blokih, ko imajo odprto pa imajo vse okoli nastlano.
90.	Nobeden ne more brskati po smeteh in razmetavati. Pri sosedih imajo vse umazano okoli, pri nas je pa zaklenjeno, pa ne morejo zraven.
	4. PRIPOMOČKI ZA ŽIVLJENJE
18.	Rdeči gumb je tudi ena prilagoditev. Jaz ga sicer nimam, ker je kar velik strošek, ampak razmišljam pa, da ga bi uredil svoji mami, ki večkrat pade in ne more poklicati, da bi prišel pomagat, živi pa sama. Tako da rdeči gumb se mi zdi kar dobra ideja, ampak je pa drag.
44.	Pa tole je tudi prednost tule notri, da imam z upokojskim domom vezo, ta telefon (rdeči gumb oz. sos telefon), bi lahko mela gumbke.
	5. POMEN PRILAGOJENIH STANOVANJ
	Socialna mreža
19.	V bloku si vsaj dvakrat letno priredimo srečanje stanovalcev, tako da se med seboj poznamo.
45.	Ja se poznamo. Za novo leto smo praznovali tukaj v avli, pa v septembru, ko smo se vselili in praznujemo obletnico, no zdaj redkeje.
46.	Če bi kdor koli kaj rabil, bi sigurno priskočili na pomoč... ja bi..., lahko se zanesem, da mi bodo pomagali. Ni nobenega takega, ko bi rekel, da jaz pa ne bom pomagal. Pa še nekje približno enake starosti smo in bi sigurno pomagali, če bi do česa prišlo. Pa vsi vse vemo, kaj se dogaja, spremljamo en drugega, to daje občutek varnosti
69.	Aja, ja seveda. Če bi bilo kar koli, seveda bi prišli pomagat.
70.	Pač pa ta gospa nad mano, je imela raka in ona pozna mojo mlajšo sestro, so bile prijateljice v mladosti. In ko je šla v Ljubljano na operacijo, je prišla dva dni prej k meni in me prosila, da bi ji praznila poštni nabiralnik in zračila stanovanje in kontrolirala, da je vse v redu. Je rekla, da meni zaupa in mi da ključ, pa me prosi, če bi bila pripravljena.
91.	Ja jaz mislim, da stanovalce kr poznam...
92.	Čeprav za to sosedo, s katero se sicer ne razumemo najbolje, ko se kr naprej dere, sem enkrat šla pa poklicala rešilce, ko sem videla, da potrebuje pomoč.
93.	Ja ona spodnja sosedka bi sigurno poklicala pomoč, če bi potrebovala. Ona bi. Zanj vem.
94.	Ja boljše se počutim, sigurno se počutim varno, ker vem, da je nekdo v bližini. Ona mi tudi pomaga in nosi smeti dol, ko so zaklenjene, ker jaz ne morem... zaradi te gospe se pa počutim varno.
95.	Pa tudi sama bi takoj pomagala, če bi le lahko.
	6. DOM OB SAVINJI CELJE
20.	Mene bi tam v oskrbovanih stanovanjih malo skrbela Savinja, ali bo šla čez ali ne.
71.	No tam Dom ob Savinji Celje je fajn, ko lahko greš ven na Masarikovo, se tam usedeš, greš v park... V tistih stolpičih v bližini hčerka stanuje v bližini, tako da poznam...

96.	Pri moji osebni zdravnici sem izvedela in sem lahko kr dobila, ker sem invalid.
97.	Za eno leto sem imela pomoč in lahko rečem, da se jih je veliko obrnilo menda 25 oskrbovalk, pa so bile čisto vse super.
	7. PODPORA
	a) Neformalna oblika pomoči
21.	Likam ne in perem ne, to je edina zadeva, ki mi smrdi, tega ne morem in morem potrkati, da nosim še vedno mami, da mi opere in zlika.
72.	Hčerka se mi ponudi, da mi pomaga okna oprati, okvirje pa vse... Je zelo skrbna, ni kaj, nimam kaj reči.
	b) Formalna oblika pomoči
98.	Za eno leto sem imela pomoč iz doma.
	8. POMANJKLJIVOSTI
	a) Objekt
22.	Jaz osebno bi še zmerom rad šel nazaj v mesto. Drugače sem bil iz Gregorčičeve doma, to je mesto pravzaprav in... no pogrešam mesto.
23.	Imeli smo steklena vrata, ki so bila prehod iz sosednjega vhoda. Tam so pogosto hodili otroci iz sosednjega vhoda in so zvonili pri ljudeh in nekajkrat tudi prišli kaditi v naš del.
24.	Vrata se ne zapirajo, balkonska vrata, se težko zapirajo ali pa režijo, slabo tesnijo pa piha notri.
47.	Draga so, to je prvo kar morem reči, da so najemnine zelo visoke.
48.	Kopalnica je pa velika tako da je razpored malo nefunkcionalen. Predsoba je velika in kopalnica. Če bi jaz to načrtovala, bi verjetno oblikovala drugače, da bi pridobila pri kakšni sobici.
49.	Je pa en problem, ampak ga ne moremo rešiti, ker mora biti zaradi požarne varnosti povezava s sosednji vhodom. In imamo vrata, da lahko gremo tja in obratno. In so nam en čas tisti najstniki iz sosednjega vhoda prihajali sem nagajat, ko smo starejši. Tudi v kleti so čez okno hodili, ko čez vrata spodaj ne morejo.
50.	Pa res je, da nam tukaj spodi zamaka, ko so kr kamni spodi. Tako da mam vlažno.
73.	Tule imamo kleti, nad tem prostorom gor je pa balkon in je odprtina skoz gor. In potem je tale mularija iz sosednjega vhoda in mečejo stvari dol.
74.	Ob steni zunaj bi bilo treba skopat, ker niso dali nobenih odtočnih cevi in zamaka.
75.	Bolj je problem, ker ni nobene trgovine s čevlji ali pa z oblekami tukaj v bližini, to.
76.	Gospa, ki je bila prej tukaj ni zmogla plačevati najemnine, ker te so kr visoke tukaj in je šla ven.
99.	Ko so gradili niso razvodnjavili in spodaj imajo vse plesnivo notri. Je vlaga.
100.	Pa ta prehod ni v redu. Vsak blok ima zaključen vhod, ima na obeh straneh steno, mi imamo pa prehod v sosednji vhod in tam so mlade družine. Pa najstniki hodijo nagajat sem iz sosednjega vhoda.
101.	Jaz se tukaj sploh ne počutim varno zaradi teh najstnikov, ko razbijajo.
102.	Ne, meni Nova vas ni všeč, pa še zdravstveni dom pa bolnica je daleč, to je najhujše, do zdravstvenega doma, do bolnice, do mesta, vse morem s taksijem in jaz za taksi toliko porabim. Za mene je to predaleč in zato mam že 5 let prošnjo za varovano stanovanje pri domu.
103.	Kleti so okoli in okoli, gori je pa prehod in na sredini je prostor in iz tistih prehodov mečejo vse dol med kleti. Je kot v ameriških zaporih.
104.	Drugače pa meni se tole ne zdi enosobno stanovanje. Za mene je to garsonjera, mal večja. Tam kjer sem bila prej, sem imela enosobno stanovanje, in sem imela kuhinjo, kopalnico, spalnico in balkon,
105.	Pa moti me, ko je tale balkon. Pregrada bi morala biti. Ta pregrada je tako kot iz fleksi stekla. Ampak to je treba umivati iz obeh strani. Pa tu ko je ograja, tu prej ni bilo nič in se je videlo direktno v sobo (skozi ograjo, sedaj ima zaščito, da se skozi ograjo ne vidi), ko so spodaj parkirali. Ko dežuje, je toliko razmika na ograji, da jo mokro do vrat.
	b) Oprema, pripomočki in oskrba
25.	Pogrešam plin na štedilniku. Verjetno je to tudi bolj zaradi varnostnih razlogov, da kdo ne pozabi, ker smo starejši in bi lahko prišlo do kakšne nesreče.
106.	Ne, (rdeči gumb) je predrag za mene, si ga ne morem privoščiti.
107.	Sedaj je pomoč za mene predraga, si je ne morem privoščiti.
	9. PRIHODNOST
26.	Dokler bo mogoče, bom koristil kakšno pomoč na domu, da bom le lahko tukaj, ko pa ne bo šlo več, bom šel pa v dom seveda.
77.	Če bi res prišlo tak daleč, da ne bi mogla za sebe skrbet, mi ne preostane drugega, kot da grem v dom
108.	Ne pomoči na domu ne bi imela, ker bi bila cel dan sama, tako da bi sigurno šla v dom, pa da sem sama v sobi.